

EX BIBLIOTHECA
FRANCES A. YATES

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

Sources for Roman History

B.C. 133-70

COLLECTED AND ARRANGED

BY

A. H. J. GREENIDGE, M.A.

TUTOR AND LATE FELLOW OF HERTFORD COLLEGE, AND LECTURER IN
ANCIENT HISTORY AT BRASENOSE COLLEGE, OXFORD

AND

A. M. CLAY

TUTOR OF LADY MARGARET HALL, OXFORD

OXFORD

AT THE CLARENDON PRESS

1903

HENRY FROWDE, M.A.
PUBLISHER TO THE UNIVERSITY OF OXFORD
LONDON, EDINBURGH
NEW YORK

PREFACE

SINCE no period of Roman History can be adequately studied under the guidance of any isolated historian of the ancient world, a collection of the scattered sources of information for any of its epochs must have a certain value. But the absence of any single guide, of reasonable fullness and authority, for the story of the sixty-three years which form the subject of our book, is so universally admitted, and so keenly felt by teachers and advanced students, that the motive which has led us to collect and arrange the materials for this particular period is too self-evident to require explanation. The problems connected with the study of this period are not unlike those presented by the section of Greek History known as the *Pentecontaetia*, and the work which we have undertaken is meant to serve something of the purpose that has been so admirably attained by Mr. Hill's *Sources for Greek History*, although it does not aim at the exhaustiveness of Mr. Hill's book and is constructed on a somewhat different plan. In one respect our task has been less formidable than his. A chronological arrangement of the events of the *Pentecontaetia*, which can win anything like general acceptance, is impossible of attainment; while, in the period of Roman History which we have treated, such an arrangement, although not devoid of difficulties, is at least practicable. It is true that the practicability of this method by no means proves its excellence. The arrangement of sources by reference to subjects rather than to years may seem to many the preferable course. It is a course that has the advantage of admitting a more continuous citation of certain authorities, and it is one that by its simplicity frees the reader from the danger of some theoretical assumptions on the part of the author. But, on consideration, it appeared to us that a chronological arrangement was the most effective means of presenting that combination of forces which makes the history of a period by making that of each of its single years, and that this method of arrangement had the further advantage of enabling us to avoid frequent cross-references; for the different events of a period are on the whole far less exclusive of one another than its different years. The framing of a chronology for any considerable period of the history of Republican Rome does certainly necessitate processes of inference, and there is likely to be a small residuum of events whose place in the scheme

baffles inference and invites conjecture. Hence we have been compelled to add an appendix containing chronological notes which deal with such disputed points.

We have divided the events of each year into those of its internal and external history. The sections which deal with domestic events will probably be found to be more complete, and therefore more valuable, than those which deal with foreign issues. The sacrifice of the details of domestic policy to personal anecdote and military history is a characteristic of most of the authors on whom we have had to rely. In particular, the legislation of any portion of this period has usually to be pieced together from a number of scattered fragments. We have, therefore, tried to make the portion of our work which deals with internal history, as complete as possible, while we were unable to present the details of campaigns and battles without making the book exceed the limits which we thought necessary to its utility. References, however, have always been given to passages which could not be cited in full.

In the citation and arrangement of passages dealing with a single event we have kept in view the necessity of presenting supplementary as well as alternative information. Passages which merely repeat one another have seldom been quoted in full; on the other hand, where any authority has stated an additional fact (even of an improbable kind) this authority has had his share of space allotted him. The passages cited in illustration of a single event will often be found to be in the sharpest contradiction to one another. Wherever this conflict of evidence was discernible, it has never been ignored. The attempt to reconcile, or even to discuss, conflicting statements was beyond our province; but occasionally, when the meaning of a citation seemed to be unusually obscure, we have referred to a passage in some modern book which explains the reason for its appearance.

Finally, we would call attention to an *addendum*, printed at the close of the volume, which contains a few words of an important inscription, bearing on the events of the year 133 B.C. but unfortunately unnoticed in the text of our work. The inscription presents the Pergamene record of the testament of Attalus III.

A. H. J. G.
A. M. C.

OXFORD, *July*, 1903.

SOURCES FOR ROMAN HISTORY

B. C. 133-70

B. C. 133 : A. U. C. 621.

Consuls, P. Mucius Scaevola, L. Calpurnius Piso Frugi.

Internal History.

*The agrarian legislation of Ti. Sempronius Gracchus.
Social and economic conditions which dictated the
legislation.*

Sall. *Iug.* 41 Nobilitas factione magis pollebat; plebis vis soluta atque dispersa in multitudine minus poterat; paucorum arbitrio belli domique agitabatur; penes eosdem aerarium, provinciae, magistratus, gloriae triumphique erant; populus militia atque inopia urgebatur; praedas bellicas imperatores cum paucis diripiebant. Interea parentes aut parvi liberi militum, ut quisque potentiori confinis erat, sedibus pellebantur . . . ubi primum ex nobilitate reperti sunt, qui veram gloriam iniustae potentiae anteponebant, moveri civitas, et dissensio civilis quasi permixtio terrae oriri coepit.

Plut. *Ti. Gracch.* 8 ἀρξαμένων δὲ τῶν πλουσίων ὑπερβάλλειν τὰς ἀποφορὰς καὶ τοὺς πένητας ἐξελαυνόντων, ἐγράφη νόμος οὐκ ἔων πλέθρα γῆς ἔχειν πλείονα πεντακοσίων. καὶ βραχὺν μὲν χρόνον ἐπέσχε τὴν πλεονεξίαν τὸ γράμμα τοῦτο . . . ὕστερον δὲ τῶν γειτνιώντων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόντων τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερώς ἤδη δι' ἑαυτῶν τὰ πλείστα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πένητες οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρέιχον ἑαυτούς, ἡμέλουν τε παίδων ἀνατροφῆς, ὥς ταχὺ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθῆσθαι, δεσποτηρίων δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλῆσθαι, δι' ὧν ἐγεώργουν οἱ πλούσιοι τὰ χωρία τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες.

App. *Bell. Civ.* i. 7 οἱ γὰρ πλούσιοι τῇσδε τῆς ἀνεμήτου γῆς τὴν πολλὴν καταλαβόντες, καὶ χρόνῳ θαρροῦντες οὐ τινα σφᾶς ἔτι ἀφαιρήσεσθαι, τὰ τε ἀγχοῦ σφισιν, ὅσα τε ἦν ἄλλα βραχεὰ πενήτων, τὰ μὲν ὠνούμενοι πειθοῖ τὰ δὲ βίᾳ λαμβάνοντες, πεδία μακρὰ ἀντὶ χωρίων ἐγεώργουν.

Liv. xxxiv. 4. 9 Quid legem Liciniam excitavit de quingentis iugeribus nisi ingens cupido agros continuandi?

Seneca, *Ep.* xiv. 2 (90), 39 Licet agros agris adiiciat vicinum vel pretio pellens vel iniuria.

Frontinus, p. 48 Haec fere pascua certis personis data sunt depascenda tunc cum agri adsignati sunt. Haec pascua multi per inpotentiam invaserunt et colunt.

Ib. p. 53 Per longum enim tempus attigui possessores vacantia loca quasi invitante otiosi soli opportunitate invaserunt, et per longum tempus impune commalleaverunt.

Plin. *Hist. Nat.* xviii. 6 (7), 35 Verumque confitentibus latifundia perdidere Italiam. [*For the expression lati fundi see Siculus Flaccus, pp. 157, 161.*]

Descent and education of Ti. Gracchus.

Vellei. ii. 2 Quippe Tiberius Gracchus, Tiberii Gracchi clarissimi atque eminentissimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, . . . in praeruptum atque anceps periculum adduxit rem publicam.

Plut. *Ti. Gracch.* 1 (Κορνηλία) δύο υιούς, περὶ ὧν τάδε γέγραπται, Τιβέριον καὶ Γαῖον, διαγενομένους οὕτω φιλοτίμως ἐξέθρεψεν, ὥστε πάντων εὐφρεστάτους Ῥωμαίων ὁμολογουμένως γεγονότας πεπαιδεύσθαι δοκεῖν βέλτιον ἢ πεφυκέναι πρὸς ἀρετὴν.

Cic. *Brut.* 27. 104 Fuit Gracchus diligentia Corneliae matris a puero doctus et Graecis litteris eruditus. Nam semper habuit exquisitos a Graecia magistros, in eis iam adulescens Diophanem Mytilenaeum Graeciae temporibus illis disertissimum.

Id. *ib.* 58. 211 Legimus epistulas Corneliae matris Gracchorum: apparet filios non tam in gremio educatos quam in sermone matris [cf. Quintil. *Inst. Or.* i. 1. 6].

Plut. *Ti. Gracch.* 8 ὁ Τιβέριος δὲ δῆμαρχος ἀποδειχθεὶς εὐθὺς ἐπ' αὐτὴν ὥρμησε τὴν πρᾶξιν, ὥς μὲν οἱ πλείστοι λέγουσι, Διοφάνους τοῦ ῥήτορος καὶ Βλοσσίου τοῦ φιλοσόφου παρορμησάντων αὐτόν, ὧν ὁ μὲν Διοφάνης φυγὰς ἦν Μιτυληναῖος, ὁ δ' αὐτόθεν ἐξ Ἰταλίας Κυμαῖος.

Motives which urged Ti. Gracchus to frame an agrarian law.

Plut. *Ti. Gracch.* 8 τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς ὁ δῆμος ὁρμὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε, προκαλούμενος διὰ γραμμάτων αὐτόν ἐν στοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνήμασι καταγραφόμενων ἀναλαβεῖν τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν χώραν.

Cic. *Brut.* 27. 103 (Ti. Gracchus) propter turbulentissimum tribunatum, ad quem ex invidia foederis Numantini bonis iratus accesserat, ab ipsa re publica est interfectus.

Id. *de Har. Resp.* 20. 43 Ti. Graccho invidia Numantini foederis, cui feriendo, quaestor C. Mancini consulis cum esset, interfuerat, et in eo foedere improbando senatus severitas dolori et timori fuit, eaque res illum fortem et clarum virum a gravitate patrum desciscere coegit [cf. Vellei. ii. 2; Quinctil. *Inst. Or.* vii. 4. 13; Dio Cass. *fr.* 82; Oros. v. 8. 3; Florus, ii. 2 (iii. 14)].

Plut. *Ti. Gracch.* 8 ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Γάϊος ἐν τινι βιβλίῳ γέγραφεν εἰς Νομαντίαν πορευόμενον διὰ τῆς Τυρρηνίας τὸν Τιβέριον, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς χώρας ὁρῶντα καὶ τοὺς γεωργοῦντας ἢ νέμοντας οἰκέτας ἐπεισάκτους καὶ βαρβάρους, τότε πρῶτον ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι τὴν μυρίων κακῶν ἄρξασαν αὐτοῖς πολιτείαν.

*Discussion and advice preceding the legislation ;
speeches of Ti. Gracchus.*

Plut. *Ti. Gracch.* 9 οὐ μὴν ἐφ' αὐτοῦ γε συνέθηκε τὸν νόμον, τοῖς δὲ πρωτεύουσιν ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν πολιτῶν συμβούλοις χρησάμενος, ὧν καὶ Κράσσος ἦν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ Μούκιος Σκαιβόλας ὁ νομοδείκτης ὑπατεύων τότε καὶ Κλαύδιος Ἀππίος ὁ κηδεστὴς τοῦ Τιβερίου.

Cic. *Acad. Prior.* ii. 5. 13 Duo . . . sapientissimos et clarissimos fratres, P. Crassum et P. Scaevolam, aiunt Ti. Graccho auctores legum fuisse, alterum quidem, ut videmus, palam; alterum, ut suspicantur, obscurius.

App. *Bell. Civ.* i. 9 Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος . . . δημαρχῶν ἐσεμνολόγησε περὶ τοῦ Ἰταλικοῦ γένους ὡς εὐπολεμωτάτου τε καὶ συγγενοῦς, φθειρομένου δὲ κατ' ὀλίγον ἐς ἀπορίαν καὶ ὀλιγανδρίαν, καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἔχοντος ἐς διόρθωσιν. ἐπὶ δὲ τῷ δουλικῷ δυσχεράνας ὡς ἀστρατεύτῳ καὶ οὐποτε ἐς δεσπότηας πιστῷ, τὸ ἔναγχος ἐπήνεγκεν ἐν Σικελίᾳ δεσποτῶν πάθος ὑπὸ θεραπόντων γενόμενον, ἠϋξημένων κακέινων ἀπὸ γεωργίας, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοὺς Ῥωμαίων πόλεμον οὐ ῥάδιον οὐδὲ βραχύν, ἀλλ' ἔς τε μῆκος χρόνου καὶ τροπὰς κινδύνων ποικίλας ἐτραπέντα.

*Gracchus' bill the renewal of an older law ; legality
of resuming 'ager publicus.'*

App. *Bell. Civ.* i. 9 ἀνεκαίνιζε τὸν νόμον μηδένα τῶν πεντακοσίων πλέθρων πλέον ἔχειν παισὶ δ' αὐτῶν ὑπὲρ τὸν παλαιὸν νόμον προσετίθει τὰ ἡμίσηα τούτων [cf. Plut. *Ti. Gracch.* 8 (p. 1)].

Liv. xxxv. 10. 11 (193 B. C.) Aedilitas insignis eo anno fuit M. Aemilii Lepidi et L. Aemilii Pauli. Multos pecuarios damnarunt.

Cato ap. Gell. vi. (vii.) 3. 37 Ecqua tandem lex est tam acerba, quae dicat, si quis illud facere voluerit, mille minus dimidium familiae multa esto; si quis plus quingenta iugera habere voluerit, tanta poena esto; si quis maiorem pecuum numerum habere voluerit, tantum damnas esto? Atque nos omnia plura habere volumus, et id nobis impune est.

Varro R. R. i. 2. 9 Stolonis illa lex, quae vetat plus D iugera habere civem R.

[Victor] *de Vir. Ill.* 20 (Licinius Stolo) legem scivit, ne cui plebeio plus centum iugera agri habere liceret.

[Cf. Liv. vi. 35; Vellei. ii. 6; Plut. *Cam.* 39; Gell. vi. 3. 40; Val. Max. viii. 6. 3.]

Cic. *de Leg. Agr.* iii. 3. 11 Hoc tribunus plebis promulgare ausus est, ut, quod quisque post Marium et Carbonem consules possidet, id eo iure teneret, quo quod optimo privatum est? Etiamne si vi deiecit? Etiamne si clam, si precario venit in possessionem? Ergo hac lege ius civile, causae possessionum, praetorum interdicta tollentur.

Frontinus, p. 50 [Aggenus, p. 82] Nisi quod iuris periti aliter interpretauntur, et negant illud solum, quod solum populi Romani coepit esse, ullo modo usu capi a quoquam mortalium posse. Et est verissimum.

Scope of the Sempronian law.

Liv. *Ep.* lviii. Ne quis ex publico agro plus quam mille iugera possideret [cf. (Victor) *de Vir. Ill.* 64].

App. *Bell. Civ.* i. 9 (p. 3); i. 11 ἐκέλευε τοὺς πλουσίους . . . μή, ἐν ᾧ περὶ μικρῶν διαφέρονται, τῶν πλεόνων ὑπεριδεῖν, μισθὸν ἅμα τῆς πεπονημένης ἐξεργασίας αὐτάρκη φερομένους τὴν ἐξαίρετον ἄνευ τιμῆς κτῆσιν ἐς αἰὶ βέβαιον ἐκάστω πεντακοσίῳ πλέθρων, καὶ παισί, οἷς εἰσὶ παῖδες, ἐκάστω καὶ τούτων τὰ ἡμίσεια.

Plut. *Ti. Gracch.* 9 οὓς γὰρ ἔδει δίκην τῆς ἀπειθείας δοῦναι καὶ μετὰ ζημίας ἦν παρὰ τοὺς νόμους ἐκαρποῦντο χῶραν ἀφείναι, τούτους ἐκέλευσε τιμὴν προσλαμβάνοντας ἐκβαίνειν ὧν ἀδίκως ἐκέκηντο.

Cic. *ad Att.* i. 19. 4 (60 B. C.) Agraria lex a Flavio tribuno pl. vehementer agitabatur. . . . Ex hac ego lege . . . omnia illa tollebam, quae ad privatorum incommodum pertinebant, libe-

rabam agrum eum, qui P. Mucio L. Calpurnio consulibus publicus fuisset.

Cic. *de Leg. Agr.* ii. 5. 10 Venit . . . mihi in mentem duos . . . amantissimos plebei Romanae viros, Tiberium et Gaium Gracchos, plebem in agris publicis constituisse, qui agri a privatis antea possidebantur [cf. *pro Sestio* 48. 103].

Lex Agraria (C. I. L. i. n. 200, Bruns. i. 3. 11) l. 6 Quei ager publicus populi Romanei in terra Italia P. Mucio L. Calpurnio cos. fuit, extra eum agrum, quei ager ex] lege plebive scito, quod C. Sempronius Ti. f. tr. pl. rog(avit), exceptum cavitumve est nei divideretur. . . .

Cic. *de Leg. Agr.* ii. 29. 81 Nec duo Gracchi, qui de plebis Romanae commodis plurimum cogitaverunt, nec L. Sulla . . . agrum Campanum attingere ausus est [cf. i. 7. 21].

App. *Bell. Civ.* i. 9 (p. 3) ἐσεμνολόγησε περὶ τοῦ Ἰταλικοῦ γένους.

Id. *ib.* i. 11 Γράκῳ δ' ὁ μὲν νοῦς τοῦ βουλευμάτος ἦν οὐκ ἐς εὐπορίαν ἀλλ' ἐς εὐανδρίαν, τοῦ δὲ ἔργου τῇ ὠφελείᾳ μάλιστα αἰωρούμενος, ὡς οὐ τι μείζον οὐδὲ λαμπρότερον δυναμένης ποτὲ παθεῖν τῆς Ἰταλίας, τοῦ περὶ αὐτὸ δυσχεροῦς οὐδ' ἐνεθυμείτο.

Id. *ib.* i. 13 Γράκχος δὲ μεγαλαυχούμενος ἐπὶ τῷ νόμῳ, ὑπὸ τοῦ πλήθους, οἷα δὴ κτίστης οὐ μιᾶς πόλεως οὐδ' ἐνὸς γένους ἀλλὰ πάντων ὅσα ἐν Ἰταλίᾳ ἔθνη, ἐς τὴν οἰκίαν παρεπέμπετο.

*Provisions for distribution of the reclaimed land ;
possible size of the allotments.*

Lex Agraria (C. I. L. i. n. 200, Bruns. i. 3. 11) l. 14 Sei quis] . . . agri iugra non amplius xxx possidebit habebitve.

App. *Bell. Civ.* i. 10 τοῦτο δ' ἦν ὁ μάλιστα ἠνώχλει τοὺς πλουσίους, οὐ δυναμένους ἔτι, ὡς πρότερον, τοῦ νόμου καταφρονεῖν, διὰ τοὺς διαιροῦντας, οὐδὲ ὠνεῖσθαι παρὰ τῶν κληρουμένων· ὁ γάρ τοι Γράκχος καὶ τότε προϋδόμενος, ἀπηγόρευε μὴ πωλεῖν.

*Proposal to appoint commissioners ; their functions
and titles.*

Cic. *de Leg. Agr.* ii. 12. 31 Iubet (Rullus) auspicia . . . decem-viros habere . . . 'eodem iure' inquit, 'quo habuerunt III viri lege Sempronia.' Audes etiam, Rulle, mentionem facere legis Semproniae, nec te ea lex ipsa commonet III viros illos xxxv tribuum suffragio creatos esse?

Liv. *Ep.* lviii. Promulgavit et aliam legem agrariam, qua

sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri iudicarent, qua publicus ager, qua privatus esset.

Lex Latina Tabulae Bantinae (C. I. L. i. 197, Bruns. i. 3. 9) III vir a. d. a. [cf. *Lex Acilia Repetundarum* (C. I. L. i. 198, Bruns. i. 3. 10) l. 13.]

III vir a. i. a. (C. I. L. i. nn. 552-555); III vir a. d. a. i. (C. I. L. i. n. 583).

Opposition to the law; counter-measures of Tiberius; fruitless reference to the Senate; deposition of Octavius; passing of the law and creation of the land-commission.

App. Bell. Civ. i. 10, 12.

Plut. Ti. Gracch. 10-13 (10) πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν δεομένων καὶ λιπαρούντων ὥσπερ ἐκβιασθεῖς (Ὁκτάβιος) ἀντικαθίστατο τῷ Τιβερίῳ καὶ διεκρούετο τὸν νόμον . . . πρὸς τοῦτο παροξυνθεὶς ὁ Τιβέριος τὸν μὲν φιλάνθρωπον ἐπανείλετο νόμον, τὸν δ' ἡδίῳ τε τοῖς πολλοῖς καὶ σφοδρότερον ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας εἰσέφερεν ἤδη, κελεύων ἐξίστασθαι τῆς χώρας ἣν ἐκέκτηντο παρὰ τοὺς προτέρους νόμους . . . οὐκ ἀνασχομένου δὲ τοῦ Ὁκταβίου, διαγράμματι τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἀπάσας ἐκώλυσε χρηματίζειν, ἄχρι ἂν ἡ περὶ τοῦ νόμου διενεχθῇ ψῆφος· τῷ δὲ τοῦ Κρόνου ναῶ σφραγίδας ἰδίας ἐπέβαλεν, ὅπως οἱ ταμίαι μὴδὲν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοιεν μὴδ' εἰσφέροιεν, καὶ τοῖς ἀπειθήσασι τῶν στρατηγῶν ζημίαν ἐπεκήρυξεν, ὥστε πάντας ὑποδείσαντας ἀφείναι τὴν ἐκάστω προσήκουσαν οἰκονομίαν . . . (11) Μάλλιος καὶ Φούλβιος, ἄνδρες ὑπατικοὶ . . . ἐπιτρέψαι . . . τῇ βουλῇ κελεύοντες καὶ δεόμενοι συνέπεισαν. ὥς δ' οὐδὲν ἐπέραιεν ἡ βουλὴ συνελθοῦσα διὰ τοὺς πλουσίους ἰσχύοντας ἐν αὐτῇ, τρέπεται πρὸς ἔργον οὐ νόμιμον οὐδὲ ἐπιεικές, ἀφελέσθαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ὁκτάβιον, ἀμνηχανῶν ἄλλως ἐπαγαγεῖν τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον . . . (13) ἐκ τούτου κυροῦται μὲν ὁ περὶ τῆς χώρας νόμος, αἰροῦνται δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ τὴν διάκρισιν καὶ διανομήν, αὐτὸς Τιβέριος καὶ Κλαύδιος Ἀππίος ὁ πενθερὸς καὶ Γάιος Γράκχος ὁ ἀδελφός, οὐ παρὼν οὗτος, ἀλλὰ ὑπὸ Σκηπίωνι πρὸς Νομαντίαν στρατευόμενος [cf. Liv. Ep. lviii.; Dio Cass. fr. 82; Diod. xxxiv. 7; Vellei. ii. 2; Ascon. in Cornelian. p. 71; Florus ii. 1 & 2 (iii. 13 & 14)].

Diodor. xxxiv. 6 συνέρρεον εἰς τὴν Ῥώμην οἱ ὄχλοι ἀπὸ τῆς χώρας ὥσπερ εἰ ποταμοὶ τινες εἰς τὴν πάντα δυναμένην δέχεσθαι θάλατταν.

Oros. v. 8. 3 Octavio tribuno plebi obsistenti ademit imperium et successorem Minucium dedit. [*Appian gives the new tribune's name as Mummius, Plutarch as Mucius.*]

Cic. *pro Mil.* 27. 72 Collegae magistratum per seditionem abrogavit.

Id. *Brut.* 25. 95 Iniuria accepta fregit Ti. Gracchum patientia civis in rebus optimis constantissimus M. Octavius.

Id. *de Leg.* iii. 10. 24 Ipsum Ti. Gracchum non solum neglectus sed etiam sublatus intercessor evertit; quid enim illum aliud perculit, nisi quod potestatem intercedenti collegae abrogavit?

Proposal to distribute the legacy of Attalus (cf. p. 9).

Plut. *Ti. Gracch.* 14.

Liv. *Ep.* lviii. Deinde, cum minus agri esset quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, quoniam eos ad cupiditatem amplum modum sperandi incitaverat, legem se promulgaturum ostendit, ut iis, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia quae regis Attali fuisset divideretur.

[Victor] *de Vir. Ill.* 64 Tulit ut ea familia quae ex Attali hereditate erat ageretur et populo divideretur [cf. Oros. v. 8. 4].

Other proposals attributed to Ti. Gracchus.

Plut. *Ti. Gracch.* 16 αἰθῖς ἄλλοις νόμοις ἀνελάμβανε τὸ πλῆθος, τοῦ τε χρόνου τῶν στρατειῶν ἀφαιρῶν, καὶ διδοὺς ἐπικαλεῖσθαι τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν δικαστῶν καὶ τοῖς κρίνουσι τότε, συγκλητικοῖς οὖσι [τριακοσίοις] καταμινύς ἐκ τῶν ἱππέων τὸν ἴσον ἀριθμόν.

Dio Cass. *frag.* 88 (82. § 7 Teubn.) τὰ δικαστήρια ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἱππέας μετῆγε [cf. Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 34. p. 26].

Vellei. ii. 2 (Tiberius Gracchus) pollicitus toti Italiae civitatem. [But cf. Cic. *de Rep.* iii. 29. 41 Ti. Gracchus perseveravit in civibus, sociorum nominisque Latini iura neglexit ac foedera.]

Danger of Gracchus; his attempt at re-election and his death.

Plut. *Ti. Gracch.* 16-19; App. *Bell. Civ.* i. 14-16.

Asellio (a contemporary) ap. Gell. ii. 13. 5 Orare coepit, id quidem ut se defenderent liberosque suos, eumque, quem virile secus tum in eo tempore habebat, produci iussit populoque commendavit prope flens.

Liv. *Ep.* lviii. Cum iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Nasica in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subselliorum, et inter

alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus in flumen proiectus.

Dio Cass. *frag.* 88 (82 Teubn.) ἐπεχείρησε καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ δημαρχῆσαι, καὶ τὸν πένθερόν ὑπατον ἀποδείξαι.

Cic. *in Cat.* iv. 2. 4 Non Ti. Gracchus quod iterum tribunus plebis fieri voluit . . . in discrimen aliquod atque in vestrae severitatis iudicium adducitur [cf. App. *Bell. Civ.* i. 13].

Val. Max. iii. 2. 17 In aedem Fidei publicae convocati patres conscripti a consule Mucio Scaevola quidnam in tali tempestate faciendum esset deliberabant, cunctisque censentibus ut consul armis rem publicam tueretur, Scaevola negavit se quicquam vi esse acturum. Tum Scipio Nasica 'quoniam,' inquit, 'consul dum iuris ordinem sequitur id agit ut cum omnibus legibus Romanum imperium corrumpat, egomet me privatus voluntati vestrae ducem offero . . . qui rem publicam salvam esse volunt me sequantur' [cf. Plut. *Ti. Gracch.* 19].

Vellei. ii. 3. 2 Tum optimates, senatus atque equestris ordinis pars melior et maior, et intacta perniciosi consiliis plebs intruere in Gracchum stantem in area cum catervis suis et concientem paene totius Italiae frequentiam.

[Cic.] *ad Herenn.* iv. 55. 68 Quod simul atque Gracchus prospexit, fluctuare populum verentem ne ipse auctoritate (senatus) commotus sententia desisteret, iubet advocari contionem. Iste (Nasica) interea scelere et malis cogitationibus redundans evolat e templo Iovis stans, oculis ardentibus, erecto capillo, contorta toga, cum pluribus aliis ire celerius coepit. Illi praeco faciebat audientiam; hic subsellium quoddam excors calce premens dextera pedem defringit et hoc alios iubet idem facere. Cum Gracchus deos inciperet precari, cursim isti impetum faciunt et ex aliis alii partibus committunt atque e populo unus, fuge, fuge, inquit, Tiberi. Non vides? Respice, inquam. Deinde vaga multitudo subito timore perterrita fugere coepit. At iste spumans ex ore scelus, anhelans ex infimo pectore crudelitatem, contorquet brachium et dubitanti Graccho quid esset, neque tamen locum, in quo constiterat, relinquenti, percutit tempus. Ille nulla voce delibans insitam virtutem concidit tacitus. Iste viri fortissimi miserando sanguine aspersus . . . circumspectans et hilare sceleratam gratulantibus manum porrigens in templum Iovis contulit sese.

Plut. *Ti. Gracch.* 19 τῶν δ' ἄλλων ἀπέθανον ὑπὲρ τριακοσίους ξύλοις καὶ λίθοις συγκοπέντες, σιδήρῳ δ' οὐδεὶς.

[Victor] *de Vir. Ill.* 64 (Gracchi) corpus Lucretii aedilis manu in Tiberim missum; unde ille Vespillo dictus. [Cf. Val. Max. i. 4. 2; v. 3. 2; Oros. v. 9; Florus ii. 2 (iii. 14); Obsequens, 86.]

Character and consequences of the fall of Gracchus.

Vellei. ii. 3. 3 Hoc initium in urbe Roma civilis sanguinis gladiatorumque impunitatis fuit. Inde ius vi obrutum potentiorque habitus prior, discordiaeque civium antea condicionibus sanari solitae ferro diiudicatae [cf. Plut. *Ti. Gracch.* 20; App. *Bell. Civ.* i. 17].

Cic. *de Rep.* i. 19. 31 Mors Tiberii Gracchi et iam ante tota illius ratio tribunatus divisit populum unum in duas partes.

External History.

Capture of Numantia.

Liv. *Ep.* lix. Numantini fame coacti ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt, captam urbem Scipio Africanus delevit.

App. *Iber.* 98 ἐπιλεξάμενος δ' αὐτῶν πεντήκοντα ὁ Σκιπίων ἐς θρίαμβον, τοὺς λοιποὺς ἀπέδοτο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε . . . τότε δὲ τὴν γῆν τὴν Νομαντίνων τοῖς ἐγγύς οἰκοῦσι διελόν, καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι χρηματίσας, καὶ εἴ τι ἦν ὑποπτον, ἐπιπλήξας τε καὶ ζημιώσας χρήμασιν, ἀπέπλευσεν ἐπ' οἴκου [cf. Vellei. ii. 4; Eutrop. iv. 17; Oros. v. 7].

Sicilian slave war.

Oros. v. 9 In Sicilia . . . Piso consul Mamertium oppidum expugnavit, ubi octo milia fugitivorum interfecit, quos autem capere potuit, patibulo suffixit.

The kingdom of Attalus bequeathed to Rome.

Liv. *Ep.* lviii. Heredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius.

Id. *ib.* lix. Cum testamento Attali regis legata populo Romano libera esse deberet (Asia).

Strabo xiii. 4. 2 βασιλεύσας δὲ οὗτος ἔτη πέντε καὶ κληθεὶς Φιλομήτωρ ἐτελεύτα νόσφ' τὸν βίον, κατέλιπε δὲ κληρονόμους Ῥωμαίους.

Sall. *Hist.* iv. 69 Maur. (Epistula Mithridatis) Eumenen, cuius amicitiam gloriose ostendant, initio prodidit (Romani) Antiocho, pacis mercedem; post habitum custodiae agri captivi sumptibus et contumeliis ex rege miserrimum servorum

effecere, simulatoque impio testamento filium eius Aristonicum, quia patrium regnum petiverat, hostium more per triumphum duxere.

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 11. 148 Asia primum devicta luxuriam misit in Italiam . . . at eadem Asia donata multo etiam gravius adflixit mores, inutiliorque victoria illa hereditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim haec emendi Romae in auctionibus regiis verecundia exempta est. [Cf. Vellei. ii. 4; Val. Max. v. 2, ext. 3; Plut. *Ti. Gracch.* 14; Eutrop. iv. 18; Justin. xxxvi. 4. 5; Florus ii. 3 (iii. 15); Oros. v. 8; App. *Mithr.* 62.]

Era of the province of Asia (from Sept. 24, 620 [134]).

ΕΦΕ. ΟΖ. C. Fabi. M. F. Procos. ΚΝΩΣ(ΟΣ) (Cistophorus of 77 B. C. struck at Ephesus; Waddington, *Fastes*, p. 674).

B. C. 132 : A. U. C. 622.

Consuls, P. Popillius Laenas, P. Rutilius.

Internal History.

Special commission for the trial of the adherents of Ti. Gracchus.

Sall. *Iug.* 31. 7 Occiso Ti. Graccho, quem regnum parare aiebant, in plebem Romanam quaestiones habitae sunt.

Vellei. ii. 7. 3 Crudeles . . . mox quaestiones in amicos clientesque Gracchorum habitae sunt.

Val. Max. iv. 7. 1 Cum senatus Rupilio et Laenati consulibus mandasset ut in eos, qui cum Graccho consenserant, more maiorum animadverterent. . .

Cic. *de Amic.* 11. 37 C. Blossius Cumanus . . . cum ad me (Laelium) quod aderam Laenati et Rupilio consulibus in consilio deprecatum venisset, hanc ut sibi ignoscerem causam adferebat quod tanti Ti. Gracchum fecisset, ut quidquid ille vellet, sibi faciendum putaret. Tum ego, 'Etiamne si te in Capitolium faces ferre vellet?' 'Nunquam,' inquit, 'voluisset is quidem. Sed si voluisset paruissem.' Videtis, quam nefaria vox. . . Itaque hac amentia, quaestione nova perterritus, in Asiam profugit, ad hostes se contulit, poenas rei publicae graves iustasque persolvit [cf. Val. Max. iv. 7. 1].

Plut. *Ti. Gracch.* 20 τῶν φίλων αὐτοῦ (Τιβερίου) τοὺς μὲν ἐξ-
κῆρυττον ἀκρίτους, τοὺς δὲ συλλαμβάνοντες ἀπεκτίννυσαν ἐν οἷς

καὶ Διοφάνης ὁ ῥήτωρ ἀπώλετο. Γάϊον δέ τινα Βίλλιον εἰς ἀγγεῖον καθείρξαντες καὶ συνεμβalonτες ἐχίδνας καὶ δράκοντας οὕτω διέφθειραν.

The land-commission.

Val. Max. vii. 2. 6 Par illa sapientia senatus. Ti. Gracchum tribunum pl. agrariam legem promulgare ausum morte multavit. Idem ut secundum legem eius per triumviros ager populo viritim divideretur egregie censuit.

Plut. *Ti. Gracch.* 21 ἡ δὲ βουλὴ . . . ἀντὶ τοῦ Τιβερίου προὔθηκε τοῖς πολλοῖς ὀριστὴν ἐλέσθαι. λαβόντες δὲ τὰς ψήφους εἵλοντο Πόπλιον Κράσσον, οἰκείον ὄντα Γράκχῳ. θυγάτηρ γὰρ αὐτοῦ Λικιννία Γαίῳ Γράκχῳ συνώκει.

C. I. L. i. n. 552, C. Sempronius Ti. F. Grac., Ap. Claudius C. F. Pulc., P. Licinius P. F. Crass. III vir. A. I. A.; ib. n. 553, Ap. Claud., P. Licinius III vir. A. I. A.; ib. n. 1504, C. Sempronius Ti. F., Ap. Claudius C. F., P. Licinius P. F. III vir.

Ib. n. 583 (82-81 B.C.), M. Terentius M. F. Varro Lucullus Pro Pr. terminos restituendos ex s. c. coeravit qua P. Licinius Ap. Claudius C. Graccus III vir. A. D., A. I. statuerunt. [For the *limites Graccani*, which may refer to agrarian rather than colonial assignments, see Gromatici (Lachmann) *Liber Coloniarum*, pp. 209, 210.]

Triumph of Scipio.

Cic. *Phil.* xi. 8. 18 Erat Africanus qui anno ante (*the year before Crassus commanded against Aristonicus*) de Numantinis triumpharat [cf. Liv. *Ep.* lix.; Eutrop. iv. 19].

External History.

End of the slave war in Sicily and reorganization of the province.

Liv. *Ep.* lix. P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit.

Oros. v. 9. 7 Cum Rutilius consul successisset, idem quoque Tauromenium et Hennam, firmissima fugitivorum refugia, bello recepit: amplius quam xx milia tunc servorum trucidata referuntur [cf. Val. Max. ix. 12. 1 ext.].

Diod. xxxiv. 2. 22 and 23 (22) ὁ δὲ θερατίας Εὐνους καὶ βασιλεὺς καταφυγὼν διὰ δειλίαν ἐν τισι κοιλάσιν ἐξειλκύσθη ἅμα τεττάρων . . . (23) καὶ παραδοθεὶς εἰς φυλακὴν . . . κατέστρεψε τὸν βίον ἐν τῇ

Μοργαντίνῃ. ἐντεῦθεν Ῥουπίλιος ἐπιτρέχων ὅλην τὴν Σικελίαν ἅμα λογάσιν ὀλίγοις θάπτον ἤπερ τις ἤλπισε παντὸς αὐτὴν ἡλευθέρωσε ληστηρίου.

Cic. *in Verr.* ii. 13. 32 Vt de eo praetor iudices ex P. Rupili decreto, quod is de decem legatorum sententia statuit, quam illi legem Rupiliam vocant, sortiatur (cf. 15. 37 ; 16. 39 ; 24. 59).

Scipio Nasica sent to Asia.

Val. Max. v. 3. 2 e Is quoque (Scipio Nasica) propter iniquissimam virtutum suarum apud cives aestimationem sub titulo legationis Pergamum secessit et quod vitae superfuit ibi sine ullo ingratae patriae desiderio peregit [cf. Plut. *Ti. Gr.* 21].

B. C. 131 : A. U. C. 623.

Consuls, P. Licinius Crassus Mucianus, L. Valerius Flaccus.

Internal History.

Lex Papiria tabellaria (of C. Papirius Carbo as tribune).

Cic. *de Leg.* iii. 16. 35 Carbonis est tertia (lex tabellaria) de iubendis legibus ac vetandis.

Proposal of Carbo to make immediate re-election to the tribunate possible.

Liv. *Ep.* lix. Cum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, ut eundem tribunum plebi, quoties vellet, creare liceret, rogationem eius P. Africanus gravissima oratione dissuasit.

Cic. *de Amic.* 25. 95 Quibus blanditiis C. Papirius nuper influebat in aures contionis, cum ferret legem de tribunis plebis reficiendis! Dissuasimus nos (Laelius) sed nihil de me : de Scipione dicam libentius. Quanta illi, dii immortales! fuit gravitas! quanta in oratione maiestas! . . . Itaque lex popularis suffragiis populi repudiata est [cf. Cic. *de Or.* ii. 40. 170].

Censors, Q. Caecilius Metellus Macedonicus, Q. Pompeius Rufus.

Two plebeian censors for the first time.

Fasti Cap. Ambo primi de plebe.

Liv. *Ep.* lix. Q. Pompeius et Q. Metellus, tunc primum utrique ex plebe facti censores, lustrum condiderunt.

The census ; censorship of Metellus.

Liv. *Ep.* lix. Censa sunt civium capita trecenta septemdecim milia, octingentaviginti tria, praeter pupillos et viduas. Q. Metellus censor censuit ut cogerentur omnes ducere uxores liberorum creandorum causa. Extat oratio eius quam Augustus Caesar, cum de maritandis ordinibus ageret, velut in haec tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo praeteritus erat, de saxo deici iussit ; quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt [cf. Suet. *Aug.* 89 ; Plin. *Hist. Nat.* vii. 143].

Gellius i. 6 In ea oratione ita scriptum fuit ; se sine uxore vivere possemus, Quirites, omni ea molestia careremus ; set quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo vivi possit, salutis perpetuae potius quam brevi voluptati consulendum est.

External History.*Revolt of Aristonicus.*

Liv. *Ep.* lix. Aristonicus regis Eumenis filius Asiam occupavit.

Strabo xiv. i. 38 (Leucae) ἀπέστησεν Ἀριστόνικος μετὰ τὴν Ἀττάλου τοῦ Φιλομήτορος τελευτήν, δοκῶν τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν βασιλέων καὶ διανοούμενος εἰς ἑαυτὸν ποιεῖσθαι τὴν ἀρχήν . . . εὐθὺς αἱ τε πόλεις ἔπεμψαν πλῆθος, (to Rome) καὶ Νικομήδης ὁ Βιθυνὸς ἐπεκούρησε καὶ οἱ τῶν Καππαδόκων βασιλεῖς.

Justin. xxxvi. 4. 6 Sed erat ex Eumene Aristonicus, non iusto matrimonio, sed ex paelice Ephesia, citharistae cuiusdam filia, genitus, qui post mortem Attali velut paternum regnum Asiam invasit.

Diod. xxxiv. 2. 26 τὸ παραπλήσιον δὲ (to the slave revolt in Sicily) γέγονε καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, Ἀριστονίκου μὲν ἀντιποιησαμένου τῆς μὴ προσηκούσης βασιλείας, τῶν δὲ δούλων διὰ τὰς ἐκ τῶν δεσποτῶν κακουχίας συναπονοησαμένων ἐκείνῳ καὶ μεγάλοις ἀτυχήμασι πολλὰς πόλεις περιβαλόντων [cf. App. *Bell. Civ.* i. 17 ; Mithr. 62].

P. Licinius Crassus Mucianus sent against Aristonicus.

Gell. i. 13. 10 Is Crassus a Sempronio Assellione et plerisque aliis historiae Romanae scriptoribus traditur habuisse quinque rerum bonarum maxima et praecipua : quod esset

ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iurisconsultissimus, quod pontifex maximus.

Strabo xiv. 1. 38 ἔπειτα πρέσβεις Ῥωμαίων πέντε ἦκον, καὶ μετὰ ταῦτα στρατιὰ καὶ ὕπατος Πόπλιος Κράσσος.

Liv. Ep. lix. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, cum idem pontifex maximus esset, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus. . . .

Cic. Phil. xi. 8. 18 Cum Aristonico bellum gerendum fuit P. Licinio L. Valerio consulibus. Rogatus est populus, quem id bellum gerere placeret. Crassus consul, pontifex maximus, Flacco collegae, flamini Martiali, multam dixit, si a sacris discessisset; quam multam populus remisit, pontifici tamen flaminem parere iussit. Sed ne tum quidem populus Romanus ad privatum detulit bellum . . . Ita populus Romanus consuli potius Crasso quam privato Africano bellum gerendum dedit.

B. C. 130 : A. U. C. 624.

Consuls, L. Cornelius Lentulus, M. Perperna Nepos; App. [or C.] Claudius Pulcher, *suffectus* (see Appendix).

Internal History.

The agrarian commission.

Liv. Ep. lix. Seditiones a triumviris Fulvio Flacco et C. Graccho et C. Papirio Carbone agro dividendo creatis excitatae.

C. I. L. i. n. 554 M. Folvios M. F. Flac., C. Sempronius Ti. F. Grac., C. Paperius C. F. Carb. III. vire. A. I. A. [cf. n. 555].

Nasica made pontifex maximus in place of Crassus.

Vellei. ii. 3. 1 P. Scipio Nasica . . . ob eas virtutes primus omnium absens pontifex maximus factus est. [See, however, Cic. in Cat. i. 1. 3; Val. Max. i. 4. 1; Plut. Ti. Gracch. 21; App. Bell. Civ. i. 16].

External History.

The war in Asia; defeat and death of Crassus.

Justin. xxxvi. 4. 7, 8 (7) Cum multa secunda proelia adversus civitates, quae metu Romanorum tradere se eidem volebant, fecisset (Aristonicus) iustusque iam rex videretur, (8) Asia Licinio Crasso consuli decernitur, qui intentior Attalicae praedae quam bello, cum extremo anni tempore inordinata

acie proelium conseruisset, victus poenas inconsultae avaritiae sanguine dedit.

Florus i. 34 (ii. 20) Aristonicus . . . urbis regibus parere consuetas partim facile sollicitat, paucas resistentes, Myndon, Samon, Colophona, vi recepit, Crassi quoque praetoris cecidit exercitum ipsumque cepit.

Strabo xiv. i. 38 Κράσσος δὲ περὶ Λεύκας ἐπιθεμένων τινῶν ἔπεσεν ἐν μάχῃ.

Val. Max. iii. 2. 12 P. . . Crassus cum Aristonico bellum in Asia gerens, a Thracibus, quorum is magnum numerum in praesidio habebat, inter Elaeam et Zmyrnam exceptus, ne in dicionem eius perveniret, dedecus arcessita ratione mortis effugit. Virgam enim, qua ad regendum equum usus fuerat, in unius barbari oculum direxit. Qui vi doloris accensus latus Crassi sica confodit, dumque se ulciscitur, Romanum imperatorem maiestatis amissae turpitudine liberavit [cf. Oros. v. 10; Florus i. 34 (ii. 20)].

Eutrop. iv. 20 Adversus eum (Aristonicum) missus P. Licinius Crassus infinita regum habuit auxilia. Nam et Bithyniae rex Nicomedes Romanos iuvit et Mithridates Ponticus, cum quo bellum postea gravissimum fuit, et Ariarathes Cappadox et Pylaemenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus et in proelio interfectus [est]. Caput ipsius Aristonico oblatum est, corpus Smyrnae sepultum [cf. Liv. *Ep.* lix.; Vellei. ii. 4].

Victory of Perperna.

Liv. *Ep.* lix. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditionem accepit.

Strabo xiv. i. 38 μετὰ ταῦτα Μάρκος Περπέρνας (ἦκεν) ὃς καὶ κατέλυσε τὸν πόλεμον ζωγρία λαβὼν τὸν Ἀριστόνικον καὶ ἀναπέμψας εἰς Ῥώμην.

Justin. xxxvi. 4 In huius (Crassi) locum missus Perperna consul prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit Attalicasque gazas hereditarias populi Romani navibus impositas Romam deportavit.

Eutrop. iv. 20 Postea Perperna, consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, audita belli fortuna ad Asiam celeravit et acie victum Aristonicum apud Stratonicen civitatem, quo confugerat, fame ad deditionem compulit. Aristonicus iussu senatus Romae in carcere strangulatus est. Triumphari enim de eo non poterat, quia Perperna apud Pergamum Romam rediens diem obierat [cf. Florus i. 35 (ii. 20)].

Consuls, C. Sempronius Tuditanus, M'. Aquillius.

Internal History.

Political attitude of Scipio Aemilianus.

Vellei. ii. 4. 4 Hic, eum interrogante tribuno Carbone (131 B. C.), quid de Ti. Gracchi caede sentiret, respondit, si is occupandae rei publicae animum habuisset, iure caesum. Et cum omnis contio adclamasset, hostium, inquit, armatorum totiens clamore non territus, qui possum vestro moveri, quorum noverca est Italia?

Val. Max. vi. 2. 3 Orto deinde murmure 'non efficietis,' ait ut solutos verear quos alligatos adduxi [cf. Cic. *pro Mil.* 3. 8]. [Cf. Liv. *Ep.* lix. ; Plut. *Ti. Gracch.* 21].

Judicial powers taken from the land commissioners through Scipio's influence and given to the consuls.

App. Bell. Civ. i. 19 οἱ Ἰταλιῶται Κορνήλιον Σκιπίωνα . . . ἡξίουں προστάτην σφῶν ἀδικουμένων γενέσθαι. ὁ δ' ἐς τοὺς πολέμους αὐτοῖς κεχρημένος προθυμοτάτοις ὑπεριδεῖν τε ᾤκησε, καὶ παρελθὼν ἐς τὸ βουλευτήριον τὸν μὲν Γράκχον νόμον οὐκ ἔψεγε διὰ τὸν δῆμον σαφῶς, τὴν δὲ τοῦδε δυσχέρειαν ἐπεξιών ἡξίου τὰς δίκας οὐκ ἐπὶ τῶν διαιρούντων ὡς ὑπόπτων τοῖς δικαζομένοις, ἀλλ' ἐφ' ἐτέρων λέγεσθαι. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ἔπεισεν, εἶναι δοκοῦντι δικαίῳ καὶ Γουδιτανὸς αὐτοῖς ὑπατεύων ἐδόθη δικάζειν, ἀλλ' ὁδε μὲν ἀψάμενος τοῦ ἔργου καὶ τὴν δυσχέρειαν ἰδὼν ἐπ' Ἰλλυριοὺς ἐστράτεψε, πρόφασιν τήνδε ποιούμενος τοῦ μὴ δικάζειν· οἱ δὲ τὴν γῆν διανέμοντες, οὐκ ἀπαντῶντος ἐς αὐτοὺς οὐδενὸς ἐς δίκην, ἐπ' ἀργίας ἦσαν. καὶ μῖσος ἐντεῦθεν ἤρξατο ἐς τὸν Σκιπίωνα τοῦ δῆμον. . . .

Death of Scipio.

Vellei. ii. 4 (Scipio) M'. Aquilio C. Sempronio consulibus . . . mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quaedam elisarum faucium in cervice reperirentur notae. De tanti viri morte nulla habita est quaestio. . . . Seu fatalem, ut plures, seu conflatum insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem obiit, vitam certe dignissimam egit [cf. Cic. *pro Mil.* 7. 16 ; *de Am.* 3. 12].

Liv. *Ep.* lix. (Triumviris a. d. a.) Cum P. Scipio Africanus adversaretur, fortisque ac validus de die domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tanquam ei

venenum dedisset, Sempronia uxor, hinc maxime, quod soror esset Gracchorum, cum quibus simultas Africano fuerat. De morte tamen eius nulla quaestio acta. Eo defuncto seditiones triumvirales acrius exarserunt.

App. *Bell. Civ.* i. 20 ὡς ἔνιοι δοκοῦσιν, ἐκὼν ἀπέθανε, συνιδὼν ὅτι οὐκ ἔσοιτο δυνατὸς κατασχεῖν ὧν ὑπόσχοιτο. εἰσὶ δ' οἱ βασανιζομένους φασὶ θεράποντας εἰπεῖν ὅτι αὐτὸν ξένοι δι' ὀπισθοδόμου νυκτὸς ἐπεσαχθέντες ἀποπνίξαιεν, καὶ οἱ πυθόμενοι ὀκνήσαιεν ἐξενεγκεῖν διὰ τὸν δῆμον ὀργιζόμενον ἔτι καὶ τῷ θανάτῳ συνηδόμενον.

Plut. *C. Gracch.* 10 καὶ ὅτε Σκηπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἐξ οὐδενὸς αἰτίου προφανοῦς ἐτελεύτησε . . . τὸ μὲν πλεῖστον ἐπὶ τὸν Φούλβιον ἦλθε τῆς διαβολῆς, ἐχθρὸν ὄντα καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ βήματος τῷ Σκηπίωνι λελοιδωρημένον, ἤψατο δὲ καὶ τοῦ Γαίου ὑπόνοια.

Cic. *de Amic.* 12. 41 (Ti. Gracchum) etiam post mortem secuti amici et propinqui quid in P. Scipione effecerint, sine lacrumis non queo dicere.

Id. *ad Fam.* ix. 21. 3 (C. Carbo) et tribunus plebis seditiosus et P. Africano vim attulisse existimatus est.

Id. *ad Q. fr.* ii. 3. 3 Pompeius . . . dixit aperte se munitio-rem ad custodiendam vitam suam fore quam Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset [cf. *de Or.* ii. 40. 170].

Schol. Bob. *ad Cic. Milon.* 7, p. 283 P. Scipio Aemilianus . . . repentina morte domi suae interceptus est, non sine infamia et ipsius C. Gracchi et uxoris suae Semproniae. . . Super eius laudibus extat oratio C. Laelii Sapiientis qua usus videtur Q. Fabius Maximus in laudatione mortui Scipionis.

Val. Max. iv. 1. 12 Acerrime cum Scipione Africano *Metellus* Macedonicus dissenserat . . . sed tamen, cum interemptum Scipionem conclamari audisset, in publicum se proripuit maestoque vultu et voce confusa 'concurrite, concurrite' inquit, 'cives! moenia nostrae urbis eversa sunt: Scipioni enim Africano intra suos penates quiescenti nefaria vis allata est' [cf. Oros. v. 10].

External History.

End of the war in Asia; organization of the province.

Justin. xxxvi. 4 Quod (Perperna's success, see p. 15) aegre ferens successor eius M'. Aquilius consul ad eripiendum Aristonicum Perpernae, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem consulum mors Perpernae diremit [cf. p. 15].

Florus i. 35 (ii. 20) Aquillius Asiatici belli reliquias confecit, mixtis—nefas—veneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. Quae res ut maturam ita infamem fecit victoriam, quippe cum contra fas deum moresque maiorum medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta Romana arma violasset.

Strabo xiv. i. 38 Μάμιος δ' Ἀκύλλιος, ἐπελθὼν ὕπατος μετὰ δέκα πρεσβευτῶν, διέταξε τὴν ἐπαρχίαν εἰς τὸ νῦν ἔτι συμμένον τῆς πολιτείας σχῆμα.

C. I. L. i. n. 557 = C. I. Gr. n. 2920 (inscription, probably on a milestone, found near Tralles) Μάν[ι]ος Ἀκῦ[λ]ιος Μαν[ί]ου ὕπατο[ς] Πωμαίων.

Illyrian war, waged by C. Sempronius Tuditanus.

Liv. Ep. lix. C. Sempronius consul adversus Iapydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit virtute D. Iunii Bruti, eius qui Lusitaniam subegerat [cf. App. *Illyr.* 10; *Bell. Civ.* i. 19, p. 16].

Plin. *Hist. Nat.* iii. 19 (23). 129 Tuditanus qui domuit Histros in statua sua ibi inscripsit 'ab Aquileia ad Tityum flumen stad. M.'

Fasti triumph., C. Sempronius C. F. C. N. Tuditan. a. dcxxiv cos. de Iapudibus k. Oct.

B. C. 128 : A. U. C. 626.

Consuls, Cn. Octavius, T. Annius Rufus.

B. C. 127 : A. U. C. 627.

Consuls, L. Cassius Longinus, L. Cornelius Cinna.

B. C. 126 : A. U. C. 628.

Consuls, M. Aemilius Lepidus, L. Aurelius Orestes.

Internal History.

Alien-act of M. Junius Pennus.

Cic. *Brut.* 28. 109 Fuit . . . M. Lepido et L. Oreste consulis quaestor Gracchus, tribunus Pennus . . . is omnia summa sperans aedilicius est mortuus.

Id. *de Off.* iii. 11. 47 Male etiam qui peregrinos urbibus uti

prohibent eosque exterminant, ut Pennus apud patres nostros . . . Nam esse pro cive qui civis non sit rectum est non licere; quam legem tulerunt sapientissimi consules Crassus et Scaevola (95 B. C.); usu vero urbis prohibere peregrinos sane inhumanum est.

Festus, p. 286 Resp. multarum civitatum pluraliter dixit C. Gracchus in ea, quam conscripsit de lege p. Enni (Penni, Müller) et peregrinis, cum ait: 'eae nationes, cum aliis rebus, per avaritiam atque stultitiam res publicas suas amiserunt.'

Triumph of M'. Aquillius.

Fasti triumph. M'. Aquilius M'. F. M'. N. Pro cos. an. dcxxvii ex Asia iii Idus Novembr.

M'. Aquillius accused of extortion and acquitted (see Appendix).

Cic. *Div. in Caec.* 21. 69 P. Lentulus, is qui princeps senatus fuit, accusabat M'. Aquilium subscriptore C. Rutilio Rufo.

Ps. Ascon. *in loc.* Hic M'. Aquilius de pecuniis repetundis accusatus est.

App. *Bell. Civ.* i. 22 (C. Gracchus reproached senators with the fact) ὅτι Αὐρήλιος Κόττας καὶ Σαλινάτωρ καὶ τρίτος ἐπὶ τούτοις Μάνιος Ἀκύλιος ὁ τὴν Ἀσίαν ἐλὼν σαφῶς δεδωροδοκηκότες ἀφείντο ὑπὸ τῶν δικασάντων, οἳ τε πρέσβεις οἱ κατ' αὐτῶν ἔτι παρόντες σὺν φθόνῳ ταῦτα περιμόντες ἐκεκράγεσαν.

App. *Mithr.* 57 (Sulla to Mithridates) ὁ τε Μάνιος καὶ τὰ ἄλλα ἡλέγχθη παρ' ἡμῖν ἐπὶ χρήμασι πράξας, καὶ πάντα ἀνέλυσεν ἢ βουλῇ. ᾧ λόγῳ καὶ Φρυγίαν ἀδίκως σοι δοθεῖσαν οὐχ ἑαυτῇ συντελεῖν ἐπέταξεν ἐς τοὺς φόρους, ἀλλ' αὐτόνομον μεθῆκεν. [For this gift of Phrygia cf. Justin. xxxvii. 1; xxxviii. 5.]

Quaestorship of C. Gracchus.

Cic. *Brut.* 28. 109 (p. 18).

Id. *de Div.* i. 26. 56 C. vero Gracchus multis dixit, ut scriptum apud eundem Coelium est, sibi in somniis quaesturam petere dubitanti Ti. fratrem visum esse dicere, quam vellet cunctaretur, tamen eodem sibi leto quo ipse interisset esse pereundum. Hoc, ante quam tribunus plebi C. Gracchus factus esset, et se audisse scribit Coelius et dixisse eum multis [cf. Plut. *C. Gracch.* 1].

External History.

Wars in Sardinia conducted by the consul L. Aurelius Orestes.

Liv. Ep. lx. L. Aurelius consul rebellantes Sardos subegit.

C. Gracchus goes as quaestor to Orestes.

Plut. C. Gracch. ἰ συντυγχάνει δ' ἀπὸ ταῦτομάτου λαχεῖν αὐτὸν εἰς Σαρδῶ ταμίαν Ὀρέστη τῷ ὑπάτῳ· καὶ τοῦτο τοῖς μὲν ἐχθροῖς καθ' ἡδονὴν ἐγεγόνει, τὸν δὲ Γάϊον οὐκ ἐλύπησεν . . . τὴν πολιτείαν καὶ τὸ βῆμα φρίττων, ἀντέχειν δὲ καλοῦντι τῷ δήμῳ καὶ τοῖς φίλοις οὐ δυνάμενος, παντάπασι τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην ἡγάγησε.

B. C. 125 : A. U. C. 629.

Consuls, M. Plautius Hypsaeus, M. Fulvius Flaccus.

Internal History.

Proposal of the consul M. Fulvius Flaccus, to extend the rights of the Italians.

App. Bell. Civ. i. 21 τὴν δὲ διαίρεσιν τῆς γῆς οἱ κεκτημένοι καὶ ὥς ἐπὶ προφάσεσι ποικίλαις διέφερον ἐπὶ πλεῖστον. καὶ τινες ἐσηγοῦντο τοὺς συμμάχους ἅπαντας, οἳ δὴ περὶ τῆς γῆς μάλιστα ἀντέλεγον, ἐς τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀναγράψαι, ὥς μείζονι χάριτι περὶ τῆς γῆς οὐ διοισομένους. καὶ ἐδέχοντο ἄσμενοι τοῦθ' οἱ Ἰταλιῶται, προτιθέντες τῶν χωρίων τὴν πολιτείαν. συνέπρασσε τε αὐτοῖς ἐς τοῦτο μάλιστα πάντων Φούλουιος Φλάκκος, ὑπατεύων ἅμα καὶ τὴν γῆν διανέμων. ἡ βουλὴ δ' ἐχαλέπαινε, τοὺς ὑπηκόους σφῶν ἰσοπολίτας εἰ ποιήσονται. καὶ τόδε μὲν τὸ ἐγχείρημα οὕτω διελύθη.

Id. ib. i. 34 Φούλουιος Φλάκκος ὑπατεύων μάλιστα δὴ πρῶτος ὁδὲ ἐς τὸ φανερώτατον ἡρέθιζε τοὺς Ἰταλιώτας ἐπιθυμεῖν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ὥς κοινωνοὺς τῆς ἡγεμονίας ἀντὶ ὑπηκόων ἐσομένων. ἐσηγούμενος δὲ τὴν γνώμην καὶ ἐπιμένων αὐτῇ καρτερῶς, ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τινα στρατείαν ἐξεπέμφθη διὰ τὸδε.

Val. Max. ix. 5. 1 M. Fulvius Flaccus consul, . . . cum perniciosissimas rei publicae leges introduceret de civitate Italiae danda et de provocatione ad populum eorum, qui civitatem mutare noluissent, aegre compulsus est ut in Curiam veniret : deinde partim monenti, partim oranti Senatui ut incepto de-

sisteret, responsum non dedit . . . Flaccus in totius amplissimi ordinis contemnenda maiestate versatus est.

Censors, Cn. Servilius Caepio, L. Cassius Longinus Ravilla.

The Census.

Liv. *Ep.* lx. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta milia septingenta triginta sex.

Vellei. ii. 10 Prosequamur nota severitatem censorum Cassii Longini Caepionisque, qui abhinc annos centum quinquaginta tris Lepidum Aemilium augurem, quod sex milibus HS. aedes conduxisset, adesse iusserunt. At nunc si quis tanti habitet, vix ut senator agnoscitur.

Val. Max. viii. 1. 7. damn. Admodum severae notae et illud populi iudicium, cum M. Aemilium Porcinam a L. Cassio accusatum crimine nimis sublime extractae villae in Alsiensi agro gravi multa affecit.

External History.

Revolt and destruction of Fregellae.

Liv. *Ep.* lx. L. Opimius praetor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit; Fregellas diruit [cf. Vellei. ii. 6; Obsequens 90; Plut. *C. Gracch.* 3; [Cic.] *ad Herenn.* iv. 15. 22].

Outbreak of War in Transalpine Gaul.

Liv. *Ep.* lx. Fulvius Flaccus primus Transalpinos Ligures domuit bello, missus in auxilium Massiliensibus adversus Saluvios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur [cf. Florus i. 37 (iii. 2). For earlier assistance rendered to the Massilians see Polyb. xxxiii. 4].

Obsequens 90 (28) Ligures Sallyes trucidati.

Ammian. xv. 12. 5 Hae regiones, praecipue quae confines Italicis, paulatim levi sudore sub imperium venere Romanum primo temptatae per Fulvium, deinde proeliis parvis quasatae per Sextium (123 B. C.), ad ultimum per Fabium Maximum (121 B. C.) domitae.

Orestes remains as proconsul in Sardinia.

Plut. *C. Gracch.* 2 *ἔπειτα δόγμα ποιοῦνται* (the Senate) *τοῖς μὲν στρατιώταις διαδοχὴν ἀποσταλῆναι, τὸν δ' Ὀρέστην ἐπιμένειν, ὥς δὴ καὶ τοῦ Γαίου διὰ τὴν ἀρχὴν παραμενοῦντος.*

Consuls, C. Cassius Longinus, C. Sextius Calvinus.

Internal History.

C. Gracchus returns from Sardinia and is elected to the tribunate.

Plut. *C. Gracch.* 2 and 3 (2) φανεῖς ἐν Ῥώμῃ παρ' ἐλπίδας οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἀλλόκοτον ἐδόκει τὸ ταμίαν ὄντα προαποσιτῆναι τοῦ ἄρχοντος. οὐ μὲν ἀλλὰ κατηγορίας αὐτῷ γενομένης ἐπὶ τῶν τιμητῶν, αἰτησάμενος λόγον οὕτω μετέστησε τὰς γνώμας τῶν ἀκουσάντων, ὥς ἀπελθεῖν ἡδικῆσθαι τὰ μέγιστα δόξας. (3) ἐκ τούτου πάλιν ἄλλας αἰτίας αὐτῷ καὶ δίκας ἐπήγον ὥς τοὺς συμμάχους ἀφιστάντι καὶ κεκοινωνηκότι τῆς περὶ Φρέγελλαν ἐνδειχθείσης συνωμοσίας. ὁ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπολυσάμενος καὶ φανεῖς καθαρὸς εὐθὺς ἐπὶ δημαρχίαν ὤρμησε . . . παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ἦν ἀπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λέγειν, ὥς ἄλλος οὐδεὶς, καὶ τοῦ πάθους αὐτῷ παρησίαν πολλὴν διδόντος ἀνακλαιομένῳ τὸν ἀδελφόν [cf. (Victor) *de Vir. Ill.* 65].

Cic. *Orat.* 70. 233 Age, sume de Gracchi apud censores illud: Abesse non potest, quin eiusdem hominis sit, probos improbare, qui improbos probet.

Gell. xv. 12 C. Gracchus, cum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in contione habuit . . . Atque ibi . . . 'Itaque,' inquit, 'Quirites, cum Romam profectus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. Alii vini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento repletas domum reportaverunt' [cf. Plut. *C. Gracch.* 2].

External History.

Foundation of Fabrateria.

Vellei. i. 15 Cassio autem Longino et Sextio Calvino . . . consulibus Fabrateria deducta est.

Conquests of M. Fulvius Flaccus in Gaul.

Fasti triumph. (123 B.C.) M. Fulvius M. F. Q. N. Flaccus Pro an. dextx cos. de Liguribus Vocontieis Salluveisq.

Consuls, Q. Caecilius Metellus, T. Quinctius Flamininus.

Internal History.

Tribunate of C. Gracchus.

Diod. xxxv. 25 ὁ Γράκχος δημηγορήσας περὶ τοῦ καταλύσαι ἀριστοκρατίαν, δημοκρατίαν δὲ συστήσαι, καὶ ἐφικόμενος τῆς ἀπάντων εὐχρηστίας τῶν μερῶν, οὐκέτι συναγωνιστάς, ἀλλὰ καθάπερ αὐθέντας εἶχε τούτους ὑπὲρ τῆς ἰδίας τόλμης. δεδεκα-σμένος γὰρ ἕκαστος ταῖς ἰδίαις ἐλπίσιν ὥς ὑπὲρ ἰδίων ἀγαθῶν τῶν εἰσφερομένων νόμων ἔτοιμος ἦν πάντα κίνδυνον ὑπομένειν.

Seneca, *de Ben.* vi. 34. 2 Apud nos primi omnium Gracchus et mox Livius Drusus instituerunt segregare turbam suam et alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios universos. Habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt secundos, numquam veros.

The Sempronian laws.

(1) *Law forbidding reappointment to magistrates deposed by the people (abacti); the bill withdrawn.*

Plut. *C. Gracch.* 4 (νόμον) εἰσέφερε . . . εἴ τινας ἄρχοντος ἀφῆ-ρητο τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἔδοντα τούτῳ δευτέρας ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι . . . τὸν . . . νόμον Γάϊος αὐτὸς ἐπανείλετο, φήσας τῇ μητρὶ Κορνηλίᾳ δεηθείσῃ χαρίζεσθαι τὸν Ὀκτάβιον [cf. Diod. xxxv. 25].

Festus, p. 23 Abacti magistratus dicebantur, qui coacti deposuerant imperium.

(2) *Law enacting that capital courts should be established only by the people.*

Cic. *pro Rab.* 4. 12 C. Gracchus legem tulit ne de capite civium Romanorum iniussu vestro (sc. populi) iudicaretur.

Plut. *C. Gracch.* 4 (νόμον εἰσέφερε) εἴ τις ἄρχων ἄκριτον ἐκκεκη-ρύχοι πολίτην, κατ' αὐτοῦ διδόντα κρίσιν τῷ δήμῳ.

Schol. Ambros. p. 370 Quia sententiam tulerat Gracchus, ut ne quis in civem Romanum capitale sententiam diceret.

Cic. *pro Sest.* 28. 61 Consule me, cum esset designatus (Cato) tribunus plebis, obtulit in discrimen vitam suam: dixit eam sententiam cuius invidiam capitis periculo sibi praestandam videbat [cf. Dio Cass. xxxviii. 14].

Cic. *in Cat.* iv. 5. 10 C. Caesar intellegit legem Semproniam esse de civibus Romanis constitutam . . . denique ipsum latorem Semproniae legis iniussu populi poenas rei publicae dependisse.

Id. *in Verr.* v. 63. 163 O nomen dulce libertatis! . . . O lex Porcia legesque Semproniae!

Perhaps Gell. x. 3. 2 Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marium et quosdam ex municipiis Italicis honestos viros virgis per iniuriam caesos a magistratibus populi Romani quanta maxima invidia potest conqueritur.

Enforcement of this law against Popilius and perhaps against Rupilius.

Cic. *pro Domo*, 31. 82 Ubi enim tuleras ut mihi aqua et igni interdiceretur? quod C. Gracchus de P. Popilio . . . tulit.

Ib. *de Leg.* iii. 11. 26 Si nos multitudinis furentis inflammata invidia pepulisset tribuniciaque vis in me populum, sicut Gracchus in Laenatem . . . incitasset, ferremus [cf. *pro Cluent.* 35. 95; *de Rep.* i. 3. 6].

Id. *post Red. in Sen.* 15. 37 Pro me non ut pro P. Popilio, nobilissimo homine, adulescentes filii, non propinquorum multitudo populum Romanum est deprecata.

Diod. xxxv. 26 ὁ Ποπίλλιος μετὰ δακρύων ὑπὸ τῶν ὄχλων προεπέμφθη ἐκβαλλόμενος ἐκ τῆς πόλεως [cf. Plut. *C. Gracch.* 4].

Vellei. ii. 7 Rupilium Popiliumque, qui consules asperrime in Tiberii Gracchi amicos saevierant, postea iudiciorum publicorum merito oppressit invidia. [For speeches of C. Gracchus on Popilius see Gell. i. 7. 7; xi. 13. 1 and 5.]

(3) *Lex frumentaria.*

Plut. *C. Gracch.* 5 ὁ δὲ σιτικὸς (νόμος) ἐπεωνίζων τοῖς πένησι τὴν ἀγοράν.

App. *Bell. Civ.* i. 21 σιτηρέσιον ἔμμηνον ὀρίσας ἐκάστῳ τῶν δημοτῶν ἀπὸ τῶν κοινῶν χρημάτων, οὐ πρότερον εἰωθὸς διαδίδοσθαι.

Vellei. ii. 6 Frumentum plebi dari instituerat.

Liv. *Ep.* ix. Leges tulit, inter quas frumentariam, ut senis et triente frumentum plebi daretur.

Schol. Bob. p. 303 Ut senis aeris et trientibus modios singulos populus acciperet. [For occasional sales below the market-price at an earlier period see Plin. *Hist. Nat.* xviii. 3 (4). 17 M. Varro auctor est, cum L. Metellus (cos. 251 B. C.)

in triumpho plurimos duxit elephantos, assibus singulis farris modios fuisse.]

Diod. xxxv. 25 τὸ κοινὸν ταμιεῖον εἰς αἰσχροῦς καὶ ἀκαίρους δαπάνας καὶ χάριτας ἀναλίσκων εἰς ἑαυτὸν πάντας ἀποβλέπειν ἐποίησε.

Oros. v. 12 Cum saepe populum Romanum largitionibus promissisque nimiis in acerbissimas seditiones excitavisset.

Cic. *de Off.* ii. 21. 72 C. Gracchi frumentaria magna largitio; exhauriebat igitur aerarium.

Id. *Tusc. Disp.* iii. 20. 48 C. Gracchus, cum largitiones maximas fecisset et effudisset aerarium, verbis tamen defendebat aerarium.

Id. *pro Sest.* 48. 103 Frumentariam legem C. Gracchus ferebat. Iucunda res plebei; victus enim suppedtabatur large sine labore [cf. Id. *Brut.* 62. 222].

Creation of magazines for storing the corn.

Plut. *C. Gracch.* 6 ἔγραψε δὲ καὶ . . . κατασκευάζεσθαι σιτοβόλια.

Festus, p. 290 Sempronia horrea qui locus dicitur, in eo fuerunt lege Gracchi, ad custodiam frumenti publici.

(4) *Lex militaris.*

Plut. *C. Gracch.* 5 ὁ δὲ στρατιωτικὸς (νόμος) ἐσθῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι καὶ μηδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομένων, καὶ νεώτερον ἐτῶν ἑπτακαίδεκα μὴ καταλέγεσθαι στρατιώτην.

Diod. xxxv. 25 τοῖς στρατιώταις διὰ τῶν νόμων τὰ τῆς ἀρχαίας ἀγωγῆς αὐστηρὰ καταχαρισάμενος ἀπειθίαν καὶ ἀναρχίαν εἰσήγαγεν εἰς τὴν πολιτείαν.

(5) *Lex agraria.*

Plut. *C. Gracch.* 5 τῶν δὲ νόμων . . . ὁ μὲν ἦν κληρουχικὸς ἅμα νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν.

Liv. *Ep.* lx. Tulit . . . legem agrariam, quam et frater eius tulerat.

Vellei. ii. 6 (C. Gracchus) dividebat agros, vetabat quemquam civem plus quingentis iugeribus habere, quod aliquando lege Licinia cautum erat.

Lex Agr. (C. I. L. i. n. 200; Bruns i. 3. 11), l. 6 (p. 5) [cf. Cic. *de Leg. Agr.* i. 7. 21; ii. 5. 10 (p. 5); Oros. v. 12; Florus ii. 3 (iii. 15)].

Laws that were perhaps promulgated during this year, to find their fulfilment in a second tribunate (see Herzog, Staatsverf. i. p. 466).

(6) *Lex Iudiciaria.*

Plut. *C. Gracch.* 5 ὁ δὲ δικαστικός (νόμος) ᾧ τὸ πλεῖστον ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμεως . . . ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἱππέων προσκατέλεξεν αὐτοῖς οὓσι τριακοσίους, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε [cf. *Compar.* 2].

Liv. *Ep.* lx. Tertiam (legem tulit) qua equestrem ordinem, tunc cum senatu consentientem, corrumpere: 'ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur: et quia illis temporibus trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur': id est, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet.

Vellei. ii. 6 C. Gracchus . . . iudicia a senatu transferebat ad equites.

Ib. ii. 13 Eam potestatem (iudicandi) nacti equites Gracchani. . . .

Ib. ii. 32 Iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui ad equites (transtulerat).

Tac. *Ann.* xii. 60 Cum Sempronius rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur.

Diod. xxxv. 25 τῶν μὲν γὰρ συγκλητικῶν τὸ δικάζειν ἀφελόμενος καὶ ἀποδείξας τοὺς ἱππεῖς κριτὰς τὸ χεῖρον τῆς πολιτείας τοῦ κρίττονος κύριον ἐποίησε [cf. xxxvii. 9].

App. *Bell. Civ.* i. 22 τὰ δικαστήρια ἀδοξοῦντα ἐπὶ δωροδοκίαις ἐς τοὺς ἱππέας ἀπὸ τῶν βουλευτῶν μετέφερε.

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 34 Iudicium autem appellatione separare eum (equestrem) ordinem primi omnium instituere Gracchi, discordi popularitate in contumeliam senatus.

Cic. *in Verr.* Act. i. 13. 38 (70 B.C.) Cognoscet ex me populus Romanus, quid sit, quam ob rem, cum equester ordo iudicaret annos prope quinquaginta continuos, in nullo iudice [equite Romano iudicante] ne tenuissima quidem suspicio acceptae pecuniae ob rem iudicandam constituta sit.

Lex Acilia (C. I. L. i. n. 198; Bruns i. 3. 10), ll. 12, 13 Praetor qui inter peregrinos ius deicet, is in diebus x proxumeis, quibus h. l. populus plebesve iouserit, facito uti CDL viros legat, qui in hac civit[ate . . . dum nei quem eorum legat, qui tr. pl., q., iii vir cap., tr. mil. l. iv primis aliqua

earum, iii vi]rum a. d. a. siet fueri[tve, queive mercede conductus depugnavit depugnaverit, queive quaestione ioudicioque puplico conde]mnatus siet quod circa eum in senatum legei non liceat, queive minor anneis xxx maiorve annos lx gnatus siet, queive in urbem Romam propiusve u[rbem Romam passus M domicilium non habeat, queive eius magistratus, quei supra scriptus est, pater frater filiusve siet, queive eius, quei in senatu siet fueritve, pater frater filiusve siet, queive trans mar]e erit [cf. ll. 16, 17].

[This *lex repetundarum* may perhaps be connected with the judiciary law of Gracchus. It may have been passed by a colleague and may be the *lex Acilia*. Cf. Cic. in *Verr. Act.* i. 17. 51 Fac tibi paternae legis Aciliae veniat in mentem, qua lege populus Romanus de pecuniis repetundis optimis iudiciis severissimisque iudicibus usus est. But for the choice of jurors cf. Plut. *C. Gracch.* 6 *κακείνω τοὺς κρινούντας ἐκ τῶν ἱππέων ἔδωκε (ὁ δῆμος) καταλέξαι.*]

(7) *Law against judicial corruption.*

Cic. *pro Cluent.* 55. 151 Hanc ipsam legem NE QVIS IUDICIO CIRCUMVENIRETVR C. Gracchus tulit; eam legem pro plebe, non in plebem tulit. Postea L. Sulla . . . cum eius rei quaestionem hac ipsa lege constitueret . . . , populum Romanum . . . alligare novo quaestionis genere ausus non est.

Id. *ib.* 56. 154 Illi non hoc recusabant, ea ne lege accusarentur . . . quae tum erat Sempronia, nunc est Cornelia . . . intellegebant enim ea lege equestrem ordinem non teneri.

(8) *Lex de provincia Asia.*

Cic. in *Verr.* iii. 6. 12 Inter Siciliam ceterasque provincias, iudices, in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum, . . . aut censoria locatio constituta est, ut Asiae lege Sempronia.

App. *Bell. Civ.* v. 4 (M. Antonius to the Asiatics) οὗς . . . ἐτελεῖτε φόρους Ἀττάλῳ, μεθήκαμεν ὑμῖν, μεχρί, δημοκόπων ἀνδρῶν καὶ παρ' ἡμῖν γενομένων, ἐδέησε φόρων. ἐπεὶ δὲ ἐδέησεν . . . μέρη φέρειν τῶν ἐκάστοτε καρπῶν ἐπετάξαμεν.

Schol. Bob. p. 259 Cum princeps esset publicanorum Cn. Plancii pater, et societas eadem in exercendis vectigalibus gravissimo damno videretur adfecta, desideratum est in senatu nomine publicanorum, ut cum iis ratio putaretur lege Sempronia; et remissionis tantum fieret de summa pecunia, quantum

aequitas postularet, pro quantitate damnorum quibus fuerant hostili incursione vexati (60 B. C., cf. Cic. *ad Att.* i. 17. 9).

Diod. xxxv. 25 τῇ μὲν τῶν δημοσιωνῶν τόλμῃ καὶ πλεονεξίᾳ τὰς ἐπαρχίας ἀπορρίψας ἐπεσπάσατο παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων δίκαιον μίσος κατὰ τῆς ἡγεμονίας.

Introduction of new vectigalia and portoria.

C. Gracchus ap. Gell. xi. 10 Ego ipse, qui aput vos verba facio, uti vectigalia vestra augeatis, quo facilius vestra comoda et rem publicam administrare possitis, non gratis prodeo; verum peto a vobis non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem.

Vellei. ii. 6. 3 Nova constituebat portoria.

C. Gracchus's popularity with provincials.

Plut. *C. Gracch.* 6 (For a proposal about corn from Spain) μεγάλην ἔσχε δόξαν μετ' εὐνοίας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

The political situation before and after Gracchus's legislation in favour of the knights.

Sall. *Iug.* 42. 1 Nam postquam Tiberius et C. Gracchus . . . vindicare plebem in libertatem et paucorum scelera patefacere coepere, nobilitatis noxia atque eo perculsa, modo per socios ac nomen Latinum, interdum per equites Romanos, quos spes societatis a plebe dimoverat, Gracchorum actionibus obviam ierat.

App. *Bell. Civ.* i. 22 τό τε γὰρ δικάζειν αὐτοὺς Ῥωμαίοις καὶ Ἰταλιώταις ᾗπασι καὶ αὐτοῖς βουλευταῖς, ἐπὶ παντὶ μέτρῳ, χρημάτων τε πέρι καὶ ἀτιμίας καὶ φυγῆς, τοὺς μὲν ἱππέας οἶά τινες ἄρχοντας αὐτῶν ὑπερεπῆρε, τοὺς δὲ βουλευτὰς ἴσα καὶ ὑπηκόους ἐποίει.

Cic. *de Leg.* iii. 9. 20 C. vero Gracchus . . . sicis iis, quas ipse se proiecisce in forum dixit, quibus digladiarentur inter se cives, nonne omnem rei publicae statum permutavit?

Diod. xxxvii. 9 ἀπειλούσης τῆς συγκλήτου πόλεμον τῷ Γράκχῳ διὰ τὴν μετάθεσιν τῶν κριτηρίων τεθαρρηκότως οὗτος εἶπεν ὅτι καὶ ἀποθάνω, οὐ διαλείψω τὸ ξίφος ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν συγκλητικῶν διηρημένος.

Varro ap. Non. p. 308 G. Equestri ordini iudicia tradidit ac bicipitem civitatem fecit discordiarum civilium fontem [cf. Florus ii. 5 (iii. 17)].

(9) *Lex de provinciis consularibus.*

Cic. *pro Domo*, 9. 24 Tu provincias consulares, quas C. Gracchus, qui unus maxime popularis fuit, non modo non abstulit a senatu, sed etiam, ut necesse esset quotannis constitui per senatum decretas lege sanxit, eas lege Sempronia per senatum decretas rescidisti.

Sall. *Iug.* 27 Lege Sempronia provinciae futuris consulibus Numidia atque Italia decretae.

Cic. *ad Fam.* i. 7. 10 Stipendium Caesari decretum est, et decem legati, et ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est [cf. *pro Balbo*, 27. 61].

Id. *de Prov. Cons.* 2. 3 Decernendae nobis sunt lege Sempronia duae (provinciae).

Id. *ib.* 7. 17 Faciam, inquit, illas praetorias, ut Pisoni et Gabinio succedatur statim. Si hic sinat. Tum enim [tribunus] intercedere poterit; nunc non potest.

(10) *Laws establishing colonies.*

Liv. *Ep.* lx. Continuato in alterum annum tribunatu legibus agrariis latis effecit, ut complures coloniae in Italia deducerentur, et una in solo dirutae Carthaginis; quo, ipse triumvir creatus, coloniam deduxit [cf. Vellei. ii. 6; Plut. *C. Gracch.* 6].

Plut. *C. Gracch.* 10 'Πουβρίον τῶν συναρχόντων ἐνὸς οἰκίζεσθαι Καρχηδόνα γράψαντος ἀνηρημένην ὑπὸ Σκηπίωνος . . .

Lex Acilia (C. I. L. i. n. 198; Bruns i. 3. 10), l. 22 queive l. Rubr[ia] iii vir col. ded. creatus siet fueritve]. Cf. *Lex Agraria* (C. I. L. i. n. 200; Bruns i. 3. 11), l. 59.

Vellei. i. 15 Et post annum (*i. e.* a year after the foundation of Fabrateria, see p. 22), Scolacium Minervium, Tarentum Neptunia, Carthagoque in Africa prima . . . extra Italiam colonia condita est.

Oros. v. 12 L. Caecilio Metello et Q. Titio Flaminino coss. Carthago in Africa restitui iussa vicensimo secundo demum anno quam fuerat eversa deductis civium Romanorum familiis, quae eam incolerent, restituta et repleta est.

Eutrop. iv. 21 L. Caecilio Metello et T. Quintio Flaminino consulibus Carthago in Africa iussu senatus reparata est, quae nunc manet, annis duobus et viginti postquam a Scipione fuerat eversa. Deducti sunt eo cives Romani.

Plut. *C. Gracch.* 8 (122 B. C.) ἐτέροις νόμοις ἀπηρτήσατο τὸ πλῆθος, ἀποικίας μὲν εἰς Τάραντα καὶ Καπύην πέμπεσθαι γράφων . . .

[Foundations at Abellinum, Cadatia, Suessa Aurunca, &c., are attributed to a *lex Sempronia* or *lex Graccana* in *Liber Coloniarum* (Gromatici, Lachmann), pp. 229, 233, 237, 238; cf. pp. 216, 219, 228, 255.]

[The actual settlement of Junonia, and probably of the Italian colonies, took place in the next year. See p. 33.]

Novelty of transmarine colonization.

Vellei. ii. 7 In legibus Gracchi inter perniciosissima numeraverim, quod extra Italiam colonias posuit. Id maiores, cum viderent tanto potentiores Tyro Carthaginem, Massiliam Phocaea, Syracusas Corintho, Cyzicum . . . Mileto, genitili solo, diligenter vitaverant et civis Romanos ad censendum ex provinciis in Italiam revocaverant. Prima autem extra Italiam colonia Carthago condita est. Subinde Porcio Marcioque consulibus deducta colonia Narbo Martius (118 B. C.).

(11) *Law about the making of roads.*

Plut. C. Gracch. 6 ἔγραψε δὲ καὶ . . . τὰς ὁδοὺς ποιεῖσθαι.

App. Bell. Civ. i. 23 ὁ δὲ Γράκχος καὶ ὁδοὺς ἔτεμνεν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν μακράς, πλῆθος ἐργολάβων καὶ χειροτεχνῶν ὑφ' ἑαυτῷ ποιούμενος, ἐτοίμων ἐς ὃ τι κελεύει.

Re-election of C. Gracchus to the tribunate.

Plut. C. Gracch. 8 Κάκεϊνος μὲν (Γάϊος Φάνιος) ὑπάτος, Γάϊος δὲ δήμαρχος ἀπεδείχθη τὸ δεύτερον, οὐ παραγγέλλον οὐδὲ μετιῶν, ἀλλὰ τοῦ δήμου σπουδάσαντος. [For the possibility of immediate re-election to the tribunate see App. Bell. Civ. i. 21 καὶ γὰρ τις ἤδη νόμος ἐκεκύρωτο, εἰ δήμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις, τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι.]

External History.

Balearic islands.

Liv. Ep. lx. Praeterea res a Q. Metello consule adversus Baliares gestas continet.

Strabo iii. 5. 1 οἱ κατοικοῦντες (in the Balearic isles) εἰρηναῖοι . . . κακούργων δὲ τινων ὀλίγων κοινωνίας συστησαμένων πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πελάγεσι ληστής, διεβλήθησαν ἅπαντες, καὶ διέβη Μέτελλος ἐπ' αὐτοὺς ὁ Βαλιαρικὸς προσαγορευθεῖς.

Consuls, Cn. Domitius Ahenobarbus, C. Fannius.

Internal History.

Leges Semproniae.

(12) *Proposed change in the method of voting in the 'comitia centuriata.'*

[Sall.] *de Rep. Ord.* ii. 8 Magistratibus creandis haud mihi quidem apsurde placet lex quam C. Gracchus in tribunatu promulgaverat, ut ex confusis quinque classibus sorte centuriæ vocarentur. Ita coaequatus dignitate pecunia, virtute anteire alius alium properabit.

(13) *Lex de sociis et nomine Latino.*

[For the name of the law see Cic. *Brut.* 26. 99 (below).]

App. *Bell. Civ.* i. 23 καὶ τοὺς Λατίνους ἐπὶ πάντα ἐκάλει τὰ Ῥωμαίων, ὥς οὐκ εὐπρεπῶς συγγενέσι τῆς βουλῆς ἀντιστήναι δυναμένης· τῶν δὲ ἐτέρων συμμαχῶν οἷς οὐκ ἐξῆν ψῆφον ἐν ταῖς Ῥωμαίων χειροτονίαις φέρειν, ἐδίδου φέρειν ἀπὸ τοῦδε, ἐπὶ τῷ ἔχειν καὶ τοῦσδε ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν νόμων αὐτῷ συντελοῦντας.

Plut. *C. Gracch.* 5 ὁ δὲ συμμαχικὸς (νόμος) ἰσοψήφους ποιῶν τοῖς πολίταις τοὺς Ἰταλιώτας.

Id. *ib.* 8 ἀπηρτήσατο τὸ πλῆθος . . . καλῶν . . . ἐπὶ κοινωνία πολιτείας τοὺς Λατίνους [probably by admitting them to his colonies. Cf. App. *Bell. Civ.* 24].

Vellei. ii. 6 Dabat civitatem omnibus Italicis, extendebat eam paene usque Alpīs.

Defection amongst Gracchus's supporters in consequence of this law.

Cic. *Brut.* 26. 99 Horum aetatibus adiuncti duo C. Fanni C. M. filii fuerunt; quorum Gai filius, qui consul cum Domitio fuit, unam orationem de sociis et nomine Latino contra Gracchum reliquit sane et bonam et nobilem.

Charisius, p. 143 Keil 'Senatus' ut 'fluctuis.' Ita genitivum, inquit Plinius, declinabant, ut G. Fannius Cos. contra G. Gracchum 'senatus consulta.'

Exclusion of the allies from Rome.

App. *Bell. Civ.* i. 23 ἡ βουλὴ διαταραχθεῖσα τοὺς ὑπάτους ἐκέλευσε προγράψαι μηδένα τῶν οὐ φερόντων ψῆφον ἐπιδημεῖν τῇ

πόλει, μηδὲ προσπελάζειν ἀπὸ τεσσαράκοντα σταδίων, παρὰ τὴν ἔσομένην περὶ τῶνδε τῶν νόμων χειροτονίαν.

Plut. C. Gracch. 12 γενομένου δὲ κηρύγματος ἀήθους καὶ ἀλλοκότου . . . ἀντεξέθηκεν ὁ Γάϊος διάγραμμα κατηγορῶν τοῦ ὑπάτου, καὶ τοῖς συμμάχοις, ἂν μένωσι, βοηθήσειν ἐπαγγελλόμενος.

Veto and counter-legislation of Livius Drusus.

App. Bell. Civ. 1. 23 Λίβιον τε Δροῦσον, ἕτερον δήμαρχον, (ἡ βουλὴ) ἔπεισε κωλύσαι τοὺς Γράκχου νόμους, οὐκ ἐπιλέγοντα τῷ δήμῳ τὰς αἰτίας· δέδοται δὲ τῷ κωλύοντι μηδ' ἐπιλέγειν.

Plut. C. Gracch. 9 Ἐπιδοὺς οὖν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν ἑαυτοῦ δημαρχίαν νόμους ἔγραψεν οὔτε τῶν καλῶν τινος οὔτε τῶν λυσιτελῶν ἔχομένους, ἀλλ' ἐν μόνον, ὑπερβαλέσθαι τὸν Γάϊον ἡδονῇ καὶ χάριτι τῶν πολλῶν, ὥσπερ ἐν κωμῳδίᾳ, σπεύδων καὶ διαμιλλώμενος . . . τὸν μὲν γὰρ (Γάϊον) ἀποικίας δύο γράψαντα καὶ τοὺς χαριεστάτους τῶν πολιτῶν εἰσάγοντα δημοκοπεῖν ἤτιϋντο, Λιβίῳ δὲ δώδεκα κατοικίζοντι καὶ τρισχιλίους εἰς ἐκάστην ἀποστέλλοντι τῶν ἀπόρων συνελαμβάνοντο. Κακείνῳ μὲν, ὅτι χώραν διένειμε τοῖς πένησι προστάξας ἐκάστῳ τελεῖν ἀποφορὰν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς κολακεύοντι τοὺς πολλοὺς ἀπηχθάνοντο, Λίβιος δὲ καὶ τὴν ἀποφορὰν ταύτην τῶν νειμαμένων ἀφαιρῶν ἤρεσκεν αὐτοῖς. ἔτι δ' ὁ μὲν τοῖς Λατίνοις ἰσοψηφίαν διδοὺς ἐλύπει, τοῦ δ', ὅπως μηδ' ἐπὶ στρατείας ἐξῆν τινα Λατίνων ῥάβδοις αἰκίσασθαι, γράψαντος ἐβοήθουν τῷ νόμῳ. [For the colonies of Drusus see App. Bell. Civ. i. 35; for the *provocatio* to the Latins cf. Sall. Jug. 69 Turpilius . . . condemnatus verberatusque capite poenas solvit: nam is civis ex Latio erat.]

Cic. Brut. 28. 109 M. Drusus C. F., qui in tribunatu C. Gracchum, collegam, iterum tribunum, fregit, vir et oratione gravis et auctoritate.

Suet. Tib. 3 Ob eximiam adversus Gracchos operam 'patronus senatus' dictus.

Cic. de Fin. iv. 24. 66 Conferam autem avum tuum Drusum cum C. Graccho eius fere aequali. Quae hic rei publicae vulnera imponebat, eadem ille sanabat.

Election of Opimius to the consulship and failure of C. Gracchus to be elected tribune for the third time.

Plut. C. Gracch. 11 and 12 (11) Λεύκιος . . . Ὀπίμιος . . . ἐπίδοξος ἦν ὑπατεύσειν, ὑπατεύων δὲ καταλύσειν τὸν Γάϊον . . . (12) ἐκ τούτου καὶ τὴν τρίτην ἔδοξεν (ὁ Γάϊος) δημαρχίαν ἀφηγήσθαι,

ψήφων μὲν αὐτῷ πλείστων γενομένων, ἀδίκως δὲ καὶ κακούργως τῶν συναρχόντων ποησαμένων τὴν ἀναγόρευσιν καὶ ἀνάδειξιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφισβήτησιν εἶχεν.

Oros. v. 12 C. Gracchus . . . maxime legis agrariae causa . . . a tribunatu Minucio successore decessit.

External History.

Foundation of colonies in Italy and Africa (see p. 29).

War in Transalpine Gaul ; settlement of Aquae Sextiae.

Fasti Triumph., C. Sextius C. F. C. N. Calvin. procos. anno dcxxxi de Ligurib. Vocontieis Salluveisq.

Cassiodor. *Chron.* p. 384 His consulibus (Domitio, Fannio) C. Sextius oppidum aedificavit in quo aquae Sextiae in Galliis.

Liv. *Ep.* lxi. C. Sextius proconsul victa Saluviorum gente coloniam Aquas Sextias condidit, ob aquarum copiam e calidis frigidisque fontibus, atque nomine suo ita appellatas.

Strabo iv. 1. 5 Σέξτιος γοῦν ὁ καταλύσας τοὺς Σάλυας, οὐ πολὺ ἄπωθεν τῆς Μασσιλίας κτίσας πόλιν ὁμώνυμον ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ὑδάτων τῶν θερμῶν, ὧν τινὰ μεταβεβληκέναι φασὶν εἰς ψυχρά, ἐνταῦθά τε φρουρὰν κατέκτισε Ῥωμαίων, καὶ ἐκ τῆς παραλίας τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀγωγῆς ἀπὸ Μασσαλίας ἀνέστειλε τοὺς βαρβάρους, οὐ δυναμένων τῶν Μασσαλιωτῶν ἀνείργειν αὐτοὺς τελέως. οὐδ' αὐτὸς δὲ πλέον ἰσχυρεν ἄλλ' ἢ τοσοῦτον μόνον ὅσον κατὰ μὲν τὰ εὐλίμενα ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀπελθεῖν τοὺς βαρβάρους ἐπὶ δώδεκα σταδίου, κατὰ δὲ τοὺς τραχῶνας ἐπὶ ὀκτώ.

Plin. *Hist. Nat.* xxxi. 2. 4 (Aquae) alibi frigidae alibi calidae . . . urbes condunt, sicut . . . Sextias in Narbonensi provincia.

Sardinia.

Fasti Triumph., L. Aurelius L. F. L. N. Orestes pro an. dcxxxi cos. ex Sardinia vi Idus Dec.

Balearic islands.

Fasti Triumph. (121 B. C.), Q. Caecilius Q. F. Q. N. Metellus a. dcxxxii Balaric . procos. de Balarib.

Strabo iii. 5. 1 τῶν δὲ Γυμνησίων ἡ μὲν μείζων ἔχει δύο πόλεις, Πάλμαν καὶ Πολεντίαν . . . (Μέτελλος) τὰς πόλεις ἔκτισε.

Consuls, L. Opimius, Q. Fabius Maximus.

Internal History.

Attempt of the tribune Minucius to repeal the Sempronian laws; death of C. Gracchus and Flaccus.

Oros. v. 12 Minucius tribunus plebi cum maxima ex parte decessoris sui Gracchi statuta convulsisset legesque abrogasset, C. Gracchus cum Fulvio Flacco ingenti stipatus agmine Capitolium, ubi contio agitabatur, ascendit: ibi maximo tumultu excitato quidam praeco a Gracchanis interfectus velut signum belli fuit. Flaccus duobus filiis armatis cinctus, comitante etiam Graccho togato brevemque gladium sub sinistra occultante, quamvis et praeconem frustra praemississet qui servos ad libertatem vocaret, Dianium tamquam arcem occupavit. Contra D. Brutus vir consularis a clivo Publicio cum ingenti certamine inruit. Ibi Flaccus diu obstinatissime dimicavit; Gracchus, postquam in templum Minervae secesserat, gladio incumbere volens, interventu Laetorii retentus est. Itaque cum diu anceps bellum ageretur, tandem sagittarii ab Opimio missi consertam multitudinem disturbaverunt. Duo Flacci pater filiusque cum per aedem Lunae in privatam domum desiluissent foresque obiecissent, rescisso craticio pariete confossi sunt. Gracchus . . . aegre ad pontem Sublicium pervenit ibique ne vivus caperetur cervicem servo suo praebeuit. Caput Gracchi excisum consuli adlatum est, corpus ad Corneliam matrem Misenum oppidum devectum est [cf. Val. Max. iv. 7. 2; vi. 8. 3].

[Victor] *de Vir. Ill.* 65 (Gracchus), Minucio Rufo tribuno plebis legibus suis abrogante in Capitolium venit; ubi cum Attilius praeco Opimii consulis in turba fuisset occisus, in forum descendit, et imprudens contionem a tribuno plebis avocavit; qua re arcessitus, cum in senatum non venisset, armata familia Aventinum occupavit [cf. Florus ii. 3 (iii. 15)].

Plut. *C. Gracch.* 13-14 (13) ἡ δ' οὖν ἐμελλον ἡμέρα τοὺς νόμους λύσειν οἱ περὶ τὸν Ὀπίμιον, κατείληπτο μὲν ὑπὸ ἀμφοτέρων ἔωθεν εὐθὺς τὸ Καπετώλιον, θύσαντος δὲ τοῦ ὑπάτου τῶν ὑπηρετῶν τις αὐτοῦ Κόϊντος Ἀντύλλιος . . . πρὸς τοὺς περὶ τὸν Φούλβιον εἶπε· 'Δότε τόπον ἀγαθοῖς, κακοὶ πολῖται.' τινὲς δὲ φασιν ἅμα τῇ φωνῇ ταύτῃ καὶ τὸν βραχίονα γυμνὸν οἷον ἐφ' ὕβρει σχηματίζοντα παρενεγκεῖν. ἀποθνήσκει γοῦν εὐθὺς ὁ Ἀντύλλιος ἐκεῖ μεγάλοις γρα-

φείοις κεντούμενος, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ πεποιῆσθαι λεγομένοις . . . (14) καὶ τότε μὲν ὄμβρου γενομένου διελύθησαν· ἅμα δ' ἡμέρα τὴν μὲν βουλήν ὁ ὕπατος συναγαγὼν ἔνδον ἐχρημάτιζεν.

App. Bell. Civ. i. 26 (after the assassination of Antyllus and the summons of the senate by Opimius) ἡ δὲ βουλή Γράκχον καὶ Φλάκκον ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς ἀπολογία ἐς τὸ βουλευτήριον ἐκάλουν. οἱ δὲ σὺν ὅπλοις ἐξέθεον ἐπὶ τὸν Ἀβεντίνον λόφον, ἐλπίσαντες, εἰ τόνδε προλάβοιεν, ἐνδώσειν πρὸς τὰς συνθήκας αὐτοῖς τι τὴν βουλήν [cf. Victor (*above*)].

Liv. Ep. lxi. C. Gracchus seditioso tribunatu acto, cum Aventinum quoque armata multitudo occupasset, a L. Opimio consule, ex senatus consulto vocato ad arma populo, pulsus et occisus est, et cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius eiusdem furoris.

Plut. C. Gracch. 14. 18 (14, on the second day, after the funeral of Antyllus) εἰς τὸ βουλευτήριον ἀπελθόντες ἐψηφίσαντο καὶ προσέταξαν Ὀπιμίῳ τῷ ὑπάτῳ σώζειν τὴν πόλιν ὅπως δύναίτο, καὶ καταλύειν τοὺς τυράννους. (18) οὗτος μέντοι (ὁ Ὀπίμιος) πρῶτος ἐξουσίᾳ δικτάτορος ἐν ὑπατείᾳ χρησάμενος καὶ κατακτείνας ἀκρίτους ἐπὶ τρισχιλίοις πολίταις Γάϊον Γράκχον καὶ Φούλβιον Φλάκκον. . .

Cic. Phil. viii. 4. 14 Quod L. Opimius consul verba fecit de re publica, de ea re ita censuerunt, uti L. Opimius consul rem publicam defenderet. Senatus haec verbis, Opimius armis. Num igitur eum, si tum esses, temerarium civem aut crudelem putares aut . . . complures alios summos viros, qui cum Opimio consule armati Gracchum in Aventinum persecuti sunt? quo in proelio Lentulus grave vulnus accepit, interfectus est Gracchus et M. Fulvius consularis eiusque duo adulescentuli filii.

Id. in Cat. i. 2. 4 Decrevit quondam senatus, ut L. Opimius consul videret, ne quid res publica detrimenti caperet; nox nulla intercessit; interfectus est propter quasdam seditionum suspiciones C. Gracchus, clarissimo patre, avo, maioribus, occisus est cum liberis M. Fulvius consularis [cf. in Cat. iv. 5. 10 (p. 24)].

Diod. xxxiv. 28 α Ὀπιμίον δὲ βουλευομένον εἰς τὸ Καπετώλιον περὶ τοῦ συμφέροντος, ὥρμησεν (ὁ Γράκχος) ἐκείσε μετὰ τῶν καχεκτῶν· εὐρὼν δὲ τὸν νεὼν προκατειλημμένον καὶ πλήθος τῶν ἀρίστων ἡθροισμένον, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ὀπίσω τοῦ νεῶ στοάν . . . οὕτῳ δ' αὐτοῦ παροιστρηκότος, Κόϊντός τις συνήθειαν ἔχων πρὸς αὐτὸν προσέπεσε τοῖς γόνασιν αὐτοῦ δεόμενος μηδὲν βίαιον ἢ ἀνήκεστον πράξαι κατὰ τῆς πατρίδος. ὁ δὲ . . . αὐτὸν μὲν προέωσε

πρηνή ἐπὶ τὴν γῆν, τοῖς δὲ ἀκολουθοῦσι προσέταξε διαχειρίσασθαι, καὶ ταύτην ἀρχὴν ποιήσασθαι τῆς κατὰ τῶν ἐναντιουμένων τιμωρίας.

Vellei. ii. 6. 5 Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis non dicam Gracchi, sed civis Romani pretium se daturum idque auro repensurum proposuit.

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 3. 48 Exarsit rabie quadam non iam avaritia, sed fames auri, utpote cum Septumuleius, C. Gracchi familiaris, auro rependendum caput eius abscisum ad Opimium tulerit plumboque in os addito parricidio suo rem p. etiam circumscripserit [cf. Plut. *C. Gracch.* 17; (Victor) *de Vir. Ill.* 65; Florus ii. 3 (iii. 15)].

Sall. *Iug.* 16. 2 (Opimius) consul C. Graccho et M. Fulvio Flacco interfectis acerrume victoriam nobilitatis in plebem exercuerat.

Id. *ib.* 31. 7 Post C. Gracchi et M. Fulvi caedem item vestri ordinis multi mortales in carcere necati sunt.

Vellei. ii. 7 Crudeles mox quaestiones in amicos clientesque Gracchorum habitae sunt.

Oros. v. 12 Opimius consul sicut in bello fortis fuit ita in quaestione crudelis. Nam amplius tria milia hominum suppliciis necavit, ex quibus plurimi ne dicta quidem causa innocentes interfecti sunt.

Plut. *C. Gracch.* 17 τὰ δὲ σώματα καὶ τούτων (Gracchus and Flaccus) καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίβθη, τρισχιλίων ἀναιρεθέντων· καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀπέδοντο πρὸς τὸ δημόσιον. ἀπέειπαν δὲ πενθεῖν ταῖς γυναῖξί, τὴν δὲ Γαίον Λικιννίαν καὶ τῆς προικὸς ἀπεστέρησαν. [For the statement about Gracchus cf. Vellei. ii. 6. 7 (ut Ti. Gracchi antea corpus, ita Gai mira crudelitate victorum in Tiberim deiectum est); contrast Oros. v. 12 (*above*).]

Plut. *l. c.* οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἤνιάσε τοὺς πολλοὺς τὸ κατασκευασθὲν Ὀμονοίας ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Ὀπιμίου. . . διὸ καὶ νυκτὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νεῶ παρενέγραψάν τινες τὸν στίχον τοῦτον· ‘ἔργον ἀπονοίας ναὸν Ὀμονοίας ποιεῖ.’

External History.

The war in Transalpine Gaul.

Vellei. ii. 10 Eodem tractu temporum et Domitii ex Arvernibus et Fabii ex Allobrogibus victoria fuit nobilis.

Florus i. 37 (iii. 2) Allobroges (arma nostra sensere) et Arverni, cum adversus eos similes Haeduorum querellae opem

et auxilium nostrum flagitarent; utriusque victoriae testes Isara et Vindelicus amnes et impiger fluminum Rhodanus. Maximus barbaris terror elephanti fuere, immanitati gentium pares . . . Utriusque victoriae quod quantumque gaudium fuerit, vel hinc aestimari potest, quod et Domitius Ahenobarbus et Fabius Maximus ipsis quibus dimicaverant locis saxeas erexerunt turres et desuper exornata armis hostilibus tropaea fixerunt; cum hic mos inusitatus fuerit nostris.

Victory of the proconsul Domitius over the Allobroges.

App. Celt. 12 οἱ Σαλῶν δύνασται, τοῦ ἔθνους ἡττηθέντος ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐς Ἀλλόβριγας κατέφυγον. καὶ αὐτοὺς ἐξαιτοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς Ἀλλόβριγας οὐκ ἐκδιδόντας, ἡγούμενον σφῶν Γναίου Δομετίου.

Liv. Ep. lxi. Cn. Domitius proconsul adversus Allobrogas ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit; quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomalium Saluviorum regem fugientem recepissent et omni ope iuvissent, quodque Aeduorum agros, sociorum populi Romani, vastassent.

Strabo iv. i. 11 . . . κατὰ Οὔνδαλον πόλιν . . . ὅπου Γναῖος Ἀηνόβαρβος μεγάλη μάχῃ πολλὰς ἐτρέψατο Κελτῶν μυριάδας.

Oros. v. 13 Gnaeus quoque Domitius proconsule Allobrogas Gallos iuxta oppidum Vindalium gravissimo bello vicit, maxime cum elephantorum nova forma equi hostium hostesque conterriti diffugissent: xx milia ibi Allobrogum caesa referuntur, tria milia capta sunt.

Sueton. Nero 2 (Cn. Domitius) Allobrogibus Arvernisque superatis, elephanto per provinciam vectus est, turba militum quasi inter sollemnia triumphi prosequente.

Fasti Triumph. (120 B. C.) Cn. Domitius Cn. F. Cn. N. Ahenobarb. an. dcxxxiii procos. de Galleis Arverneis.

Victory of the consul Fabius over the Allobroges and Arverni.

Liv. Ep. lxi. Q. Fabius Maximus consul, Pauli nepos, adversus Allobrogas et Bituitum Arvernorum regem feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu caesa milia hominum centum viginti. Ipse rex cum ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, Albam custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur ut in Galliam remitteretur. Allobroges in deditionem accepti.

Val. Max. ix. 6. 3 (Cn. Domitius) iratus Bituito, regi Arvernorum, quod suam et Allobrogum gentem se etiam tum in provincia morante ad Q. Fabii successoris sui dexteram confugere hortatus esset, per conloquii simulationem arcessitum hospitioque exceptum vinxit ac Romam nave deportandum curavit. Cuius factum senatus neque probare potuit neque rescindere voluit, ne remissus in patriam Bituitus bellum renovaret. Igitur eum Albam custodiae causa relegavit.

App. Celt. i Φάβιος Μάξιμος ὁ Αἰμιλιανός, ὀλίγην κομιδὴν στρατιὰν ἔχων, ἐπολέμησε τοῖς Κελτοῖς, καὶ δώδεκα μυριάδας αὐτῶν ἐν μιᾷ μάχῃ κατέκτανε . . . καὶ ταῦτα μέντοι ἔπραξε πιεζόμενος ὑπὸ τραύματος ὑπογυίου.

Strabo iv. i. 11 καθ' ὃ δὲ συμπίπτουσιν ὁ Ἰσαρ ποταμὸς καὶ ὁ Ῥοδανὸς . . . Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος Αἰμιλιανὸς οὐχ ὅλαις τρισὶ μυριάσιν εἴκοσι μυριάδας Κελτῶν κατέκοψε, καὶ ἔστησε τρόπαιον [cf. iv. 2. 3].

Plin. Hist. Nat. vii. 50. 166 Q. Fabius Maximus consul, apud flumen Isaram proelio commisso adversus Allobrogum Arvernorumque gentes a. d. vi Idus Augustas, cxxx perduellum caesis, febris quartana liberatus est in acie.

Fasti Triumph. (120 B. C.) Q. Fabius Q. Aemiliani F. Q. N. an. dcccxxiii Maximus procos. de Allobrogibus et rege Arvernorum Betulto.

Possible creation at this time of a province of Transalpine Gaul (Gallia Braccata, later Narbonensis).

Plin. Hist. Nat. iii. 3. 31 Narbonensis provincia . . . Braccata antea dicta.

Mela ii. 5. 1 Fuit aliquando Bracata, nunc Narbonensis.

B. C. 120 : A. U. C. 634.

Consuls, P. Manilius, C. Papirius Carbo.

Internal History.

Accusation and Acquittal of L. Opimius.

Liv. Ep. lxi. L. Opimius accusatus apud populum a Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem coniecisset, absolutus est.

Cic. pro Sest. 67. 140 (Opimium) flagrantem invidia propter interitum C. Gracchi semper ipse populus Romanus periculo liberavit.

Cic. *de Orat.* ii. 30. 132 Interfecit Opimius Gracchum. Quid facit causam? quod rei publicae causa quum ex senatus consulto ad arma vocasset. Hoc tolle, causa non erit. At id ipsum negat contra leges licuisse Decius. Veniet igitur in iudicium: licueritne ex senatus consulto servandae rei publicae causa? . . . Nihil pertinet ad oratoris locos Opimii persona, nihil Decii. De ipso enim universo genere infinita quaestio est, num poena videatur esse adficiendus, qui civem ex senatus consulto patriae conservandae causa interemerit, quum id per leges non liceret . . . Quin etiam in iis ipsis, ubi de facto ambigitur, ceperitne pecunias contra leges P. Decius, argumenta et criminum et defensionis revocentur oportet ad genus et ad naturam universam.

Id. *Part. Orat.* 30. 104 Prima adversariorum contentio diffusam habet quaestionem, ut in coniectura: ceperitne pecunias Decius; . . . in aequitate: iurene occiderit Opimius Gracchum. . . . In iis autem causis, ubi aliquid recte factum . . . defenditur, cum est facti subiecta ratio, sicut ab Opimio: Iure feci, salutis omnium et conservandae rei publicae causa, relatumque ab Decio est: ne sceleratissimum quidem civem sine iudicio iure ullo necare potuisti, oritur illa disceptatio: potueritne recte salutis rei publicae causa civem eversorem civitatis indemnatum necare?

Id. *de Orat.* ii. 25. 106 Quum L. Opimii causam defendebat apud populum, . . . C. Carbo consul nihil de C. Gracchi nece negabat, sed id iure . . . factum esse dicebat.

Id. *ib.* ii. 39. 165 Si ex vocabulo, ut Carbo: Sei consul est qui consuluit patriae, quid aliud fecit Opimius?

Id. *ib.* ii. 40. 170 Non si Opimium defendisti, Carbo, idcirco te isti bonum civem putabunt [cf. Cic. *Brut.* 34. 128 (quoted P. 54)].

Recall of P. Popillius Laenas, consul of 132.

Cic. *Brut.* 34. 128 L. Bestia . . . P. Popillium vi C. Gracchi expulsum sua rogatione restituit [cf. *post Red. in Sen.* 15. 38; *post Red. ad Quir.* 4. 10].

Prosecution of Q. Mucius Scaevola for extortion.

Cic. *Brut.* 26. 102 Mucius autem augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, ut de pecuniis repetundis contra T. Albucium [cf. *de Orat.* ii. 70. 281; *de Fin.* i. 3. 8].

Consuls, L. Caecilius Metellus, L. Aurelius Cotta.

Internal History.

Agrarian Law.

App. *Bell. Civ.* i. 27 νόμος τε οὐ πολὺ ὕστερον ἐκυρώθη, τὴν γῆν, ὑπὲρ ἧς διεφέροντο, ἐξεῖναι πιπράσκειν τοῖς ἔχουσιν (perhaps in 121 B. C.)· ἀπείρητο γὰρ ἐκ Γράκχου τοῦ προτέρου καὶ τότε. καὶ εὐθὺς οἱ πλούσιοι παρὰ τῶν πενήτων ἐωνοῦντο, ἢ ταῖσδε ταῖς προφάσεσιν ἐβιάζοντο. καὶ περιῆν ἐς χεῖρον ἔτι τοῖς πένησι, μέχρι Σπόριος Θόριος δημαρχῶν ἐσηγήσατο νόμον, τὴν μὲν γῆν μηκέτι διανέμειν, ἀλλ' εἶναι τῶν ἐχόντων, καὶ φόρους ὑπὲρ αὐτῆς τῷ δήμῳ κατατίθεσθαι, καὶ τάδε τὰ χρήματα χωρεῖν ἐς διανομὰς . . . καὶ τοὺς φόρους οὐ πολὺ ὕστερον διέλυσε δῆμαρχος ἕτερος (perhaps in 111 B. C., see under this year), καὶ ὁ δῆμος ἀθρόως ἀπάντων ἐξεπεπτώκει. ὅθεν ἐσπάνιζον ἔτι μᾶλλον ὁμοῦ πολιτῶν τε καὶ στρατιωτῶν, καὶ γῆς προσόδου καὶ διανομῶν, καὶ νόμων, πεντεκαίδεκα μάλιστα ἔτεσιν ἀπὸ τῆς Γράκχου νομοθεσίας (i. e. in 119 or 118 B. C.), ἐπὶ δίκαις ἐν ἀργίᾳ γεγονότες [for Spurius Thorius see under the year 111].

Tribunate of Marius; lex Maria Tabellaria.

Plut. *Mar.* 4 ἐν . . . τῇ δημαρχίᾳ νόμον τινὰ περὶ ψηφοφορίας γράφοντος αὐτοῦ δοκοῦντα τῶν δυνατῶν ἀφαιρεῖσθαι τὴν περὶ τὰς κρίσεις ἰσχύν, ἐνιστάμενος Κόττας ὁ ὑπατος συνέπεισε τὴν βουλὴν τῷ μὲν νόμῳ μάχεσθαι, τὸν δὲ Μάριον καλεῖν λόγον ὑφ' ἑξόντα.

Cic. *de Leg.* iii. 17. 38 Pontes . . . lex Maria fecit angustos.

Plut. *Mar.* 4 καὶ λαμπρὸς ἐξελάσας ὁ Μάριος εἰς τὸ πλῆθος ἐκύρωσε τὸν νόμον, δόξας ἄκαμptos μὲν εἶναι πρὸς φόβον, ἄτρεπτος δὲ ὑπ' αἰδοῦς, δεινὸς δὲ κατὰ τῆς βουλῆς ἀνίστασθαι χάριτι τῶν πολλῶν δημαγωγῶν. οὐ μὲν ἀλλὰ ταύτην μὲν ταχέως μετέστησεν ἐτέρῳ πολιτεύματι τὴν δόξαν. νόμον γὰρ εἰσφερομένου περὶ σίτου διανομῆς τοῖς πολίταις ἐναντιωθεὶς ἐρρωμενέστατα καὶ κρατήσας, εἰς τὸ ἴσον ἑαυτὸν κατέστησε τῇ τιμῇ πρὸς ἀμφοτέρους ὡς μηδετέροις παρὰ τὸ συμφέρον χαριζόμενος.

Prosecution of C. Papirius Carbo.

Cic. *Brut.* 43. 159 Crassus . . . accusavit C. Carbonem, eloquentissimum hominem, admodum adulescens [cf. *de Orat.* i. 10. 39].

Id. *in Verr.* iii. 1. 3 Itaque hoc, iudices, ex . . . L. Crasso

saepe auditum est, cum se nullius rei tam paenitere diceret quam quod C. Carbonem unquam in iudicium vocavisset.

Val. Max. vi. 5. 6 (L. Crassus) C. Carbonis nomen infesto animo utpote inimicissimi sibi detulerat, sed tamen scrinium eius a servo adlatum ad se, complura continens quibus facile opprimi posset, ut erat signatum cum servo catenato ad eum remisit.

Cic. *ad Fam.* ix. 21. 3 (C. Carbo) accusante L. Crasso cantharidas sumpsisse dicitur. Is et tribunus plebis seditiosus, et P. Africano vim attulisse existimatus est [cf. Val. Max. iii. 7. 6].

B. C. 118 : A. U. C. 636.

Consuls, M. Porcius Cato, Q. Marcius Rex.

External History.

Gaul. Foundation of Narbo Martius.

Vellei. ii. 7 Porcio Marcioque consulibus deducta colonia Narbo Martius [cf. i. 15].

Cic. *Brut.* 43. 160 (Crassus) voluit adulescens in colonia Narbonensi causae popularis aliquid attingere eamque, ut fecit, coloniam ipse deducere. Exstat in eam legem senior ut ita dicam quam illa aetas ferebat oratio.

Id. *pro Cluent.* 51. 140 (Crassus) in dissuasione rogationis eius quae contra coloniam Narbonensem ferebatur, quantum potest, de auctoritate senatus detrahit [cf. *de Orat.* ii. 55. 223; Quintil. *Inst. Or.* vi. 3. 44].

Cic. *pro Font.* 5. 13 Est in eadem provincia (Gallia) Narbo Martius, colonia nostrorum civium, specula populi Romani ac propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum et obiectum.

Plin. *Hist. Nat.* iii. 4. 32 Narbo Martius decumanorum colonia xii M. pass. a mari distans [cf. Cic. *pro Font.* 15. 34; *pro Quinctio*, 4. 15; *ad Fam.* x. 33. 2; Diodor. v. 38. 5; Eutrop. iv. 23].

Conquest of the Stoeni.

Liv. *Ep.* lxii. Q. Marcius consul Stoenos gentem Alpinam expugnavit.

Oros. v. 14 Q. Marcius consul Gallorum gentem sub radice Alpium sitam bello adgressus est.

Fast. Triumph. Q. Marcius Q. F. Q. N. Rex Procos. an. dcxxxvi de Liguribus Stoenis iii Non. Dec.

Numidia ; death of Micipsa.

Liv. *Ep.* lxii. Micipsa Numidiae rex mortuus regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempsali, et Iugurthae, fratris filio, quem adoptaverat.

Sall. *Iug.* 11 Micipsa . . . moritur . . . Reguli in unum convenerunt, ut inter se de cunctis negotiis disceptarent. . . . Ibi cum multa de administrando imperio dissererent . . . (12) propter dissensionem placuerat dividi thesauros finisque imperi singulis constitui.

B. C. 117 : A. U. C. 637.

Consuls, L. Caecilius Metellus Dalmaticus, Q. Mucius Scaevola.

Internal History.*Marius an unsuccessful candidate for the Aedileship.*

Plut. *Mar.* 5 μετὰ δὲ τὴν δημαρχίαν ἀγορανομίαν τὴν μείζονα παρήγγειλε . . . ὥς οὖν ὁ Μάριος φανερός ἦν λειπόμενος ἐν ἐκείνῃ, ταχὺ μεταστὰς αὐτῷ ἦται τὴν ἐτέραν. δόξας δὲ θρασὺς εἶναι καὶ αὐθάδης ἀπέτυχε [cf. Cic. *pro Planc.* 21. 51 ; Val. Max. vi. 9. 14].

External History.*Illyrian Campaign of L. Caecilius Metellus.*

Liv. *Ep.* lxii. L. Caecilius Metellus Dalmatas subegit.

App. *Illyr.* 11 Καϊκίλιος Μέτελλος ὑπατεύων οὐδὲν ἀδικοῦσι τοῖς Δαλμάταις ἐψηφίσατο πολεμεῖν ἐπιθυμία θριάμβου, καὶ δεχομένων αὐτὸν ἐκείνων ὥς φίλον διεχείμασε παρ' αὐτοῖς ἐν Σαλῶνῃ πόλει, καὶ ἐς Ῥώμην ἐπανῆλθε καὶ ἐθριάμβευσεν.

Fast. Triumph., L. Caecilius L. F. Q. N. Metellus ann. dcx xxvi Delmatic. procos. de Delmateis iii non.

B. C. 116 : A. U. C. 638.

Consuls, C. Licinius Geta, Q. Fabius Maximus.

Internal History.*Marius elected to the Praetorship ; accused of ' ambitus.'*

Val. Max. vi. 9. 14 Praeturae candidatus supremo in loco adhaesit, quem tamen non sine periculo obtinuit : ambitus enim accusatus vix atque aegre absolutionem ab iudicibus impetravit.

Plut. *Mar.* 5 ταῖς πρώταις ἡμέραις ἐν τῇ δίκῃ κακῶς πράττων ὁ Μάριος καὶ χαλεποῖς χρώμενος τοῖς δικασταῖς τῇ τελευταίᾳ παραλόγως ἀπέφυγεν ἴσων τῶν ψήφων γενομένων.

External History.

Numidia; ambassadors sent from Rome to divide the kingdom.

Liv. *Ep.* lxii. Iugurtha Hiempsalem fratrem bello petiit, quem victum occidit. Adherbalem regno expulit: is a senatu restitutus est.

Sall. *Iug.* 13 Fama tanti facinoris (the death of Hiempsal) per omnem Africam brevi divulgatur. Adherbalem omnisque, qui sub imperio Micipsae fuerant, metus invadit. In duas partes discedunt Numidae: plures Adherbalem secuntur, sed illum alterum bello meliores. . . . Adherbal, tametsi Romam legatos miserat, qui senatum docerent de caede fratris et fortunis suis, tamen fretus multitudine militum parabat armis contendere . . . victus ex proelio profugit in provinciam ac deinde Romam contendit. Tum Iugurtha . . . cum auro et argento multo Romam legatos mittit. . . . Die constituto senatus utrisque datur. . . . (15) Senatus statim consulitur. Fautores legatorum. . . . Iugurthae virtutem extollere laudibus . . . at contra pauci . . . subveniendum Adherbali . . . censebant, sed ex omnibus maxime Aemilius Scaurus, homo nobilis impiger factiosus avidus potentiae honoris divitiarum, ceterum vitia sua callide occultans . . . (16) decretum fit uti decem legati regnum . . . inter Iugurtham et Adherbalem dividerent. Cuius legationis princeps fuit L. Opimius, homo clarus et tum in Senatu potens, quia consul C. Graccho et M. Fulvio Flacco interfectis acerrume victoriam nobilitatis in plebem exercuerat . . . Pars Numidiae . . . opulentior Iugurthae traditur, illam alterum . . . Adherbal possedit [cf. Florus i. 36 (iii. 1)].

B. C. 115: A. U. C. 639.

Consuls, M. Aemilius Scaurus, M. Caecilius Metellus.

Internal History.

Praetorship of C. Marius.

Plut. *Mar.* 6 ἐν μὲν οὖν τῇ στρατηγίᾳ μετρίως ἐπαινούμενον ἑαυτὸν παρέσχε.

Censors, L. Caecilius Metellus Dalmaticus, Cn. Domitius Ahenobarbus.

The Censorship.

Liv. *Ep.* lxiii. L. Caecilius Metellus Cn. Domitius Ahenobarbus censores duos et triginta senatu moverunt.

Cassiodor. *Chron.* His consulibus L. Metellus et Cn. Domitius censores artem ludicram ex urbe removerunt praeter Latinum tibicinem cum cantore et ludum talarium.

Leges Aemiliae (of Cos. M. Aemilius Scaurus).

[Victor] *de Vir. Ill.* 72 Consul legem de sumptibus et libertinorum suffragiis tulit.

Plin. *Hist. Nat.* viii. 57 (82) 223 Saurices et ipsos hieme condi auctor est Nigidius, sicut glires, quo censoriae leges princepsque M. Scaurus in consulatu non alio modo cenis ademere ac conchyliia aut ex alio orbe convectas aves.

External History.

Ligurian and Gallic War; victories of Scaurus.

[Victor] *de Vir. Ill.* 72 Consul (Aemilius Scaurus) Ligures et Gantisocos domuit, atque de his triumphavit.

Fast. Triumph., M. Aemilius M. F. L. N. Scaurus cos. *an.* DCXXXIX de Galleis Karneis V . . . *dec.*

B. C. 114: A. U. C. 640.

Consuls, M'. Acilius Balbus, C. Porcius Cato.

Internal History.*The Census.*

Liv. *Ep.* lxiii. Lustrum a censoribus conditum est: censa sunt civium capita trecenta nonaginta quattuor milia, trecenta triginta sex.

First trial of the Vestals.

Oros. v. 15 Isdem diebus . . . L. Helvius eques Romanus cum uxore et filia de Roma in Apuliam rediens, tempestate correptus cum filiam consternatam videret, ut citius propioribus tectis succederent, relictis vehiculis arreptisque equis filiam virginem equo insidentem in medium agmen accepit. Puella continuo ictu fulminis exanimata est, sed omnibus sine scissura aliqua vestimentis ademptis ac pectoris pedumque vinculis dissolutis, monilibus etiam anulisque discussis, ipso quoque corpore illaeso . . . Parvo post hoc intercessu temporis L. Veturius eques Romanus Aemiliam virginem Vestalem furtivo

stupro polluit. Duas praeterea virgines Vestales eadem Aemilia . . . contubernalibus sui corruptoris exposuit ac tradidit. Indicio per servum facto supplicium de omnibus sumptum est.

Plut. *Quaest. Rom.* 83 (The Romans) δύο μὲν ἄνδρας δύο δὲ γυναῖκας ἐν τῇ βοῶν ἀγορᾷ λεγομένῃ, τοὺς μὲν Ἑλλήνας, τοὺς δὲ Γαλάτας, ζῶντας κατώρυξαν . . . ἐμήνυσε Βάρρον (Ihne βαρβάρον MS.) τινὸς ἵππικου θεράπων τρεῖς παρθένους τῶν ἐστιάδων, Αἰμιλίαν καὶ Λικινίαν καὶ Μαρτίαν, ὑπὸ τὸ αὐτὸ διεφθαρμένας καὶ συνούσας πολὺν χρόνον ἀνδράσιν, ὧν εἰς ἣν Βουτέτιος Βάρρος (Ihne βάβραρος MS.) τοῦ μηνυτοῦ δεσπότης.

Porphyrio *ad Hor. Sat.* i. 6. 30 Hic Barrus vilissimae libidinosaeque admodum vitae fuit, adeo ut Aemiliam virginem Vestae incestasse dictus sit.

Dio Cass. *fr.* 92 (Tauchn.) Μάνιός τις, ὅσπερ πού καὶ τοῦ παντὸς κακοῦ πρῶτος καὶ ὑπηρέτης καὶ συνεργὸς ἐγεγόνει, κατεμήνυσεν αὐτό, ὅτι μήτε ἐλευθερίας μήτ' ἄλλου μηδενὸς ὧν ἤλπισεν ἔτυχε.

Macrobi. *Sat.* i. 10. 5 Masurius et alii uno die id est quarto decimo Kalendas Ianuarias fuisse Saturnalia crediderunt, quorum sententiam Fenestella confirmat, dicens Aemiliam virginem xv Kalendarum Ianuariarum esse damnatam. . . . Deinde adicit 'sequebantur eum diem Saturnalia.' Mox ait 'postero autem die, qui fuit xiii Kalendarum Ianuariarum, Liciniam virginem ut causam diceret iussam' [cf. Ascon. in *Milon.* p. 46, quoted p. 46].

External History.

Thrace. The cos. C. Porcius Cato routed by the Scordisci.

Liv. *Ep.* lxiii. Cato Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit.

Florus i. 39 (iii. 4) Saevissimi omnium Thracum Scordisci fuere . . . non fusus modo ab his aut fugatus, sed . . . omnino totus interceptus exercitus quem duxerat Cato [cf. Eutrop. iv. 24].

Marius pro-praetor in Spain.

Plut. *Mar.* 6 μετὰ δὲ τὴν στρατηγίαν κλήρῳ λαβὼν τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν λέγεται καθᾶραι λησστηρίων τὴν ἐπαρχίαν ἀνήμερον οὔσαν ἔτι τοῖς ἐθισμοῖς καὶ θηριώδῃ καὶ τὸ ληστεύειν οὔπω τότε τῶν Ἰβήρων οὐχὶ κάλλιστον ἡγουμένων.

Cic. in *Verr.* iii. 90. 209 Proferes hos recentes . . . C. Marium . . . qui omnes provincias habuerunt et frumentum cellae nomine imperaverunt.

Numidia. Jugurtha attacks Adherbal.

Sall. *Jug.* 20 Postquam diviso regno legati Africa decessere . . . certum esse ratus (Jugurtha) . . . omnia Romae venalia esse . . . in regnum Adherbalis animum intendit . . . Ille . . . legatos ad Jugurtham de iniuriis questum misit . . . Contumeliosa dicta rettulerunt . . . magno exercitu comparato bellum gerere coepit (Jugurtha) et aperte totius Numidiae imperium petere.

B. C. 113: A. U. C. 641.

Consuls, C. Caecilius Metellus, Cn. Papirius Carbo.

Internal History.*Rogatio Peducaea, and second trial of the Vestals.*

Cic. *de Nat. Deor.* iii. 30. 74 Cognosce alias quaestiones . . . de incestu rogatione Peducaea.

Ascon. *in Milon.* p. 46 Sex. Peducaeus, tribunus plebis, criminatus est L. Metellum pontificem maximum totumque collegium pontificum male iudicasse de incesto virginum Vestalium, quod unam modo Aemiliam damnaverat, absolverat autem duas, Marciam et Liciniam, populus . . . Cassium creavit qui de eisdem virginibus quaereret: isque et utrasque eas et praeterea complures alias nimia etiam, ut existimatio est, asperitate usus damnavit.

Val. Max. iii. 7. 9 M. Antonius ille disertus . . . quaestor proficiscens in Asiam, Brundisium iam pervenerat, ubi litteris certior incesti se postulatum apud L. Cassium praetorem, cuius tribunal propter nimiam severitatem scopulus reorum dicebatur, cum id vitare beneficio legis Memmiae liceret, quae eorum qui rei publicae causa abessent, recipi nomina vetabat, in urbem tamen recurrit [cf. Val. Max. vi. 8. 1].

Cic. *Brut.* 32. 122 Curio fuit igitur eiusdem aetatis fere sane illustris orator, cuius de ingenio ex orationibus eius existimari potest: sunt enim et aliae et pro Ser. Fulvio de incestu nobilis oratio.

Id. *de Inv.* i. 43. 80 Si id, quod raro fit, fieri omnino negatur, ut Curio pro Fulvio: 'Nemo potest uno aspectu neque praeteriens in amorem incidere' [cf. (Cic.) *ad Herenn.* ii. 20. 33].

Obsequens 97 (35) Tres uno tempore virgines Vestales nobilissimae cum aliquot equitibus Romanis incesti poenas subierunt: aedes Veneri Verticordiae facta.

Trial of C. Porcius Cato for extortion.

Vellei. ii. 8 C. Cato consularis . . . repetundarum ex Macedonia damnatus est, cum lis eius HS quattuor milibus aestimaretur.

Cic. in Verr. iii. 80. 184 Qua in civitate C. Catoni, . . . clarissimo viro, consulari homini HS $\overline{\text{viii}}$ milibus lis aestimata sit, in eadem civitate apparitori . . . esse concessum ut HS uno nomine terdecies auferret?

Id. ib. iv. 10. 22 (C. Cato) cum consul fuisset, condemnatus est.

External History.*First appearance of the Cimbri and Teutones on the borders of Italy.*

Tac. Germ. 37 Sescentesimum et quadragessimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma Caecilio Metello et Papirio Carbone consulibus.

Eutrop. iv. 25 C. Caecilio Metello et Cn. Carbone consulibus . . . nuntiatum . . . Romae est Cimbro e Gallia in Italiam transisse.

Origin and Migrations of the Cimbri and Teutones.

Strabo vii. 2. 1 περὶ δὲ Κίμβρων τὰ μὲν οὐκ εὖ λέγεται, τὰ δ' ἔχει πιθανότητος οὐ μετρίας. οὔτε γὰρ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τοῦ πλάνητας γενέσθαι καὶ ληστρικοὺς ἀποδέξαιτ' ἂν τις, ὅτι Χερρόνησον οἰκοῦντες μεγάλη πλημμυρίδι ἐξελαθεῖεν ἐκ τῶν τόπων· καὶ γὰρ νῦν ἔχουσι τὴν χώραν ἣν εἶχον πρότερον. . . (2) ταῦτά τε δὴ δικαίως ἐπιτιμᾷ τοῖς συγγραφεῦσι Ποσειδώνιος, καὶ οὐ κακῶς εἰκάζει, διότι ληστρικοὶ ὄντες καὶ πλάνητες οἱ Κίμβροι καὶ μέχρι τῶν περὶ τὴν Μαιώτιν ποιήσαιντο στρατείαν, ἀπ' ἐκείνων δὲ καὶ ὁ Κιμμέριος κληθείη Βόσπορος, οἷον Κιμβρικός, Κιμμέριος τοὺς Κίμβρους ὀνομασάντων τῶν Ἑλλήνων. φησὶ δὲ καὶ Βοίους τὸν Ἑρκύνιον δρυμὸν οἰκεῖν πρότερον, τοὺς δὲ Κίμβρους ὁρμήσαντας ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον, ἀποκρουσθέντας ὑπὸ τῶν Βοίων ἐπὶ τὸν Ἰστρον καὶ τοὺς Σκορδίσκους Γαλάτας καταβῆναι, εἴτ' ἐπὶ Τευρίστας καὶ Ταυρίσκους, καὶ τούτους Γαλάτας, εἴτ' ἐπὶ Ἑλουηττίους. . . ὁρῶντας δὲ τὸν ἐκ τῶν ληστηρίων πλοῦτον ὑπερβάλλοντα τοῦ παρ' ἑαυτοῖς τοὺς Ἑλουηττίους ἐπαρθῆναι, μάλιστα δ' αὐτῶν Τιγυρίνους τε καὶ Τωυγένους, ὥστε καὶ συνεχρομήσαι. . . (3) ἔθος δέ τι τῶν Κίμβρων διηγοῦνται τοιοῦτον, ὅτι ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν συστρατεουσῶν παρηκολούθων προμάντις ἱέρειαι πολιότριχες λευχέιμονες, καρπασίνας ἐφαπτίδας

ἐπιπεπορημένοι, ζῶσμα χαλκοῦν ἔχουσαι, γυμνόποδες· τοῖς οὖν αἰχμαλώτοις διὰ τοῦ στρατοπέδου συνήντων ξιφήρεις, καταστρέψασαι δ' αὐτοὺς ἤγον ἐπὶ κρατῆρα χαλκοῦν ὅσον ἀμφορέων εἴκοσιν· εἶχον δὲ ἀναβάθραν, ἣν ἀναβάσα . . . ὑπερπετὴς τοῦ λέβητος ἐλαιοτομέει ἕκαστον μετεωρισθέντα· ἐκ δὲ τοῦ προχομένου αἵματος εἰς τὸν κρατῆρα μαντείαν τινὰ ἐποιούντο, ἄλλαι δὲ διασχίσασαι ἐσπλάγχνεον ἀναφθεγγόμεναι νίκην τοῖς οἰκείοις. ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσιν ἔτυπτον τὰς βύρσας τὰς περιτεταμένας τοῖς γέρροις τῶν ἄρμα-μαξῶν, ὥστε ἀποτελεῖσθαι ψόφον ἐξαίσιον. (4) τῶν δὲ Γερμανῶν, ὡς εἶπον, οἱ μὲν προσάρκτιοι παροικοῦσι τῷ ὠκεανῷ . . . τούτων δ' εἰσὶ γνωριμώτατοι Σούγαμβροί τε καὶ Κίμβροι.

Id. ii. 3. 6 εἰκάζει δὲ (Ποσειδώνιος) καὶ τὴν τῶν Κίμβρων καὶ τῶν συγγενῶν ἐξανάστασιν ἐκ τῆς οἰκείας [κατὰ ληστιάαν] γενέσθαι, οὐ κατὰ θαλάττης ἔφοδον ἀθρόαν συμβᾶσαν. [L. Erhardt (*Philol.* vi. 1894) would read ἐκ τῆς οἰκείας γενέσθαι κατὰ θαλάττης ἔφοδον ὀλεθρίαν συμβᾶσαν.]

Id. iv. 4. 3 τούτων δὲ (i.e. the Gallic tribes) τοὺς Βέλγας ἀρίστους φασίν . . . ὥστε μόνους ἀντέχειν πρὸς τὴν τῶν Γερμανῶν ἔφοδον, Κίμβρων καὶ Τευτόνων.

Plin. *Hist. Nat.* iv. 14. 99 Germanorum genera quinque : Vandili quorum pars Burgodiones, Varini, Charini, Gutones. Alterum genus Ingyaeones quorum pars Cimbri, Teutoni ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno Istiaones, quorum Cimbri.

Id. *ib.* xxxvii. 2. (11) 35 Credidit . . . Pytheas Guionibus, Germaniae genti, accoli aestuarium oceani Metuonidis nomine spatio stadiorum sex milium; ab hoc diei navigatione abesse insulam Abalum; illo per ver fluctibus advehi (sucinum) et esse concreti maris purgamentum; incolas pro ligno ad ignem uti eo proximisque Teutonis vendere.

Tac. *Germ.* 37 Eundem Germaniae sinum proximi Oceano Cimbri tenent, parva nunc civitas, sed gloria ingens. . . .

Plut. *Mar.* 11 μυριάδες μὲν γὰρ αἱ μάχιμοι τριάκοντα σὺν ὄπλοις ἐχώρουν, ὅχλοι δὲ παίδων καὶ γυναικῶν ἐλέγοντο πολλῷ πλείους συμπεριάγεσθαι, γῆς χρῆζοντες ἢ θρέψει τοσοῦτον πλῆθος . . . καὶ μάλιστα μὲν εἰκάζοντο Γερμανικὰ γένη τῶν καθηκόντων ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν εἶναι τοῖς μεγέθεσι τῶν σωμάτων καὶ τῇ χαροπότητι τῶν ὀμμάτων, καὶ ὅτι Κίμβρους ἐπονομάζουσι Γερμανοὶ τοὺς ληστάς. εἰσὶ δὲ οἱ τὴν Κελτικὴν διὰ βάθος χώρας καὶ μέγεθος ἀπὸ τῆς ἔξω θαλάσσης καὶ τῶν ὑπαρκτίων κλιμάτων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα κατὰ τὴν Μαιῶτιν ἐπιστρέφουσιν ἄπτεσθαι τῆς Ποντικῆς Σκυθίας λέγουσι, κάκειθεν τὰ γένη μεμῖχθαι. τούτους ἐξ-

αναστάντας οὐκ ἐκ μιᾶς ὁρμῆς οὐδὲ συνεχῶς, ἀλλὰ ἔτους ὥρα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τοῦμπροσθεν αἰὲ χωροῦντας πολέμῳ χρόνοις πολλοῖς ἐπελθεῖν τὴν ἡπειρον. διὸ καὶ πολλὰς κατὰ μέρος ἐπικλήσεις ἐχόντων κοινῇ Κελτοσκύθας τὸν στρατὸν ὠνόμαζον. ἄλλοι δέ φασι Κιμμερίων τὸ μὲν πρῶτον ὑφ' Ἑλλήνων τῶν πάλαι γνωσθὲν οὐ μέγα γενέσθαι τοῦ παντὸς μόριον, ἀλλὰ φυγὴν ἢ στάσιν τινὰ βιασθεῖσαν ὑπὸ Σκυθῶν εἰς Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος διαπερᾶσαι Λυγδάμιος ἡγουμένου, τὸ δὲ πλείστον αὐτῶν καὶ μαχιμώτατον ἐπ' ἐσχάτοις οἰκοῦν παρὰ τὴν ἔξω θάλασσαν γῆν μὲν νέμεσθαι σύσκιον καὶ ὑλώδη καὶ δυσήλιον πάντῃ διὰ βάθος καὶ πυκνότητα δρυμῶν . . . ἔνθεν οὖν τὴν ἔφοδον εἶναι τῶν βαρβάρων τούτων ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, Κιμμερίων μὲν ἐξ ἀρχῆς, τότε δὲ Κίμβρων οὐκ ἀπὸ τρόπου προσαγορευομένων.

App. Celt. i πρὸ δὲ τῶν τοῦ Μαρίου ὑπατειῶν πλείστον τι καὶ μαχιμώτατον, τῇ τε ἡλικίᾳ μάλιστα φοβερώτατον χρήμα Κελτῶν ἐς τὴν Ἰταλίαν τε καὶ Γαλατίαν ἐσέβαλε, καὶ τινὰς ὑπάτους Ῥωμαίων ἐνίκησε καὶ στρατόπεδα κατέκοψεν.

Caesar B. G. vii. 77 (Speech of Critognatus the Arvernian at siege of Alesia) Quid ergo mei consilii est? Facere, quod nostri maiores nequaquam pari bello Cimbrorum Teutonumque fecerunt; qui in oppida compulsi ac simili inopia subacti eorum corporibus qui aetate ad bellum inutiles videbantur vitam toleraverunt neque se hostibus tradiderunt. . . . Depopulata Gallia Cimbri magnaue illata calamitate finibus quidem nostris aliquando excesserunt atque alias terras petierunt; iura, leges, agros libertatem nobis reliquerunt.

Id. *ib.* ii. 29 Ipsi (Aduatuci) erant ex Cimbris Teutonisque prognati qui, cum iter in provinciam nostram atque Italiam facerent, eis impedimentis quae secum agere ac portare non poterant citra flumen Rhenum depositis custodiam ex suis ac praesidium sex milia hominum una reliquerunt.

Diod. xxxvii. i (Κίμβροι) μυριάσι τεσσαράκοντα τὴν ἐπὶ Ἰταλίαν στρατείαν στειλάμενοι, ταῖς τῶν Ῥωμαίων ἀνδραγαθίαις ἄρδην κατεκόπησαν [cf. Vellei. ii. 8].

Defeat of Carbo by the Cimbri (or Teutones).

Liv. Ep. lxiii. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est.

App. Celt. i3 τῶν Τευτόνων μοῖρα ληστεύουσα πολυάνδρος ἐς τὴν γῆν τῶν Νωρικῶν ἐσέβαλε, καὶ ὁ Ῥωμαίων ὑπατος Παπίριος Κάρβων δέισας μὴ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐσβάλοιεν, ἐφήδρευε τοῖς

Ἀλπειοῖς, ἣ μάλιστα ἐστὶν ἡ διάβασις στενωπάτῃ. οὐκ ἐπιχειρούντων δ' ἐκείνων αὐτὸς ἐπέβαινεν αὐτοῖς, αἰτιώμενος ἐς Νωρικοὺς ἐσβαλεῖν, Ῥωμαίων ξένους ὄντας . . . οἱ μὲν δὲ Τεύτονες πλησιάζοντι τῷ Κάρβωνι προσέπεμπον ἀγνοῆσαί τε τὴν ἐς Ῥωμαίους Νωρικῶν ξενίαν, καὶ αὐτῶν ἐς τὸ μέλλον ἀφέξεσθαι. ὁ δ' ἐπαινέσας τοὺς πρέσβεις, καὶ δοὺς αὐτοῖς ὁδῶν ἡγεμόνας, κρύφα τοῖς ἡγουμένοις ἐνετείλατο μακροτέραν αὐτοὺς περιάγειν. τῇ βραχυτέρᾳ δὲ αὐτὸς διαδραμών, ἀδοκῆτως ἀναπανομένοις ἔτι τοῖς Τεύτοσιν ἐμπεσών, ἔδωκε δίκην ἀπιστίας, πολλοὺς ἀποβαλὼν. τάχα δ' ἂν καὶ πάντας ἀπώλεσεν, εἰ μὴ ζόφος καὶ ὄμβρος καὶ βρονταὶ βαρεῖαι, τῆς μάχης ἔτι συνεστώσης ἐπιπεσοῦσαι, διέστησαν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ὁ ἀγὼν ὑπὸ τῆς ἄνωθεν ἐκπλήξεως διελύθη. σποράδες δὲ καὶ ὥς ἐς ὕλας οἱ Ῥωμαῖοι διαφυγόντες, τρίτῃ μόλις ἡμέρᾳ συνήλθον. καὶ Τεύτονες ἐς Γαλάτας ἐχώρουν [cf. Vellei. ii. 12 ; Obsequens, 98].

B. C. 112: A. U. C. 642.

Consuls, M. Livius Drusus, L. Calpurnius Piso Caesoninus.

Internal History.

Regulation about rights of allies to 'ager publicus.'

Lex Agraria l. 29 Item Latino peregrinoque, quibus M. Livio L. Calpurnio [*cos. in eis agris id facere . . . ex lege pleb.*] eive sc(ito) exve foedere licuit.

The Jugurthine war decided on at Rome.

Sall. *Jug.* 27 (quoted below).

External History.

Thrace. Success of Drusus against the Scordisci.

Liv. *Ep.* lxxiii. Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem a Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit.

Florus i. 39 (iii. 4) Drusus ulterius egit (Scordiscos) et vetuit transire Danuvium.

Numidia. War declared against Jugurtha.

Sall. *Jug.* 21 Adherbal cum paucis equitibus Cirtam profugit . . . Jugurtha oppidum circumscidit . . . maxime festinans tempus legatorum antecapere, quos ante proelium factum ab Adherbale Romam missos audiverat. (22) Sed postquam Senatus de bello eorum accepit, tres adulescentes in Africam legantur

qui . . . senatus populiue Romani verbis nuntient velle et censere eos ab armis discedere. . . . Legati in Africam maturantes veniunt, eo magis quod Romae . . . de proelio facto et oppugnatione Cirtae audiebatur. . . . (23) Adherbal ubi intellegit omnis suas fortunas in extremo sitas . . . duos . . . delegit . . . uti . . . Romam pergerent. Numidae paucis diebus iussa efficiunt, litterae Adherbalis in Senatu recitatae. . . (25) His litteris recitatis, fuere qui exercitum in Africam mittendum censerent et quam primum Adherbali subveniendum : de Iugurtha interim uti consuleretur quoniam legatis non paruisset. Sed ab isdem illis regis fautoribus summa ope enisum est, ne tale decretum fieret. . . . Legantur tamen in Africam maiores natu nobiles, in quis fuit M. Scaurus . . . consularis et tum princeps Senatus . . . Tametsi Senati verbis graves minae nuntiabantur . . . multa tamen oratione consumpta legati frustra discessere. . . . (26) (Adherbal) deditionem facit. Iugurtha in primis Adherbalem excruciatum necat, deinde omnis puberes Numidas atque negotiatores promiscue . . . interficit. (27) Quod postquam Romae cognitum est, . . . idem illi ministri regis . . . atrocitatem facti leniebant. Ac ni C. Memmius tr. pl. designatus . . . populum Romanum edocuisset id agi ut per paucos factiosos Iugurthae scelus condonaretur, profecto omnis invidia prolatandis consultationibus delapsa foret . . . Sed ubi senatus delicti conscientia populum timet, . . . Calpurnio Numidia . . . obvenit. Deinde exercitus qui in Africam portaretur scribitur, stipendium aliaque quae bello usui forent decernuntur.

Liv. *Ep.* lxiv. Adherbal bello petitus a Iugurtha et in oppido Cirta obsessus contra denuntiationem Senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Iugurthae bellum indictum; idque Calpurnius Bestia consul gerere iussus [cf. Florus i. 36 (iii. 1); Oros. v. 15; Eutrop. iv. 26; Diod. xxxiv. 31].

B. C. 111 : A. U. C. 643.

Consuls, P. Cornelius Scipio Nasica, L. Calpurnius Bestia.

Internal History.

Agrarian Law.

App. *Bell. Civ.* i. 27 (see p. 40); *Lex Agraria* (C. I. L. i. n. 200; Bruns i. 3. 11; for its date see Appendix).

Cic. *Brut.* 36. 136 Sp. Thorius satis valuit in populari

genere dicendi, is qui agrum publicum vitiosa et inutili lege vectigali levavit [cf. *de Orat.* ii. 70. 284].

Lex Servilia of C. Servilius Glaucia (see Appendix).

Cic. *in Verr.* i. 9. 26 Verum, ut opinor, Glaucia primus tulit, ut comperendinaretur reus; antea vel iudicari primo poterat vel amplius pronuntiari.

Id. *pro Scaur.* i. 2 Reus est factus a Q. Servilio Caepione lege Servilia, cum iudicia penes equestrem ordinem essent.

Ascon. *in Scaurian.* p. 21 Q. Servilius Caepio Scaurum ob legationis Asiaticae invidiam [et] adversus leges pecuniarum captarum reum fecit (91 B. C.) repetundarum lege quam tulit Servilius Glaucia.

Cic. *Brut.* 62. 224 Longe . . . post natos homines improbissimus C. Servilius Glaucia, sed peracutus et callidus cum primisque ridiculus. Is . . . plebem tenebat et equestrem ordinem beneficio legis devinxerat.

Id. *pro Rab. Post.* 4. 8 Iubet lex Iulia persequi ab eis ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus sit, pervenerit. Si est hoc novum in lege [Iulia] sicuti multa sunt severius scripta quam in antiquis legibus et sanctius, inducatur sane etiam consuetudo huius generis iudiciorum nova: sin hoc totidem verbis translatum caput est, quot fuit non modo in Cornelia, sed etiam ante in lege Servilia, per deos immortales! quid agimus, iudices?

Id. *pro Balbo* 24. 54 An accusatori maiores nostri maiora praemia quam bellatori esse voluerunt? Quod si acerbissima lege Servilia principes viri et gravissimi [et sapientissimi] cives hanc Latinis, id est foederatis, viam ad civitatem populi iussu patere passi sunt, . . . dubitandum fuit quin quo in genere iudicum praemia rata essent, in eodem iudicia imperatorum valerent? Num fundos igitur factos populos Latinos arbitramur aut Serviliae legi aut ceteris quibus Latinis hominibus erat propositum aliqua ex re praemium civitatis? [Cf. Val. Max. viii. 1. 8.]

Popular agitation at Rome on the news of peace with Jugurtha.

Sall. *Iug.* 30 Romae per omnis locos et conventus de facto consulis agitari. Apud plebem gravis invidia, patres solliciti erant . . . ac maxime eos potentia Scauri, quod is auctor et socius Bestiae ferebatur, a vero bonoque impediabat. At

C. Memmius . . . populum ad vindicandum hortari, monere, ne rem publicam, ne libertatem suam desererent, multa superba et crudelia facinora nobilitatis ostendere. . . . (32) Dicundo Memmius populo persuadet, uti L. Cassius qui tum praetor erat, ad Iugurtham mitteretur eumque interposita fide publica Romam duceret, quo facilius indicio regis Scauri et reliquorum, quos pecuniae captae arcessebat, delicta patefierent. . . . Cassius praetor perlata rogatione a C. Memmio ac percussa omni nobilitate ad Iugurtham proficiscitur.

Great fire in Rome.

Obsequens 99 (37) Maxima pars urbis exusta cum aede Matris Magnae; lacte per triduum pluit, hostiisque expiatum maioribus. Iugurthinum bellum exortum.

Triumph of the Metelli.

Vellei. ii. 8 Duo Metelli fratres uno die triumphaverunt. Eutrop. iv. 25 C. Caecilio Metello et Cn. Carbone consulibus (113 B.C.) duo Metelli fratres eodem die, alterum ex Sardinia, alterum ex Thracia, triumphum egerunt. [The date here given is that of the expeditions, not of the triumphs. Cf. *Fast. Triumph.* (C. I. L. 1², pp. 49, 177) ad A. U. C. DCXLII.]

External History.

War in Numidia.

Liv. *Ep.* lxiv. Calpurnius Bestia consul gerere iussus (bellum) pacem cum Iugurtha iniussu populi et Senatus fecit [cf. Eutrop. iv. 26; Florus i. 36 (iii. 1)].

Sall. *Iug.* 28 Calpurnius parato exercitu legat sibi homines nobilis factiosos, quorum auctoritate quae deliquisset munita fore sperabat. In quis fuit Scaurus. . . . Acriter Numidiam ingressus est multosque mortalis et urbis aliquot pugnando cepit. (29) Sed ubi Iugurtha per legatos pecunia temptare . . . coepit, animus aeger avaritia facile convorsus est. . . . Calpurnius Romam ad magistratus rogandos proficiscitur. In Numidia et exercitu nostro pax agitabatur.

c. 32 Qui in Numidia relictī a Bestia exercitui praeerant, secuti morem imperatoris sui plurima et flagitiosissima facinora fecere.

Consuls, Sp. Postumius Albinus, Q. Minucius Rufus.

Internal History.

Jugurtha in Rome.

Sall. *Iug.* 33 Iugurtha contra decus regium cultu quam maxime miserabili cum Cassio Romam venit. . . . C. Baebium tribunum plebis magna mercede parat, cuius impudentia contra ius et iniurias omnis munitus foret.

Liv. *Ep.* lxiv. Iugurtha fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos in Senatu pecunia corrupisse dicebatur, Romam venit; et propter caedem admissam in regulum quendam nomine Massivam, qui regnum eius populo Romano invisi adfectabat, Romae interfectum, cum periclitaretur causam capitis dicere, clam profugit, et cedens urbe fertur dixisse 'O urbem venalem et cito perituram, si emptorem invenerit' [cf. Oros. v. 15; Diod. xxxiv. 35 a].

Tribunician disturbance at Rome.

Sall. *Iug.* 37 Ea tempestate Romae seditionibus tribuniciiis atrociter res publica agitabatur. P. Lucullus et L. Annius tribuni plebis resistentibus conlegis continuare magistratum nitebantur, quae dissensio totius anni comitia impendebat. . . . (39) Consul (Albinus) impeditus a tribunis plebis, ne quas paraverat copias secum portaret, paucis diebus in Africam proficiscitur.

Quaestio Mamilia.

Sall. *Iug.* 40 C. Mamilius Limetanus tribunus plebis rogationem ad populum promulgat, uti quaereretur in eos, quorum consilio Iugurtha senati decreta neglexisset, quique ab eo in legationibus aut imperiis pecunias accepisset, . . . qui de pace aut bello cum hostibus pactiones fecissent. Huic rogationi . . . occulte per amicos ac maxime per homines nominis Latini et socios Italicos impedimenta parabant. Sed plebes incredibile memoratu est quam intenta fuerit quantaque vi rogationem iusserit, magis odio nobilitatis . . . quam cura rei publicae. . . . Igitur ceteris metu percussis M. Scaurus . . . cum ex Mamilia rogatione tres quaesitores rogarentur, effecerat uti ipse in eo numero crearetur. Sed quaestio exercita aspere violenterque.

Cic. *Brut.* 34. 128 Invidiosa lege Mamilia quaestio C. Galbam

sacerdotem et quattuor consulares, L. Bestiam, C. Catonem, Sp. Albinum civemque praestantissimum L. Opimium, Gracchi interfectorem, a populo absolutum, cum is contra populi studium stetisset, Gracchani iudices sustulerunt [cf. *pro Balbo* 11. 28].

Id. *ib.* 33. 127 (C. Galba) rogatione Mamilia, Iugurthinae coniurationis invidia . . . oppressus est.

Id. *pro Sest.* 67. 140 Praeclare vir de republica meritus, L. Opimius indignissime concidit : cuius monumentum celeberrimum in foro . . . relictum est [cf. Schol. Bob. p. 311].

External History.

Numidia. Renewal of the War.

Sall. *Iug.* 36 Albinus renovato bello . . . profectus uti ante comitia, quod tempus haud longe aberat, armis aut deditione aut quovis modo bellum conficeret. At contra Iugurtha . . . belli modo, modo pacis mora consulem ludificare. . . Albinus Aulo fratre in castris pro praetore relicto Romam decessit.

B. C. 109 : A. U. C. 645.

Consuls, Q. Caecilius Metellus, M. Iunius Silanus.

Internal History.

Appointment of Metellus to Numidia. Suspension of 'leges militares.'

Sall. *Iug.* 43 Post Auli foedus. . . Metellus et Silanus consules designati provincias inter se partiverant Metelloque Numidia evenerat. . . Is ubi primum magistratum ingressus est . . . omnia (parat) quae in bello vario et multarum rerum egenti usui esse solent. Ceterum ad ea patranda senatus auctoritate, socii nomenque Latinum et reges ultro auxilia mittendo, postremo omnis civitas summo studio adnitebatur.

Cic. *pro Cornel.* 1. 22 Quattuor omnino genera sunt, iudices, in quibus per senatum more maiorum statuatur aliquid de legibus. Unum est eius modi, placere legem abrogari : ut Q. Caecilio M. Iunio consulibus, quae leges rem militarem impedirent, ut abrogarentur.

External History.

Numidia. The legate A. Postumius entrapped by Jugurtha and compelled to a disgraceful peace.

Liv. *Ep.* lxiv. A. Postumius legatus infeliciter proelio adversus Jugurtham gesto pacem quoque adiecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

Sall. *Iug.* 37 Aulus, quem pro praetore in castris relictum supra diximus, aut conficiundi belli aut terrore exercitus ab rege pecuniae capiundae, milites mense Ianuario ex hibernis in expeditionem evocat magnisque itineribus hieme aspera pervenit ad oppidum Suthul, ubi regis thesauri erant.

Oros. v. 15 A. Postumium, Postumii consulis fratrem, quem is quadraginta milium armatorum exercitui praefecerat, apud Calamam urbem thesauris regiis conditis inhiantem bello oppressit adque victo ignominiosissimum foedus exegit [cf. Sall. *Iug.* 37, 38; Eutrop. iv. 26; Florus i. 36 (iii. 1)].

Metellus in Numidia (see Appendix).

Val. Max. ii. 7. 2 (Metellus,) cum exercitum in Africa Iugurthino bello nimia Spuri Albini indulgentia corruptum consul accepisset, omnibus imperii nervis ad revocandam pristinae disciplinam militiae conisus est. Nec singulas partes adprehendit, sed totam continuo in suum statum redegit. Protinus namque lixas e castris submovit, cibumque coctum venalem proponi vetuit: in agmine neminem militum ministerio servorum iumentorumque, ut arma sua et alimenta ipsi ferrent, uti passus est: castrorum subinde locum mutavit: eadem, tanquam Iugurtha semper adesset, vallo fossaque aptissime cinxit. Quid ergo restituta continentia, quid repetita industria, profecit? Crebras scilicet victorias et multa tropaea peperit ex eo hoste, cuius tergum sub ambitioso imperatore Romano militi videre non contigerat [cf. Frontin. *Strat.* iv. 1. 2].

Liv. *Ep.* lxv. Q. Caecilius Metellus consul duobus proeliis Iugurtham fudit totamque Numidiam vastavit.

Florus i. 36 (iii. 1) Agrorum atque vicorum populatione non contentus (Metellus) in ipsa Numidiae capita impetum fecit [cf. Sall. *Iug.* 43-55; Oros. v. 15; Eutrop. iv. 27].

Marius legate to Metellus.

Diod. xxxv. 38 ὁ Μάριος εἰς ὧν τῶν συμβούλων καὶ τῶν

πρεσβευτῶν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ παρεθωρεῖτο, ταπεινότητος ὧν τῶν πρεσβευτῶν τῇ δόξῃ [cf. Vellei. ii. 11; Plut. *Mar.* 7].

War with the Cimbri. Defeat of M. Junius Silanus.

Liv. *Ep.* lxx. M. Iunius Silanus consul adversus Cimbros infeliciter pugnavit. Legatis Cimbrorum sedem et agros in quibus consistentes postulantes senatus negavit [cf. Ascon. in *Cornelian.* p. 68].

Florus i. 38 (iii. 3) Cimbri, Teutoni atque Tigurini . . . misere legatos in castra Silani, inde ad Senatum, petentes ut Martius populus aliquid sibi terrae daret quasi stipendium, ceterum ut vellet manibus atque armis suis uteretur. Sed quas daret terras populus Romanus agrariis legibus inter se dimicaturus? Repulsi igitur, quod nequiverant precibus, armis petere coeperunt. Sed nec primum impetum barbarorum Silanus, nec secundum Manilius, nec tertium Caepio sustinere potuerunt; omnes fugati, exuti castris [cf. Vellei. ii. 12; contrast Eutrop. iv. 27 A M. Iunio Silano . . . Cimbri in Gallia . . . victi sunt].

Thrace. Success of the Procos. M. Minucius.

Liv. *Ep.* lxx. M. Minucius proconsul adversus Thracas prospere pugnavit.

Vellei. ii. 8 Per eadem tempora clarus eius Minucii, qui porticus quae hodieque celebres sunt molitus est, ex Scordiscis triumphus fuit.

Florus i. 39 (iii. 4) Minucius toto vastavit Hebro, multis quidem amissis, dum per perfidum glacie flumen equitatur.

Eutrop. iv. 27 A Minucio Rufo in Macedonia Scordisci et Triballi (victi sunt).

Consuls, Ser. Sulpicius Galba, M. Aurelius Scaurus.

Internal History.

Election of Marius to the Consulship.

Sall. *Iug.* 64 (Marius) ab Metello petundi gratia missionem rogat . . . (Metellus) primum commotus insolita re mirari eius consilium et quasi per amicitiam monere ne tam prava inciperet neu super fortunam animum gereret: non omnia omnibus cupiunda esse, debere illi res suas satis placere; postremo caveret id petere a populo Romano, quod illi iure

negaretur. Postquam haec atque alia talia dixit neque animus Mari flectitur, respondit, ubi primum potuisset per negotia publica, facturum sese quae peteret. Ac postea saepius eadem postulanti fertur dixisse ne festinaret abire, satis mature illum cum filio suo consulatum petiturum. Is eo tempore contubernio patris ibidem militabat, annos natus circiter viginti. Quae res Marium cum pro honore quem adfectabat, tum contra Metellum vehementer accenderat. (73) Marium fatigantem de profectione, simul et invitum et offensum sibi parum idoneum ratus, domum dimittit (Metellus). Et Romae plebes litteris, quae de Metello ac Mario missae erant, cognitis volenti animo de ambobus acceperant. Imperatori nobilitas quae antea decori fuit, invidiae esse, at illi alteri generis humilitas favorem addiderat. Ceterum in utroque magis studia partium quam bona aut mala sua moderata. Praeterea seditiosi magistratus vulgum exagitare, Metellum omnibus contionibus capitis arcessere, Mari virtutem in maius celebrare . . . Percussa nobilitate post multas tempestates novo homini consulatus mandatur. Et postea populus a tribuno plebis T. Manlio Mancino rogatus quem vellet cum Iugurtha bellum gerere, frequens Marium iussit.

Vellei. ii. 11 (Marius) per publicanos aliosque in Africa negotiantis criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, . . . effecit ut . . . consul crearetur bellicae poene patrati a Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi [cf. Plut. *Mar.* cc. 8 and 9; Dio Cass. *fr.* xcvi (Tauchn.); Cic. *de Off.* iii. 20. 79].

Enrolment of the 'Capite censi.'

Sall. *Iug.* 86 Marius . . . milites scribere, non more maiorum neque ex classibus, sed uti cuiusque lubido erat, capite censos plerosque.

Val. Max. ii. 3. 1 Diutina usurpatione firmatam consuetudinem C. Marius capite census legendo militem abruptit . . . fastidiosum dilectus genus in exercitibus Romanis obliterandum duxit.

Gell. xvi. 10. 10 Qui . . . nullo aut perquam parvo aere censebantur, 'capite censi' vocabantur, extremus autem census capite censorum aeris fuit trecentis septuaginta quinque. . . . Capite censos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicae temporibus vel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino milites scripsisse traditur, cum id factum ante in nulla memoria extaret. [In the time of

Polybius (died 122 B.C.) all were compelled to serve in the legions πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων (Polyb. vi. 19. 2.) [Cf. Florus i. 36 (iii. 1).]

External History.

Numidia. Metellus's second campaign till the conflicts near Zama.

Sall. *Iug.* 55-61.

Recovery of Vaga by Jugurtha. Execution of Turpilius.

Sall. *Iug.* 66 Vagenses, quo Metellus initio Iugurtha pacificante praesidium imposuerat, fatigati regis suppliciis neque antea voluntate alienati, principes civitatis inter se coniurant . . . Dein compositis inter se rebus in diem tertium constituunt . . . Ubi tempus fuit, centuriones tribunosque militaris et ipsum praefectum oppidi T. Turpilium Silanum alius alium domos suas invitant. Eos omnis praeter Turpilium inter epulas obtruncant. Postea milites palantis inermos, quippe in tali die ac sine imperio, aggrediuntur . . . (67) In ea tanta asperitate saevissimis Numidis et oppido undique clauso Turpilius praefectus unus ex omnibus Italicis intactus profugit. . . (69) Turpilius, quem praefectum oppidi unum ex omnibus profugisse supra ostendimus, iussus a Metello causam dicere, postquam sese parum expurgat, condemnatus verberatusque capite poenas solvit: nam is civis ex Latio erat.

Plut. *Mar.* 8 οὗτος . . . ὁ ἀνὴρ (Turpilius) ἦν μὲν ἐκ πατέρων ξένος τῷ Μετέλλῳ καὶ τότε τὴν ἐπὶ τῶν τεκτόνων ἔχων ἀρχὴν συνεστράτεψε . . . ἔσχεν οὖν αἰτίαν προδοσίας καὶ παρὼν ὁ Μάριος τῇ κρίσει σύμβουλος αὐτὸς τέ οἱ πικρὸς ἦν καὶ τῶν ἄλλων παρώξυνε τοὺς πλείστους, ὥστε ἄκοντα τὸν Μέτελλον ἐκβιασθῆναι καὶ καταψηφίσασθαι θάνατον τοῦ ἀνθρώπου. μετ' ὀλίγον δὲ τῆς αἰτίας ψευδοῦς φανείσης, οἱ μὲν ἄλλοι συνήχθοντο τῷ Μετέλλῳ βαρέως φέροντι, Μάριος δὲ . . . οὐκ ἠσχύνετο λέγειν περιών, ὥς αὐτὸς εἶη προστετριμμένος ἀλάστορα τῷ Μετέλλῳ ξενοκτόνον.

B. C. 107 : A. U. C. 647.

Consuls, C. Marius, L. Cassius Longinus.

Internal History.

Triumph of Metellus.

Vellei. ii. 11 Metelli . . . et triumphus fuit clarissimus et meritum ex virtute ei cognomen Numidici inditum [cf. Eutrop. iv. 27].

External History.*Capture of Thala by Metellus.*

Sall. *Iug.* 75 and 76.

Alliance of Iugurtha and Bocchus.

Sall. *Iug.* 80 Iugurtha postquam amissa Thala nihil satis firmum contra Metellum putat, per magnas solitudines cum paucis profectus, pervenit ad Gaetulos, genus hominum ferum incultumque et eo tempore ignarum nominis Romani . . . Regis Bocchi proximos magnis muneribus et maioribus promissis ad studium sui perducit, quis adiutoribus regem aggressus impellit uti advorsus Romanos bellum incipiat. . . . (81) In locum ambobus placitum exercitus conveniunt. Ibi fide data et accepta Iugurtha Bocchi animum oratione accendit [cf. Liv. *Ep.* lxvi.; Plut. *Mar.* 10; Diod. xxxv. 39; Eutrop. iv. 27; Oros. v. 15].

C.I.L. i. n. xxxiii. p. 290 Extra sortem bellum cum Iugurtha rege Numidia cos. gessit.

Metellus superseded by Marius (see Appendix).

Sall. *Iug.* 82 Imperator (Metellus) postquam de regum societate cognovit, non temere neque, uti saepe iam victo Iugurtha consueverat, omnibus locis pugnandi copiam facit. Ceterum haud procul ab Cirta castris munitis reges opperitur, melius esse ratus cognitis Mauris quoniam is novos hostes adcesserat, ex commodo pugnam facere. Interim Roma per litteras certior fit provinciam Numidiam Mario datam, nam consulem factum ante acceperat . . . (c. 86) Marius . . . in Africam profectus paucis diebus Uticam advehitur. Exercitus ei traditur a P. Rutilio legato. Nam Metellus conspectum Marii fugerat, ne videret ea quae audita animus tolerare nequiverat.

First campaign of Marius. Capture of Capsa.

Florus i. 36 (iii. 1) Marius auctis admodum copiis cum pro obscuritate generis sui capite census sacramento adegisset, iam fusum et saucium regem adortus, non facilius tamen vicit quam si integrum ac recentem. Hic et urbem . . . Capsam . . . mira quadam felicitate superavit, et saxeo inditam monti Mulucham urbem per Ligurem aditu arduo inaccessoque penetravit. Mox non ipsum modo sed Bocchum quoque . . . graviter cecidit [cf. Sall. *Iug.* 89-98; Oros. v. 15; Eutrop. iv. 27; Liv. *Ep.* lxvi.].

Sulla Quaestor to Marius.

Plut. *Sulla*, 3 ἀποδειχθεὶς δὲ ταμίης ὑπατεύοντι Μαρίῳ τὴν πρώτην ὑπατείαν συνεξέπλευσεν εἰς Διβύην πολεμήσων Ἰογόρθων. γενόμενος δὲ ἐπὶ στρατοπέδου τά τε ἄλλα παρείχεν ἑαυτὸν εὐδόκιμον καὶ καιρῷ παραπεσόντι χρησάμενος εὖ φίλον ἐποίησατο τὸν τῶν Νομάδων βασιλέα Βόκχον.

Val. Max. vi. 9. 6 L. Sulla usque ad quaesturae suae comitia vitam libidine vino ludicrae artis amore inquinatam perduxit. Quapropter C. Marius consul moleste tulisse traditur quod sibi asperrium in Africa bellum gerenti tam delicatus quaestor sorte obvenisset [cf. Sall. *Iug.* 95].

Gaul. Defeat of the Consul Cassius by the Tigurini. Treaty made by the legate Popilius Laenas.

Liv. *Ep.* lxx. L. Cassius consul a Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum qui a civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu caesus est. Milites qui ex ea clade superaverant, obsidibus datis et dimidia rerum omnium parte ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

Caes. *B. G.* i. 7 (Caesar) memoria tenebat L. Cassium consulem occisum, exercitumque eius ab Helvetiis pulsum et sub iugum missum.

Oros. v. 15 L. Cassius consul in Gallia Tigurinos usque Oceanum persecutus rursusque ab iisdem insidiis circumventus occisus est; Lucius quoque Piso vir consularis, legatus Cassii consulis, interfectus.

[Cic.] *ad Herenn.* i. 15. 25 C. Popilius, cum a Gallis obsideretur neque fugere ullo modo posset, venit cum hostium ducibus in conlocutionem; ita discessit, ut impedimenta relinqueret, exercitum educeret. Satius esse duxit amittere impedimenta quam exercitum; exercitum eduxit, impedimenta reliquit: arcessitur maiestatis [cf. *ad Herenn.* iv. 24. 34].

B. C. 106 : A. U. C. 648.

Consuls, C. Atilius Serranus, Q. Servilius Caepio.

Internal History.

Lex Iudiciaria of Q. Servilius Caepio.

Cassiodor. *Chron.* Per Servilium Caepionem consulem iudicia equitibus et senatoribus communicata.

Obsequens 101 (39) Per Caepionem cos. senatorum et equitum iudicia communicata.

Tac. *Ann.* xii. 60 Cum . . . Serviliae leges Senatui iudicia redderent.

Cic. *de Invent.* i. 49. 92 Offensum est quod eorum qui audiunt voluntatem laedit: ut si quis apud equites Romanos cupidos iudicandi Caepionis legem iudiciariam laudet.

Id. *pro Cluent.* 51. 140 (L. Crassus) in suasionem legis Serviliae summis ornat Senatum laudibus, et multa in equites Romanos cum ex ea oratione asperius dicta recitasset (Brutus), quo animi illorum iudicium in Crassum incenderentur, aliquantum esse commotus dicitur.

Id. *Brut.* 43. 161 Suasit Serviliam legem Crassus.

Ibid. 44. 164 Mihi (Ciceroni) quidem a pueritia quasi magistra fuit, inquam, illa in legem Caepionis oratio; in qua et auctoritas ornatur Senatus, quo pro ordine illa dicuntur, et invidia concitatur in iudicium et in accusatorum factionem, contra quorum potentiam populariter tum dicendum fuit [cf. Cic. *de Or.* ii. 48. 199; Val. Max. vi. 9. 13. For the early repeal of the law see Cic. *in Verr.* Act i. 13. 38].

Impeachment of C. Popilius Laenas.

[Cic.] *ad Herenn.* i. 15. 25 (quoted p. 61) [cf. iv. 24. 34; Cic. *de Rep.* i. 3. 6; *pro Balbo* 11. 28].

Lex Caelia Tabellaria.

Cic. *de Leg.* iii. 16. 36 Dedit huic quoque (perduellionis) iudicium C. Caelius tabellam, doluitque quoad vixit se ut opprimeret C. Popilium nocuisse rei publicae.

Consular Elections.

Cic. *pro Planc.* 5. 12 Semper se dicet (populus) rogari voluisse, semper sibi supplicari; . . . praeposuisse se Q. Catulo, summa in familia nato, sapientissimo ac sanctissimo viro, . . . Cn. Manlium, non solum ignobilem verum sine virtute, sine ingenio, vita etiam contempta ac sordida.

Id. *pro Mur.* 17. 36 Nihil est incertius vulgo, nihil obscurius voluntate hominum, nihil fallacius ratione tota comitiorum. Quis . . . superari posse arbitratus est . . . Q. Catulum humanitate, sapientia, integritate antecellentem, a Cn. Manlio?

Birth of Pompeius.

Vellei. ii. 53 (48 B. C.) Hic . . . duodeseagesimum annum agentis pridie natalem ipsius vitae fuit exitus.

Plin. *Hist. Nat.* xxxvii. 2. (6) 13 Tertio triumpho quem (Pompeius) de piratis Asia, Ponto . . . M. Pisone, M. Messala cos. pr. K. Octobres natali suo egit. . . .

Birth of Cicero.

Cic. *Brut.* 43. 161 His enim consulibus eam legem (Serviliam) suasit (Crassus), quibus nati sumus.

Gell. xv. 28. 3 (Q. Caepio et Q. Serranus) quibus consulibus ante diem tertium Nonas Ianuar. M. Cicero natus est.

External History.

Numidia. Second campaign of Marius to his retirement to winter-quarters.

Sall. *Iug.* 92-100.

Gaul. Revolt and recovery of Tolosa. Plunder of the sacred treasures.

Dio Cass. *fr.* 90 (97) Τόλοσσαν πρότερον μὲν ἔνσπονδον οὔσαν τοῖς Ῥωμαίοις, στασιάσασαν δὲ πρὸς τὰς τῶν Κίμβρων ἐλπίδας ὥς καὶ τοὺς φρουροὺς δεθῆναι, προκατέσχον νυκτὸς ἑξαπίνης ὑπὸ τῶν ἐπιτηδείων ἐσαχθέντες, καὶ τὰ ἱερὰ διήρπασαν καὶ ἄλλα χωρὶς χρήματα πολλὰ ἔλαβον. τὸ γὰρ χωρίον ἄλλως τε παλαιόπλουτον ἦν, καὶ τὰ ἀναθήματα ᾗ ποτε οἱ Γαλάται οἱ μετὰ Βρέννου στρατεύσαντες ἐκ τῶν Δελφῶν ἐσύλησαν εἶχεν. οὐ μέντοι ἀξιόλογόν τι ἀπ' αὐτῶν τοῖς οἴκοι Ῥωμαίοις περιεγένετο, ἀλλ' αὐτοὶ ἐκείνοι τὰ πλείω ἐσφετερίσαντο.

Strabo iv. i. 13 καὶ τοὺς Τεκτόσαγας δὲ φασὶ μετασχεῖν τῆς ἐπὶ Δελφοὺς στρατείας, τοὺς τε θησαυροὺς τοὺς εὐρεθέντας παρ' αὐτοῖς ὑπὸ Καιπίωνος τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐν πόλει Τολόσση τῶν ἐκεῖθεν χρημάτων μέρος εἶναι φασί.

Iustin. xxxii. 3 Omne (aurum argentumque in Tolosensi lacu mersum) Caepio Romanus consul abstulit.

Oros. v. 15 Caepio proconsule capta urbe Gallorum cui nomen est Tolosae, centum milia pondo auri et argenti centum decem milia e templo Apollinis sustulit : quod cum ad Massiliam . . . cum praesidiis misisset . . . cuncta per scelus furatus fuisse narratur. Unde etiam magna quaestio post Romae acta est.

Consuls, P. Rutilius Rufus, Cn. Mallius Maximus.

Internal History.

System of military training introduced by Rutilius.

Val. Max. ii. 3. 2 *Armorum tractandorum meditatio* a P. Rutilio consule Cn. Malli collega militibus est tradita : is enim nullius ante se imperatoris exemplum secutus ex ludo C. Aureli Scauri doctoribus gladiatorum arcessitis vitandi atque inferendi ictus subtiliorem rationem legionibus ingeneravit virtutemque arti et rursus artem virtuti miscuit, ut illa impetu huius fortior, haec illius scientia cautior fieret.

Election of Marius to a Second Consulship.

Sall. *Iug.* 114 Marius consul absens factus est et ei decreta provincia Gallia.

Vellei. ii. 12 Designatus iterum consul in urbem reversus.

Liv. *Ep.* lxvii. Propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Iterum . . . absens consul creatus. [For the illegality of this election see Liv. *Ep.* lvi. (lex) quae vetat quemquam iterum consulem fieri.]

Excitement following defeat at Arausio.

Licinianus, p. 21, Bonn. Rutilius consul collega Manli . . . cum metus adventantium Cimbrorum totam quateret civitatem, ius iurandum a iunioribus exegit, ne quis extra Italiam quoquam proficisceretur. Missique per omnes oras Italiae adque portus qui praedicerent, ne ulli minorem xxxv annorum in navem reciperent.

Cic. *de Or.* ii. 28. 124 (Antonius) non dubitavit . . . demonstrare . . . illam Norbani seditionem ex luctu civium et ex Caepionis odio, qui exercitum amiserat, neque reprimi potuisse et iure esse conflata.

External History.

Numidia. Capture of Jugurtha (see Appendix).

Diod. xxxv. 39 Βοκχὸς ὁ κατὰ τὴν Λιβύην βασιλεύων πολλὰ καταμεψάμενος τοῖς πείσασιν αὐτὸν πολεμεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, πρέσβεις ἔπεμψε πρὸς τὸν Μάριον, περὶ μὲν τῶν ἡμαρτημένων αἰτούμενος συγγνώμην ἀξιών δὲ φιλίαν συνθέσθαι καὶ πολλὰ κατεπαγγελλόμενος

χρήσιμος ἔσεσθαι Ῥωμαίοις. τοῦ δὲ Μαρίου κελεύσαντος περὶ τούτων, πρεσβεῖν πρὸς τὴν σύγκλητον, ὃ μὲν βασιλεὺς ἔξαπέστειλεν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς περὶ τούτων. ἡ δὲ σύγκλητος αὐτοῖς ἀπόκρισιν ἔδωκεν ἀπάντων τεύξεσθαι τῶν φιλανθρώπων τὸν Βόκχον, ἐὰν Μάριον πείσῃ. τοῦ δὲ Μαρίου σπεύδοντος αἰχμάλωτον λαβεῖν Ἰογόρθαν τὸν βασιλέα, ὑπακούσας ὁ Βόκχος καὶ μεταπεμψάμενος τοῦτον ὡς περὶ τινῶν κοινῇ συμφερόντων διαλεξόμενος, συνέλαβε τὸν Ἰογόρθαν, καὶ δήσας παρέδωκε Λευκίῳ Σύλλᾳ τῷ ταμιά τῷ πρὸς τὴν παράπεμψιν ἐκπεμφθέντι.

Plut. Sull. 3 ὁ δὲ Βόκχος ἐτύγχανε μὲν ἔτι γε πάλαι γαμβρὸν ὄντα μισῶν καὶ φοβούμενος τὸν Ἰογόρθαν, τότε δὲ ἡττημένῳ καὶ πεφευγότι πρὸς αὐτὸν ἐπιβουλεύων ἐκάλει τὸν Σύλλαν, δι' ἐκείνου μάλιστα βουλόμενος τὴν σύλληψιν καὶ παράδοσιν τοῦ Ἰογόρθα γενέσθαι ἢ δι' αὐτοῦ. κοινωσάμενος δὲ τῷ Μαρίῳ καὶ λαβὼν στρατιώτας ὀλίγους ὁ Σύλλας τὸν μέγιστον ὑπέδν κίνδυνον, ὅτι βαρβάρῳ καὶ πρὸς τοὺς οἰκειοτάτους ἀπίστῳ πιστεύσας ὑπὲρ τοῦ παραλαβεῖν ἕτερον ἑαυτὸν ἐνεχείρισεν. οὐ μὴν ἀλλὰ ὁ Βόκχος ἀμφοτέρων κύριος γένόμενος καὶ καταστήσας ἑαυτὸν εἰς ἀνάγκην τοῦ παρασπονδῆσαι τὸν ἕτερον, καὶ πολλὰ διενεχθεῖς τῇ γνώμῃ, τέλος ἐκύρωσε τὴν πρώτην προδοσίαν καὶ παρέδωκε τῷ Σύλλᾳ τὸν Ἰογόρθαν.

Plut. Mar. 10 ἀφηρέθη γὰρ (ὁ Μάριος) ὑπὸ Σύλλᾳ τὴν τοῦ κατορθώματος δόξαν, ὡς ὑπ' ἐκείνου Μέτελλος . . . καὶ τοῦτο πρῶτον ὑπῆρξεν αὐτοῖς σπέρμα τῆς ἀνηκέστου καὶ χαλεπῆς ἐκείνης στάσεως, ἣ μικρὸν ἐδέησεν ἀνατρέψαι τὴν Ῥώμην· πολλοὶ γὰρ ἐβούλοντο τοῦ Σύλλᾳ τὸ ἔργον εἶναι τῷ Μαρίῳ φθονοῦντες, αὐτὸς τε Σύλλας σφραγίδα ποιησάμενος ἐφόρει γλυφὴν ἔχουσαν ἐγχειρίζομενον ὑπὸ τοῦ Βόκχου τὸν Ἰουγούρθαν ἑαυτῷ [cf. Plut. Sull. 6; Mar. 32; Sall. Jug. 102-13; Liv. Ep. lxvi; Vellei ii. 12; Val. Max. viii. 14. 4; Florus i. 36 (iii. 1); Oros. v. 15].

Gaul. Defeat of Manlius and Caepio by the Cimbri.

Sall. Jug. 114 Per idem tempus advorsum Gallos ab ducibus nostris Q. Caepione et Cn. Manlio male pugnatum. Quo metu Italia omnis contremuit.

Liv. Ep. lxvii. M. Aurelius Scaurus, legatus consulis, a Cimbris fuso exercitu captus est; et cum in consilium ab iis evocatus deterreret eos ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret Romanos vinci non posse, a Boiorige feroci iuvene occisus est. Ab iisdem hostibus Cn. Manlius consul et Q. Servilius Caepio proconsul victi proelio castrisque binis exuti sunt. Militum milia octoginta occisa, calonum et lixarum quadraginta, secundum Arausionem.

Licinianus, p. 17 Bonn. Et M. Aurelium Scaurum consularem virum ceperunt equo deiectum. Nam is vocatus in concilium ab is nihil indignum viro Romano, qui tantis honoribus functus erat, aut fecit aut dixit. Itaque interfectus est cum posset effugere. Et nec ipsis petentibus ducem se tradere sustinuit verecundia ut amisso exercitu incolumis esset. Qua victoria Cimbrorum territus Manlius consul literis supplicibus cum Caepionem orasset ut copiis iunctis simul et exercitu ampliato Gallis resisterent impetrare non potuit. Et cum Rhodanum traiecisset et apud milites gloriatus esset timenti consuli se auxilium laturum, ne communicare quidem cum eo consilium belli gerendi voluit, nec legatis quos senatus miserat ut concordessent simulque rem publicam iuvarent auscultare dignatus est. Cimbrorum etiam legatos pacem volentes et agros petentes frumentumque quod sererent, ita contumeliose submovit, ut desperata pace adorerentur postero die castra eius non longe a Manli castris constituta. Neque adduci potuit, cum non multo abesset, ut exercitum iungeret, et maxima pars exercitus deleta est.

Dio Cass. *fr.* 98. (91) ὁ Σερφίλιος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν συνάρχοντα φθόνου τὰ μὲν ἄλλα ἐξ ἴσου οἱ ἐπετέτραπτο, τῷ δὲ δὴ ἀξιώματι οἷα ὑπατεύοντος αὐτοῦ ἡλαττοῦτο. πολλῶν δὲ κακῶν αἴτιος τῷ στρατεύματι ἐγένετο. καὶ μετὰ θάνατον Σκαύρου τὸν Σερφίλιον μετεπέμψατο· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο τὴν ἑαυτοῦ ἐκάτερον δεῖν φυλάττειν. εἶτα ἐλπίσας τὸν Μάλλιον καθ' ἑαυτὸν τι κατορθώσειν, ἐφθόνησεν αὐτῷ μὴ μόνος εὐδοκιμήσῃ, καὶ ἦλθε μὲν πρὸς αὐτόν, οὔτε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἠϋλίσσατο οὔτε τι βούλευμα κοινὸν ἐποιήσατο . . . καὶ τὸ μὲν πρῶτον φοβεροὶ καὶ ὥς τοῖς πολεμίοις, μέχρις οὗ ἡ διαφυρὰ αὐτῶν ἐλάνθανεν, ἐγίγνοντο, ὥς καὶ ἐς ἐπιθυμίαν σπονδῶν αὐτοὺς προαγαγεῖν· ὥς δὲ πρὸς Μάλλιον ὑπατεύοντα διεκηρυκίσαντο, ὁ Σερφίλιος ἠγανάκτησεν ὅτι μὴ πρὸς ἑαυτὸν ἐπρεσβεύσαντο, καὶ οὔτε τι συμβατικὸν ἀπεκρίνατο ὀλίγον τε καὶ τοὺς πρεσβευτὰς διέφθειρεν. οἱ στρατιῶται τὸν Σερφίλιον ἠνάγκασεν πρὸς Μάλλιον ἐλθεῖν καὶ μετ' αὐτοῦ βουλευσασθαι περὶ τῶν παρόντων. τοσούτου δὲ ὁμοφρονῆσαι ἐδέχσαν ὥστε καὶ ἐχθίους ἢ πρόσθεν ἦσαν ἐκ τῆς συνουσίας ἐγένοντο.

Plut. *Luc.* 27 ἐν ἐκείνῃ . . . τῇ ἡμέρᾳ ἣ μετὰ Καιπίωνος ἀπώλετο στρατιὰ συμβαλοῦσα Κίμβροις . . . ἦν δὲ πρὸ μῆας νωνῶν Ὀκτωβρίων [cf. Plut. *Mar.* 11; *Sert.* 3; Vellei. ii. 12; Diod. xxxvi. 1; Oros. v. 16; Eutrop. v. 1].

Consuls, C. Marius II, C. Flavius Fimbria.

Internal History.

Triumph of Marius on January 1.

Sall. *Iug.* 114 Kalendis Ianuariis magna gloria consul triumphavit.

Liv. *Ep.* lxvii. In triumpho C. Marii ductus ante currum eius Iugurtha cum duobus filiis, et in carcere necatus est. Marius triumphali veste in Senatum venit, quod nemo ante eum fecerat.

C. I. L. i. n. xxxiii. p. 290 Eum (Iugurtham) cepit et triumphans in secundo consulatu ante currum suum duci iussit . . . veste triumphali calceis patriciis [*? in senatum venit*]. See Mommsen *in loc.* [cf. Plut. *Mar.* 12; Vellei. ii. 12; Val. Max. vi. 9. 14; Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 1. (4) 12; Eutrop. iv. 25; Florus i. 36 (iii. 1); Oros. v. 15].

Trial of Caepio; lex Cassia.

Liv. *Ep.* lxvii. Caepionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primi post regem Tarquinium, imperiumque ei abrogatum.

Gell. iii. 9 Cum oppidum Tolosanum in terra Gallia Quintus Caepio consul diripisset multumque auri in eius oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attigit misero cruciabilique exitu periit [cf. Strabo iii. 1. 13].

[Cic.] *ad Herenn.* i. 14. 24 Purgatio est, cum consulto negat se reus fecisse. Ea dividitur in fortunam, imprudentiam, necessitatem: fortunam, ut Caepio ad tribunos plebis de exercitus amissione.

Val. Max. iv. 7. 3 Tribunus . . . plebis Caepionem in carcerem coniectum, quod illius culpa exercitus noster a Cimbris et Teutonis videbatur deletus, veteris artaeque amicitiae memor publica custodia liberavit.

Id. vi. 9. 13 Q. Caepio . . . in publicis vinculis spiritum deposuit, corpusque eius funestis carnificis manibus laceratum in scalis Gemoniis iacens magno cum horrore totius fori Romani conspectum est [cf. Cic. *de Nat. Deor.* iii. 30. 74; *pro Balbo* 11. 28. For a speech by Crassus in defence of Caepio, in 95 B. C., see Cic. *Brut.* 44. 162 and Appendix].

Trial of M. Junius Silanus.

Cic. *pro Cornel.* ii. 7 Domitius M. Silanum, consularem hominem, quemadmodum tribunus plebis vexavit?

Ascon. *in Cornelian.* p. 80 (Silanus) adversus Cimbros rem male gesserat; quam ob causam Domitius eum apud populum accusavit. Criminabatur eum (*bellum*) cum Cimbris iniussu populi gessisse, idque principium fuisse calamitatum, quas eo bello populus acceperat . . . Sed plenissime Silanus absolutus est. (p. 81) Cn. Domitius tribunus fuerat . . . C. Mario II C. Fimbria coss.

Cic. *Div. in Caec.* 20. 67 Nuper Cn. Domitium scimus M. Silano diem dixisse propter unius hominis Aegritomari, paterni amici atque hospitis, iniurias [cf. Cic. *in Verr.* ii. 47. 118].

Prosecution of M. Aemilius Scaurus.

Cic. *pro Scaur.* i. 2 Subiit etiam populi iudicium inquirente Cn. Domitio tribuno plebis.

Ascon. *in Scaurian.* p. 21 Domitius qui consul fuit cum Cassio, cum esset tribunus plebis, iratus Scauro, quod eum in augurum collegium non cooptaverat, diem ei dixit apud populum et multam irrogavit, quod eius opera sacra multa populi Romani deminuta esse diceret. Crimini dabat sacra publica populi Romani deum Penatium, quae Lavini fierent, opera eius minus recte casteque fieri. Quo crimine absolutus est Scaurus quidem, sed ita ut a tribus tribubus damnaretur, a xxxii absolveretur, et in his pauca puncta inter damnationem et absolutionem interessent.

Cic. *pro Deiot.* ii. 31 (Cn. Domitius) cum tribunus plebis M. Scaurum principem civitatis in iudicium populi vocavisset Scaurique servus ad eum clam domum venisset et crimina in dominum delaturum se esse dixisset, prehendi hominem iussit ad Scaurumque deduci [cf. Dio Cass. *fr.* 90].

Lex Domitia.

Cic. *de Leg. Agr.* ii. 7. 18 EODEM MODO, . . . VT COMITIIS P. M. Ne hoc quidem videt (Rullus) maiores nostros tam fuisse populares, ut quod per populum creari fas non erat, propter religionem sacrorum, in eo tamen, propter amplitudinem sacerdotii, voluerint populo supplicari. Atque hoc idem de ceteris sacerdotiis Cn. Domitius, tribunus plebis, vir clarissimus, tulit: quod populus per religionem sacerdotia mandare non poterat,

ut minor pars populi vocaretur: ab ea parte qui esset factus, is a collegio cooptaretur . . . Domitius, quod per caerimonias populi fieri non poterat, ratione assecutus est, ut id, quoad posset, quoad fas esset, quoad liceret, populi ad partes daret . . . quod dari populo nullo modo poterat, tamen quodam modo dedit.

Vellei. ii. 12 Quo anno (103 B. C.) Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit ut sacerdotes, quos antea collegae sufficiebant, populus crearet.

Suet. *Nero* 2 Cn. Domitius in tribunatu pontificibus offensior quod alium quam se in patris sui locum cooptassent, ius sacerdotum subrogandorum a collegiis ad populum transtulit. [For an earlier attempt in 145 B. C. see Cic. *de Amic.* 25. 96 Meministis Q. Maxumo, fratre Scipionis, et L. Mancino consulibus quam popularis lex de sacerdotiis C. Licini Crassi videbatur! Cooptatio enim collegiorum ad populi beneficium transferebatur.]

Tribunate of L. Marcius Philippus; his agrarian proposal.

Cic. *de Off.* ii. 21. 73 Perniciose enim Philippus, in tribunatu cum legem agrariam ferret, quam tamen antiquari facile passus est et in eo vehementer se moderatum praebuilt—sed cum in agendo multa populariter, tum illud male, ‘non esse in civitate duo milia hominum, qui rem haberent.’

Quaestorship of Saturninus.

Diodor. xxxvi. 12 Σατουρνίνος ὁ δῆμαρχος ζηλώσας βίον ἀκόλαστον καὶ ταμίᾳς ὑπάρχων, εἰς τὴν ἐξ Ὀστίας εἰς Ῥώμην τοῦ σίτου παρακομιδὴν ἐτάχθη, διὰ δὲ τὴν ῥαθυμίαν καὶ φανλότητα τῆς ἀγωγῆς δόξας κακῶς προεστάναι τῆς προειρημένης ἐπιμελείας, ἐπιτιμήσεως ἔτυχε προσηκούσης· ἣ δὲ σύγκλητος παρελομένη τὴν ἐξουσίαν παρέδωκεν ἄλλοις τὴν ἐπιστασίαν ταύτην.

Cic. *de Har. Resp.* 20. 43 Saturninum, quod in annonae caritate quaestorem a sua frumentaria procuratione senatus amovit eique rei M. Scaurum praefecit, scimus dolore factum esse popularem.

Id. *pro Sest.* 17. 39 (Saturninus) quod a se quaestore Ostiensi per ignominiam ad principem et senatus et civitatis M. Scaurum, rem frumentariam tralatam sciebat, dolorem suum magna contentione animi persequabatur.

Election of Marius to the Consulship for the following year.

C. I. L. i. n. xxxiii. p. 290 Tertium cos. absens creatus est.

External History.

Gaul. Military preparations and innovations of Marius.

Plut. *Mar.* 14 εὐτύχημα δὲ δοκεῖ τῷ Μαρίῳ μέγα γενέσθαι τῶν γὰρ βαρβάρων ὥσπερ τινὰ παλίρροιαν τῆς ὁρμῆς λαβόντων καὶ ῥνέντων πρότερον ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν χρόνον ἔσχε καὶ τὰ σώματα γυμνάσαι τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ φρονήματα πρὸς τὸ θαρρεῖν ἀναρρῶσαι.

Diod. xxxvi. 3 κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κίμβρους τοῦ Μαρίου στρατείαν, ἔδωκεν ἡ σύγκλητος ἐξουσίαν τῷ Μαρίῳ, ἐκ τῶν πέραν θαλάττης ἔθνων μεταπέμπεσθαι συμμαχίαν. ὁ μὲν οὖν Μάριος ἐξέπεμψε πρὸς Νικομήδην τὸν τῆς Βιθυνίας βασιλέα περὶ βοηθείας. ὁ δὲ ἀπόκρισιν ἔδωκεν, τοὺς πλείους τῶν Βιθυνῶν ὑπὸ τῶν δημοσιωνῶν διαρπαγέντας δουλεύειν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Plin. *Hist. Nat.* x. 4. 16 Romanis eam (aquilam) legionibus Gaius Marius in secundo consulatu suo proprie dicavit. Erat et antea prima cum quattuor aliis. Lupi, minotauri, equi, aprique singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari coepta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit. Ex eo notatum non fere legionis umquam hiberna esse castra ubi aquilarum non sit iugum.

Plut. *Mar.* 25 λέγεται . . . ὑπὸ Μαρίου καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τοὺς ὕσσους. τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἔμβλημα τοῦ ξύλου πρότερον μὲν ἦν δυσι περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς, τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μὲν, ὥσπερ εἶχεν, εἶασε, τὴν δ' ἑτέραν ἐξελὼν ξύλινον ἦλον εὐθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προσπεσόντα τὸν ὕσσον τῷ θυρεῷ τοῦ πολεμίου μὴ μένειν ὀρθόν, ἀλλὰ τοῦ ξυλίνου κλασθέντος ἥλου καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ τὴν στρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον.

Festus, p. 149 (Müller) *Muli Mariani* dici solent a C. Marii instituto, cuius milites in furca interposita [*MS. sunt posita*] tabella varicosius onera sua portare assueverant.

Festus, p. 24 *Aerumnulas* Plautus refert *furcillas*, quibus religatas *sarcinas* viatores gerebant. Quarum usum quia Gaius Marius rettulit, *muli Mariani* postea appellabantur. [For another interpretation and meaning of *muli Mariani* see Plut. *Mar.* 13.]

Works of Marius on the Rhone.

Strabo iv. i. 8 Μάριος . . . ὁρῶν τυφλόστομον γινόμενον (τὸν Ῥοδανὸν) ἐκ τῆς προσχώσεως καὶ δυσείσβολον, καὶνὴν ἔτεμε διώρυχα καὶ ταύτῃ δεξιόμενος τὸ πλεόν τοῦ ποταμοῦ Μασσαλιώταις ἔδωκεν ἀριστεῖον κατὰ τὸν πρὸς Ἀμβρωνας καὶ Τωνγενοὺς πόλεμον· ἐξ οὗ πλοῦτον ἠνέγκαντο πολύν, τέλη πραττόμενοι τοὺς ἀναπλέοντας καὶ τοὺς καταγομένους· ὁμως οὖν ἔτι μένει δυσείσπλοα διὰ . . . τὴν ταπεινότητα τῆς χώρας, ὥστε μὴ καθορᾶσθαι μηδ' ἐγγὺς ἐν ταῖς δυσαιερίαις [cf. Plut. Mar. 15].

Sulla legate to Marius.

Plut. Sulla 4 (ὁ Μάριος) ἡγούμενος ἐλάττονα τοῦ φθονεῖσθαι τὸν Σύλλαν ἐχρήτο πρὸς τὰς στρατείας, τὸ μὲν δεύτερον ὑπατεύων πρεσβευτῇ τὸ δὲ τρίτον χιλιάρχῳ.

*Asia. Alliance between Mithridates of Pontus and
Nicomedes of Bithynia.*

They occupy Paphlagonia.

Justin. xxxvii. 4. 3 Inita deinde cum Nicomede societate Paphlagoniam invadit (Mithridates) victamque cum socio dividit. Quam cum teneri a regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad utrumque misit, qui gentem restitui in pristinum statum iuberent. Mithridates, cum se iam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso hereditarium patri suo regnum obvenisse respondit: mirari se, quod ei relata controversia non fuerit, sibi referatur. Nec territus minis Galatiam quoque occupat. Nicomedes quoniam se tueri iure non poterat, iusto regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine Pylaemenem Paphlagonum regum nomine appellat et quasi stirpi regiae reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati Romam revertuntur [cf. Diodor. xxxvi. 3 (quoted p. 74)].

Slave Outbreaks preceding Second Sicilian Slave war.

Diod. xxxvi. 2 πρὸ δὲ τῆς κατὰ τὴν Σικελίαν τῶν δούλων ἐπαναστάσεως ἐγένοντο κατὰ τὴν Ἰταλίαν πλείους ἀποστάσεις ὀλιγοχρόνιοι καὶ μικραί, καθάπερ τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος τὸ μέγεθος τῆς ἐσομένης κατὰ τὴν Σικελίαν ἐπαναστάσεως.

Consuls, C. Marius III, L. Aurelius Orestes.

Internal History.

*Tribunate of Saturninus; lex Appuleia agraria;
lex Appuleia de maiestate.*

Cic. *Brut.* 62. 224 Seditiosorum omnium post Gracchos L. Appuleius Saturninus eloquentissimus visus est; magis specie tamen et motu atque ipso amictu capiebat homines quam aut dicendi copia aut mediocritate prudentiae.

Plut. *Mar.* 14 Λούκιος Σατορνίνος ὁ μάλιστα τῶν δημάρχων ἄγων τὸ πλῆθος.

[Victor] *de Vir.* III. 73 Lucius Appuleius Saturninus, tribunus plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut veteranis centena agri iugera in Africa dividerentur: intercedentem Baebium collegam facta per populum lapidatione summovit.

Cic. *de Or.* ii. 25. 107 Iam quid vocetur quaeritur, cum quo verbo quid appellandum sit contenditur; ut mihi ipsi (Antonio) cum hoc Sulpicio fuit in Norbani causa summa contentio. Pleraque enim de iis quae ab isto obiciebantur cum confiterer, tamen ab illo maiestatem minutam negabam; ex quo verbo lege Appuleia tota illa causa pendebat.

Trial of Norbanus for 'maiestas' (see Appendix).

Cic. *de Off.* ii. 14. 49 Etiam P. Sulpici eloquentiam accusatio illustravit, cum seditiosum et inutilem civem, C. Norbanum, in iudicium vocavit.

Id. *de Or.* ii. 48. 199 (Antonius) egi . . . non continuo, si quis motus populi factus esset, id C. Norbano in nefario crimine atque in fraude capitali esse ponendum.

Id. *ib.* ii. 28. 124 Idem (Antonius), hoc accusante Sulpicio, cum hominem seditiosum furiosumque defenderet, non dubitavit seditiones ipsas ornare ac demonstrare gravissimis verbis multos saepe impetus populi non iniustos esse, quos praestare nemo posset; multas etiam e re publica seditiones saepe esse factas, ut cum reges essent exacti, ut cum tribunicia potestas constituta; illam Norbani seditionem ex luctu civium et ex Caepionis odio, qui exercitum amiserat, neque reprimi potuisse et iure esse conflata. Potuit hic locus tam anceps, tam

inauditus, tam lubricus, tam novus sine quadam incredibili vi ac facultate dicendi tractari? Quid ego de Cn. Mallii, quid de Q. Regis commiseratione dicam? Quid de aliis innumera-bilibus? [cf. *ibid.* ii. 47. 197; 21. 89; 25. 107; 40. 167; 49. 201; *Part. Orat.* 30. 105].

Val. Max. viii. 5. 2 (M. Aemilius Scaurus) C. Norbanum maiestatis crimine publicae quaestioni subiectum ex professo opprimere conatus est.

Condemnation of Manlius (cf. p. 65).

Licinianus, p. 21 Bonn. Cn. Manlius ob eandem causam quam et Caepio L. Saturnini rogatione e civitate plebiscito [*MS.* est cito] eiectus [cf. Cic. *de Or.* ii. 28. 124 (above)].

Trial of T. Albucius.

Cic. *in Pis.* 38. 92 Albucius, cum in Sardinia triumphasset, Romae damnatus est.

Id. *de Prov. Cons.* 7. 15 Albucius, quod a senatu petebat, ipse sibi in Sardinia ante decreverat; constabat enim Graecum hominem ac levem in ipsa provincia quasi triumphasse; itaque hanc eius temeritatem senatus supplicatione denegata notavit.

Id. *Div. in Caec.* 19. 63 Itaque neque L. Philoni in C. Servilium nominis deferendi potestas est data . . . neque Cn. Pompeio in T. Albucium.

Id. *de Off.* ii. 14. 49 Etsi laudabilior est defensio, tamen etiam accusatio probata persaepe est . . . Sed hoc quidem non est saepe faciendum nec umquam nisi aut rei publicae causa . . . aut ulciscendi . . . aut patrocinii, ut . . . pro Sardis in Albucio Iulius.

Id. *pro Scauro* 18. 40 Damnatus est T. Albucius, C. Megaboccus ex Sardinia, nonnullis etiam laudantibus Sardis.

Marius elected Consul for the fourth time.

Liv. *Ep.* lxxvii. Quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est.

Plut. *Mar.* 14 μετιόντων δὲ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν τὴν ὑπατείαν, Λούκιος Σατορνίνος . . . ὑπὸ τοῦ Μαρίου τεθεραπευμένος ἐδημηγόρει κελεύων ἐκείνον ὑπατον αἰρεῖσθαι. θρῆπτομένου δὲ τοῦ Μαρίου καὶ παραιτεῖσθαι τὴν ἀρχὴν φάσκοντος, ὥς δὴ μὴ δεομένου, προδότῃν αὐτὸν ὁ Σατορνίνος ἀπεκάλει τῆς πατρίδος ἐν κινδύνῳ τοσούτῳ φεύγοντα τὸ στρατηγεῖν.

External History.*Movements of the Cimbri ; military preparations of Marius.*

Liv. *Ep.* lxxvii. Cimbri, vastatis omnibus, quae inter Rhodanum et Pyrenaeum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, a Celtiberis fugati sunt: reversique in Galliam bellicosus se Teutonibus coniunxerunt.

Vellei. ii. 12 Tertius (consulatus) in apparatu belli consumptus.

Plut. *Mar.* 14 οὐ μὲν ἦγον (οἱ βάρβαροι) ὡς προσεδοκῶντο ταχέως, ἀλλὰ πάλιν διῆλθε τῷ Μαρίῳ ὁ τῆς ὑπατείας χρόνος.

Sulla military tribune to Marius.

Plut. *Sulla* 4 (quoted p. 71).

M. Antonius in Cilicia.

Liv. *Ep.* lxxviii. M. Antonius praetor in Ciliciam maritimos praedones persecutus est.

Obsequens 104 (43) (ad ann. 102) Piratae in Sicilia (*scr.* Cilicia) a Romanis deleti.

Negotiations of Mithridates with the Cimbri and other peoples.

Justin xxxviii. 3. 6 Mithridates intellecto quantum bellum suscicaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallograecos et Sarmatas Bastarnasque auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes Romanum meditabundus bellum variis beneficiorum muneribus iam ante inlexerat.

Second Sicilian Slave war.

Diod. xxxvi. 3 κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Κίμβρους τοῦ Μαρίου στρατείαν ἔδωκεν ἡ σύγκλητος ἐξουσίαν τῷ Μαρίῳ ἐκ τῶν πέραν θαλάττης ἔθνων μεταπέμπεσθαι συμμαχίαν. ὁ μὲν οὖν Μάριος ἐξέπεμψε πρὸς Νικομήδην τὸν τῆς Βιθυνίας βασιλέα περὶ βοηθείας· ὁ δὲ ἀπόκρισιν ἔδωκε τοὺς πλείους τῶν Βιθυνῶν ὑπὸ τῶν δημοσιωνῶν διαρπαγέντας δουλεῦν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. τῆς δὲ συγκλήτου ψηφισαμένης ὅπως μηδεὶς σύμμαχος ἐλεύθερος ἐν ἐπαρχίᾳ δουλεύῃ καὶ τῆς τοῦτων ἐλευθέρωσεως οἱ στρατηγοὶ πρόνοιαν ποιῶνται, τότε κατὰ τὴν Σικελίαν ὧν στρατηγὸς Δικίνιος Νερούας ἀκολούθως τῷ δόγματι συχνοὺς τῶν δούλων ἠλευθέρωσε, κρίσεις προθεῖς, ὡς ἐν

ὀλίγαις ἡμέραις πλείους τῶν ὀκτακοσίων τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας. καὶ ἦσαν πάντες οἱ κατὰ τὴν νῆσον δουλεύοντες μετέωροι πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. οἱ δ' ἐν ἀξιώμασι συνδραμόντες παρεκάλουν τὸν στρατηγὸν ἀποστῆναι ταύτης τῆς ἐπιβολῆς. ὁ δ' εἶτε χρήμασι πεισθεὶς εἶτε χάριτι δουλεύσας, τῆς μὲν τῶν κριτηρίων τούτων σπουδῆς ἀπέστη, καὶ τοὺς προσιόντας ἐπὶ τῷ τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας ἐπιπλήττων εἰς τοὺς ἰδίους κυρίους προσέταττεν ἐπαναστρέφειν. οἱ δὲ δοῦλοι συστραφέντες καὶ τῶν Συρακουσῶν ἀπαλλαγέντες, καὶ καταφυγόντες εἰς τὸ τῶν Παλικῶν τέμενος, διελάλουν πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ ἀποστάσεως [cf. Dio Cass. fr. 91 (ci Tauchn.)] c. 4 (after an outbreak near Heraclea, and the defeat of M. Titinius legate of the praetor, the slaves) εἰς ἐκκλησίαν συνελθόντες καὶ βουλῆς προτεθείσης πρῶτον μὲν εἶλοντο βασιλέα τὸν ὀνομαζόμενον Σαλούιον, δοκοῦντα τῆς ἱεροσκοπίας ἔμπειρον εἶναι καὶ ταῖς γυναικείαις θέαις αὐλομανοῦντα. οὗτος βασιλεύσας τὰς μὲν πόλεις ἀργίας καὶ τρυφῆς νομίζων ἐξέκλινεν, εἰς τρία δὲ μερίσας τοὺς ἀποστάτας καὶ ἴσους ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας ταῖς μερίσι, προσέταξεν ἐπιέναι τὴν χώραν καὶ πρὸς ἓνα τόπον καὶ καιρὸν ἅπαντας ἀπαντᾶν . . . (c. 5) περὶ δὲ τὴν Αἰγεσταίων καὶ Λιλυβαϊτῶν χώραν, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων τῶν πλησιοχώρων, ἐνόσει πρὸς ἀπόστασιν τὰ πλήθη τῶν οἰκετῶν. γίνεται δὲ τούτων ἀρχηγὸς Ἀθηνίων ὄνομα, ἀνὴρ ἀνδρεία διαφέρων, Κίλιξ τὸ γένος. οὗτος οἰκονόμος ὢν δυοῖν ἀδελφῶν μεγαλοπλουτῶν, καὶ τῆς ἀστρομαντικῆς πολλὴν ἔχων ἔμπειρίαν, ἔπεισε τῶν οἰκετῶν πρῶτον μὲν τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένους περὶ διακοσίους ὄντας, ἔπειτα τοὺς γειτινιῶντας, ὥστε ἐν πέντε ἡμέραις συναχθῆναι πλείους τῶν χιλίων. ὑπὸ δὲ τούτων αἰρεθεὶς βασιλεὺς καὶ διάδημα περιθέμενος . . . οὐ . . . προσεδέχετο πάντας τοὺς ἀφισταμένους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους ποιούμενος στρατιώτας, τοὺς ἄλλους ἠνάγκαζε μένοντας ἐπὶ τῶν προγεγεννημένων ἐργασιῶν ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἰδίας ἑαστον οἰκονομίας καὶ τάξεως· ἐξ ὧν καὶ τροφὰς ἀφθόνους τῶν στρατιωτῶν ἐχορηγεῖτο. c. 7 (Salvius, who assumes the title of Trypho and is recognized by Athenio, makes Triocala the centre of his power) κατεσκέασε δὲ καὶ βασιλικὴν οἰκίαν καὶ ἀγορὰν δυναμένην δέξασθαι πλῆθος ἀνθρώπων. ἐξελέξατο δὲ καὶ τῶν φρονήσει διαφερόντων ἀνδρῶν τοὺς ἱκανούς, οὓς ἀποδείξας συμβούλους ἐχρήτο συνέδροις αὐτοῖς· τήβεννάν τε περιπóρφυρον περιβάλλετο καὶ πλατύσημον ἔδυ χιτῶνα κατὰ τοὺς χρηματισμούς, καὶ ῥαβδούχους εἶχε μετὰ πελέκεων τοὺς προηγούμενους, καὶ τᾶλλα πάντα ὅσα ποιοῦσιν τε καὶ ἐπικοσμοῦσιν ἐπετήδευε βασιλείαν. c. 8 (after L. Licinius Lucullus had been sent from Rome and had defeated Trypho and Athenio) μετὰ . . . ἐνάτην ἡμέραν ὁ στρατηγὸς ἦκε πολιορκήσων τὰ Τριόκαλα. καὶ τὰ μὲν ἀναιρῶν, τὰ δὲ

ἀναιρούμενος, ἔλαττον ἔχων ἀπηλλάγη, καὶ οἱ ἀποστάται αὖθις ἐφρονηματίζοντο. ἦννε δὲ τῶν δεόντων ὁ στρατηγὸς εἴτε διὰ ῥαστώνην εἴτε διὰ δωροδοκίαν οὐδέν· ἀνθ' ᾧν καὶ δίκην ὕστερον κριθεὶς Ῥωμαίοις ἔδωκε [cf. Florus ii. 7 (iii. 19)].

B. C. 102 : A. U. C. 652.

Consuls, C. Marius IV, Q. Lutatius Catulus.

Internal History.

Censors, Q. Caecilius Metellus Numidicus, C. Caecilius Metellus Caprarius.

The censorship; attempted exclusion of Saturninus and Glaucia from the Senate.

App. Bell. Civ. i. 28 τιμητὴς δὲ Κόϊντος Καϊκίλιος Μέτελλος Γλαυκίαν τε βουλευόντα καὶ Ἀπουλήιον Σατορνίνον δεδημαρχηκότα ἤδη τῆς ἀξιώσεως παρέλκεν, αἰσχρῶς βιοῦντας, οὐ μὴν ἐδυνήθη· ὁ γάρ οἱ συνάρχων οὐ συνέθετο.

Cic. pro Sest. 47. 101 (Q. Metellus) cum florentem hominem in populari ratione L. Saturninum censor notasset, cumque insitivum Gracchum contra vim multitudinis incitatae censu prohibuisset . . . de civitate maluit quam de sententia demoveri [cf. Dio Cass. fr. 93 (cix Tauchn.) (quoted p. 86)].

Val. Max. ix. 7. 1 (L. Equitius) Q. Metellum censorem, quod ab eo tanquam Gracchi filio censum recipere nolebat, lapidibus prosternere conatus est.

Oros. v. 17 L. Apuleius Saturninus . . . Q. Metello Numidico . . . acerrimus inimicus, qui eum censorem creatum protractum domo atque in Capitolium confugientem armata multitudo obsedit, unde equitum Romanorum indignatione deiectus est, plurima ante Capitolium caede facta.

External History.

Marius defeats the Ambrones and Teutones at Aquae Sextiae.

Plut. Mar. 15 τῶν δὲ βαρβάρων διελόντων σφᾶς αὐτοὺς δόξα Κίμβροι μὲν ἔλαχον διὰ Νωρικῶν ἄνωθεν ἐπὶ Κάτλον χωρεῖν καὶ τὴν παράδοδον ἐκείνην βιάζεσθαι, Τεύτονες δὲ καὶ Ἀμβρωνες διὰ Λιγύων ἐπὶ Μάριον παρὰ θάλατταν.

Liv. Ep. lxviii. C. Marius consul summi vi oppugnata a Teutonis et Ambronibus castra defendit. Duobus deinde

proeliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus caesa traduntur hostium ducenta milia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. Triumphum oblatum, donec et Cimbros vinceret, distulit.

Vellei. ii. 12 Quarto (consulatu) trans Alpīs circa Aquas Sextias cum Teutonis confligit, amplius cL milia hostium priore ac postero die ab eo trucidata gensque excisa Teutonum.

Florus i. 38 (iii. 3) Marius mira statim velocitate occipitis compendiis praevenit hostem, prioresque Teutonas sub ipsis Alpium radicibus adsecutus in loco quem Aquas Sextias vocant quo . . . proelio oppressit! Vallem fluviumque medium hostes tenebant, nostris aquarum nulla copia. Consultone id egerit imperator an errorem in consilium verterit, dubium; certe necessitate acta virtus victoriae causa fuit. Nam flagitante aquam exercitu, 'Si viri estis' inquit 'en, illic habetis.' Itaque tanto ardore pugnatum est, ea caedes hostium fuit ut victor Romanus cruento flumine non plus aquae biberit quam sanguinis barbarorum. Certe rex ipse Teutobodus quaternos senosque equos transilire solitus vix unum, cum fugeret, ascendit, proximoque in saltu comprehensus insigne spectaculum triumphi fuit. Quippe vir proceritatis eximiae super tropaea sua eminebat.

Frontin. *Strat.* ii. 4. 6 Marius circa Aquas Sextias, cum in animo haberet postera die depugnare adversus Teutonos, Marcellum cum parva manu equitum peditumque nocte post terga hostium misit et ad implendam multitudinis speciem agasones lixasque armatos simul ire iussit iumentorumque magnam partem instratorum centunculis, ut per hoc facies equitatus obiceretur, praecepitque ut, cum animadvertissent committi proelium, ipsi in terga hostium descenderent: qui apparatus tantum terroris intulit, ut asperrimi hostes in fugam versi sint [cf. *Plut. Mar.* 19-24; *Oros.* v. 16; *Frontin. Strat.* i. 2. 6; ii. 2. 8; ii. 7. 12; ii. 9. 1; iv. 7. 5].

Attitude of the Cimbri; behaviour of Catulus.

Plut. Mar. 23 ὁ γὰρ δὴ Κάτλος ἀντικαθήμενος τοῖς Κίμβροις τὰς μὲν ὑπερβολὰς τῶν Ἀλπεων ἀπέγνω φυλάσσειν, μὴ κατὰ πολλὰ τὴν δύναμιν μέρη διαιρεῖν ἀναγκαζόμενος ἀσθενὴς γένοιτο, καταβὰς δ' εὐθὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸν Ἀττιῶνα ποταμὸν λαβὼν πρὸ αὐτοῦ καὶ φραζάμενος πρὸς τὰς διαβάσεις ἐκατέρωθεν ἰσχυροῖς χαρακώμασιν, ἔξευξε τὸν πόρον, ὥς ἐπιβοηθεῖν εἴη τοῖς πέραν, εἰ πρὸς τὰ φρούρια βιάζοντο διὰ τῶν στενῶν οἱ βάρβαροι . . . ἀπο-

δειλιάσαντες οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν ἐξέλιπον τὸ μέγα στρατόπεδον καὶ ἀνεχώρουν . . . οἱ δὲ βάρβαροι τὸ μὲν πέραν τοῦ Ἀτисῶνος φρούριον ἐπελθόντες ἔλαβον, καὶ τοὺς αὐτόθι Ῥωμαίους ἀνδρῶν κρατίστους γενομένους καὶ προκινδυνεύσαντας ἀξίως τῆς πατρίδος θαυμάσαντες ὑποσπόνδους ἀφῆκαν [cf. Liv. *Ep.* lxviii. (quoted p. 80), and Florus i. 38 (iii. 3)]. [To this event perhaps belongs (Victor) *de Vir. Ill.* 72 (M. Aemilius Scaurus) filium suum, qui praesidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere: ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit.]

Slave war in Sicily.

Diod. xxxvi. 9 Γάιος δὲ Σερονίλιος καταπεμφθεὶς στρατηγὸς διάδοχος Λουκούλλου, οὐδ' αὐτός τι ἄξιον μνήμης ἔπραξε· διὸ καὶ ὁμοίως Λουκούλλῳ ὕστερον φυγῇ κατεδικάσθη. τελευτήσαντος δὲ Τρύφωνος, διάδοχος τῆς ἀρχῆς ὁ Ἀθηνίων καθίσταται, καὶ τοῦτο μὲν πόλεις ἐπολιόρκει, τοῦτο δὲ πᾶσαν τὴν χώραν ἀδεῶς κατέτρεχε καὶ πολλῶν ἐκυρίενσε, τοῦ Σερονιλίου μηδὲν ἀντιπράττοντος.

Florus ii. 7 (iii. 19) Ab hoc (Athenione) quoque praetorii exercitus fusi, capta Servili castra, capta Luculli.

B. C. 101 : A. U. C. 653.

Consuls, C. Marius V, M'. Aquillius.

Internal History.

Triumph of Marius.

Liv. *Ep.* lxviii. Marius, totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis, qui obferebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu ut novo homini, ad tantos honores evecto, inviderant, conservatam ab eo rem publicam fatabantur.

Plut. *Mar.* 27 μάλιστα δὲ οἱ πολλοὶ κτίστην τε Ῥώμης τρίτον ἐκείνον (Μάριον) ἀνηγόρευον . . . καὶ θριαμβεύειν μόνον ἡξίουσαν ἀμφοτέρους τοὺς θριάμβους. οὐ μὲν ἐθριάμβευσεν οὕτως, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Κάτλου, μέτριον ἐπὶ τηλικαύταις εὐτυχίαις βουλόμενος παρέχειν ἑαυτόν. ἔστι δὲ ὅ τι καὶ τοὺς στρατιώτας φοβηθεὶς παρατεταγμένους, εἰ Κάτλος ἀπείργοιτο τῆς τιμῆς, μηδὲ ἐκείνον εἶαν θριαμβεύειν.

Election of Marius to a sixth consulship.

Liv. *Ep.* lxix. C. Marius . . . qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat.

Dio Cass. *fr.* 94 (cii Tauchn.) ὁ Μάριος καίπερ ἐν τῷ πλήθει

μόνῳ πρότερον ὅτι ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς ἦν, καὶ ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἠϋξήτο, εὖ φερόμενος, τότε καὶ τοὺς εὐπατρίδας ὑφ' ὧν ἐμισεῖτο ἐξενίκησεν ὥστε πρὸς πάντων ὁμοίως καὶ ἐπαινέσθαι. τήν τε ἀρχὴν καὶ ἐς τὸ ἐπὶ ἔτος, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ προσκατεργάσθηται, παρ' ἐκόντων καὶ ὁμογνωμονούντων αὐτῶν ἔλαβεν.

Saturninus and the Ambassadors of Mithridates
(see Appendix).

Diod. xxxvi. 15 εἰς τὴν Ῥώμην ἦκον πρεσβευταὶ Μιθριδάτου τοῦ βασιλέως, κομίζοντες μεθ' αὐτῶν χρημάτων πλῆθος πρὸς τὴν τῆς συγκλήτου δωροδοκίαν. ὁ δὲ Σατορνίνος δόξας ἀφορμὴν ἔχειν κατὰ τῆς συγκλήτου, μεγάλην ὕβριν τῇ πρεσβείᾳ ἐνεδείξατο. καὶ τῶν συγκλητικῶν παροξυνάντων τοὺς πρεσβευτάς, καὶ συνεργήσειν ἐπαγγελλομένων, οἱ καθυβρισθέντες ἐπήνεγκαν κρίσιν τῷ Σατορνίνῳ περὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ὕβρεως. τοῦ δὲ ἀγῶνος ὄντος δημοσίου καὶ μεγάλου διὰ τὴν τῶν πρεσβευτῶν ἀσυλίαν καὶ τὴν συνήθη παρὰ Ῥωμαίοις πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν πρεσβειῶν μισοπονηρίαν· ὁ δὲ Σατορνίνος θανάτου κατηγορούμενος ὑπὸ τῶν συγκλητικῶν, ὡς ἂν ἐκείνων δικαζόντων τὰς τοιαύτας κρίσεις, εἰς τοὺς μεγίστους ἐνέπεσε φόβους τε καὶ κινδύνους. καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν ὑποκειμένων ἀγώνων, πτήξας κατέφυγεν ἐπὶ τὸν κοινὸν τῶν ἀκληρούντων ἔλεον . . . τοῦ δὲ δήμου συνεξαίρομένου ταῖς δεήσεσι, πολλὰι μυριάδες συνέδραμον ἐπὶ τὸ κριτήριον, καὶ παραδόξως ἀπελύθη· καὶ συνεργὸν ἔχων τὸν δῆμον, πάλιν ἀνερρήθη δήμαρχος.

Saturninus' election to the tribunate.

App. Bell. Civ. i. 28 ὁ Ἀπουλήιος, ὡς ἀμυνούμενος τὸν Μέτελλον, ἐς ἐτέραν παρήγγελλε δημαρχίαν, φυλάξας στρατηγούντα τὸν Γλανκίαν καὶ τῇσδε τῶν δημάρχων τῆς χειροτονίας προεστῶτα.

Liv. Ep. lxi. L. Appuleius Saturninus, adiuvante C. Mario, et per milites occiso A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit.

[Victor] de Vir. Ill. 73 Saturninus Aulo Nono competitore interfecto tribunus plebis reffectus.

Florus ii. 4 (iii. 16) Occiso palam comitiis A. Ninnio competitore tribunatus subrogare conatus est in eius locum C. Gracchum, hominem sine tribu, sine notore, sine nomine; set subdito titulo in familiam ipse se adoptabat [cf. Oros. v. 17].

Val. Max. ix. 7, 1 and 2 L. Equitium qui se Ti. Gracchi filium simulabat tribunatumque adversus leges cum L. Saturnino petebat, a C. Mario quintum consulatum gerente

in publicam custodiam ductum populus claustris carceris convulsis raptum humeris suis per summam animorum alacritatem portavit.

[Victor] *de Vir. Ill.* 73 (Saturninus) quendam libertini ordinis subornavit, qui se Tiberii Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus nec minis adduci potuit ut dedecus familiae agnosceret.

External History.

Marius and Sulla.

Plut. *Sulla* 4 (ὁ Σύλλας) τὸν Μάριον αἰσθόμενος ἀχθόμενον αὐτῷ καὶ μηκέτι προϊέμενον ἡδέως πράξεων ἀφορμάς, ἀλλὰ ἐνιστάμενον τῇ αὐξήσει, Κάτλῳ τῷ συνάρχοντι τοῦ Μαρίου προσέειπεν ἑαυτόν.

Marius and Catulus defeat the Cimbri at Vercellae.

Liv. *Ep.* lxviii. Cimbri repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat et ad flumen Athesim castellum editum insederat reliqueratque, cum virtute sua explicata fugientem proconsulem exercitumque consecuti in Italiam traiecissent, iunctis eiusdem Catuli et C. Marii exercitibus proelio victi sunt ab iis, in quo caesa traduntur hostium centum quadraginta milia, capta sexaginta.

Vellei. ii. 12 Quinto (consulatu) citra Alpibus in campis quibus nomen erat Raudiis ipse consul et proconsul Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertavere proelio. Caesa aut capta amplius c milia hominum.

Plut. *Mar.* 24 οἱ δὲ (Κίμβροι) τοὺς Τεύτονας ἐκδέχεσθαι καὶ θανμάζειν ὡς βραδυνόντων φάσκοντες ἀνεβάλλοντο τὴν μάχην, εἴτε ἀγνοοῦντες ὄντως τὴν ἐκείνων φθοράν, εἴτε βουλόμενοι δοκεῖν ἀπιστεῖν.

Ib. 25 Βοιωριξ δὲ ὁ τῶν Κίμβρων βασιλεὺς ὀλιγοστὸς προσιπνέυσας τῷ στρατοπέδῳ προῦκαλεῖτο τὸν Μάριον, ἡμέραν ὀρίσαντα καὶ τόπον προελθεῖν καὶ διαγωνίσασθαι περὶ τῆς χώρας. τοῦ δὲ Μαρίου φήσαντος οὐδέποτε Ῥωμαίους συμβούλοις κεχρησθαι περὶ μάχης τοῖς πολεμίοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χαριεῖσθαι τοῦτο Κίμβροις, ἡμέραν μὲν ἔθεντο τὴν ἀπ' ἐκείνης τρίτην, χώραν δὲ τὸ πεδῖον τὸ περὶ Βερκέλλας, Ῥωμαίοις μὲν ἐπιτήδειον ἐνιπάσασθαι, τῶν δὲ ἀνάχυσιν τῷ πλήθει παρασχεῖν.

Ib. 26 μετὰ τροπὰς θέρους τῆς μάχης γενομένης, ἃς ἄγουσι Ῥωμαῖοι πρὸ τριῶν ἡμερῶν τῆς νουμηνίας τοῦ νῦν μὲν Αὐγούστου, τότε δὲ Σεξτίλιου μηνός.

Florus i. 38 (iii. 3) Sublatis funditus Teutonis in Cimbros convertitur. Hi iam . . . per hiemem, quae altius Alpes levat, Tridentinis iugis in Italiam provoluti veluti ruina descenderant . . . In Venetia, quo fere tractu Italia mollissima est, ipsa soli caelique clementia robur elanguit. Ad hoc panis usu carnisque coctae et dulcedine vini mitigatos Marius in tempore adgressus est. . . . In patentissimo, quem Radium vocant, campo concurrere. Inde milia sexaginta quinque cecidere, hinc trecentis minus; per omnem diem conciditur barbarus. Istic quoque imperator addiderat virtuti dolum . . . primum nebulosum nactus diem, ut hosti inopinatus occurreret, tum ventosum quoque . . . tum acie conversa in orientem ut, quod ex captivis mox cognitum est, ex splendore galearum ac repercussu quasi ardere caelum videretur. Nec minor cum uxoribus eorum pugna quam cum ipsis fuit; cum obiectis undique plaustis atque carpentis altae desuper securibus contisque pugnarent. Perinde speciosa mors earum fuit quam pugna. Nam cum missa ad Marium legatione libertatem et sacerdotium non impetrassent (nec fas erat) suffocatis elisisque passim infantibus suis aut mutuis concidere vulneribus aut vinculo e crinibus suis facto ab arboribus iugisque plaustorum pependerit. Boiorix rex in prima acie dimicans impigre nec inultus occubuit [cf. Oros. v. 16].

Marius' act of enfranchisement on the field of battle.

Val. Max. v. 2. 8 Nam C. quidem Marii non solum praeceps sed etiam praepotens gratae mentis fuit impetus: duas enim Camertium cohortes mira virtute vim Cimbrorum sustinentes in ipsa acie adversus condicionem foederis civitate donavit. Quod quidem factum et vere et egregie excusavit dicendo inter armorum strepitum verba se iuris civilis exaudire non potuisse. Et sane id tempus tunc erat quo magis defendere quam audire leges oportebat [cf. Plut. Mar. 28; Reg. et Imperat. Apophth.; Marii, 5].

Cic. pro Balbo 20. 46 Possumusne igitur tibi probare auctorem exempli atque facti illius, quod a te reprehenditur, C. Marium? . . . Is igitur . . . cohortes duas universas Camertium civitate donavit, cum Camertium foedus omnium foederum sanctissimum atque aequissimum sciret esse.

Slave war in Sicily; command of M. Aquilius.

Diod. xxxvi. 10 ὁ Ἀκύλλιος στρατηγὸς κατὰ τῶν ἀποστατῶν

σταλείς διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας ἐπιφανεῖ μάχῃ τοὺς ἀποστάτας ἐνίκησε. καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα τῶν ἀποστατῶν Ἀθηνίωνα συμβαλὼν, ἥρωικὸν ἀγῶνα συνεστήσατο. καὶ τοῦτον μὲν ἀνείλεν, αὐτὸς δ' εἰς τὴν κεφαλὴν τρωθεὶς ἐθεραπεύθη. καὶ στρατεύει ἐπὶ τοὺς ὑπολειπομένους τῶν ἀποστατῶν ὄντας μυρίους. οὐχ ὑπομεινάντων δὲ τὴν ἔφοδον ἀλλ' εἰς τὰ ὀχυρώματα καταφυγόντων, ὅμως Ἀκύλλιος οὐκ ἐνεδίδου πάντα πράττων, ἕως αὐτοὺς ἐκπολι-ορκήσας ἐχειρώσατο.

The East ; struggle for Cappadocia between Mithridates and Nicomedes.

Justin. xxxviii. 1 Nicomedes rex Bithyniae vacuum morte regis Cappadociam invadit. Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad expellendum Cappadocia Nicomedem mittit. . . . Mithridates praesidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumque sororis filio restituit, egregium prorsus factum ni subsecuta fraus esset.

B. C. 100 : A. U. C. 654.

Consuls, C. Marius VI, L. Valerius Flaccus.

Internal History.

Tribunate of Saturninus ; leges Appuleiae.

(i) *Lex agraria ; banishment of Metellus.*

Liv. Ep. lxi. (Saturninus) cum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo quod in eam non iuraverat, diem dixit : qui cum a bonis civibus defenderetur, ne causa certaminum esset, in exsilium voluntarium Rhodum profectus est : ibique legendo et audiendis magnis viris avocabatur.

App. Bell. Civ. i. 29 ὁ μὲν Ἀπουλῆιος νόμον ἐσέφερε, διά-δάσασθαι γῆν ὅσῃν ἐν τῇ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλουμένη Γαλατία Κίμβροι γένος Κελτῶν κατειλήφesan, καὶ αὐτοὺς ὁ Μάριος ἑναγχος ἐξελάσας τὴν γῆν ὡς οὐκέτι Γαλατῶν ἐς Ῥωμαίους περιεσπάκει. προσέκειτο δέ, εἰ κυρώσειε τὸν νόμον ὁ δῆμος, τὴν βουλὴν πένθ' ἡμέραις ἐπομόσαι πεισθήσεσθαι τῷ νόμῳ, ἢ τὸν οὐκ ὁμόσαντα μήτε βουλεύειν καὶ ὀφλεῖν τῷ δήμῳ τάλαντα εἴκοσιν, ἐπινοοῦντες οὕτως ἄλλους τε τῶν δυσχεραίνοντων ἀμυνεῖσθαι καὶ Μέτελλον ὑπὸ φρονήματος οὐκ ἐνδύσοντα ἐς τὸν ὄρκον . . . (c. 30) κυρωθέντος δὲ (τοῦ νόμου) αὐτίκα Μάριος, οἷα ὕπατος, τῇ βουλῇ προυτίθει σκοπεῖν περὶ τοῦ ὄρκου· καὶ τὸν Μέτελλον εἰδὼς στερρόν τε τῇ γνώμῃ καὶ βέβαιον ἐφ' ὃ τι φρονήσειεν ἢ εἰπεῖν φθάσειεν, ἐτίθει πρῶτος ἐς

μέσον τὴν γνώμην τὴν ἑαυτοῦ μετ' ἐνέδρας, καὶ ἔλεγεν ὡς οὐποτε τὸν ὄρκον ἐκὼν τόνδε αὐτὸς ὁμόσει. συναποφνηαμένου δὲ ταῦτα καὶ τοῦ Μετέλλου καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἐπαινεσάντων, ὁ Μάριος διέλυσε τὴν βουλὴν. εἶτα τῆς πέμπτῃς ἡμέρας, ἣ τῷ ὄρκῳ τελευταία κατὰ τὸν νόμον ἦν, ἀμφὶ δεκάτην ὥραν αὐτοὺς κατὰ σπουδὴν συναγαγὼν ἔφη τὸν δῆμον ἐσπουδακότα περὶ τὸν νόμον δεδιέναι, μηχανὴν δ' ὀρᾶν καὶ σόφισμα τοιόνδε· ὁμόσειν γάρ, ἣ νόμος ἐστί, τῷδε πεισθήσεσθαι τῷ νόμῳ . . . (c. 31) καὶ ὦμνυ σὺν τοῖς φίλοις πρῶτος. ὦμνου δὲ καὶ οἱ λοιποί, τὸ ἑαυτοῦ δεδιὼς ἕκαστος. Μέτελλος δ' οὐκ ὦμοσε μόνος ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως διέμεινεν ἀφόβως . . . (ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλῆιος) ψήφισμά τε φυγῆς ἐπέγραφον αὐτῷ, καὶ τοὺς ὑπάτους ἐπικηρυῖσαι προσετίθεσαν μηδένα Μετέλλῳ κοινωνεῖν πυρὸς ἢ ὕδατος ἢ στέγης· ἔς τε τὴν δοκιμασίαν τοῦδε τοῦ ψηφίσματος ἡμέραν προύγραφον . . . καὶ τὸ ψηφίσμα ὁ Ἀπουλῆιος ἐκύρου καὶ τὰ ἐν τῷ ψηφίσματι Μάριος ἐπεκέρυττεν [cf. Plut. Mar. 29].

Cic. *de Domo* 31. 82 Vbi enim tuleras, ut mihi aqua et igni interdiceretur? quod . . . Saturninus de Metello tulit.

Id. *pro Sestio* 16. 37 Ad suam . . . quandam magis ille (Metellus) gloriam quam ad perspicuam salutem rei publicae spiritus sumpserat, cum unus in legem per vim latam iurare noluerat; denique videbatur ea condicione tam fortis fuisse, ut cum patriae caritate constantiae gloriam commutaret. Erat autem res ei cum exercitu C. Marii invicto, habebat inimicum C. Marium, conservatorem patriae, sextum iam illum consulatum gerentem; res erat cum L. Saturnino, iterum tribuno pl., vigilante homine et in causa populari si non moderate, at certe populariter abstinenterque versato. Cessit, ne aut victus a fortibus viris cum dedecore caderet aut victor multis et fortibus civibus rem publicam orbaret [cf. *pro Sest.* 47. 101; *de Leg.* iii. 11. 26; *pro Cluent.* 35. 95; *pro Balbo* 5. 11; *de Domo* 31. 82; *in Pis.* 9. 20; *pro Planc.* 36. 89; [Cic.] *Ant. ir.* 11. 27; Val. Max. iii. 8. 4].

(ii) *Lex coloniis deducendis.*

[Victor] *de Vir. Ill.* 73 Tribunus plebis reffectus (Saturninus) Siciliam Achaïam Macedoniam novis coloniis destinavit et aurum Tolosanum scelere Caepionis partum ad emptionem agrorum convertit.

Cic. *pro Balbo* 21. 48 Cum lege Apuleia coloniae non essent deductae, qua lege Saturninus C. Mario tulerat ut in singulas

colonias ternos cives Romanos facere posset, negabat (Antistius) hoc beneficium re ipsa sublata valere debere.

(iii) *Lex frumentaria.*

[Cic.] *ad Herenn.* i. 12. 21 Cum L. Saturninus legem frumentariam de semissibus et trientibus laturus esset, Q. Caepio, qui per id temporis quaestor urbanus erat, docuit senatum aerarium pati non posse largitionem tantam. Senatus decrevit, si eam legem ad populum ferat, adversus rem publicam videri eum facere. Saturninus ferre coepit. Conlegae intercedere. Ille nihilo minus cistellam detulit. Caepio, ut illum [contra] intercedentibus conlegis, adversus rem publicam vidit ferre, cum viris bonis impetum facit, pontes disturbat, cistas deicit, impedimento est quo setius feratur: arcesitur Caepio maiestatis. [For the earlier repeal of the *lex Sempronia* see Cic. *Brut.* 62. 222 '(M. Octavius) tantum auctoritate dicendoque valuit, ut legem Semproniam frumentariam populi frequentis suffragiis abrogaverit.']

Consular Elections. The riot and its suppression.

Liv. *Ep.* lxi. Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum consulatus, quem adversarium actionibus suis timebat, occidit. Quibus rebus concitato senatu, in cuius causam et C. Marius, homo varii et mutabilis ingenii consilii que semper secundum fortunam, transierat, cum eum tueri minime posset, oppressus armis eum Glaucia praetore et aliis eiusdem furoris bello quodam interfectus est.

Oros. v. 17 Saturninus Memmium . . . fieri consulem timens, orta subito seditione fugientem per P. Mettium satellitem informi stipite comminutum interfecit.

Val. Max. iii. 2. 18 Cum tr. pl. Saturninus et praetor Glaucia et Equitius designatus tr. pl. maximos in civitate nostra seditionum motus excitavissent, nec quisquam se populo concitato opponeret, primum M. Aemilius Scaurus C. Marium consulatum sextum gerentem hortatus est ut libertatem legesque manu defenderet, protinusque arma sibi adferri iussit. Quibus allatis ultima senectute confectum et paene dilapsum corpus induit spiculoque innixus ante fores curiae constitit ac parvulis et extremis spiritus reliquiis ne res publica expiraret effecit: praesentia enim animi sui senatum et equestrem ordinem ad vindictam exigendam impulit.

Florus ii. 4 (iii. 16) Quippe ut satellitem furoris sui Glauciam consulem faceret, C. Memmium competitorem interfici iussit, et in eo tumultu regem ex satellitibus suis se appellatum laetus accepit. Tum vero iam conspiratione senatus, ipso quoque iam Mario consule, quia tueri non poterat, adverso, directae in foro acies; pulsus inde Capitolium invasit. Sed cum abruptis fistulis obsideretur senatuique per legatos paenitentiae fidem faceret, ab arce degressus cum ducibus factionis receptus in curiam est. Ibi eum facta irruptione populus fustibus saxisque coopertum in ipsa quoque morte laceravit [cf. Vellei. ii. 12].

Val. Max. viii. 6. 2 (Saturninus) a quo in modum vexilli pilleum servituti ad arma capienda ostentatum erat.

Cic. *pro Rab.* 7. 20 Fit senatus consultum, ut C. Marius, L. Valerius consules adhiberent tribunos pl. et praetores quos eis videretur, operamque darent ut imperium populi Romani maiestasque conservaretur. Adhibent omnes tribunos pl. praeter Saturninum, praetores praeter Glauciam, qui rem publicam salvam esse vellent, arma capere et se sequi iubent. Parent omnes, . . . arma populo Romano C. Mario consule distribuyente dantur [cf. *ib.* 6. 18; *de Leg.* iii. 9. 20; *pro Mil.* 5. 14; *ad Herenn.* iv. 22. 31].

Oros. v. 17 Cum . . . ipse Saturninus et Saufeius et Labienus cogente Mario in curiam confugissent, per equites Romanos effractis foribus occisi sunt. C. Glaucia extractus e domo Claudii trucidatus est. Furius, tribunus plebi, bona omnium publicanda decrevit. Cn. Dolabella, Saturnini frater, per forum holitorium fugiens, cum L. Giganio interfectus est.

[Victor] *de Vir. Ill.* 73 Glauciae fracta cervix: Appuleius, cum in curiam fugisset, lapidibus et tegulis desuper interfectus est. Caput eius Rabirius quidam senator per convivia in ludibrium circumtulit.

Val. Max. vi. 3. 1 c Et M. Flacci et L. Saturnini seditiosissimorum civium corporibus trucidatis penates ab imis fundamentis eruti sunt.

C. I. L. i. n. xxxiii, p. 290 (Marius) rem p. turbatam seditionibus tr. pl. et praetor. qui armati Capitolium occupaverunt vi cos. vindicavit.

Invalidation of Saturninus' laws.

Cic. *de Leg.* ii. 6. 14 M. Igitur tu Titias et Apuleias leges nullas putas? Q. Ego vero ne Livias quidem. M. Et recte,

quae praesertim uno versiculo senatus puncto temporis sublatae sint.

Attempt to recall Metellus.

Oros. v. 17 Cato atque Pompeius rogationem de reditu Metelli Numidici totius urbis gaudio promulgarunt: quae ne perficeretur Marii consulis et Furii tribuni plebis factionibus intercessum est.

Dio Cass. fr. 93 (cix Tauchn.) ὁ Φούριος ἔχθραν τῷ Μετέλλῳ οὕτως ἔσχεν ὅτι τὸν ἵππον αὐτοῦ τιμητέων ἀφείλετο.

Q. Servilius Caepio quaestor (see p. 84) brought to trial for 'maiestas.'

[Cic.] *ad Herenn.* i. 12. 21 Arcessitur Caepio maiestatis. Constitutio legitima ex definitione.

Ibid. ii. 12. 17 Maiestatem is minuit, qui ea tollit ex quibus rebus civitatis amplitudo constat: quae sunt ea, Q. Caepio? suffragia, magistratus. Nempe igitur tu et populum suffragio et magistratum consilio privasti, cum pontes disturbasti?

Cic. *Brut.* 46. 169 Omnium . . . eloquentissimus extra hanc urbem T. Betucius Barrus Asculanus, cuius sunt aliquot orationes Asculi habitae; illa Romae contra Caepionem nobilis sane, cui orationi Caepionis ore respondit Aelius.

Birth of C. Julius Caesar.

Macrob. *Sat.* i. 12. 34 (Quintilis) in honorem Iulii Caesaris dictatoris . . . Iulius appellatus est, quod hoc mense a. d. iv Idus Quintilis Iulius procreatus sit [cp. App. *Bell. Civ.* ii. 106].

Suet. *Caes.* 88 Periit sexto et quinquagesimo aetatis anno [cf. Plut. *Caes.* 69; App. *Bell. Civ.* ii. 149. See, however, Mommsen, *Hist. of Rome*, bk. v. c. 1].

External History.

Foundation of Colonies in Liguria and Corsica.

Strabo iv. 6. 7. . . Ἐπορεδίαν Ῥωμαίων ἀποικίαν, ἣν συνώκισαν μὲν φρουρὰν εἶναι βουλόμενοι τοῖς Σαλασσοῖς, ὀλίγον δ' ἀντέχειν ἐδύναντο οἱ αὐτόθι, ἕως ἡφανίσθη τὸ ἔθνος.

Plin. *Hist. Nat.* iii. 17. 123 Oppidum Eporedia Sibyllinis a populo Romano conditum iussis.

Ibid. iii. 6. 80 (Corsica) civitates habet xxxii et colonias Marianam a C. Mario deductam, Aleriam a dictatore Sulla.

Seneca *ad Helv.* 7. 9 Deductae deinde sunt duae civium Romanorum coloniae, altera a Mario, altera a Sulla.

Slave war in Sicily.

Obsequens 105 (44) Fugitivi in Sicilia proeliis trucidati.

B. C. 99: A. U. C. 655.

Consuls, M. Antonius, A. Postumius Albinus.

Internal History.

Revival of the influence of the Optimates; recall of Metellus.

Liv. *Ep.* lxi. Q. Caecilius Metellus ab exsilio ingenti totius civitatis favore reductus est.

Gell. xiii. 29. 1 Verba sunt Claudii Quadrigarii ex annalium eius xiii: 'Contione dimissa Metellus in Capitolium venit cum mortalibus multis; inde domum proficiscitur, tota civitas eum reduxit.'

Plut. *Mar.* 31 δόγματος δὲ εἰσφερομένου Μέτελλον ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνακαλεῖσθαι, πολλὰ καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων μάτην ἐναντιωθεῖς (ὁ Μάριος) τέλος ἀπέειπε.

App. *Bell. Civ.* i. 33 ἀναιρεθέντων δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀπουλήιον, ἡ μὲν βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐκεκράγεσαν κατακαλεῖν Μέτελλον, Πόπλιος δὲ Φούριος δήμαρχος, οὐδ' ἐλευθέρου πατρὸς ἀλλ' ἐξελευθέρου, θρασέως ἐνίστατο αὐτοῖς, καὶ οὐδὲ Μετέλλου τοῦ Μετέλλου παιδὸς ἱκετεύοντος αὐτὸν ἐν ὧν τοῦ δήμου καὶ δακρύοντος καὶ τοῖς ποσὶ προσπίπτοντος ἐνεκλάσθη . . . Μετέλλω δ' ἡ κάθοδος ἐδόθη, καὶ φασὶν αὐτῷ τὴν ἡμέραν οὐκ ἀρκέσαι περὶ τὰς πύλας δεξιουμένῳ τοὺς ἀπαντῶντας.

Cic. *post Red. in Sen.* 15. 37 Pro Q. Metello . . . spectata iam adulescentia filius, . . . L. et C. Metelli consulares, . . . eorum liberi . . . Q. Metellus Nepos qui tum consulatum petebat, . . . Luculli Servilii Scipiones Metellarum filii flentes ac sordidati populo Romano supplicaverunt. (38) Nunquam in hoc ordine de Q. Metello mentio facta est; tribuniciis (restitutus) rogationibus interfectis inimicis [cf. Cic. *post Red. ad Quir.* 3. 6; 5. 11; *post Red. in Sen.* 10. 25].

Cic. *pro Planc.* 28. 69 (Calidi) lege Q. Metellus in civitatem . . . restitutus.

Cic. *ad Fam.* i. 9. 16 (Q. Metellum) post reditum dictitant fracto animo et demisso fuisse.

Val. Max. v. 2. 7 Metellus vero Pius pertinaci erga exulem patrem amore tam clarum lacrimis quam alii victoriis cognomen adsecutus non dubitavit consul pro Q. Calidio praeturae candidato supplicare populo, quod tribunus plebis legem, qua pater eius in civitatem restitueretur, tulerat [cf. Cic. *pro Planc.* 29. 69].

Diod. xxxvi. 16 περὶ τῆς τοῦ Μετέλλου φυγῆς ἐπ' ἔτη δύο γινομένων λόγων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὃ υἱὸς αὐτοῦ κόμην ὑποτρέφων καὶ πώγωνα καὶ πιναρὰν ἔχων ἐσθῆτα περιήει κατὰ τὴν ἀγορὰν δεόμενος τῶν πολιτῶν. καὶ μετὰ δακρύων προσπίπτων τοῖς ἐκάστω γόνασιν ἤτείτο τὴν τοῦ πατρὸς κάθοδον. ὁ μὲν οὖν δῆμος καίπερ οὐ βουλόμενος ἀφορμὴν διδόναι τοῖς φυγάσι τῆς καθόδου παρὰ τοὺς νόμους, ὅμως διὰ τὸν ἔλεον τοῦ νεανίσκου καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ γονέως σπουδὴν κατήγαγε τὸν Μέτελλον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ διὰ τὴν περὶ τὸν γεννήσαντα γεγεννημένην φιλοτιμίαν Εὐσεβῆ προσηγόρευσεν.

Val. Max. iv. 1. 13 Numidicus autem Metellus populari factione patria pulsus in Asiam secessit. In qua cum ei forte ludos Trallibus spectanti litterae redditae essent, quibus scriptum erat maximo senatus et populi consensu reditum illi in urbem datum, non e theatro prius abiit quam spectaculum ederetur.

Marius goes to Asia.

Plut. *Mar.* 31 οὐχ ὑπομένων (ὁ Μάριος) κατερχόμενον ἐπιδεῖν τὸν Μέτελλον ἐξέπλευσεν εἰς Καππαδοκίαν καὶ Γαλατίαν, λόγῳ μὲν ἀποδώσων ἃς εὗξατο τῇ μητρὶ τῶν θεῶν θυσίας, ἐτέραν δὲ τῆς ἀποδημίας ἔχων ὑπόθεσιν λανθάνουσαν τοὺς πολλοὺς . . . ἥλπίζε γὰρ τοὺς βασιλεῖς συνταράξας καὶ Μιθριδάτην ἐπίδοξον ὄντα πολεμήσειν ἀναστήσας καὶ παροξύνας εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν ἡγεμὼν αἰρεθήσεσθαι . . . διὸ καὶ Μιθριδάτου πάσῃ χρησαμένου θεραπείᾳ καὶ τιμῇ πρὸς αὐτὸν οὐ καμφθεὶς οὐδ' ὑπέίξας ἀλλ' εἰπὼν, 'ἢ μείζον, ὦ βασιλεῦ, πειρῶ δύνασθαι Ῥωμαίων ἢ ποιεῖ σιωπῇ τὸ προστασσόμενον,' ἐξέπληξεν αὐτόν, ὥς φωνῆς μὲν πολλάκις παρρησίας δὲ τότε πρῶτον ἀκούσαντα Ῥωμαικῆς.

[Cic.] *ad Brut.* i. 5. 3 C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur [cf. C. I. L. i. n. xxxiii. p. 250].

Tribunate of S. Titius; attempt to pass an agrarian law.

Obsequens 106 (45) Sextius tribunus plebis de agris dividendis populo cum repugnantibus conlegis pertinaciter legem ferret, corvi duo numero in alto volantes ita pugnauerunt supra concionem ut rostris unguibusque lacerarentur. Aruspices sacra Apollinis litanda et de lege quae ferebatur superse-dendum pronuntiarunt.

Val. Max. viii. 1. 3 Sextum quoque Titium similis casus prostravit. Erat innocens, erat agraria lege lata gratosus apud populum.

External History.*Conclusion of Sicilian Slave war.*

Diod. xxxvi. 10 ὁ δὲ μὲν οὖν κατὰ Σικελίαν τῶν οἰκετῶν πόλεμος διαμείνας ἔτη σχεδόν που τέτταρα τραγικὴν ἔσχε τὴν καταστροφὴν (i. e. the mutual slaying of the prisoners at Rome, which he describes in this chapter).

B. C. 98: A. U. C. 656.

Consuls, Q. Caecilius Metellus Nepos, T. Didius.

Internal History.*Lex Caecilia Didia.*

Cic. Phil. v. 3. 8 Vbi lex Caecilia et Didia, ubi promulgatio trinum nundinum? [Cf. Id. *de Domo* 16. 41; Schol. Bob. *ad or. pro Sest.* 135 (p. 310 Or.).]

Cic. *de Domo* 20. 53 Quae est, quaeso, alia vis, quae sententia Caeciliae legis et Didiae nisi haec, ne populo necesse sit in coniunctis rebus compluribus aut id quod nolit accipere aut id quod velit repudiare? [Cf. Id. *pro Sest.* 64. 135.]

Death of Furius (see pp. 86, 87).

App. Bell. Civ. i. 33 Φούριον μὲν ἐπὶ τῷδε ἐς δίκην Γάιος Κανουλήϊος δήμαρχος ὑπήγε, καὶ ὁ δῆμος οὐδὲ τοὺς λόγους ὑπομείνας διέσπασε τὸν Φούριον.

Dio Cass. fr. 93. 3 (cv Tauchn.) Πούπλιον Φούριον γραφέντα ἐφ' οἷς δημαρχήσας ἐπεποιήκει ἀπέκτειναν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀξιότατον μὲν πον ἀπολέσθαι ὄντα (καὶ γὰρ παραχώδης ἦν καὶ τῷ Σατουρνίνῳ καὶ τῷ Γλαυκίᾳ πρῶτον συστάς μετεβάλετο,

καὶ πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας αὐτῶν αὐτομολήσας σφίσι συνεπέθετο), οὐ μέντοι καὶ προσήκοντα τούτῳ τῷ τρόπῳ φθαρῆναι. καὶ τοῦτο μὲν ἐν δίκη δὴ τινι γεγονέναι ἔδοξεν.

Condemnation of Decianus.

Cic. *pro Rab.* 9. 24 At C. Decianus . . . quia, cum hominem omnibus insignem notis turpitudinis P. Furium accusaret summo studio bonorum omnium, queri est ausus in contione de morte Saturnini, condemnatus est [cf. Val. Max. viii. 1. 2 damn.].

Condemnation of Titius.

Cic. *pro Rab.* 9. 24 Sex. Titius, quod habuit imaginem L. Saturnini domi suae, condemnatus est [cf. Val. Max. viii. 1. 3 damn.].

Cic. *de Or.* ii. 11. 48 Testimonium saepe dicendum est, . . . ut mihi (Antonio) necesse fuit in Sex. Titium, seditiosum civem et turbulentum; explicavi in eo testimonio dicendo omnia consilia consulatus mei, quibus illi tribuno plebis pro re publica restitissem, quaeque ab eo contra rem publicam facta arbitrarer, exposui.

Prosecution and acquittal of M'. Aquilius.

Liv. *Ep.* lxx. Cum M'. Aquilius de pecuniis repetundis causam diceret, ipse iudices rogare noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat, tunicam a pectore eius discidit ut honestas cicatrices ostenderet. Indubitanter absolutus est. Cicero eius rei solus auctor.

Cic. *in Verr.* v. 1. 3 Venit mihi in mentem, in iudicio M'. Aquili quantum auctoritatis, quantum momenti oratio M. Antoni habuisse existimata sit: qui, ut erat in dicendo non solum sapiens sed etiam fortis, causa prope perorata, ipse arripuit M'. Aquilium constituitque in conspectu omnium tunicamque eius a pectore abscidit ut cicatrices populus Romanus iudicesque aspicerent adverso corpore exceptas; simul et de illo vulnere quod ille in capite ab hostium duce acceperat multa dixit eoque adduxit eos, qui erant iudicaturi, vehementer ut vererentur ne quem virum fortuna ex hostium telis eripuisset cum sibi ipse non pepercisset, hic non ad populi Romani laudem sed ad iudicium crudelitatem videretur esse servatus [cf. Cic. *de Orat.* ii. 47. 194; ii. 28. 124].

Cic. *Brut.* 62. 222 Fufius . . . ex accusatione M'. Aquili diligentiae fructum ceperat [cf. Cic. *de Off.* ii. 14. 50].

Cic. *pro Font.* 17. 38 Quam multa M'. Aquilius audivit in suo iudicio!

Cic. *pro Flacco* 39. 98 M'. Aquilium patres nostri multis avaritiae criminibus testimoniisque convictum, quia cum fugitivis fortiter bellum gesserat, iudicio liberaverunt.

External History.

Spain. Success in Lusitania.

Fast. Triumph. L. Cornelius P. F. L. N. Dolabell. procos. a DCLV ex Hispania ulterior. de Lusitan. v. K. Feb.

Government of Asia by Q. Mucius Scaevola with P. Rutilius Rufus as his legate.

Diod. xxxvii. 5 Κόϊντος Σκαιονόλας μεγίστην εἰσρηνέγκατο σπουδὴν διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς διορθώσασθαι τὴν φαυλότητα τοῦ ζήλου. ἐκπεμφθεὶς γὰρ εἰς τὴν Ἀσίαν στρατηγός, ἐπιλεξάμενος τὸν ἄριστον τῶν φίλων σύμβουλον Κόϊντον Ῥοτίλιον μετ' αὐτοῦ συνήδρευε βουλευόμενος καὶ πάντα διατάττων καὶ κρίνων τὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν . . . πᾶσι . . . τοῖς ἡδικομένοις ἀκριβῆ κριτήρια προστατεύων καταδίκους ἐν ᾗσιν ἐποίει τοὺς δημοσιώνας, καὶ τὰς μὲν ἀργυρικὰς βλάβας τοῖς ἡδικομένοις ἐκτίνειν ἡνάγκαζε τὰ δὲ θανατικὰ τῶν ἐγκλημάτων ἡξίου κρίσεως θανατικῆς.

B. C. 97: A. U. C. 657.

Consuls, Cn. Cornelius Lentulus, P. Licinius Crassus.

Internal History.

S. C. condemning sacrifice of human victims.

Plin. *Hist. Nat.* xxx. i. 12 DCLVII demum anno urbis Cn. Cornelio Lentulo P. Licinio Crasso consulibus senatus consultum factum est ne homo immolaretur, palamque fit in tempus illud ut sacra prodigiosa celebratio.

Censors, L. Valerius Flaccus, M. Antonius.

Plut. *Mar.* 30 (Μάριος) τοῖς τε δυνατοῖς ἅμα καὶ τῷ δήμῳ προσκεκρουκῶς, τιμητείας παραπесοῦσης, ἐπίδοξος ὢν οὐ μετῆλθεν, ἀλλ' εἴασεν ἐτέρους ὑποδεεστέρους αἰρεθῆναι δεδιῶς ἀποτυχεῖν.

The Censorship.

Val. Max. ii. 9. 5 M. autem Antonius et L. Flaccus censores Duronium senatu moverunt, quod legem de coercendis convivorum sumptibus latam tribunus plebi abrogaverat. Mirifica notae causa.

Cic. *de Orat.* ii. 68. 274 Audisset te (Antonium) censorem a M. Duronio de ambitu postulatum.

External History.

Spain. Success of T. Didius against the Celtiberians.

Liv. *Ep.* lxx. T. Didius proconsul adversus Celtiberos feliciter pugnavit.

Sertorius serving under Didius in Spain.

Gell. ii. 27. 2 Sallustius de Sertorio duce in historiis ita scripsit 'Magna gloria tribunus militum in Hispania T. Didio imperante . . . fuit' [cf. Plut. *Sert.* 3].

B. C. 96: A. U. C. 658.

Consuls, Cn. Domitius Ahenobarbus, C. Cassius Longinus.

External History.

Cyrene bequeathed to Rome.

Liv. *Ep.* lxx. Ptolemaeus Cyrenarum rex, cui cognomentum Apioni fuit, mortuus heredem populum Romanum reliquit, et eius regni civitates senatus liberas esse iussit [cf. Obsequens 109; Hieron. in Euseb. *Chron. Olymp.* 171. 2; App. *Bell. Civ.* i. 111].

B. C. 95: A. U. C. 659.

Consuls, L. Licinius Crassus, Q. Mucius Scaevola.

Internal History.

Lex Licinia Mucia.

Cic. *de Off.* iii. 11. 47 Esse pro cive, qui civis non sit, rectum est non licere; quam legem tulerunt sapientissimi consules Crassus et Scaevola.

Id. *pro Cornel.* i. 20 Legem Liciniam et Muciam de civibus regundis video constare inter omnes, quamquam duo consules omnium quos nos vidimus sapientissimi tulissent, non modo inutilem sed perniciosam rei publicae fuisse.

Id. *pro Sest.* 13. 30 Nihil acerbius socii et Latini ferre soliti

sunt quam se, id quod perraro accidit, ex urbe exire a consulibus iuberi.

Schol. Bob. *in orat. pro Sestio*, p. 296 Or. Huiusmodi leges ferri dicebantur de civibus redigendis: qualem tulerat L. Licinius Crassus et Q. Mucius Scaevola, ut redire socii et Latini in civitates suas iuberentur.

Ascon. *in Cornelian.* p. 67 L. Licinium Crassum oratorem et Q. Mucium Scaevolam Pontificem Maximum eundemque et oratorem et iuris consultum significat . . . Cum summa cupiditate civitatis Romanae Italici populi tenerentur et ob id magna pars eorum pro civibus Romanis se gereret, necessaria lex visa est, ut in suae quisque civitatis ius redigeretur. Verum ea lege ita alienati animi sunt principum Italicorum populorum, ut ea vel maxima causa belli Italici, quod post triennium exortum est, fuerit.

Cic. *Brut.* 16. 63 (Lysias) Athenis est et natus et mortuus et functus omni civium munere, quamquam Timaeus eum quasi Licinia et Mucia lege repetit Syracusas.

Id. *pro Balbo* 24. 54 Acerbissima lege Servilia principes viri et gravissimi et sapientissimi cives . . . Latinis, id est foederatis, viam ad civitatem populi iussu patere passi sunt; neque ius est hoc reprehensum Licinia et Mucia lege.

Ibid. 21. 48 Cum . . . acerruma de civitate quaestio Licinia et Mucia lege venisset, num quis eorum, qui de foederatis civitatibus esset civitate donatus, in iudicium est vocatus?

Hortensius commences his forensic career.

Cic. *Brut.* 64. 229 (Hortensius) L. Crasso Q. Scaevola consulibus primum in foro dixit et apud hos ipsos quidem consules, et cum eorum qui adfuerunt tum ipsorum consulum qui omnes intellegentia anteibant iudicio discessit probatus.

External History.

The East. The Senate's dealings with Bithynia and Cappadocia.

Justin. xxxviii. 2 Nicomedes, timens ne Mithridates accessione Cappadociae etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum . . . qui a senatu Romano paternum (Ariarthis) regnum peteret . . . Quod ubi Mithridates cognovit, et ipse pari impudentia Gordium Romam mittit qui senatui adseveret puerum, cui Cappadociae regnum tradiderat, ex eo

Ariarathe genitum qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset. Sed senatus, studio regum intellecto aliena regna falsis nominibus furantium, Mithridati Cappadociam et Nicomedi ad solacia eius Paphlagoniam ademit . . . Vterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes negant vivere gentem sine rege posse. Itaque rex illis a senatu Ariobarzanes statuitur.

Strabo xii. 2. 11 ἐκλιπόντος τοῦ βασιλικοῦ γένους (in Cappadocia) οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συνεχώρουν αὐτοῖς αὐτονομεῖσθαι κατὰ τὴν συγκειμένην φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν πρὸς τὸ ἔθνος, οἱ δὲ πρεσβευσάμενοι τὴν μὲν ἐλευθερίαν παρηγοῦντο (οὐ γὰρ δύνασθαι φέρειν αὐτὴν ἔφασαν) βασιλέα δ' ἡξίουں αὐτοῖς ἀποδειχθῆναι. οἱ δὲ θαυμάσαντες εἴ τινες οὕτως εἶεν ἀπειρηκότες πρὸς τὴν ἐλευθερίαν . . . ἐπέτρεψαν δ' οὖν αὐτοῖς ἐξ ἑαυτῶν ἐλῆσθαι κατὰ χειροτονίαν ὃν ἂν βούλωνται· καὶ εἶλοντο Ἀριοβαρζάνην.

Negotiations of Mithridates with Tigranes.

Justin. xxxviii. 3 Erat eo tempore Tigranes rex Armeniae, obses Parthis ante multum temporis datus nec olim ab isdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates mire ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, perlicere cupiebat.

B. C. 94 : A. U. C. 660.

Consuls, C. Caelius Caldus, L. Domitius Ahenobarbus.

External History.

Crassus in Gaul.

Val. Max. iii. 7. 6 Necesse est L. etiam Crassi, qui apud maiores eloquentia clarissimus fuit, propositum non displiceat; nam cum ex consulatu provinciam Galliam obtineret, atque in eam C. Carbo cuius patrem damnaverat (119 B.C.) ad speculanda acta sua venisset, non solum eum inde non summovit sed insuper locum ei in tribunali adsignavit nec ulla de re nisi eo in consilium adhibito cognovit. Itaque acer et vehemens Carbo nihil aliud Gallica peregrinatione consecutus est quam ut animadverteret sontem patrem suum ab integerrimo viro in exilium missum.

Consuls, C. Valerius Flaccus, M. Herennius.

Internal History.

Praetorship of Sulla.

Plut. *Sulla* 5 ὁ δὲ Σύλλας . . . ἐπὶ στρατηγίαν πολιτικὴν ἀπεγράψατο καὶ διεψεύσθη . . . ἐνιαυτῷ . . . κατόπιν ἔτυχε τῆς στρατηγίας, τοῦ δήμου τὸ μὲν τι θεραπεία, τὸ δὲ καὶ χρήμασι προσαγαγόμενος. διὸ δὴ καὶ στρατηγοῦντος αὐτοῦ καὶ πρὸς Καίσαρα μετ' ὀργῆς εἰπόντος, ὡς χρήσεται τῇ ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐξουσία, γελάσας ὁ Καῖσαρ, 'Ὅρθῳς,' ἔφη, 'τὴν ἀρχὴν ἰδίαν νομίζεις· ἔχεις γὰρ αὐτὴν πριάμενος.'

[Victor] *de Vir. Ill.* 75 Praetor inter cives ius dixit. Praetor Ciliciam provinciam habuit.

Plin. *Hist. Nat.* viii. 16. 53 Leonum simul plurium pugnam Romae princeps dedit Scaevola P. filius in curuli aedilitate, centum autem iubatorum primus omnium L. Sulla, qui postea dictator fuit, in praetura.

Seneca *de Brev. Vit.* 13. 6 Primus L. Sulla in circo leones solutos dedit, cum aliqui adligati darentur, ad conficiendos eos missis a rege Boccho iaculatoribus.

Triumphs for successes in Spain over Celtiberians and Lusitanians.

Fast. Triumph. T. Didius T. F. Sex. N. ii Procos. ex Hispania a. DCLX de Celtibereis iiii Idus Iun.

P. Licinius M. F. P. N. Crassus Procos. an. DCLX de Lusitaneis Pridie Idus Iun.

External History.

The East. Tigranes recovers Cappadocia for Mithridates.

Justin. xxxviii. 3 Primo adventu Tigranis Ariobarzanes sublatis rebus suis Romam contendit, atque ita per Tigranem rursus Cappadocia iuris esse Mithridatis coepit.

Consuls, C. Claudius Pulcher, M. Perperna.

Internal History.

Censors, Cn. Domitius Ahenobarbus; L. Licinius Crassus.

Expulsion of 'Latin orators' by the censors.

Suet. *de Clar. Rhet.* 1 Cn. Domitius Ahenobarbus, L.

Licinius Crassus censores ita edixerunt: Renuntiatum est nobis esse homines, qui novum genus disciplinae instituerunt, ad quos iuventus in ludum conveniat; eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras; ibi homines adulescentulos dies totos desiderare. Maiores nostri, quae liberos suos discere et quos in ludos itare vellent, instituerunt. Haec nova, quae praeter consuetudinem ac morem maiorum fiunt, neque placent neque recta videntur. Quapropter et iis qui eos ludos habent, et iis qui eo venire consuerunt, videtur faciundum ut ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere [cf. Gell. xv. 11. 2]. [For similar S. C. of 161 B.C. see Gell. *ibid.*]

Cic. *de Or.* iii. 24. 93 Rerum est silva magna, quam cum Graeci iam non tenerent ob eamque causam iuventus nostra dedisceret paene discendo, etiam Latini, si dis placet, hoc biennio magistri dicendi extiterunt; quos ego (Licinius Crassus) censor edicto meo sustuleram, non quo, ut nescio quos dicere aiebant, acui ingenia adulescentium nollem, sed contra ingenia obtundi nolui, corroborari impudentiam . . . cum impudentiae ludus esset, putavi esse censoris ne longius id serperet providere.

Tac. *de Or.* 35 At nunc adulescentuli nostri deducuntur in scholas istorum qui rhetores vocantur, quos paulo ante Ciceronis tempora exitisse nec placuisse maioribus nostris ex eo manifestum est, quod a Crasso et Domitio censoribus cludere, ut ait Cicero, ludum impudentiae iussi sunt.

Dissension between the censors.

Cic. *Brut.* 44. 164 Ipsa illa censoria contra Cn. Domitium conlegam non est oratio, sed quasi capita rerum et orationis commentarium paulo plenius; nulla est enim altercatio clamoribus umquam habita maioribus.

Condemnation of P. Rutilius Rufus.

Vellei. ii. 13 Potestatem (iudiciorum) nacti equites Gracchanis legibus cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros saevissent, tum P. Rutilium, virum non saeculi sui sed omnis aevi optimum, interrogatum lege repetundarum maximo cum gemitu civitatis damnaverant.

Liv. *Ep.* lxx. P. Rutilius, vir summae innocentiae, quoniam legatus Q. Mucii proconsulis a publicanorum iniuriis Asiam defenderat, invisus equestri ordini, penes quem iudicia erant, repetundarum damnatus in exilium missus est [cf. Cic. ap. Ascon. in *Scaurian.* p. 21].

Cic. *Brut.* 30. 115 (Rutilius) quum innocentissimus in iudicium vocatus esset, quo iudicio convolsam penitus scimus esse rem publicam, cum essent eo tempore eloquentissimi viri L. Crassus et M. Antonius consulares, eorum adhibere neutrum voluit. Dixit ipse pro sese et pauca C. Cotta, quod sororis erat filius, et is quidem tamen ut orator, quamquam erat admodum adulescens [cf. Cic. *de Or.* i. 53. 229].

Cic. *pro Font.* 13. 28 (17. 38) (P. Rutilius) etsi damnatus est, mihi videtur tamen inter viros optimos atque innocentissimos esse numerandus. Ille igitur ipse homo sanctissimus ac temperantissimus multa audivit in sua causa, quae ad suspicionem stuprorum ac libidinum pertinerent.

Cic. *in Pis.* 39. 95 Damnatio . . . obtigit P. Rutilio, quod specimen habuit haec civitas innocentiae. Maior mihi iudicium et rei publicae poena illa visa est quam Rutili.

Dio Cass. *frg.* 95. 1 (xcv Tauchn.) τοῦ Ῥουτίλιου ἀγαθοῦ ὄντος ἀνδρὸς ἀδικώτατα κατεψήφισαντο· ἐσχήθη γὰρ ἐς δικαστήριον ἐκ κατασκευασμοῦ τῶν ἱππέων ὡς δωροδοκήσας Κυνίῳ Μουκίῳ καὶ ἐξημιώθη ὑπ' αὐτῶν χρήμασι· ταῦτα ἐποίησαν θυμῷ φέροντες ὅτι πολλὰ περὶ τὰς τελωνίας πλημμελοῦντας ἐπέσχευ. (§ 2) ὁ Ῥουτίλιος ἀπελογήσατο μὲν γενναϊότατα καὶ οὐδὲν ὃ τι οὐκ εἶπεν ὦν ἂν ἀνὴρ ἀγαθὸς συκοφαντούμενος καὶ πολὺ πλείον τὰ τῶν κοινῶν ἢ τὰ ἑαυτοῦ ὀδυρόμενος φθέγγεαιτο, ἐάλω δὲ καὶ τῆς γε οὐσίας εὐθὺς ἐξέστη. ἐξ οὐπερ οὐχ ἥκιστα ἐφωράθη μηδὲν οἱ προσήκουσαν καταδίκην ὀφλήσας . . . οὕτω μὲν ἐπηρεάσθη, καὶ τινα ὁ Μάριος αἰτίαν τῆς ἀλώσεως αὐτοῦ ἔσχευ. ἀρίστῳ γὰρ καὶ εὐδοκιμωτάτῳ αὐτῷ ὄντι ἐβαρύνετο. διόπερ καὶ ἐκεῖνος τῶν τε πραττομένων ἐν τῇ πόλει καταγνοὺς καὶ ἀπαξιώσας τοιούτῳ ἔτι ἀνθρώπῳ συζῆσαι ἐξεχώρησε μηδενὸς ἀναγκάζοντος καὶ ἐς αὐτὴν γε τὴν Ἀσίαν ἐλθὼν τέως μὲν ἐν Μιτυλήνῃ διῆγεν, ἔπειτα ἐκείνης ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ κακωθείσης ἐς Σμύρναν μετωκίσθη κἀνταῦθα κατεβίω οὐδὲ ἠθέλησεν ἐπανελθεῖν οἴκαδε [cf. Cic. *pro Balbo* 11. 28].

Quintilian *Inst. Orat.* xi. 1. 12 Nisi forte . . . P. Rutilius, vel cum illo paene Socratico genere defensionis est usus, vel cum revocante eum P. Sulla manere in exilio maluit, quid sibi maxime conducere nesciebat.

Oros. v. 17 Rutilius . . . adeo fidei atque innocentiae constantia usus est, ut, die sibi ab accusatoribus dicta, usque ad cognitionem neque capillum barbamve promiserit neque sordida veste humilive habitu suffragatores conciliarit, inimicos permulserit, iudices temperarit, orationem quoque a praetore concessam nihilo summissiorem quam animum habuerit.

Val. Max. ii. 10. 5 Quid damnatione, quid exilio miserius? Atqui P. Rutilio conspiratione publicanorum perculso auctoritatem adimere non valuerunt. Cui Asiam petenti omnes provinciae illius civitates legatos secessum eius opperientes obviam miserunt. Exulare aliquis loco hoc aut triumphare iustius dixerit?

Suet. *de Ill. Gramm.* 6 Aurelius Opilius . . . dimissa . . . schola, Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnae simul consenuit.

Cic. *Brut.* 30. 114 Multa praeclara de iure; doctus vir et Graecis litteris eruditus, Panaeti auditor, prope perfectus in Stoicis; quorum peracutum et artis plenum orationis genus scis tamen esse exile nec satis populari adsensioni accommodatum.

Athen. iv. 66 ἐστὶν Ἀπίκιος ὁ καὶ τῆς φυγῆς αἴτιος γενόμενος Πουτιλίῳ τῷ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐκδεδωκότῃ τῇ Ἑλλήνων φωνῇ [cf. Cic. *de Nat. Deor.* iii. 32. 80].

External History.

Sulla propraetor in Cilicia; restoration of Ariobarzanes and intercourse with Parthia.

[Victor] *de Vir. Ill.* 75 Praetor inter cives ius dixit. Praetor Ciliciam provinciam habuit.

Liv. *Ep.* lxx. Ariobarzanes in regnum Cappadociae a L. Cornelio Sulla reductus est. Parthorum legati, a rege Arsace missi venerunt ad Sullam, ut amicitiam populi Romani peterent.

Plut. *Sulla* 5 μετὰ δὲ τὴν στρατηγίαν εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἀποστέλλεται, τὸν μὲν ἐμφανῇ λόγον ἔχων πρὸς τὴν στρατείαν Ἀριοβαρζάνην καταγαγεῖν, αἰτίαν δὲ ἀληθῇ Μιθριδάτῃ ἐπισχεῖν πολυπραγμονοῦντα καὶ περιβαλλόμενον ἀρχὴν καὶ δύναμιν οὐκ ἐλάττονα τῆς ὑπαρχούσης. ἰδίαν μὲν οὖν δύναμιν οὐ πολλὴν ἐπήγετο, χρησάμενος δὲ τοῖς συμμαχοῖς προθύμοις, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν Καππαδοκῶν, πλείονας δ' αὖθις Ἀρμενίων προσβοηθοῦντας ἀποκτείνας Γόρδιον μὲν ἐξήλασεν, Ἀριοβαρζάνην δὲ ἀπέδειξε βασιλέα. διατρίβοντι δ' αὐτῷ παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐντυγχάνει Πάρθος Ὀρόβαζος, Ἀρσάκου βασιλέως πρεσβευτής, οὕτω πρότερον ἀλλήλοις ἐπιμεμιγμένων τῶν γενῶν [cf. App. *Mithr.* 57].

Vellei. ii. 24 Cum ad eum (Sullam) primum omnium Romanorum legati Parthorum venissent, et in iis quidam magi ex notis corporis respondissent caelestem eius vitam et memoriam futuram. . . . [cf. Plut. *Sulla* 5].

Consuls, L. Marcius Philippus, Sex. Julius Caesar.

Internal History.

Tribunate of M. Livius Drusus. Character and career of Drusus.

[Victor] *de Vir. Ill.* 66 Marcus Livius Drusus . . . aedilis munus magnificentissimum dedit . . . quaestor in Asia nullis insignibus uti voluit, ne quid ipso esset insignius.

C. I. L. vi. 1312 (i. p. 279 vii) M. Livius M. f. C. n. Drusus, pontifex tr. mil. xvir stlit. iudic., tr. pl., xvir a. d. a. lege sua et eodem anno vvir a. d. a. lege Saufe[i]a, in magistratu occisus est.

Seneca *de Brev. Vit.* 6 Livius Drusus, vir acer et vehemens, cum leges novas et mala Gracchana movisset, stipatus ingenti totius Italiae coetu, exitum rerum non pervidens, quas res agere licebat nec iam liberum erat semel inchoatas relinquere, execratus inquietam a primordiis vitam dicitur dixisse: 'uni sibi ne puero quidem umquam ferias contigisse.' Ausus est enim et pupillus adhuc et praetextatus iudicibus reos commendare et gratiam suam foro interponere tam efficaciter quidem, ut quaedam iudicia constet ab illo raptā.

Vellei. ii. 14 (Drusi) morum minime omittatur argumentum. Cum aedificaret domum in Palatio . . . promitteretque ei architectus ita se eam aedificaturum, ut liber a conspectu immunisque ab omnibus arbitris esset neque quisquam in eam despicere posset, Tu vero, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut quidquid agam ab omnibus perspici possit.

Cic. *de Off.* i. 30. 108 Erat . . . in M. Druso adolescente singularis severitas.

Id. Brut. 62. 222 M. Drusum . . . gravem oratorem ita dumtaxat cum de re publica diceret, . . . in praesidiis rei publicae . . . colloceamus.

Seneca *de Ben.* vi. 34. 2 Gracchus et mox Livius Drusus instituerunt segregare turbam suam et alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios universos.

Plin. *Hist. Nat.* xxv. 5. 52 Drusum . . . apud nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnis plebs adstans plausit, optimates vero bellum Marsicum imputavere, constat hoc medicamento (Melampodio) liberatum comitali morbo in Anticyra insula.

Ibid. xxxiii. 1. 20 Inter Caepionem quoque et Drusum ex anulo in auctione venali inimicitiae coepere, unde origo socialis belli et exitia rerum.

Ibid. xxxiii. 11. 141 Drusus Livius in tribunatu plebei x (pondo millia argenti habuit).

Cic. *de Or.* i. 7. 24 Drusi tribunatus pro senatus auctoritate susceptus.

Id. *pro Mil.* 7. 16 Nobilissimus vir senatus propugnator atque illis quidem temporibus paene patronus.

Diod. xxxvii. 10 μόνος ἔδοξεν ἔσεσθαι προστάτης τῆς συγκλήτου.

General character of his Tribune.

Vellei. ii. 13 Tribunatum iniit M. Livius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio animoque quam fortuna usus. Qui cum senatui priscum restituere cuperet decus et iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem . . . in iis ipsis quae pro senatu moliebatur senatum habuit adversarium non intellegendem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandae inlinciendaeque multitudinis causa fieri, ut minoribus perceptis maiora permetteret.

Florus ii. 5 (iii. 17) Equites Romani tanta potestate subnixi ut qui fata fortunasque principum haberent in manu, interceptis vectigalibus peculabantur suo iure rem publicam; senatus exilio Metelli, damnatione Rutili debilitatus omne decus maiestatis amiserat. In hoc statu rerum pares opibus animis dignitate (unde et nata Livio Druso aemulatio) equitem Servilius Caepio, senatum Livius Drusus adserere. Signa aquilae et vexilla deerant: ceterum sic urbe in una quasi in binis castris dissidebatur. Prior Caepio in senatum impetu facto reos ambitus Scaurum et Philippum principes nobilitatis elegit. His ut motibus resisteret Drusus, plebem ad se Gracchanis legibus isdemque socios ad plebem spe civitatis erexit. Exstat vox ipsius, nihil se ad largitionem ulli reliquisse nisi si quis aut caenum dividere vellet aut caelum.

Seneca *ad Marc.* 16. 4 Cornelia Livii Drusi clarissimum iuvenem illustris ingenii, vadentem per Gracchana vestigia, imperfectis tot rogationibus intra penates interemptum suos, amiserat incerto caedis auctore.

[Victor] *de Vir.* III. 66 Tribunus plebis Latinis civitatem, plebi agros, equitibus curiam, senatui iudicia permisit.

Nimiae liberalitatis fuit; ipse etiam professus nemini se ad largiendum praeter caelum et caenum reliquisse.

Liv. *Ep.* lxx., lxxi. Senatus cum impotentiam equestris ordinis in iudiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti coepit ut ad se iudicia transferrentur, sustinente causam eius M. Livio Druso tribuno plebis, qui ut vires sibi acquireret perniciose spe largitionis plebem concitavit . . . M. Livius Drusus tribunus plebis ut maioribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios et Italicos populos spe civitatis Romanae sollicitavit, iisque adiuvantibus per vim legibus agrariis frumentariisque latis, iudiciariam quoque pertulit, ut aequa parte iudicia penes senatum et equestrem ordinem essent. Cum deinde promissa sociis civitas praestari non posset, irati Italici defectionem agitare coeperunt.

Laws of Drusus.

(a) Agrarian and Colonial Law.

App. *Bell. Civ.* i. 35 ὁ δὲ τὸν δῆμον . . . προθεραπεύων, ὑπήγετο ἀποικίαις πολλαῖς ἔς τε τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἐψηφισμέναις μὲν ἐκ πολλοῦ, γεγонуῖαις δὲ οὕτω [cf. Florus l. c.; [Victor] l. c.; Liv. l. c.; C. I. L. vi. 1312 (i. p. 279, vii) quoted p. 99; Seneca l. c.].

App. *Bell. Civ.* i. 36 οἱ Ἰταλιῶται . . . περὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀποικίας ἐδεδοίκεσαν, ὡς τῆς δημοσίας Ῥωμαίων γῆς, ἣν ἀνέμητον οὔσαν ἔτι . . . ἐγεώργουν, αὐτίκα σφῶν ἀφαιρεθησομένης.

(b) Lex iudiciaria.

App. *Bell. Civ.* i. 35 τὴν τε βουλὴν καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ μάλιστα δὴ τότε ἀλλήλοις διὰ τὰ δικαστήρια διεφέροντο, ἐπικοίνῳ νόμῳ συναγαγεῖν ἐπειράτο, σαφῶς μὲν οὐ δυνάμενος ἔς τὴν βουλὴν ἐπανεγκεῖν τὰ δικαστήρια, τεχνάζων δ' ἔς ἑκατέρους ᾤδε. τῶν βουλευτῶν διὰ τὰς στάσεις τότε ὄντων μόλις ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, ἑτέρους τοσοῦσδε αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἱππέων ἐσηγεῖτο ἀριστίνδην προσκαταλεγεῖν, καὶ ἐκ τῶνδε πάντων ἔς τὸ μέλλον εἶναι τὰ δικαστήρια. εὐθύνας τε ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι δωροδοκίας προσέγραφεν [cf. Vellei. ii. 13 (quoted p. 100); Liv. *Ep.* lxxi (quoted above); Diod. xxxvii. 10 (quoted p. 100)].

Cic. *pro Rab. Post.* 7. 16 Potentissimo et nobilissimo tribuno plebis, M. Druso, novam in equestrem ordinem quaestionem ferenti: 'si quis ob rem iudicandam pecuniam accepisset,' aperte equites Romani restiterunt.

Id. *pro Cluent.* 56. 153 O viros fortes, equites Romanos, qui homini clarissimo ac potentissimo, M. Druso, tribuno plebis, restiterunt, cum ille nihil aliud ageret cum illa cuncta quae tum erat nobilitate nisi ut ii qui rem iudicassent . . . quaestionibus in iudicium vocarentur.

Ascon. *in Scaurian.* p. 21 Scaurus . . . M. . . . Drusum tribunum plebis cohortatus, . . . ut iudicia commutaret [cf. Cic. *pro Scaur.* 2].

(c) *Monetary Law.*

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 3. 46 Livius Drusus in tribunatu plebei octavam partem aeris argento miscuit.

(d) *Proposal to extend the Franchise.*

App. *Bell. Civ.* i. 35 Λίονιος Δρούσος δημαρχῶν . . . δεηθεῖσι τοῖς Ἰταλιώταις νόμον αὐθις ἐσενεγκεῖν περὶ τῆς πολιτείας ὑπέσχετο.

Vellei. ii. 14 Tum conversus Drusi animus, quando bene incepta male cedebant, ad dandam civitatem Italiae.

The Agitation for the Franchise.

Plut. *Cato Min.* 2 ἔπραττον οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ὅπως μεθέξουσιν τῆς ἐν Ῥώμῃ πολιτείας. καὶ τις Πομπαίδιος Σίλλων, ἀνὴρ πολεμικὸς καὶ μέγιστον ἔχων ἀξίωμα, τοῦ δὲ Δρούσου φίλος, κατέλυσε παρ' αὐτῷ πλείονας ἡμέρας, ἐν αἷς γεγονὼς τοῖς παιδίοις συνήθης, 'ἄγε,' εἶπεν, 'ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεσθε τοῦ θείου συναγωνίσασθαι περὶ τῆς πολιτείας.'

Diod. xxxvii. 11 [ὄρκος Φιλίππου] ὁμνυμι τὸν Δία τὸν Καπετώλιον καὶ τὴν Ἑστίαν τῆς Ῥώμης καὶ τὸν πατρῶον αὐτῆς Ἀρην καὶ τὸν γενάρχην Ἥλιον καὶ τὴν εὐεργέτιν ζῶων τε καὶ φυτῶν Γῆν, ἔτι δὲ τοὺς κτίστας γεγεννημένους τῆς Ῥώμης ἡμιθέους καὶ τοὺς συναυξήσαντας τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς ἡρώας, τὸν αὐτὸν φίλον καὶ πολέμιον ἡγήσεσθαι Δρούσῳ καὶ μήτε βίου μήτε τέκνων καὶ γονέων μηδεμιᾶς φείσεσθαι ψυχῆς, ἐὰν [μὴ] συμφέρῃ Δρούσῳ τε καὶ τοῖς τὸν αὐτὸν ὄρκον ὁμόσασιν. ἐὰν δὲ γένωμαι πολίτης τῷ Δρούσῳ νόμῳ πατρίδα ἡγήσομαι τὴν Ῥώμην καὶ μέγιστον εὐεργέτην Δρούσον. καὶ τὸν ὄρκον τόνδε παραδώσω ὥς ἂν μάλιστα πλείστοις δύνωμαι τῶν πολιτῶν. καὶ εὐορκοῦντι μὲν μοι ἐπίκτησις εἴη τῶν ἀγαθῶν, ἐπιορκοῦντι δὲ τάναντία.

[Victor] *de Vir. Ill.* 66 Vota pro illo per Italiam publice suscepta sunt: et cum Latini consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippum admonuit ut caveret.

Diod. xxxvii. 13 ὁ τῶν Μάρσων ἡγούμενος Πομπαίδιος ἔπε-

βάλετο μεγάλη καὶ παραβόλῃ πράξει. μυρίους γὰρ ἀναλαβὼν ἐκ τῶν τὰς εὐθύνας φοβουμένων ἔχοντας ὑπὸ τοῖς ἱματίοις ξίφη προῆγεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης. διανοεῖτο δὲ περιστῆσαι τῇ συγκλήτῳ τὰ ὄπλα καὶ τὴν πολιτείαν αἰτεῖσθαι, ἢ μὴ πείσας πυρὶ καὶ σιδήρῳ τὴν ἡγεμονίαν διαλυμήνασθαι. ἀπαντήσαντος δὲ αὐτῷ Γαίου Δομίτιου καὶ ἐρομένου, Ποῖ προάγεις; εἶπεν, Εἰς Ῥώμην ἐπὶ τὴν πολιτείαν κεκλημένος ὑπὸ τῶν δημάρχων. ὁ δὲ Δομίτιος ὑπολαβὼν ἔφησεν ἀκινδυνότερον αὐτὸν καὶ κάλλιον τεύξεσθαι τῆς πολιτείας, ἢ μὴ πολεμικῶς ἐπὶ τὴν σύγκλητον παραγένηται. ταύτην γὰρ βούλεσθαι τὴν χάριν δοῦναι τοῖς συμμάχοις μὴ βιασθεῖσαν ἀλλ' ὑπομνησθεῖσαν. ὁ δὲ ἱεράν τινα τὴν συμβουλήν τάνδρὸς θέμενος καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν.

App. Bell. Civ. i. 36 οἱ Ἰταλιῶται . . . καὶ οἶδε περὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀποικίας ἐδεδοίκεσαν, ὥς τῆς δημοσίας Ῥωμαίων γῆς, ἣν ἀνέμνητον οὔσαν ἔτι οἱ μὲν ἐκ βίας οἱ δὲ λανθάνοντες ἐγεώργουν, αὐτίκα σφῶν ἀφαιρεθησομένης, καὶ πολλὰ καὶ περὶ τῆς ἰδίας ἐνοχλησόμενοι. Τυρρηνοὶ τε καὶ Ὀμβρικοὶ ταῦτα δειμαίνοντες τοῖς Ἰταλιώταις καί, ὥς ἐδόκει, πρὸς τῶν ὑπάτων ἐς τὴν πόλιν ἐπαχθέντες ἔργῳ μὲν ἐς ἀναίρεσιν Δρούσου λόγῳ δ' ἐς κατηγορίαν, τοῦ νόμου φανερώς κατεβῶν καὶ τὴν τῆς δοκιμασίας ἡμέραν ἀνέμενον.

Opposition to the Livian Laws.

Florus ii. 5 (iii. 17) Aderat promulgandi dies, cum subito tanta vis hominum undique apparuit ut hostium adventu obsessa civitas videretur. Ausus tamen obrogare legibus consul Philippus sed adprehensum faucibus viator non ante dimisit quam sanguis in os et oculos redundaret. Sic per vim latae iussaeque leges.

[Victor] de Vir. Ill. 66 Caepionem inimicum actionibus suis resistantem ait se de saxo Tarpeio praecipitaturum. Philippo consuli, legibus agrariis resistanti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus; quam ille, luxuriam exprobrans, muriam de turdis esse dicebat. Deinde ex gratia in invidiam venit: nam plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant: equites in senatum lecti laetabantur, sed praeteriti querebantur: senatus permissis iudiciis exultabat, sed societatem cum equitibus aegre ferebat. Vnde Livius anxius, ut Latinorum postulata differret, qui promissam civitatem flagitabant, repente in publico concidit, sive morbo comitali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus.

Plin. *Hist. Nat.* xxviii. 9. 148 Drusus tribunus plebei traditur caprinum bibisse, cum pallore et invidia veneni sibi dati insimulare Q. Caepionem inimicum vellet.

Cic. *de Or.* iii. 1 Vt . . . Romam rediit (Crassus) extremo ludorum scaenicorum die, vehementer commotus oratione ea, quae ferebatur habita esse in contione a Philippo, quem dixisse constabat videndum sibi esse aliud consilium; illo senatu se rem publicam gerere non posse, mane Idibus Septembr. is et ille et senatus frequens vocatu Drusi in curiam venit. Ibi cum Drusus multa de Philippo questus esset, retulit ad senatum de illo ipso, quod in eum ordinem consul tam graviter in contione esset invectus. . . . Deploravit (Crassus) . . . casum atque orbitatem senatus, cuius ordinis a consule, qui quasi parens bonus aut tutor fidelis esse deberet, tanquam ab aliquo nefario praedone diriperetur patrimonium dignitatis; neque vero esse mirandum, si cum suis consiliis rem publicam profligasset, consilium senatus a re publica repudiaret. Hic cum homini et vehementi et diserto et in primis forti ad resistendum Philippo quasi quasdam verborum faces admovisset, non tulit ille et graviter exarsit pigneribusque ablatis Crassum instituit coercere . . . Illa tanquam cycnea fuit divini hominis (Crassi) vox et oratio . . . Namque tum latus ei dicenti condoluisse sudoremque multum consecutum esse audiebamus; ex quo cum cohorruiisset, cum febris domum rediit dieque septimo est lateris dolore consumptus.

Val. Max. ix. 5. 2 Cum senatus ad eum (Drusum) misisset, ut in curiam veniret, 'Quare non potius,' inquit, 'ipse in Hostiliam Curiam propinquam rostris, id est ad me, venit?' Piget adicere quod sequitur. Tribunus senatus imperium despexit, senatus tribuni verbis paruit.

Cic. *pro Planc.* 14. 33 (Granius) tribuno pl. potentissimo homini, M. Druso, sed multa in re publica molienti, cum ille eum salutasset et, ut fit, dixisset: 'Quid agis, Grani?' respondit: 'Immo vero tu, Druse, quid agis?'

Invalidation of the Laws.

Cic. *pro Cornel.* i. 24 Quae lex lata esse dicatur, ea non videri populum teneri, ut L. Marcio Sex. Iulio consulibus de legibus Liviis.

Ascon. *in Cornelian.* p. 68 Puto vos reminisci has esse leges Livias quas illis coss. M. L. Drusus tribunus plebis tulerit.

Qui cum senatus partes tuendas suscepisset et leges pro optimatibus tulisset, postea eo licentiae est progressus ut nullum in his morem servaret. Itaque Philippus cos., qui ei inimicus erat, obtinuit a senatu ut leges eius omnes uno S. C. tollerentur. Decretum est enim contra auspicia esse latas neque iis teneri populum.

Cic. *de Dom.* 16. 41 Iudicavit senatus M. Drusi legibus, quae contra legem Caeciliam et Didiam latae essent, populum non teneri.

Cic. *de Leg.* ii. 12. 31 Quid religiosius quam . . . leges non iure rogatas tollere, . . . ut Livias consilio Philippi consulis et auguris?

Ib. ii. 6. 14 Ego vero ne Livias quidem (leges esse puto). Et recte, quae praesertim uno versiculo senatus, puncto temporis sublatae sint [cf. Cic. *de Dom.* 19. 50 ; Florus ii. 5 (iii. 17)].

Diod. xxxvii. 10 ὁ Δροῦσος τῆς συγκλήτου τοὺς νόμους αὐτοῦ ἀκυροῦσης ἔφη ἑαυτὸν ἐξουσίαν ἔχοντα πᾶσαν τῶν νόμων δυνάμενόν τε ἑαυτὸν κωλύσαι δόγματα γράφειν, τοῦτο μὲν ἐκουσίως μὴ ποιήσκειν, καλῶς εἰδότα τοὺς ἑξαμαρτήσαντας ταχὺ τευξομένους τῆς προσηκούσης δίκης. ἀκυρονμένων δὲ τῶν ὑφ' αὐτοῦ γραφέντων νόμων ἄκυρον ἔσεσθαι καὶ τὸν περὶ τῶν κριτηρίων νόμον, οὗ συνετελεσθέντος τὸν μὲν ἀδωροδοκίῳ βεβιωκότα μηδεμιᾶς τεύξεσθαι κατηγορίας, τοὺς δὲ τὰς ἐπαρχίας σεσυληκότας ἀχθήσεσθαι πρὸς τὰς τῆς δωροδοκίας εὐθύνας. ὥστε τοὺς διὰ φθόνον καθαιροῦντας τὴν ἑαυτοῦ δόξαν τοῖς ἰδίῳις δόγμασι καθάπερ αὐτοχείρας κινδυνεύειν.

Death of Drusus, and its Consequences.

Vellei. ii. 13 Quod (the gift of citizenship) cum molis revertisset e foro, immensa illa et incondita quae eum semper comitabatur cinctus multitudine, in area domus suae cultello percussus, qui adfixus lateri eius relictus est, intra paucas horas decessit. Sed cum ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium maerentiumque frequentiam effudit vocem convenientissimam conscientiae suae : Ecquandone, inquit, propinqui amicique, similem mei civem habebit res publica ?

App. *Bell. Civ.* i. 36 ὁ Δροῦσος αἰσθανόμενός τε καὶ οὐ θαρινὰ προιών, ἀλλ' ἔνδον ἐν περιπάτῳ βραχὺ φῶς ἔχοντι χρηματίζων αἰεὶ, καὶ περὶ ἐσπέραν τὸ πλῆθος ἀποπέμπων, ἐξεβόησεν ἄφνω πεπληγχαί, καὶ λέγων ἔτι κατέπεσεν. ἡνρέθη δὲ ἐς τὸν μηρὸν αὐτῷ σκυτοτόμου μαχαίριον ἐμπεπηγμένον [cf. Oros. v. 18 ; [Victor] *de Vir. Ill.* 66 ; Cic. *de Nat. Deor.* iii. 32. 80 ; [Cic.] *ad Herenn.* iv. 22. 31].

Seneca *de Brev. Vit.* 6 Disputatur an ipse sibi manus adtu-

lerit. Subito enim vulnere per inguen accepto conlapsus est, aliquo dubitante an mors eius voluntaria esset, nullo an tempestiva.

Vellei. ii. 15 Mors Drusi iam pridem tumescens bellum excitavit Italicum; quippe L. Caesare et P. Rutilio consulibus . . . universa Italia, cum id malum ab Asculanis ortum esset (quippe Servilium praetorem Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde a Marsis exceptum in omnis penetrasset regiones, arma adversus Romanos cepit.

*The Lex Varia de Maiestate, and the Commission
established by this Law.*

Ascon. in *Scaurian*. p. 22 Italico bello exorto, cum ob sociis negatam civitatem nobilitas in invidia esset, Q. Varius trib. pl. legem tulit ut quaereretur de iis, quorum ope consiliove socii contra populum Romanum arma sumpsissent.

Val. Max. viii. 6. 4 Q. autem Varius propter obscurum ius civitatis Hybrida cognominatus tribunus pl. legem adversus intercessionem collegarum perrogavit, quae iubebat quaeri quorum dolo malo socii ad arma ire coacti essent, magna cum clade rei publicae: sociale enim prius, deinde civile bellum excitavit. Sed dum ante pestiferum tribunum pl. quam certum civem agit, sua lex eum domesticis laqueis constrictum absumpsit.

Cic. *Brut.* 89. 304 Exercebatur una lege iudicium Varia, ceteris propter bellum intermissis.

Ascon. in *Cornelian*. p. 73 Bello Italico, . . . cum multi Varia lege inique damnarentur, quasi id bellum illis auctoribus conflatum esset, . . . senatus decrevit ne iudicia, dum tumultus Italicus esset, exercerentur.

Accusation of Scaurus.

Cic. *pro Scauro* 3. 5 Ab eodem (Servilius Caepio) etiam lege Varia custos ille rei publicae prodicionis est in crimen vocatus; vexatus a Q. Vario tribuno plebis est non multo ante.

Ascon. in *Scaurian*. p. 22 Tum Q. Caepio vetus inimicus Scauri, sperans se invenisse sequestrem opprimendi eius, egit ut Q. Varius tribunus plebis belli concitati crimine adesse apud se Scaurum iuberet annorum LXXII. Ille per viatorem accersitus, cum iam ex morbo male solveretur, dissuadentibus amicis ne se in illa valetudine et aetate invidiae populi obiceret,

innixus nobilissimis iuvenibus processit in forum, deinde accepto respondendi loco dixit : ‘ Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem senatus socios in arma ait convocasse ; M. Scaurus princeps senatus negat ; testis nemo est : utri vos, Quirites, convenit credere ? ’ Qua voce ita omnium commutavit animos ut ab ipso etiam tribuno dimitteretur [cf. [Victor] *de Vir. Ill.* 72].

Accusation of C. Cotta.

Cic. *Brut.* 56. 205 Cottae pro se lege Varia quae inscribitur, eam L. Aelius scripsit Cottae rogatu.

[Cic.] *Antequam in exil. iret* 11. 27 C. Cotta . . . Q. Vario tr. pl. inferiore genere orto cedendum putavit.

The Roman Treasury.

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 3. 55 In aerario populi Romani fuere . . . Sexto Iulio L. Marcio cos., hoc est belli socialis initio, auri . . . [xvi] $\overline{\text{xxdcccxxxi}}$.

External History.

The Social or Marsic War.

Diod. xxxvii. 1 ἀφ’ ὧν χρόνων αἱ τῶν ἀνθρώπων πράξεις διὰ τῆς ἱστορικῆς ἀναγραφῆς εἰς αἰώνιον μνήμην παρεδόθησαν, μέγιστον ἴσμεν πόλεμον τὸν Μαρσικὸν ὀνομασθέντα ἀπὸ Μάρσων.

Causes of the War and Grievances of the Allies.

Diod. xxxvii. 2 στασιάσαντος τοῦ δημοτικοῦ πρὸς τὴν σύγκλητον, εἴτα ἐκείνης ἐπικαλεσαμένης τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπικουρῆσαι, καὶ ὑποσχομένης τῆς πολυεράστου Ῥωμαϊκῆς πολιτείας μεταδοῦναι καὶ νόμῳ κυρῶσαι, ἐπεὶ οὐδὲν τῶν ὑπεσχημένων τοῖς Ἰταλιώταις ἐγένετο, ὃ ἐξ αὐτῶν πόλεμος πρὸς Ῥωμαίους ἐξεκαύθη, ὑπατευνόντων ἐν τῇ Ῥώμῃ Λευκίου Μαρκίου Φιλίππου καὶ Σέξτου Ἰουλίου.

Vellei. ii. 15 Causa fuit iustissima : petebant enim eam civitatem, cuius imperium armis tuebantur : per omnis annos atque omnia belli duplici numero se militum equitumque fungi neque in eius civitatis ius recipi, quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, per quod homines eiusdem et gentis et sanguinis ut externos alienosque fastidire posset.

C. Gracchus *ap. Gell.* x. 3. 3 Nuper Teanum Sidicinum consul

venit. Vxor eius dixit se in balneis virilibus lavari velle. Quaestori Sidicino M. Mario datum est negotium uti balneis exigerentur qui lavabantur. Vxor renuntiat viro parum cito sibi balneas traditas esse, et parum lautas fuisse. Idcirco palus destitutus est in foro eoque adductus suae civitatis nobilissimus homo M. Marius. Vestimenta detracta sunt, virgis caesus est. Caleni, ubi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis lavisse vellet, cum magistratus Romanus ibi esset. Ferentini ob eandem causam praetor noster quaestores arripi iussit: alter se de muro deiecit, alter prensus et virgis caesus est . . . Quanta libido quantaque intemperantia sit hominum adulescentium, unum exemplum vobis ostendam. His annis paucis ex Asia missus est qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adulescens pro legato. Is in lectica ferebatur. Ei obviam bubulcus de plebe Venusina advenit et per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogavit num mortuum ferrent. Vbi id audivit, lecticam iussit deponi, struppis, quibus lectica deligata erat, usque adeo verberari iussit, dum animam efflavit [cf. Cato *ap.* Gell. x. 3. 17, and the words of a Latin in Diod. xxxvii. 12 οὐ γὰρ εἰμι Ῥωμαῖος, ἀλλ' ὅμοιος ὑμῶν ὑπὸ ῥάβδοις τεταγμένος περινοστώ τὴν Ἰταλίαν].

Embassy of the Allies to Rome.

App. Bell. Civ. i. 39 πέμψασι δ' αὐτοῖς ἐς Ῥώμην πρέσβεις, αἰτασομένους ὅτι πάντα Ῥωμαίοις ἐς τὴν ἀρχὴν συνεργασάμενοι οὐκ ἀξιοῦνται τῆς τῶν βεβουλημένων πολιτείας, ἣ βουλὴ μάλα καρτερῶς ἀπεκρίνατο, εἰ μεταγινώσκουσι τῶν γεγονότων, πρεσβεύειν ἐς αὐτήν, ἄλλως δὲ μή. οἱ μὲν δὴ πάντα ἀπογνόντες ἐς παρασκευὴν καθίσταντο.

The Confederated Nations, and the Outbreak of the War at Asculum.

Florus ii. 6 (iii. 18) Cum ius civitatis, quam viribus auxerant, socii iustissime postularent, quam in spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat, postquam ille domestico scelere oppressus est, eadem fax, quae illum cremavit, socios in arma et in expugnationem urbis accendit. . . . Primum fuit belli consilium ut in Albano monte festo die Latinarum Iulius Caesar et Marcius Philippus consules inter sacra et aras immolarentur. Postquam id nefas proditione discussum est, Asculo

furor omnis erupit, in ipsa quidem ludorum frequentia trucidatis qui tum aderant ab urbe legatis. Hoc fuit impii belli sacramentum. Inde iam passim ab omni parte Italiae duce et auctore belli discursante Poppaedio diversa per populos et urbes signa cecinere.

Liv. *Ep.* lxxii. Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto. Q. Servilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis qui in eo oppido erant occisus est. Saga populus sumpsit.

App. *Bell. Civ.* i. 38 καὶ οἱ Ἱταλοὶ τοῦ τε Δρούσου πάθους πυνθανόμενοι καὶ τῆς ἐς τὴν φυγὴν τούτων προφάσεως, οὐκ ἀνασχετὸν σφίσιν ἔτι ἡγούμενοι τοὺς ὑπὲρ σφῶν πολιτεύοντας τοιάδε πᾶσχειν οὐδ' ἄλλην τινα μηχανὴν ἐλπίδος ἐς τὴν πολιτείαν ἔτι ὀρώντας, ἔγνωσαν ἀποστῆναι Ῥωμαίων ἀντικρυς καὶ πολεμεῖν αὐτοῖς κατὰ κράτος. κρύφα τε διεπρεσβεύοντο συντιθέμενοι περὶ τῶνδε, καὶ ὁμηρα διέπεμπον ἐς πίστιν ἀλλήλοις. ὧν ἐς πολὺ μὲν οὐκ ἐπήσθοντο Ῥωμαῖοι διὰ τὰς ἐν ἄστει κρίσεις τε καὶ στάσεις. ὥς δ' ἐπύθοντο, περιέπεμπον ἐς τὰς πόλεις ἀπὸ σφῶν τοὺς ἐκάστοις μάλιστα ἐπιτηδείους, ἀφανῶς τὰ γιγνόμενα ἐξετάζειν. καὶ τις ἐκ τούτων μειράκιον ὁμηρον ἰδὼν ἐξ Ἀσκλου πόλεως ἐς ἐτέραν ἀγόμενον, ἐμήνυσε τῷ περὶ τὰ χωρία ἀνθυπάτῳ Σερονιλίνῳ . . . ὁ δὲ Σερονίλιος θερμότερον ἐσδραμὼν ἐς τὸ Ἀσκλον καὶ πανηγυρίζουσι τοῖς Ἀσκλαίοις χαλεπῶς ἀπειλῶν, ἀνηρέθη ὡς ὑπ' ἤδη πεφωραμένων. ἐπανηρέθη δ' αὐτῷ καὶ Φοντήιος, ὃς ἐπρέσβευεν αὐτῷ . . . πεσόντων δὲ τῶνδε οὐδὲ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ἦν τις φειδῶ, ἀλλὰ τοὺς παρὰ σφίσι πάντας οἱ Ἀσκλαῖοι συνεκέντουν ἐπιτρέχοντες καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς διήρπαζον.

Diod. xxxvii. 13 ἐκεῖνος (ὁ Σερονίλιος) . . . οὐχ ὡς ἐλευθέροις καὶ συμμάχοις ὁμιλῶν ἀλλ' ὡς δούλοις ἐνυβρίζων καὶ φόβων μεγάλων ἀπειλαῖς παρώξυνε τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὴν καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων τιμωρίαν.

Obsequens 114 (53) Asculo per ludos Romani trucidati [cf. 115 (54) a Picentibus Romani barbaro more excruciat].

Massacre at Pinna.

Diod. xxxvii. 20. 1 οἱ Πιννήται δειναῖς συνείχοντο συμφοραῖς. ἀμετάπειστον δ' ἔχοντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν ἠναγκάζοντο κατεξανίστασθαι τῶν περὶ ψυχὴν παθῶν καὶ περιορᾶν τὰ τέκνα στερισκόμενα τοῦ ζῆν ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν γεγεννηκότων [cf. §§ 3 and 4].

Sertorius Quaestor in Cisalpine Gaul.

Plut. *Sert.* 4 ταμίας ἀποδείκνυται τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας.

Gell. ii. 27. 2 Sallustius de Sertorio duce in historiis ita scripsit: ‘. . . magno usui bello Marsico paratu militum et armorum fuit.’

The East. Expulsion of Nicomedes from Bithynia, and of Ariobarzanes from Cappadocia.

Iustin. xxxviii. 3 Mortuo Nicomede etiam filius eius et ipse Nicomedes regno a Mithridate pellitur.

App. *Mithr.* 10 ὁ δὲ . . . Νικομήδει . . . τῷ Νικομήδους τοῦ Προυσίου, Βιθυνίας ὡς πατρώας ὑπὸ Ῥωμαίων ἀποδειχθέντι βασιλεύειν, Σωκράτῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νικομήδους, ὅτῳ χρηστὸς ἐπώνυμον ἦν, μετὰ στρατιᾶς ἐπέπεμψε· καὶ τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν ὁ Σωκράτης ἐς αὐτὸν περιέσπασεν. τοῦ δ’ αὐτοῦ χρόνου Μιθράας καὶ Βαγῶας Ἀριοβαρζάνην τόνδε τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων κατηγμένον ἐς τὴν Καππαδοκίαν ἐκβαλόντες, Ἀριαράθην κατήγαγον ἐς αὐτήν.

B. C. 90 : A. U. C. 664.

Consuls, L. Julius Caesar, P. Rutilius Lupus.

Internal History.*Financial situation at Rome.*

Cic. *de Leg. Agr.* ii. 29. 80 An obliti estis, Italico bello amissis ceteris vectigalibus, quantos agri Campani fructibus exercitus alueritis?

Lex Iulia de civitate passed at the close of the year.

App. *Bell. Civ.* i. 49 Ἰταλιωτῶν δὲ τοὺς ἔτι ἐν τῇ συμμαχίᾳ παραμένοντας ἐψηφίσατο (ἡ βουλὴ) εἶναι πολίτας, οὐ δὴ μάλιστα μόνου πάντες ἐπεθύμουν. καὶ τότε ἐς Τυρρηνοὺς περιέπεμπεν, οἱ δὲ ἄσμενοι τῆς πολιτείας μετελάμβανον. καὶ τῇδε τῇ χάριτι ἡ βουλὴ τοὺς μὲν εὐνοὺς εὐνοустέρους ἐποίησε, τοὺς δὲ ἐνδοιάζοντας ἐβεβαιώσατο, τοὺς δὲ πολεμοῦντας ἐλπίδι τινὶ τῶν ὁμοίων πραοτέρους ἐποίησεν.

Gell. iv. 4. 3 Civitas universo Latio lege Iulia data est.

Cic. *pro Balbo* 8. 21 Leges de civili iure sunt latae; quas Latini voluerunt, adsciverunt; ipsa denique Iulia lege civitas ita est sociis et Latinis data ut, qui fundi populi facti non essent, civitatem non haberent.

Vellei. ii. 16 Recipiendo in civitatem, qui arma aut non ceperant aut deposuerant maturius, vires refectae sunt.

External History.

Constitution of the Italian League; the Federal Leaders and Forces.

Strabo v. 4. 2 δεόμενοι τυχεῖν ἐλευθερίας καὶ πολιτείας μὴ τυγχάνοντες ἀπέστησαν καὶ τὸν Μαρσικὸν καλούμενον ἐξῆψαν πόλεμον, Κορφίνιον τὴν τῶν Πελείγων μετρόπολιν κοινὴν ἅπασιν τοῖς Ἰταλιώταις ἀποδείξαντες πόλιν ἀντὶ τῆς Ῥώμης, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου, μετονομασθεῖσαν Ἰταλικήν, καὶ ἐνταῦθα δὴ τοὺς συνεπομένους ἀθροίσαντες καὶ χειροτονήσαντες ὑπάτους καὶ στρατηγούς· δύο δ' ἔτη συνέμειναν ἐν τῷ πολέμῳ μέχρι διεπράξαντο τὴν κοινωνίαν περὶ ἧς ἐπολέμουν. Μαρσικὸν δὲ ὠνόμασαν τὸν πόλεμον ἀπὸ τῶν ἀρξάντων τῆς ἀποστάσεως καὶ μάλιστα ἀπὸ Πομπαιδίου.

Vellei. ii. 16 Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces Silo Popaedius, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilus . . . Caput imperii sui Corfinium legerant atque appellarant Italicam.

Diod. xxxvii. 2 ἐπισημοτάτη καὶ μεγίστη καὶ κοινὴ πόλις ἄρτι συντετελεσμένη τοῖς Ἰταλιώταις τὸ Κορφίνιον ἦν, ἐν ᾗ τὰ τε ἄλλα ὅσα μεγάλην πόλιν καὶ ἀρχὴν κρατύνουσι συνεστήσαντο καὶ ἀγορὰν εὐμεγέθη καὶ βουλευτήριον, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς πόλεμον ἀφθόνως ἅπαντα, καὶ χρημάτων πλῆθος καὶ τροφῆς δαψιλῇ χορηγίαν. συνεστήσαντο δὲ καὶ σύγκλητον κοινὴν πεντακοσίων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν οἱ τε τῆς πατρίδος ἄρχειν ἄξιοι προαχθῆσεσθαι ἐμελλον καὶ οἱ προβουλευσασθαι δυνάμενοι περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας. καὶ τούτοις ἐπέτρεψαν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον διοικεῖν, αὐτοκράτορας ποιήσαντες τοὺς συνέδρους. οὗτοι δ' ἐνομοθέτησαν δύο μὲν ὑπάτους κατ' ἐνιαυτὸν αἰρεῖσθαι, δώδεκα δὲ στρατηγούς. καὶ κατεστάθησαν ὑπατοὶ μὲν Κόϊντος Πομπαιδῖος Σίλων, Μάρσος μὲν τὸ γένος . . . καὶ δεύτερος ἐκ τοῦ Σαννιτῶν γένους Γάϊος Ἀπώνιος Μότυλος . . . τὴν δ' ὅλην Ἰταλίαν εἰς δύο μέρη διελόντες, ὑπατικὰς ἐπαρχίας ταύτας καὶ μερίδας ἀπέδειξαν . . . οὕτω πάντα δεξιῶς καὶ κατὰ μίμησιν, τὸ σύνολον φάναι, τῆς Ῥωμαικῆς καὶ ἐκ παλαιοῦ τάξεως τὴν ἐαυτῶν ἀρχὴν διαθέμενοι κατὰ τὸ σφοδρότερον λοιπὸν εἶχοντο καὶ τοῦ ἐφεξῆς πολέμου, τὴν κοινὴν πόλιν Ἰταλίαν ἐπονομάσαντες.

App. Bell. Cīv. i. 40 Ἰταλοῖς δ' ἦσαν μὲν στρατηγοὶ καὶ κατὰ πόλεις ἕτεροι, κοινοὶ δ' ἐπὶ τῷ κοινῷ στρατῷ καὶ τοῦ παντὸς αὐτοκράτορες Τίτος Ἀφράνιος καὶ Γάϊος Ποντίλιος καὶ Μάριος Ἐγνάτιος καὶ Κόϊντος Πομπαιδῖος καὶ Γάϊος Πάπιος καὶ Μάρκος Λαμπώνιος

καὶ Γάϊος Ἰουδακίλιος καὶ Ἑριος Ἀσίνιος καὶ Οὐέττιος Κάτων, οἱ τὸν στρατὸν ὁμοίως μερισάμενοι τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς ἀντεκαθέζοντο.

Sisenna (*Hist.* iv) ap. Non. s. v. 'opinio.' Popedius opinione frustrata.

App. *Bell. Civ.* i. 39 καὶ αὐτοῖς ἐπὶ τῷ κατὰ πόλιν στρατῷ κοινὸς ἦν ἱππέων τε καὶ πεζῶν ἕτερος ἐς δέκα μυριάδας.

The Roman Commanders.

App. *Bell. Civ.* i. 40 ἡγούντο δὲ Ῥωμαίων μὲν ὕπατοι Σέξτος τε Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ Πόπλιος Ῥουτίλιος Λοῦπος . . . τό τε ποικίλον τοῦ πολέμου καὶ πολυμερὲς ἐνθυμούμενοι ὑποστρατήγους τοῖς ὑπάτοις συνέπεμψαν τοὺς τότε ἀρίστους, ὑπὸ μὲν Ῥουτιλίῳ Γναῖον τε Πομπήιον, τὸν πατέρα Πομπηίου τοῦ Μάγνου παρονομασθέντος, καὶ Κόϊντον Καίπιωνα καὶ Γάϊον Περπένναν καὶ Γάϊον Μάριον καὶ Οὐαλέριον Μεσσάλαν, ὑπὸ δὲ Σέξτῳ Καίσαρι Πόπλιον Λέντλον, ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρος, καὶ Τίτον Δίδιον καὶ Δικίνιον Κράσσον καὶ Κορνήλιον Σύλλαν, καὶ Μάρκελλον ἐπὶ τοῖσδε.

Cic. *pro Font.* 19. 43 (15. 33) Recordamini, quos legatos nuper in bello L. Iulius, quos P. Rutilius, quos L. Cato, quos Cn. Pompeius habuerit; scietis fuisse tum M. Cornutum, L. Cinnam, L. Sullam praetorios homines, belli gerendi peritissimos; praeterea C. Marium, P. Didium, Q. Catulum, P. Crassum, non litteris homines ad rei militaris scientiam sed rebus gestis ac victoriis eruditos.

Cic. *Brut.* 89. 304 Erat Hortensius in bello primo anno miles, altero tribunus militum, Sulpicius legatus; aberat etiam M. Antonius.

The Social War.

(a) *Rutilius Rufus and his legates against the northern peoples, Picentes, Marsi, Vestini, Marrucini, Peligni.*

Dio Cass. *frg.* 96. 1 (cxi Tauchn.). ὁ Λοῦπος τοὺς εὐπατρίδας τοὺς συστρατευομένους οἱ ὡς καὶ τὰ βουλευμάτων αὐτοῦ τοῖς ἐναντίοις ἐξαγγέλλοντας ὑποπτεύσας, ἐπέστειλε περὶ αὐτῶν τῇ βουλῇ.

Liv. *Ep.* lxxiii. Cum P. Rutilius consul parum prospere adversus Marsos pugnasset et in proelio cecidisset, C. Marius legatus eius meliore eventu cum hostibus conflixit. Ser. Sulpicius Pelignos proelio fudit. Q. Caepio legatus Rutilii cum obsessus prospere in hostes erupisset et ob eum successum aequatum ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus

et circumventus insidiis fuso exercitu cecidit. . . C. Marius proelio Marsos fudit, Herio Asinio praetore Marrucinatorum occiso. (74) C. Marius cum Marsis dubio eventu pugnavit.

App. *Bell. Civ.* i. 41 Πρηνσηταῖος δὲ Πόπλιος Περπένναν μυρίων ἀνδρῶν ἡγούμενον ἐτρέψατο, καὶ ἔκτεινεν ἐς τετρακισχιλίους, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ πλέονος μέρους τὰ ὅπλα ἔλαβεν. ἐφ' ὧτ' Περπένναν 'Ρουτίλιος ὕπατος παρέλυσεν τῆς στρατηγίας, καὶ τὸ μέρος τοῦ στρατοῦ Γαίῳ Μάρῳ προσέθηκεν.

Ibid. 43 'Ρουτίλιος δὲ ὁ ὕπατος καὶ Γαῖος Μάριος ἐπὶ τοῦ Λίριος ποταμοῦ γεφύρας ἐς διάβασιν ἐξ οὗ πολλοῦ διαστήματος ἀπ' ἀλλήλων ἐπήγγυντο· καὶ Ουέττιος Κάτων αὐτοῖς ἀντεστρατοπέδευεν παρὰ τὴν Μαρῖον μάλιστα γέφυραν, ἔλαθέ τε νυκτὸς περὶ τὴν 'Ρουτίλιον γέφυραν λόχους ἐν φάραγξιν ἐνεδρεύσας. ἅμα δ' ἐφ' τὸν 'Ρουτίλιον διελθεῖν ὑπεριδὼν ἀνέστησε τὰς ἐνέδρας, καὶ πολλοὺς μὲν ἔκτεινεν ἐπὶ τοῦ ξηροῦ πολλοὺς δ' ἐς τὸν ποταμὸν κατῶσεν. ὁ τε 'Ρουτίλιος αὐτὸς ἐν τῷδε τῷ πόνῳ βέλει τρωθεὶς ἐς τὴν κεφαλὴν μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. καὶ Μάριος ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὦν γεφύρας, τὸ συμβὰν ἐκ τῶν φερομένων κατὰ τὸ ρεῦμα σωμάτων εἰκάσας τοὺς ἐν ποσὶν ὤσατο, καὶ τὸ ρεῦμα περάσας τὸν χάρακα τοῦ Κάτωνος ὑπ' ὀλίγων φυλαττόμενον εἶλεν, ὥστε τὸν Κάτωνα νυκτερεῦσθαι τε ἔνθαπερ ἐνίκησε, καὶ ἀποροῦντα ἀγορᾶς ἀναζηεῦσθαι περὶ τὴν ἔω.

Oros. v. 18. 11 Rutilius consul Marium propinquum suum legatum sibi legit : quem adsidue summonentem moram bello utilem fore et paulisper in castris exerceri militem oportere tironem, dolo id eum agere ratus contempsit seseque in insidias Marsorum et universum agmen exercitus sui incautus iniecit, ubi et ipse consul occisus et multi nobiles interfecti et octo milia Romanorum militum caesa sunt. Arma et corpora interfectorum in conspectum Marii legati Tolenus fluvius pertulit atque in testimonium cladis evexit. Marius raptis continuo copiis victores insperatus oppressit, octo milia et ipse Marsorum interfecit.

Ovid, *Fasti* vi. 565

Hanc (Leucothea) tibi, 'Quo properas,' memorant dixisse,
'Rutili?

Luce mea Marso consul ab hoste cades.'

Exitus accessit verbis; flumenque Toleni

Purpureum mixtis sanguine fluxit aquis.'

App. *Bell. Civ.* i. 44 Καίπιωνι Κόϊντος Πομπαῖδιος ὁ ἀντιστρατηγὸς οἶά τις αὐτόμολος προσέφυγεν. . . καὶ ἐδεῖτο κατὰ σπουδὴν αὐτῷ τὸν Καίπιωνα ἔπεισθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ὡς καταληψόμενον

αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἔρημον ἔτι ἄρχοντος. Καιπίων μὲν δὴ πειθόμενος εἶπετο, Πομπαιδῖος δὲ πλησίον τῆς ἐσκευασμένης ἐνέδρας γενόμενος ἀνέδραμεν ἕς τινα λόφον ὡς κατοιψόμενος τοὺς πολεμίους, καὶ σημεῖον αὐτοῖς ἐπῆρεν. οἱ δὲ ἐκφανέντες αὐτὸν τε Καιπίωνα καὶ πολλοὺς σὺν αὐτῷ κατέκοψαν· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς στρατιᾶς Καιπίωνος ἡ σύγκλητος Μαρῖῳ προσέζευσεν.

Oros. v. 18 Caepio autem a Vestinis et Marsis deductus in insidias cum exercitu trucidatus est.

App. Bell. Civ. i. 46 Μάρσους δὲ Κορνήλιος Σύλλας καὶ Γάιος Μάριος ἐπιθεμένους σφίσι συντόνως ἐδίωκον, μέχρι θριγκοῖς ἀμπέλων ἐμπεσεῖν αὐτούς. καὶ Μάρσοι μὲν τοὺς θριγκοὺς κακοπαθῶς ὑπερέβαινον, Μαρῖῳ δὲ καὶ Σύλλα διώκειν ὑπὲρ τούτους οὐκ ἔδοξεν. Κορνήλιος δὲ Σύλλας ἐπὶ θάτερα τῶνδε τῶν ἀμπέλων στρατοπεδεύων αἰσθόμενος τοῦ γεγονότος ὑπῆντα τοῖς ἐκφεύγουσι τῶν Μάρσων, καὶ πολλοὺς καὶ ὅδε ἀπέκτεινεν [cf. Plut. Mar. 33; Oros. v. 18].

App. Bell. Civ. i. 47 περὶ δὲ τὸ Φάλερνον ὄρος Γναῖον Πομπηῖον Ἰουδακίλιος καὶ Τίτος Ἀφράνιος καὶ Πόπλιος Οὐέτιος ἐς ταῦτον ἀλλήλοις συνελθόντες ἐτρέποντο, καὶ κατέδιωκον ἐς πόλιν Φέρμον . . . Ἀφράνιος δὲ παρεκάθητο Πομπηίῳ ἐς τὸ Φέρμον κατακεκλεισμένῳ.

Oros. v. 18 Cn. Pompeius praetor cum Picentibus iussu senatus bellum gessit et victus est.

App. Bell. Civ. i. 47 ὁ δὲ (Πομπηῖος) αὐτίκα μὲν ὀπλίζων τοὺς ὑπολοίπους ἐς χεῖρας οὐκ ἤει, προσελθόντος δὲ ἐτέρου στρατοῦ Σουλπίκιον περιέπεμπεν ὀπίσω τοῦ Ἀφρανίου γενέσθαι, καὶ αὐτὸς κατὰ μέτωπον ἐπῆει. γενομένης δ' ἐν χερσὶ τῆς μάχης καὶ πονουμένων ἀμφοῖν, ὁ Σουλπίκιος ἐνεπίμπρη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, καὶ τοῦθ' οἱ πολέμιοι κατιδόντες ἐς Ἀσκλον ἔφευγον ἀκόσμως ἅμα καὶ ἀστρατηγῆτως· Ἀφράνιος γὰρ ἐπεπτώκει μαχόμενος. Πομπηῖος δὲ καὶ τὸ Ἀσκλον ἐπελθὼν ἐπολιόρκει.

Vellei. ii. 21 Cn. Pompeius, Magni pater, . . . Asculum ceperat, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, quinque et septuaginta milia civium Romanorum, amplius sexaginta Italicorum una die conflixerant.

Liv. Ep. lxxiv. Cn. Pompeius Picentes proelio fudit et obsedit; propter quam victoriam Romae praetextae et alia magistratuum insignia sumpta sunt. . . .

Oros. v. 18 Cn. Pompeius Picentes gravi proelio fudit, qua victoria senatus laticlavia et cetera dignitatis insignia recepit, cum togas tantummodo victoria Caesaris primum respirante sumpsisset.

Florus ii. 6 (iii. 18) Strabo vero Pompeius omnia flammis ferroque populatus non prius finem caedium fecit quam

Asculi eversione manibus tot exercituum consulum direptarumque urbium dis litaretur utcumque (cf. p. 123).

App. *Bell. Civ.* i. 48 πατὴρ δ' ἦν Ἰουδακίλιον τὸ Ἀσκλον, καὶ δεδιὼς ὑπὲρ αὐτῆς ἠπείγετο, σπείρας ἄγων ὀκτώ. προπέμψας τε τοῖς Ἀσκαλαίοις ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτὸν ἴδωσι πόρρωθεν ἐπιόντα, ἐκδραμῖν ἐπὶ τοὺς περικαθημένους . . . ἀλλ' Ἀσκαλαῖοι μὲν ἀπώκνησαν, ὁ δὲ Ἰουδακίλιος καὶ ὥς ἐς τὴν πόλιν διὰ μέσων τῶν πολεμίων ἐσδραμὼν . . . οὐκ ἐλπίζων δ' ἔτι τὴν πόλιν περιέσεσθαι, τοὺς μὲν ἐχθροὺς . . . ἔκτεινε πάντας, ἐν δὲ ἱερῷ πυρὰν νήσας, καὶ κλίνην ἐπιθεὶς ἐπὶ τῇ πυρᾷ, παρηνωχῆθη σὺν τοῖς φίλοις, καὶ προιόντος τοῦ πότου φάρμακόν τε προσηνέγκατο, καὶ κατακλίνας αὐτὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἐκέλευσε τοῖς φίλοις ἄψαι τὸ πῦρ. καὶ Ἰουδακίλιος μὲν ὧδε φιλοτιμηθεὶς πρὸ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν κατελύθη.

Id. 49 καὶ τάδε μὲν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν ἦν τὴν περὶ τὸν Ἰόνιον αἰσθόμενοι δ' αὐτῶν οἱ ἐπὶ θάτερα τῆς Ῥώμης Τυρρηνοὶ καὶ Ὀμβρικοὶ καὶ ἄλλα τινὰ αὐτοῖς ἔθνη γειτονέοντα, πάντες ἐς ἀπόστασιν ἠρεθίζοντο.

Liv. *Ep.* lxxiv. A. Plotius legatus Vmbros, L. Porcius praetor Etruscos, cum uterque populus defecisset, proelio vicerunt.

Oros. v. 18 Porcius Cato praetor Etruscos, Plotius legatus Vmbros plurimo sanguine impenso et difficillimo labore vicerunt.

Florus ii. 6 (iii. 18) Ecce Ocriculum, ecce Grumentum, ecce Faesulae, ecce Carseoli, Aesernia, Nuceria, Picentia caedibus ferro et igne vastantur.

App. *Bell. Civ.* i. 50 οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰόνιον οὐπω τὴν Τυρρῶν μετάνοιαν (after the lex Iulia) ἐγνωκότες, μυρίους καὶ πεντακισχιλίους ὁδὸν ἀτριβῇ καὶ μακρὰν ἐς τὴν Τυρρηνίαν ἐπὶ συμμαχία περιέπεμπον. καὶ αὐτοῖς ἐπιπεσὼν Γναῖος Πομπήϊος, ὕπατος ὢν ἤδη, διέφθειρεν ἐς πεντακισχιλίους. καὶ τῶν λοιπῶν ἐς τὰ σφέτερα δι' ἀπόρου χώρας καὶ χειμῶνος ἐπιπόνου διατρεχόντων, οἱ ἡμίσεις βαλανηφαγοῦντες διεφθάρησαν.

Id. 48 Σέξτος δὲ Καῖσαρ, ἐξήκοντος αὐτῷ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς ἀνθύπατος ὑπὸ τῆς βουλῆς αἵρεθεὶς, ἐπέδραμεν ἀνδράσι δισμυρίοις μεταστρατοπεδεύουσιν ποι, καὶ ἔκτεινεν αὐτῶν ἐς ὀκτακισχιλίους, ὅπλα τε πολὺ πλείονων ἔλαβεν. χρόνιου δ' αὐτῷ τῆς περὶ τὸ Ἀσκλον οὐσῆς πολιορκίας, ἀποθνήσκων ἐκ νόσου ἀντιστράτηγον ἀπέφηνε Γάϊον Βαίβιον.

Id. 49 ἡ βουλὴ . . . τὴν μὲν θάλασσαν ἐφρούρει τὴν ἀπὸ Κύμης ἐπὶ τὸ ἄστυ δι' ἀπελευθέρων, τότε πρῶτον ἐς στρατείαν δι' ἀπορίαν ἀνδρῶν καταλεγόντων.

Liv. *Ep.* lxxiv. Libertini tum primum militare coeperunt.

(b) *The South. Campaign of L. Julius Caesar and his legates against the Samnites and the Southern peoples under the command of C. Papius Mutilus.*

Defeat of the Consul at Aesernia. Capture of Aesernia.

App. Bell. Civ. i. 41 Ουέττιος μὲν Κάτων Σέξτον Ἰούλιον τρεψάμενός τε καὶ δισχιλίους κτείνας ἐπὶ Αἰσερνίαν ἤλασε ῥωμαίζουσιν· καὶ αὐτὴν οἱ μὲν συντάττοντες, Λεύκιός τε Σκιπίων καὶ Λεύκιος Ἀκίλιος, θεραπόντων ἐσθῆτας ὑποδύντες ἀπέδρασαν, χρόνῳ δὲ καὶ λιμῷ παρεστήσαντο οἱ πολέμιοι.

Liv. Ep. lxxiii. L. Iulius Caesar consul male adversus Samnites pugnavit . . . L. Iulius Caesar consul feliciter adversus Samnites pugnavit. Ob eam victoriam saga Romae posita sunt. Et ut varia belli fortuna esset, Aesernia colonia cum M. Marcello in potestatem Samnitium venit.

Oros. v. 18 Iulius Caesar Samnitium pugna victus caeso fugit exercitu . . . Iulius Caesar postquam apud Aeserniam victus aufugerat, contractis undique copiis adversum Samnites et Lucanos dimicans multa hostium milia interfecit. Cumque ab exercitu imperator appellatus esset Romamque nuntios de victoria misisset, senatus saga, hoc est vestem maeroris . . . hac spe adridente deposuit. Sylla cum viginti et quattuor cohortibus Aeserniam missus, ubi artissima obsidione Romani cives et milites premebantur, maximo bello et plurima caede hostium urbem sociosque servavit.

Frontin. Strat. i. 5. 17 L. Sulla, bello sociali apud Aeserniam inter angustias deprehensus ab exercitu hostium, cui Duilius praeerat, conloquio petito de conditionibus pacis agitabat sine effectum : hostem tamen propter indutias neglegentia resolutum animadvertens, nocte profectus relicto buccinato, qui vigilias ad fidem remanentium divideret et quarta vigilia commissa consequeretur, incolumes suos cum omnibus impeditis tormentisque in tuta perduxit.

Florus ii. 6 (iii. 18) Ipse Iulius Caesar exercitu omisso cum in urbem cruentus referretur miserabili funere, media urbe per viam defecit [cf. Diod. xxxvii. 18].

Defeat of Crassus near Grumentum.

App. Bell. Civ. i. 41 Μάρκος δὲ Λαμπώνιος τῶν ἀμφὶ Δικίνιον Κράσσον ἀνέειλεν ἐς ὀκτακοσίους, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐς Γρούμεντον πόλιν συνεδίωξεν.

Frontin. *Strat.* ii. 4. 15, 16 Volscorum castra cum prope a virgultis silvaque posita essent, Camillus ea omnia quae conceptum ignem usque in vallum perferre poterant incendit et sic adversarios exuit castris. P. Crassus bello sociali eodem modo prope cum copiis omnibus interceptus est.

Successes of the Allies.

App. *Bell. Civ.* i. 42 Γάιος δὲ Πάπιος Νῶλάν τε εἶλεν ἐκ προδοσίας . . . καὶ Σταβίας εἶλε καὶ Μινούερνον καὶ Σάλερνον, . . . ὡς δὲ καὶ Νουκερίας τὰ ἐν κύκλῳ πάντα κατέπρησεν, αἱ πλησίον αὐτῷ πόλεις καταπλαγεῖσαι προσετίθεντο, στρατιάν τε αἰτοῦντι παρέσχον ἐς μυρίους πεζοὺς καὶ ἱππέας χιλίους. μεθ' ὧν ὁ Πάπιος Ἀχέρραις παρεκάθητο. Σέξτου δὲ Καίσαρος Γαλάτων πεζοὺς μυρίους καὶ Νομάδας Μαυρουσίους ἱππέας καὶ πεζοὺς προσλαβόντος τε καὶ χωροῦντος ἐπὶ τὰς Ἀχέρρας, ὁ Πάπιος Ὀξύνταν, υἱὸν Ἰογόρθα τοῦ Νομάδων ποτὲ βασιλέως, ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν Οὐνενουσίᾳ φυλαττόμενον, ἤγαγεν ἐκ τῆς Οὐνενουσίας, καὶ περιθεὶς αὐτῷ πορφύραν βασιλικὴν ἐπεδείκνυ θαμινὰ τοῖς Νομάσι τοῖς σὺν Καίσαρι. πολλῶν δ' ὡς πρὸς ἴδιον βασιλέα αὐτομολούντων ἀθρόως, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν Νομάδων ὡς ὑπόπτους ὁ Καῖσαρ ἐς Λιβύην ἀπέπεμψε, Παπίου δὲ πελάσαντος αὐτῷ σὺν καταφρονήσει, καὶ μέρος ἤδη τοῦ χάρακος διασπῶντος, τοὺς ἱππέας ἐκπέμψας κατ' ἄλλας πύλας ἔκτεινε τοῦ Παπίου περὶ ἑξακισχιλίους· καὶ ἐπὶ τῷδε Καίσαρ . . . ἐξ Ἀχερρῶν ἀνελεύγνεν.

Ib. 45 Σέξτος δὲ Καῖσαρ μετὰ τρισμυρίων πεζῶν καὶ ἱππέων πεντακισχιλίων διεξίῳν τινα φάραγμα καὶ κρημνούς, ἄφνω προσπεσόντος αὐτῷ Μαρίου Ἐγνατίου, ἐς τὴν φάραγμα περικοσθεὶς ἔφυγεν ἐπὶ κλίνης, διὰ νόσον, ἐπὶ τινα ποταμὸν οὗ μία γέφυρα ἦν· καὶ ἐνταῦθα τὸ πλεόν τῆς στρατιᾶς ἀπολέσας καὶ τῶν ὑπολοίπων τὰ ὄπλα, μόλις ἐς Τεανὸν καταφυγὼν ὥπλιζεν οὓς ἔτι εἶχεν ὡς ἐδύνατο. ἐτέρου δὲ πλήθους αὐτῷ κατὰ σπουδὴν ἐπελθόντος, ἐπὶ Ἀχέρρας ἔτι πολιορκουμένας ὑπὸ τοῦ Παπίου μετῆε.

Ib. 41 Μάριος δὲ Ἐγνάτιος Οὐέναφρον ἐλὼν ἐκ προδοσίας ἔκτεινε δύο Ῥωμαίων σπεῖρας ἐν αὐτῇ.

Successes of Judacilius in Apulia.

App. *Bell. Civ.* i. 42 Ἰουδακίλιῳ δ' ἐν Ἰαπυγίᾳ προσετίθεντο Κανύσιοι καὶ Οὐνενοῦσιοι καὶ ἕτεραι πόλεις πολλαί. τινὰς δὲ καὶ ἀπειθούσας ἐξεπολιόρκει, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς Ῥωμαίων τοὺς μὲν ἐπιφανεῖς ἔκτεινε τοὺς δὲ δημότας καὶ δούλους ἐστράτευσεν.

Transalpine Gaul. Victory of C. Caecilius over the Salluvii.

Liv. Ep. lxxiii. C. Caecilius in Gallia Transalpina Saluvios rebellantes vicit.

The East. Restoration of Nicomedes and Ariobarzanes.

Liv. Ep. lxxiv. Nicomedes in Bithyniae, Ariobarzanes in Cappadociae regnum reducti sunt.

App. Mithr. 11 Ῥωμαῖοι δὲ Νικομήδην ὁμοῦ καὶ Ἀριοβαρζάνην ἐπανήγον ἐς τὴν οἰκίαν ἑκάτερον, πρέσβεις τέ τινας αὐτοῖς ἐς τοῦτο συνέπεμψαν, ὧν Μάνιος Ἀκύλιος ἡγείτο, καὶ συλλαβεῖν ἐς τὴν κάθοδον ἐπέστειλαν Λευκίῳ τε Κασσίῳ, τῆς περὶ τὸ Πέργαμον Ἀσίας ἡγουμένῳ, στρατιὰν ἔχοντι ὀλίγην καὶ τῷδε τῷ εὐπάτορι Μιθριδάτῃ.

Iustin. xxxviii. 3 Mortuo Nicomede etiam filius eius, et ipse Nicomedes, regno a Mithridate pellitur, qui cum supplex Romam venisset, decernitur in senatu ut uterque in regnum restituantur; in quod tum missi Aquillius et Mallius Maltinus legati.

B. C. 89 : A. U. C. 665.

Consuls, Cn. Pompeius Strabo, L. Porcius Cato.

Internal History.

Financial Crisis; Murder of the Praetor Asellio.

Liv. Ep. lxxiv. A. Sempronius Asellio praetor, quoniam secundum debitores ius dicebat, ab iis qui fenerabantur in foro occisus est.

App. Bell. Civ. i. 54 τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρήσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ διαγορεύοντος μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν . . . ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ἤτουν, οἱ δὲ οἶον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις· εἰσὶ δ' οἱ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἐπηπείλουν. ὃ τε στρατηγὸς Ἀσελλίων, ᾧ ταῦτα προσέκειτο, ἐπεὶ διαλύων αὐτοὺς οὐκ ἔπειθεν, ἐδίδου κατ' ἀλλήλων αὐτοῖς δικαστήρια, τὴν ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἔθους ἀπορίαν ἐς τοὺς δικαστὰς περιφέρων. οἱ δανεισταὶ δὲ χαλεπήναντες ὅτι τὸν νόμον παλαιὸν ὄντα ἀνεκαίνιζε, κτείνουσιν αὐτὸν ὧδε. ὁ μὲν ἔθνε τοῖς Διοσκούροις ἐν ἀγορᾷ, τοῦ πλήθους ὡς ἐπὶ θυσίᾳ περιστάντος· ἐνὸς δὲ λίθου τὸ πρῶτον ἐπ' αὐτὸν ἀφεθέντος,

ἔρριψε τὴν φιάλην καὶ ἐς τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν ἵeto δρόμῳ. οἱ δὲ αὐτὸν προλαβόντες τε ἀπέκλεισαν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ καταφυγόντα ἐς τι πανδοκεῖον ἔσφαξαν. πολλοὶ τε τῶν διωκόντων ἐς τὰς παρθένους αὐτὸν ἡγούμενοι καταφυγεῖν, ἐσέδραμον ἔνθα μὴ θέμις ἦν ἀνδράσιν. οὕτω μὲν καὶ Ἀσελλίων στρατηγῶν τε καὶ σπένδων, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπύχουσον ἐσθήτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος, ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἱεροῖς. καὶ ἡ σύγκλητος ἐκήρυσεν, εἴ τίς τι περὶ τὸν Ἀσελλίωνος φόνον ἐλέγξειεν, ἐλευθέρῳ μὲν ἀργύριον, δούλῳ δὲ ἐλευθερίαν, συνεγνωκότι δὲ ἄδειαν οὐ μὴν ἐμήνυσεν οὐδεὶς, τῶν δανειστῶν περικαλυψάντων [cf. Liv. vii. 42].

Val. Max. ix. 7. 4 Creditorum quoque consternatio adversus Semproni Asellionis praetoris urbani caput intolerabili modo exarsit. Quem, quia causam debitorum susceperat, concitati a L. Cassio tribuno plebis pro aede Concordiae sacrificium facientem ab ipsis altaribus fugere extra forum coactum inque tabernula latitantem praetextatum discerpserunt.

Lex Plautia Iudiciaria.

Cic. *pro Cornel. ap. Ascon.* p. 79 Memoria teneo, cum primum senatores cum equitibus Romanis lege Plotia iudicarent, hominem dis ac nobilitati perinvisum, Cn. Pompeium, causam lege Varia de maiestate dixisse.

Ascon. *in Cornelian.* p. 79 M. Plautus Silvanus tribunus plebis Cn. Pompeio Strabone L. Porcio Catone consulibus, secundo anno belli Italici, cum equester ordo in iudiciis dominaretur, legem tulit adiuvantibus nobilibus; quae lex vim eam habuit quam Cicero significat: nam ex ea lege tribus singulae ex suo numero quinos denos suffragio creabant qui eo anno iudicarent. Ex eo factum est, ut senatores quoque in eo numero essent, et quidam etiam ex ipsa plebe.

Condemnation of Q. Varius.

Cic. *Brut.* 89. 305 Consequente anno Q. Varius sua lege damnatus excesserat.

Id. *de Nat. Deor.* iii. 33. 81 Summo cruciatu supplicioque Q. Varius, homo importunissimus, periit, si, quia Drusum ferro, Metellum veneno sustulerat, illos conservari melius fuit quam poenas sceleris Varium pendere.

Val. Max. viii. 6. 4 (quoted p. 106).

Lex Plautia Papiria.

Cic. *pro Archia* 4. 7 Data est civitas Silvani lege et Carbonis : si qui foederatis civitatibus adscripti fuissent, si tum cum lex ferebatur in Italia domicilium habuissent, et si sexaginta diebus apud praetorem essent professi.

Schol. Bob. p. 353 Silanus et Carbo cos. legem tulerunt, ut omnes qui essent ex foederatis populis civitatem Romanam consequerentur, si modo illo tempore quo lex lata esset domicilium in Italia haberent et intra diem sexagesimum professi apud praetorem fuissent [see Orelli *in loc.* on the mistaken designation 'Silanus et Carbo cos.'].

App. *Bell. Civ.* i. 53 Ἰταλία πᾶσα προσεχώρησεν ἐς τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν, χωρὶς γε Λευκανῶν καὶ Σαννιτῶν τότε. δοκοῦσι γάρ μοι καὶ οἶδε τυχεῖν ὧν ἔχρηζον ὕστερον. ἐς δὲ τὰς φυλάς ὅμοια τοῖς προτυχοῦσιν ἕκαστοι κατελέγοντο, τοῦ μὴ τοῖς ἀρχαίοις ἀναμεμιγμένοι ἐπικρατεῖν ἐν ταῖς χειροτονίαις, πλείονες ὄντες.

Lex Calpurnia de civitate.

Sisenna *ap. Non.* 'senati.' Lucius Calpurnius Piso ex senati consulto duas novas tribus. . . .

Sisenna *ap. Non.* 'iusso.' Tamen Tudertibus senati consulto populi iussu dat civitatem [see Kiene, *Bundesgenossenkrieg*, p. 225].

Cic. *pro Balbo* 22. 50 Quid? Cn. Pompeius pater rebus Italico bello maximis gestis P. Caesium . . . Ravennatem foederato ex populo nonne civitate donavit?

Enrolment of new citizens.

Vellei. ii. 20 Cum ita civitas Italiae data esset, ut in octo tribus contribuerentur novi cives, ne potentia eorum et multitudo veterum civium dignitatem frangeret plusque possent recepti in beneficium quam auctores beneficii, Cinna in omnibus tribubus eos se distributurum pollicitus est (87 B. C.).

App. *Bell. Civ.* i. 49 Ῥωμαῖοι μὲν δὴ τοῦσδε τοὺς νεοπολίτας οὐκ ἐς τὰς πέντε καὶ τριάκοντα φυλάς, αἱ τότε ἦσαν αὐτοῖς, κατέλεξαν, ἵνα μὴ τῶν ἀρχαίων πλείονες ὄντες ἐν ταῖς χειροτονίαις ἐπικρατοῖεν, ἀλλὰ δεκατεύοντες ἀπέφηναν ἑτέρας ἐν αἷς ἐχειροτόνουν ἔσχατοι, καὶ πολλάκις αὐτῶν ἡ ψῆφος ἀχρεῖος ἦν, ἅτε τῶν πέντε καὶ τριάκοντα προτέρων τε καλουμένων καὶ οὐσῶν ὑπὲρ ἡμῖν.

ὅπερ ἡ λαθὸν αὐτίκα ἡ καὶ ὥς αὐτὸ ἀγαπησάντων τῶν Ἰταλιωτῶν ὕστερον ἐπιγνωσθὲν ἐτέρας στάσεως ἤρξεν [cf. *Id.* 53 (quoted above, p. 120)].

Lex Pompeia de Transpadanis.

Ascon. in *Pisonian.* p. 3 Neque illud dici potest, sic eam coloniam (Placentiam) esse deductam, quemadmodum post plures aetates Cn. Pompeius Strabo, pater Cn. Pompeii Magni, Transpadanas colonias deduxerit. Pompeius enim non novis colonis eas constituit, sed veteribus incolis manentibus ius dedit Latii, ut possent habere ius quod ceterae Latinae coloniae, id est ut gerendo magistratus civitatem Romanam adipiscerentur.

Plin. *Hist. Nat.* iii. 20. 138 Non sunt adiectae (tropaeo Augusti) Cottianae civitates xii, quae non fuerunt hostiles, item attributae municipiis lege Pompeia.

Censors. Omission of Census.

Cic. *pro Archia* 5. 11 (censoribus) Iulio et Crasso nullam populi partem esse censam.

Plin. *Hist. Nat.* xiii. 3. 5 Certum est Antiocho rege Asiaque devictis urbis anno DLXV P. Licinium Crassum L. Iulium Caesarem censores edixisse ne quis venderet unguenta exotica. Sic enim appellavere.

Festus, p. 289 Referri diem prodictam, id est anteferri, religiosum est, ut ait Veranius in eo qui est auspiciorum de comitiis, idque exemplo comprobatur L. Iuli et P. Licini censorum, qui id fecerint sine ullo decreto augurum, et ob id lustrum parum felix fuerit.

Sulla elected Consul.

Liv. *Ep.* lxxv. (L. Sulla) quantis . . . raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

App. *Bell. Civ.* i. 51 χειμῶνος δ' ἐπιόντος ὁ μὲν (Σύλλας) ἐς Ῥώμην ἀνέστρεφεν ἐς ὑπατείαν παραγγέλλων.

Plut. *Sulla*, 6 καὶ παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν ὑπατος . . . ἀποδείκνυται μετὰ Κοίντου Πομπηίου, πεντήκοντα ἔτη γεγονώς.

Triumph of Cn. Pompeius. See below (p. 123).

External History.

The Social War.

Diod. xxxvii. 2 καὶ διεπολέμησαν Ῥωμαίοις τὰ πλείστα κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον, ἕως Γναῖος Πομπηῖος ὑπατος αἰρεθεὶς καὶ στρατηγὸς τοῦ πολέμου, καὶ Σύλλας στρατηγὸς ὑπὸ τῷ ἐτέρῳ ὑπάτῳ Κάτωνι, ἐπιφανεστάταις μάχαις τοὺς Ἰταλιώτας οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις νικήσαντες, τὰ πράγματα αὐτῶν εἰς τὸ συντρίβεσθαι περιέστησαν.

Florus ii. 6 (iii. 18) Magna populi Romani fortuna, et semper in malis maior, totis denuo viribus insurrexit : aggressique singulos populos Cato discutit Etruscos, Gabinius Marsos, Carbo Lucanos, Sylla Samnites.

(a) *The North. Campaign of the Consuls, Cn. Pompeius and M. Porcius Cato.*

Liv. Ep. lxxiv. Cn. Pompeius consul Marsos acie vicit.

Plut. Mar. 33 τέλος δὲ ἀφῆκε (Μάριος) τὴν στρατηγίαν ὡς ἑξαδυνατῶν τῷ σώματι διὰ τὴν ἀσθένειαν.

Dio Cass. frg. 98 (cxiv. Tauchn.) Κάτων ἀστικὸν καὶ ἀφηλικέστερον τὸ [τε] πλεῖον τοῦ στρατοῦ ἔχων ἐς τὰ ἄλλα ἤττον ἔρρωτο καὶ ποτε (ἐπιτιμῆσαι σφίσιν), ὅτι μήτε πονεῖν μήτε τὰ παραγγελλόμενα προθύμως (ποιεῖν) ἤθελον, ἐπιτολήσας ὀλίγου κατεχώσθη βληθεὶς ὑπ' αὐτῶν. καὶ ἐτεθνήκει γ' αὖν, εἰ λίθων εὐπορήκεσαν ἐπεὶ δὲ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ συνεiléχατο, ἐγεωργεῖτο καὶ δύνγρον κατὰ τύχην ἦν, οὐδὲν ὑπὸ βόλων ἔπαθεν. συνελήφθη δὲ ὁ τῆς στάσεως ἄρξας Γάιος Τίτιος, ἀνὴρ ἀγοραῖος καὶ ἐκ δικαστηρίων τὸν βίον ποιούμενος τῇ τε παρρησίᾳ μετ' ἀναισχυντίας κατακορεῖ χρώμενος, καὶ ἐς τὸ ἀστυ ἐς τοὺς δημάρχους ἐπέμφθη, οὐκ ἐκολάσθη δέ.

Oros. v. 18 Porcius Cato consul Marianas copias habens cum aliquanta strenue gessisset, gloriatus est C. Marium non maiora fecisse, et ob hoc, cum ad lacum Fucinum contra Marsos bellum gereret, a filio C. Marii in tumultu belli quasi ab incerto auctore prostratus est.

Liv. Ep. lxxv. L. Porcius consul rebus prospere gestis fuisque aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit : ea res hostibus victoriam eius proelii dedit.

App. Bell. Civ. i. 50 Πόρκιος μὲν Κάτων, ὁ σύναρχος τοῦ Πομπηίου, Μάρσοις πολεμῶν ἀνιρέθη.

Cic. *Phil.* xii. 11. 27 Cn. Pompeius, Sexti filius, consul me praesente, cum essem tiro in eius exercitu, cum P. Vettio Scatone, duce Marsorum, inter bina castra collocutus est . . . quem cum Scato salutasset, 'Quem te appellem?' inquit. At ille 'Voluntate hospitem, necessitate hostem.' Erat in illo colloquio aequitas; nullus timor, nulla suberat suspicio, mediocre etiam odium. Non enim ut eriperent nobis socii civitatem, sed ut in eam reciperentur, petebant.

App. *Bell. Civ.* i. 52 Γναῖος δὲ Πομπήϊος ὑπηγάγετο Μάρσους καὶ Μαρρονκίνους καὶ Οὔεστίνους [cf. Liv. *Ep.* lxxvi (88 B. C.)].

Liv. *Ep.* lxxvi. Marsi quoque a L. Murena et Caecilio Pio legatis aliquot proeliis fracti petierunt pacem [contrast Florus ii. 6 (quoted p. 122)].

App. *Bell. Civ.* i. 47, 48 (quoted pp. 114, 115).

Ascon. *in Pisonian.* p. 14 Pompeii pater bello Italico de Picentibus . . . triumphavit.

Plin. *Hist. Nat.* vii. 43. 135 Triumphare P. Ventidium de Parthis (fortuna) voluit quidem solum, sed eundem in triumpho Asculano Cn. Pompei duxit puerum.

Val. Max. vi. 9. 9 Asculo capto Cn. Pompeius Magni pater P. Ventidium aetate impuberem in triumpho suo populi oculis subiecit.

Fast. Triumph. Cn. Pompeius Sex. f. Cn. n. Strabo cos. a DCLXIV de Asculaneis Picentibus VI K. Ian.

(b) *The South. Roman successes under Sulla, Cosconius, and Gabinus.*

Plin. *Hist. Nat.* iii. 5. 70 In Campano autem agro Stabiae oppidum fere usque ad Cn. Pompeium et L. Catonem consules, pridie Kalend. Mai., quo die L. Sulla legatus bello sociali id delevit, quod nunc in villam abiit.

Liv. *Ep.* lxxv. A. Postumius Albinus legatus [cum classi praeesset] infamis crimine proditoris ab exercitu suo interfectus est.

Oros. v. 18 Cum ad obsidendos Pompeios Romanus isset exercitus, et Postumius Albinus, vir consularis, tunc L. Syllae legatus, intolerabili superbia omnium in se militum odia suscitasset, lapidibus occisus est.

App. *Bell. Civ.* i. 50 Λεύκιος δὲ Κλοέντιος Σύλλα περὶ τὰ Πομπαιᾶ ὄρη στρατοπεδεύοντι μάλα καταφρονητικῶς ἀπὸ σταδίων τριῶν παρεστρατοπέδευεν. καὶ ὁ Σύλλας . . . ἐπέδραμε τῷ Κλοεντίῳ.

καὶ τότε μὲν ἡττώμενος ἔφευγε, προσλαβὼν δὲ τοὺς χορτολογοῦντας τρέπεται τὸν Κλοέντιον. ὁ δ' αὐτίκα μὲν πορρωτέρω μετεστρατοπέδευεν, ἀφικομένων δ' αὐτῷ Γαλατῶν αὖθις ἐπλησίαζε τῷ Σύλλᾳ. καὶ συνιόντων τῶν στρατῶν Γαλάτης ἀνὴρ μεγέθει μέγας προδραμὼν προυκαλεῖτό τινα Ῥωμαίων ἐς μάχην. ὥς δ' αὐτὸν ὑποστὰς Μανρούσιος ἀνὴρ βραχὺς ἔκτεινεν, ἐκπλαγέντες οἱ Γαλάται αὐτίκα ἔφευγον. παραλυθείσης δὲ τῆς τάξεως οὐδ' ὁ ἄλλος ὄμιλος ἔτι τοῦ Κλοεντίου παρέμενεν, ἀλλ' ἔφευγεν ἐς Νῶλαν ἀκόσμως. καὶ ὁ Σύλλας αὐτοῖς ἐπόμενος ἔκτεινεν ἐς τρισμυρίους ἐν τῷ δρόμῳ, καὶ τῶν Νωλαίων αὐτοὺς μᾶ πύλῃ δεχομένων, ἵνα μὴ οἱ (πολέμιοι σφίσι) συνεσπέσοιεν, ἐτέρους ἔκτεινεν ἀμφὶ τοῖς τείχεσιν ἐς δισμυρίους· καὶ σὺν τοῖσδε Κλοέντιος ἀγωνιζόμενος ἔπεισεν.

Vellei. ii. 16 (Minatius Magius Aeculanensis) tantam hoc bello Romanis fidem praestitit, ut cum legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret Compsamque occuparet.

Cic. de Div. i. 33. 72 Alia . . . subito ex tempore coniectura explicantur . . . ut in Sullae scriptum historia videmus . . . ut, cum ille in agro Nolano immolaret ante praetorium, ab infima ara subito anguis emergeret, cum quidem C. Postumius haruspex oraret illum, ut in expeditionem exercitum educeret; id cum Sulla fecisset, tum ante oppidum Nola florentissima Samnitium castra cepit.

Liv. Ep. lxxv. L. Cornelius Sulla legatus Samnites proelio vicit et bina castra eorum expugnavit.

App. Bell. Civ. i. 51 Σύλλας δ' ἐς ἔθνος ἕτερον Ἰρπίνους μετεστρατοπέδευε, καὶ προσέβαλεν Αἰκυλάνῳ. οἱ δὲ Λευκανοὺς προσδοκῶντες αὐτῆς ἡμέρας σφίσιν ἐπὶ συνμμαχίαν ἀφίξεσθαι, τὸν Σύλλαν καιρὸν ἐς σκέψιν ἤτουν. ὁ δ' αἰσθανόμενος τοῦ τεχνάσματος ὥραν αὐτοῖς ἔδωκε, κὰν τῇδε ξυλίνῳ ὄντι τῷ τείχει κληματίδας περιτιθεῖς μετὰ τὴν ὥραν ὑφῆπτεν· οἱ δὲ δείσαντες τὴν πόλιν παρεδίδουν. καὶ τήνδε μὲν ὁ Σύλλας διήρπαζεν ὥς οὐκ εἰνοία προσελθούσαν ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης, τῶν δ' ἄλλων ἐφείδετο προστιθεμένων, μέχρι τὸ Ἰρπίνων ἔθνος ἅπαν ὑπηγάγετο.

Liv. Ep. lxxv. L. Sulla Hirpinos domuit [cf. Vellei. ii. 16 (quoted above) for capture of Compsa].

App. Bell. Civ. i. 51 καὶ μετῆλθεν (Σύλλας) ἐπὶ Σαννίτας, οὐχ ἢ Μοτίλος ὁ τῶν Σαννιτῶν στρατηγὸς τὰς παρόδους ἐφύλαττεν, ἀλλ' ἐτέραν ἀδόκητον ἐκ περιόδου. προσπεσὼν δ' ἄφνω πολλοὺς τε ἔκτεινε, καὶ τῶν ὑπολοίπων σποράδην διαφυγόντων ὁ μὲν Μοτίλος τραυμάτιας ἐς Αἰσερνίαν σὺν ὀλίγοις κατέφυγεν, ὁ δὲ Σύλλας αὐτοῦ

τὸ στρατόπεδον ἐξελὼν ἐς Βούανον παρήλθεν, ἣ κοινοβούλιον ἦν τῶν ἀποστάντων. τρεῖς δ' ἄκρας τῆς πόλεως ἐχούσης, καὶ τῶν Βουανῶν ἐς τὸν Σύλλαν ἐπεστραμμένων, περιπέμφας τινὰς ὁ Σύλλας ἐκέλευε καταλαβεῖν ἢν τινα τῶν ἄλλων δυνηθεῖεν ἄκραν, καὶ καπνῷ τοῦτο σημήναι. γενομένου δὲ τοῦ καπνοῦ συμβαλὼν τοῖς ἐκ μετώπου καὶ μαχόμενος ὥραις τρισὶ καρτερῶς εἴλε τὴν πόλιν.

Liv. *Ep.* lxxv. L. Sulla . . . Samnites pluribus proeliis fudit, aliquot populos recepit.

App. *Bell. Civ.* i. 52 Γαῖος Κοσκώνιος, ἕτερος Ῥωμαίων στρατηγός, ἐπελθὼν Σαλαπίαν τε ἐνέπρησε καὶ Κάννας παρέλαβε, καὶ Κανύσιον περικαθήμενος Σαννίταις ἐπελθοῦσιν ἀντεμάχετο ἐγκρατῶς, μέχρι φόνος πολὺς ἐκατέρων ἐγένετο καὶ ὁ Κοσκώνιος ἐλαττούμενος ἐς Κάννας ὑπεχώρει. Τρεβάτιος δ' αὐτὸν ὁ τῶν Σαννιτῶν στρατηγός, ποταμοῦ διείργοντος, ἐκέλευεν ἢ περᾶν ἐπ' αὐτὸν ἐς μάχην ἢ ἀναχωρεῖν ἵνα περάσειεν. ὁ δ' ἀναχωρεῖ, καὶ διαβάντι τῷ Τρεβατίῳ προσπεσὼν μάχῃ τε κρείττων ἐγένετο, καὶ . . . μυρίους καὶ πεντακισχιλίους διέφθειρεν. οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ τοῦ Τρεβατίου διέφυγον ἐς Κανύσιον. καὶ ὁ Κοσκώνιος τὴν Λαριναίων καὶ Οὐενουσίων καὶ Ἀσκλαίων ἐπιδραμὼν ἐς Ποιδίκλους ἐσέβαλε, καὶ δύσιν ἡμέραις τὸ ἔθνος παρέλαβεν.

Liv. *Ep.* lxxv. Cosconius et Luceius Samnites acie vicerunt, Marium Ægnatium, nobilissimum hostium ducem, occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt.

Diod. xxxvii. 2 Γαῖου Κοσκοῦνίου σταλέντος εἰς Ἰαπυγίαν στρατηγοῦ, πολλάκις ἠττήθησαν. εἴτα ἐλαττωθέντες, καὶ ἐκ πολλῶν ὀλίγοι καταλειφθέντες, κοινῇ γνώμῃ τὴν κοινὴν ἐκλείπουσι πόλιν τὸ Κορφίνιον, διὰ τὸ τοὺς Μάρσους καὶ πάντα τὰ γειτνιῶντα τῶν ἐθνῶν προσκεχωρηκέναί τοις Ῥωμαίοις.

Liv. *Ep.* lxxvi. A. Gabinius legatus, rebus adversus Lucanos prospere gestis et plurimis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. [The siege of Grumentum, mentioned by Seneca (*de Ben.* iii. 23), perhaps belongs to this campaign. See Kiene, *Bundesgenossenkrieg*, p. 213.]

Renewed Organization of the Allies.

Diod. xxxvii. 2 εἰς δὲ τὴν ἐν Σαννίταις Αἰσερνίαν καθιδρύθησαν, πέντε στρατηγούς αὐτοῖς ἐπιστήσαντες, ὧν ἐνὶ μάλιστα Κοῖντῳ Πομπαιδίῳ Σίλωνι τὴν πάντων ἡγεμονίαν ἐπίστευσαν διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἐν τῷ στρατηγεῖν ἀρετὴν καὶ δόξαν. οὗτος δὲ μετὰ τῆς κοινῆς τῶν στρατηγῶν γνώμης κατεσκεύασε μεγάλῃν δύναμιν, ὥς τοὺς σύμπαντας μετὰ τῶν προὔπαρχόντων περὶ τρισμυρίου γενέσθαι.

χωρὶς δὲ τούτων τοὺς δούλους ἐλευθερώσας καὶ ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου καθοπλίσας, συνήγεν οὐ πολὺ λείποντας τῶν δισμυρίων ἱππεῖς δὲ χιλίους.

Disturbance in Thrace.

Liv. Ep. lxxiv. Incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet [cf. Id. lxxvi.].

Oros. v. 18. 30 Isdem temporibus rex Sothimus cum magnis Thracum auxiliis Graeciam ingressus cunctos Macedoniae fines depopulatus est tandemque a C. Sentio praetore superatus redire in regnum coactus est [cf. Obsequens. 113 (52) Medorum in Macedonia gens provinciam cruenta vastavit (92 B. C.)].

The East. Aggressions of Nicomedes.

App. Mithr. 11 ἐγκειμένων δὲ τῶν πρέσβειων, ὁ Νικομήδης, πολλὰ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐπικουρίας τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς πρέσβεσιν ὠμολογηκῶς χρήματα δώσειν καὶ ἔτι ὀφείλων, πολλὰ δὲ ἄλλα παρὰ τῶν ἐπομένων Ῥωμαίων δεδανεισμένος, καὶ ὀχλούμενος, ἄκων ἐσέβαλεν ἐς τὴν Μιθριδάτου γῆν· καὶ ἐλεηλάτησεν ἐπὶ πόλιν Ἀμαστριν, οὐδενὸς οὔτε κωλύοντος αὐτὸν οὔτε ἀπαντῶντος. ὁ γάρ τοι Μιθριδάτης ἐτοίμην ἔχων δύναμιν ὅμως ὑπεχώρει, πολλὰ καὶ δίκαια διδοὺς ἐγκλήματα τῷ πολέμῳ γενέσθαι.

Florus i. 40 (iii. 5) Causam quidem illius belli praetenderat apud Cassium legatum adtrectari terminos suos a Nicomede Bithyno.

Sall. Hist. iv. 69. 10 (Maur.) (Ep. Mithridatis) Nam quid ego me appellem? quem diiunctum undique regnis et tetrarchiis ab imperio eorum, quia fama erat divitem neque servaturum esse, per Nicomedem bello lacessiverunt.

Memnon frg. (Müller), c. 30 μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πρὸς Ῥωμαίους βαρὺς Μιθριδάτῃ τῷ Πόντου βασιλεῖ συνέστη πόλεμος, φαινομένην λαβὼν αἰτίαν τὴν τῆς Καππαδοκίας κατάληψιν.

B. C. 88 : A. U. C. 666.

Consuls, L. Cornelius Sulla, Q. Pompeius Rufus.

Internal History.

Tribunate of P. Sulpicius Rufus.

Cic. de Har. Resp. 19. 41 Quid ego de P. Sulpicio loquar? cuius tanta in dicendo gravitas, tanta iucunditas, tanta

brevitas fuit, ut posset, vel ut prudentes errarent vel ut boni minus bene sentirent, perficere dicendo.

Cic. *Brut.* 55. 203 Fuit enim Sulpicius vel maxume omnium, quos quidem ego audiverim, grandis et, ut ita dicam, tragicus orator. Vox cum magna tum suavis et splendida, gestus et motus corporis ita venustus, ut tamen ad forum, non ad scaenam institutus videretur; incitata et volubilis nec ea redundans tamen nec circumfluens oratio [cf. *Id. de Or.* i. 8. 30; ii. 21. 88; iii. 8. 31].

Early political attitude of Sulpicius.

Cic. *de Or.* i. 7. 25 'Exierant autem cum ipso Crasso adulescentes et Drusi maxime familiares, et in quibus magnam tum spem maiores natu dignitatis suae collocarent, C. Cotta, qui tum tribunatum plebis petebat, et P. Sulpicius qui deinceps eum magistratum petiturus putabatur.

Cic. *de Or.* iii. 3. 11 Sulpicius . . . quibuscum privatus coniunctissime vixerat, hos in tribunatu spoliare instituit omni dignitate.

Cic. *de Har. Resp.* 20. 43 Sulpicium ab optima causa profectum Gaioque Iulio consulatum contra leges petenti resistentem longius quam voluit popularis aura praevenit.

Cic. *Brut.* 63. 226 Coniunctus igitur Sulpicii aetati P. Antistius fuit, . . . qui . . . in tribunatu primum contra C. Iuli illam consulatus petitionem extraordinariam veram causam agens est probatus; et eo magis quod eandem causam cum ageret eius conlega ille ipse Sulpicius, hic plura et acutiora dicebat.

Cic. *de Amic.* 1. 2 Meministi enim profecto, Attice, et eo magis quod P. Sulpicio utebare multum, cum is tribunus pl. capitali odio a Q. Pompeio qui tum erat consul dissideret, quocum coniunctissime et amantissime vixerat, quanta esset hominum vel admiratio vel querella.

Plut. *Mar.* 35 ταῦτα τὴν πόλιν ἐκ πολλῶν χρόνων ὑπουργὼν γεγεννημένην καὶ νοσοῦσαν ἀνέρρηξεν, εὐφύεστατον εὐρόντος ὄργανον Μαρίου πρὸς τὸν κοινὸν ὄλεθρον τὸ Σουλπικίου θράσος, ὃς διὰ τὰλλα πάντα θαυμάζων καὶ ζηλῶν τὸν Σατουρνῖνον ἀτολμίαν ἐπεκάλει τοῖς πολιτεύμασιν αὐτοῦ καὶ μέλλησιν. αὐτὸς δὲ μὴ μέλλων ἑξακοσίους μὲν εἶχε περὶ αὐτὸν τῶν ἱππικῶν οἷον δορυφόρους, καὶ τούτους ἀντισύγκλητον ὠνόμαζεν.

App. *Bell. Civ.* i. 55 Σύλλας μὲν ὑπατεύων ἔλαχε στρατηγεῖν τῆς Ἀσίας καὶ τοῦδε τοῦ Μιθριδατείου πολέμου, καὶ ἦν ἔτι ἐν

Ῥώμη, Μάριος δὲ τὸν πόλεμον εὐχερῇ τε καὶ πολύχρυσον ἡγούμενος εἶναι, καὶ ἐπιθυμῶν τῆς στρατηγίας, ὑπηγάγετό οἱ συμπράσσειν ἐς τοῦτο Πόπλιον Σουλπίκιον δῆμαρχον ὑποσχέσεσι πολλαῖς [cf. Plut. *Sull.* 8].

Leges Sulpiciae.

(a) Command against Mithridates transferred to Marius.

Liv. *Ep.* lxxvii. Cum P. Sulpicius tribunus plebis auctore C. Mario perniciosas leges promulgasset, . . . ut Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur. . . .

Vellei. ii. 18 P. Sulpicius . . . legem . . . ad populum tulit, qua Sullae imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum.

App. *Bell. Civ.* i. 56 (ὁ Σουλπίκιος) Μάριον εὐθὺς ἐχειροτόνει τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολέμου στρατηγεῖν ἀντὶ Σύλλα.

Plut. *Mar.* 34 Σουλπίκιος δῆμαρχος, ἀνὴρ θρασύτατος, παραγαγὼν Μάριον ἀπεδείκνυνεν ἀνθύπατον στρατηγὸν ἐπὶ Μιθριδάτην.

Plut. *Sulla* 8 ὁ Σουλπίκιος οὐκ ἀφείλετο τοῦ Σύλλα τὴν ὑπατείαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ Μιθριδάτην στρατείαν μόνον εἰς Μάριον μετήνεγκε· καὶ πέμπει χιλιάρχους εὐθὺς εἰς Νῶλαν παραληψομένους τὸ στράτευμα καὶ πρὸς τὸν Μάριον ἄξοντας [cf. Val. Max. ix. 7. *mil. Rom.* 1: Diod. xxxvii. 2, 12; Eutrop. v. 4; Florus ii. 9 (iii. 21); [Victor] *de Vir. Ill.* 67].

(b) Recall of persons exiled by Varian Commission.

Liv. *Ep.* lxxvii. Cum P. Sulpicius tribunus plebis . . . leges promulgasset ut exsules revocarentur. . . .

[Cic.] *ad Herenn.* ii. 28, 45 Sulpicius qui intercesserat ne exsules quibus causam dicere non licuisset reducerentur, idem posterius immutata voluntate cum eandem legem ferret, aliam se ferre dicebat, nam non exsules sed vi eiectos se reducere.

(c) Distribution of new citizens and freedmen amongst all the tribes.

Liv. *Ep.* lxxvii. Cum P. Sulpicius . . . leges promulgasset ut . . . novi cives libertinique in tribus distribuerentur.

App. *Bell. Civ.* i. 55 τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας νεοπολίτας, μειονεκτοῦντας ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις, ἐπήλπιζεν (Μάριος) ἐς τὰς φυλὰς ἀπάσας διαιρῆσειν, οὐ προλέγων μὲν τι περὶ τῆς ἑαυτοῦ χρείας, ὥς δὲ ὑπηρέταις ἐς πάντα χρησόμενος εὖνοις. καὶ νόμον αὐτίκα ὁ

Σουλπίκιος ἐσέφερε περὶ τοῦδε· οὐ κυρωθέντος ἔμελλε πᾶν ὃ τι βούλοιτο Μάριος ἢ Σουλπίκιος ἔσεσθαι, τῶν νεοπολιτῶν πολὺν παρὰ τοὺς ἀρχαίους πλειόνων ὄντων [cf. Ascon. in *Cornelian.* p. 64].

Plut. *Sulla*, 8 (Σουλπίκιος) τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἐξέλευθερικοῖς καὶ μετοίκους πωλῶν ἀναφανδὸν ἠρίθμει τιμὴν διὰ τραπέζης ἐν ἀγορᾷ κειμένης.

(d) *Prohibition of Debt on the part of Senators.*

Plut. *Sulla*, 8 νόμον δὲ κυρώσας μηδένα συγκλητικὸν ὑπὲρ δισχιλίας δραχμὰς ὀφείλειν, αὐτὸς ἀπέλιπε μετὰ τὴν τελευτὴν ὀφλήματος μυριάδας τριακοσίας.

Opposition of the Consuls ; force employed by Sulpicius ; flight of the consul Pompeius ; retirement of Sulla.

Liv. *Ep.* lxxvii. *Adversantibus consulibus Q. Pompeio et L. Sullae (cum Sulpicius) vim intulisset, occiso Q. Pompeio consulis filio, genero Sullae, L. Sulla consul cum exercitu ad urbem venit.*

Plut. *Mar.* 35 ἐπελθὼν δὲ μεθ' ὅπλων ἐκκλησιάζουσι τοῖς ὑπάτοις τοῦ μὲν ἐτέρου φυγόντος ἐξ ἀγορᾶς τὸν υἱὸν ἐγκαταλαβὼν ἀπέσφαξε, Σύλλας δὲ παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Μαρίου διωκόμενος, οὐδενὸς ἂν προσδοκῆσαντος, εἰσέπεσε· καὶ τοὺς μὲν διώκοντας ἔλαθε δρόμῳ παρενεχθέντας, ὑπ' αὐτοῦ δὲ Μαρίου λέγεται κατὰ θύρας ἐτέρας ἀσφαλῶς ἀποπεμφθεὶς διεκπεσεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον. αὐτὸς δὲ Σύλλας ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν οὐ φησι καταφυγεῖν πρὸς τὸν Μάριον.

Plut. *Sulla*, 8 ἀπραξίας δὲ διὰ ταῦτα τῶν ὑπάτων ψηφισαμένων ἐπαγαγὼν αὐτοῖς ἐκκλησιάζουσι περὶ τὸν νεὼν τῶν Διοσκοῦρων ὄχλον ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸ Πομπηίου τοῦ ὑπάτου μειράκιον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνείλεν· αὐτὸς δὲ Πομπηῖος λαθὼν ἐξέφυγε. Σύλλας δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μαρίου συνδιωχθεὶς ἠναγκάσθη προελθὼν τὰς ἀπραξίας λῦσαι.

App. *Bell. Civ.* i. 56 καὶ ὁ Σύλλας ἐπελθὼν ἐβάστασε τὴν ἀργίαν, ἧς τε Καπύην ἐπὶ τὸν ἐκεῖ στρατόν, ὥς ἐκ Καπύης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτου πόλεμον διαβαλὼν, ἠπείγετο [cf. Cic. *Phil.* viii. 2. 7 ; Vellei. ii. 18].

Plut. *Sulla*, 9 φθάσαντος δὲ τοῦ Σύλλα διαφυγεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τῶν στρατιωτῶν, ὥς ἐπύθοντο ταῦτα (the transference of the command), καταλευσάντων τοὺς χιλιάρχους. . .

Diod. xxxvii. 2 ὁ μέντοι Σύλλας ὑπάτος ὢν χωρισθεὶς τῆς Ῥώμης πρὸς τὰς περὶ Νῶλαν ἡθροισμένας παρεγένετο δυνάμεις.

καὶ πολλοὺς τῶν πλησιοχώρων καταπληξάμενος ἠνάγκασε παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις.

The Sulpician Laws carried.

App. Bell. Civ. i. 56 ὁ δὲ Σουλπίκιος, ἀναιρεθείσης τῆς ἀργίας καὶ Σύλλα τῆς πόλεως ἀποστάντος, ἐκύρου τὸν νόμον.

Plut. Sulla, 9 ἡ δὲ σύγκλητος ἦν μὲν οὐχ αὐτῆς, ἀλλὰ τοῖς Μαρίου καὶ Σουλπικίου διωκεῖτο προστάγμασι.

Id. Mar. 35 ὁ τε Σουλπίκιος ἤδη κρατῶν ἐχειροτόνησε τῷ Μαρίῳ τὴν στρατηγίαν.

Return of Sulla ; outlawry of his opponents ; death of Sulpicius and repeal of his laws ; flight of Marius.

Liv. Ep. lxxvii. Sulla consul cum exercitu in urbem venit, et adversus factionem Sulpicii et Marii in ipsa urbe pugnavit eamque expulit ; ex qua duodecim a senatu hostes, inter quos C. Marius pater et filius iudicati sunt. P. Sulpicius cum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus et occisus est. Servus, ut praemium promissum indici haberet, manumissus et ob scelus proditi domini de saxo deiectus est. C. Marius filius in Africam traiecit. C. Marius pater cum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis ; et cum missus ad occidendum eum servus natione Gallus maiestate tanti viri perterritus recessisset, impositus publice in navim delatus est in Africam.

App. Bell. Civ. i. 60 τότε δὲ Σουλπίκιον δημαρχοῦντα ἔτι, καὶ σὺν αὐτῷ Μάριον ἐξάκεις ὑπατευκότα, καὶ τὸν Μαρίου παῖδα καὶ Πόπλιον Κέθηγον καὶ Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Γναῖον καὶ Κόϊντον Γράνιον, καὶ Πόπλιον Ἀλβινοσουανὸν καὶ Μάρκον Λαιτῳρίον, ἐτέρους τε ὅσοι μετ' αὐτῶν ἐς δώδεκα μάλιστα ἐκ Ῥώμης διεπεφεύγεσαν, ὥς στάσιν ἐγείραντας καὶ πολεμήσαντας ὑπάτοις, καὶ δούλοις κηρύξαντας ἐλευθερίαν ἐς ἀπόστασιν, πολεμίους Ῥωμαίων ἐψήφιστο εἶναι, καὶ τὸν ἐντυχόντα νηποινὶ κτείνειν ἢ ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους· τὰ τε ὄντα αὐτοῖς ἐδεδήμειτο. καὶ ζητηταὶ διέθεον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας [cf. Diod. xxxvii. 29].

Plut. Sulla, 10 Σύλλας δὲ τὴν βουλὴν συναγαγὼν καταψηφίζεται θάνατον αὐτοῦ τε Μαρίου καὶ ὀλίγων ἄλλων, ἐν οἷς Σουλπίκιος ἦν ὁ δῆμαρχος.

Val. Max. iii. 8. 5 Dispulsis prostratisque inimicorum partibus Sulla occupata urbe senatum armatus coegerat ac summa cupiditate ferebatur ut C. Marius quam celerrime hostis iudicaretur.

Vellei. ii. 19 Tum Sulla contracto exercitu ad urbem rediit eamque armis occupavit, duodecim auctores novarum pessimarumque rerum, inter quos Marium cum filio et P. Sulpicio, urbe exturbavit ac lege lata exules fecit [cf. Cic. *Phil.* viii. 2. 7; *de Har. Resp.* 25. 54; Vellei. ii. 19; for the march of Sulla on Rome and his victory cf. Plut. *Sulla*, 9; *Mar.* 35; App. *Bell. Civ.* i. 57-8. For the death of Sulpicius cf. Cic. *Brut.* 64. 227; [Cic.] *ad Herenn.* i. 15, 25; iv. 22, 31; Val. Max. vi. 5. 7. For the flight of Marius cf. Plut. *Mar.* 35-40; *Sert.* 4; Vellei. ii. 19; Val. Max. ii. 10. 6; Diod. xxxvii. 29; Oros. v. 19; [Victor] *de Vir. Ill.* 67; Cic. *de Fin.* ii. 32. 105; *pro Sest.* 22. 50; *in Pis.* 19. 43; *pro Planc.* 10. 26].

Sullan Legislation; leges Corneliae Pompeiae.

Liv. *Ep.* lxxvii. L. Sulla civitatis statum ordinavit, exinde colonias deduxit.

App. *Bell. Civ.* i. 59 ἅμα δ' ἡμέρα τὸν δῆμον ἐς ἐκκλησίαν συναγαγόντες ὠδύροντο περὶ τῆς πολιτείας ὡς ἐκ πολλοῦ τοῖς δημοκοποῦσιν ἐκδεδομένης, καὶ αὐτοὶ τάδε πράξαντες ὑπ' ἀνάγκης. ἐσηγοῦντό τε μὴδὲν ἔτι ἀπροβούλευτον ἐς τὸν δῆμον ἐσφέρεισθαι, νενομισμένον μὲν οὕτω καὶ πάλαι, παραλελυμένον δ' ἐκ πολλοῦ, καὶ τὰς χειροτονίας μὴ κατὰ φυλὰς ἀλλὰ κατὰ λόχους, ὡς Τύλλιος βασιλεὺς ἔταξε, γίνεσθαι, νομίσαντες διὰ δυοῖν τοίνυν οὔτε νόμον οὐδένα πρὸ τῆς βουλῆς ἐς τὸ πλῆθος ἐσφερόμενον, οὔτε τὰς χειροτονίας ἐν τοῖς πένησι καὶ θραυστάτοις ἀντὶ τῶν ἐν περιουσίᾳ καὶ εὐβουλίᾳ γιγνομένας, δώσειν ἔτι στάσεων ἀφορμάς. πολλὰ τε ἄλλα τῆς τῶν δημάρχων ἀρχῆς, τυραννικῆς μάλιστα γεγεννημένης, περιελόντες, κατέλεξαν ἐς τὸ βουλευτήριον, ὀλιγανθρωπότατον δὴ τότε μάλιστα ὃν καὶ παρὰ τοῦτ' εὐκαταφρόνητον ἀθρόους ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν τριακοσίους. ὅσα τε ὑπὸ Σουλπικίου ἐκεκύρωτο μετὰ τὴν κεκηρυγμένην ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἀργίαν, ἅπαντα διελλύετο ὡς οὐκ ἔννομα.

Vnciaria Lex.

Festus p. 375 Vnciaria lex appellari coepta est, quam L. Sulla et Pompeius Rufus tulerunt, qua sanctum est ut debitores decimam partem. . . .

Sulla's conduct in Rome; election of Magistrates.

App. *Bell. Civ.* i. 63 ἐν δὲ Ῥώμῃ Σύλλας μὲν, ὅπλοις τὴν πόλιν ὃδε πρῶτος καταλαβὼν τε καὶ δυνηθεὶς ἂν ἴσως ἤδη μοναρχεῖν, ἐπεὶ

τοὺς ἐχθροὺς ἡμύνατο, τὴν βίαν ἐκὼν ἀπέθετο, καὶ τὸν στρατὸν ἐς Καπύην προπέμψας αὐθις ἤρχεν ὡς ὕπατος.

Plut. Sulla, 10 θεραπεύων τὸ τῶν πολλῶν μῖσος ὕπατον κατέστησεν ἀπὸ τῆς ἐναντίας στάσεως Δεύκιον Κίνναν, ἀραῖς καὶ ὄρκοις καταλαβὼν εὐνοήσειν τοῖς ἑαυτοῦ πράγμασιν. ὁ δὲ ἀναβὰς εἰς τὸ Καπιτώλιον ἔχων ἐν τῇ χειρὶ λίθον ὤμνυν, εἶτα ἐπαρασάμενος ἑαυτῷ μὴ φυλάττοντι τὴν πρὸς ἐκείνον εὐνοίαν ἐκπεσεῖν τῆς πόλεως ὥσπερ ὁ λίθος διὰ τῆς χειρός, κατέβαλε χαμᾶζε τὸν λίθον οὐκ ὀλίγων παρόντων [cf. Schol. Gronov. p. 410 Orelli (ad Cic. in Cat. iii. 10. 24)].

Dio Cass. frg. 100 (cxvii. Tauchn.) τὸν Κίνναν Γναῖόν τέ τινα Ὀκτάουιον διαδόχους ἀπέφηνεν . . . τοῦτον μὲν γὰρ ἐπὶ τε ἐπιεικεῖα ἐπαινούμενον ἠπίστατο καὶ οὐδὲν παρακινήσειν ἐνόμιζεν· ἐκείνον δὲ . . . οὐκ ἠθέλησε . . . ἐκπολεμῶσαι, δυνάμενόν τέ τι καὶ αὐτὸν ἦδη καὶ ἐτοίμως . . . ἔχοντα πᾶν ὁτιοῦν ὑπουργῆσαι.

Murder of the consul Q. Pompeius.

App. Bell. Civ. i. 63 Κόιντον δὲ Πομπήϊον, τὸν ἕτερον ὕπατον, ὁ δῆμος οἰκτεῖρων τοῦ δέους ἐψηφίσατο ἄρχειν Ἰταλίας καὶ ἑτέρου τοῦ περὶ αὐτὴν στρατοῦ, τότε ὄντος ὑπὸ Γναίῳ Πομπηίῳ. τοῦθ' ὁ Γναῖος πυθόμενός τε καὶ δυσχεράνας ἦκοντα μὲν τὸν Κόιντον ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσεδέξατο, καὶ τῆς ἐπιούσης τι χρηματίζοντος ὑπεχώρησε μικρὸν οἷα ιδιώτης, μέχρι τὸν ὕπατον πολλοὶ καθ' ὑπόκρισιν ἀκροάσεως περιστάντες ἔκτειναν [cf. Liv. Ep. lxxvii; Vellei. ii. 20].

External History.

Social War. Decisive victories of Cn. Pompeius in the North, of Mam. Aemilius and Q. Metellus in the South.

Liv. Ep. lxxvi. Asculum a Cn. Pompeio captum est, caesis et a Mam. Aemilio legato Italicis. Silo Pompaedius dux Marsorum auctor eius rei in proelio cecidit.

Vellei. ii. 21 Cn. Pompeius, Magni pater, . . . Asculum cepit, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v et lxx milia civium Romanorum, amplius lx Italicorum una die conflixerant.

Florus ii. 6 (iii. 18) Strabo vero Pompeius omnia flammis ferroque populatus non prius finem caedium fecit quam Asculi eversione manibus tot exercituum consulum direptarumque urbium dis litaretur utcumque.

Diod. xxxvii. 2 συμβαλὼν δὲ Ῥωμαίοις (Πομπαιδῖος) Μαμέρκου στρατηγοῦντος αὐτῶν, Ῥωμαίους μὲν ἀναιρεῖ ὀλίγους· τῶν δὲ οἰκείων ὑπὲρ ἑξακισχιλίους ἀποβάλλει. καὶ Μέτελλος κατὰ τὴν Ἀπουλίαν τὴν Οὐενουσίαν πόλιν ἀξιόλογον οὔσαν καὶ στρατιώτας πολλοὺς ἔχουσιν ἐξεπολιόρκησε κατὰ καιρὸν τὸν αὐτὸν . . . ἐπικρατούντων δ' ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῶν Ῥωμαίων, πέμπουσιν οἱ Ἴταλοὶ πρὸς Μιθριδάτην τὸν βασιλέα Πόντου, ἀκμάζοντα τότε πολεμικῇ χειρὶ καὶ παρασκευῇ, ἀξιοῦντες ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν κατὰ Ῥωμαίων ἄγειν τὰς δυνάμεις· οὕτω γὰρ ῥαδίως ἂν συναφθέντων τὸ Ῥωμαϊκὸν καταβληθῆσθεσθαι κράτος. ὁ δὲ Μιθριδάτης ἀπόκρισιν δίδωσιν ἄξειν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπειδὰν αὐτῷ καταστήσῃ τὴν Ἀσίαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἔπραττε. διὸ παντελῶς οἱ ἀποστάται τεταπεινωμένοι ἀπεγίνωσκον· λοιποὶ γὰρ ὑπῆρχον Σαυνιτῶν ὀλίγοι καὶ Σάβελλοι διατρίβοντες ἐν τῇ Νώλῃ, καὶ πρὸς γε τούτοις οἱ περὶ Λαμπώνιον καὶ Κλεπίτιον, ἔχοντες λείψανα τῶν Λευκανῶν [cf. App. *Mithr.* 112].

App. *Bell. Civ.* i. 53 Καικίλιος δ' αὐτῷ (Κοσκωνίῳ) Μέτελλος ἐπελθὼν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν διάδοχος, ἐς Ἰάπυγας ἐμβαλὼν ἐκράτει καὶ ὅδε μάχῃ τῶν Ἰαπύγων. καὶ Πομπαιδῖος, ἄλλος τῶν ἀφεστῶτων στρατηγός, ἐνταῦθα ἔπεισεν· οἱ δὲ λοιποὶ σποράδην ἐς τὸν Καικίλιον διέφυγον. καὶ τότε μὲν ἦν περὶ τὴν Ἰταλίαν ἀμφὶ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ἀκμάσαντα δὴ μάλιστα μέχρι τῶνδε, ἕως Ἰταλία πᾶσα προσεχώρησεν ἐς τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν, χωρὶς γε Λευκανῶν καὶ Σαυνιτῶν τότε.

[Victor] *de Vir. Ill.* 63 Quintus Metellus Pius . . . praetor bello sociali Q. Pompeium Marsorum ducem interfecit.

First Mithridatic War.

Mithridates overruns the province of Asia, orders a general massacre of the Romans, and sends an army to Greece.

(a) *Asia.*

Liv. *Ep.* lxxvi. Ariobarzanes Cappadociae, Nicomedes Bithyniae regno a Mithridate Ponti rege pulsi sunt. . . (lxxvii) Mithridates Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis et pulso Aquillio legato Phrygiam, provinciam populi Romani cum ingenti exercitu intravit.

Memnon *frg.* c. 31 ὕστερον δὲ Σύλλα καὶ Μαρίου περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἀναρριπισάντων τὴν στάσιν, τέσσαρας μυριάδας πεζῶν καὶ μυρίους ἱππέας Ἀρχελάῳ τῷ στρατηγῷ παραδόντες ὁ Μιθριδάτης κατὰ Βιθυνῶν ἐκέλευσε στρατεύειν, καὶ κρατεῖ τῆς

μάχης συμβαλὼν Ἀρχέλαος, φεύγει δὲ καὶ Νικομήδης μετ' ὀλίγων. ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης, παραγεγονότος αὐτῷ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀμασίᾳ πεδίου διὰ τῆς Παφλαγονίας ἔπει, πεντεκαίδεκα μυριάδας στρατὸν ἐπαγόμενος. Μάνιος δέ, τῶν ἀμφὶ Νικομήδην συστρατευομένων αὐτῷ μονῇ τῇ τοῦ Μιθριδάτου φήμῃ διασκεδασθέντων, μετὰ Ῥωμαίων ὀλίγων ἀντιπαρατάσσεται Μηνοφάνει τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ, καὶ τραπεῖς φεύγει πᾶσαν τὴν δύναμιν ἀποβαλὼν. ἐμβαλὼν δὲ σὺν ἀδείᾳ Μιθριδάτης εἰς τὴν Βιθυνίαν τὰς τε πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀμαχὶ κατέσχε, καὶ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν αἱ μὲν ἡλίσκοντο αἱ δὲ προσεχώρουν τῷ βασιλεῖ, καὶ μεταβολὴ τῶν ὄλων ἀθρόα καθίστατο, Ῥοδίων μόνον πρὸς Ῥωμαίους στεργόντων φιλίαν· δι' ἣν κατ' αὐτῶν Μιθριδάτης καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐκίνει τὸν πόλεμον, εἰ καὶ τὸ πλεόν Ῥόδιοι ἔσχον, ὥς καὶ αὐτὸν Μιθριδάτην ναυμαχοῦντα ἐγγὺς τοῦ ἀλῶναι ἐλθεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης ὥς οἱ κατὰ τὰς πόλεις σποράδες Ῥωμαῖοι τῶν παρ' αὐτοῦ διανοουμένων ἐμποδῶν ἴστανται, γράφει πρὸς πάσας, ὑπὸ μίαν ἡμέραν τοὺς παρ' αὐταῖς Ῥωμαίους φονεῦειν. καὶ πολλοὶ πεισθέντες τοσοῦτον φόνον εἰργάσαντο ὥς μυριάδας ὀκτὼ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν διὰ ξίφους ὄλεθρον ὑποστήναι.

App. *Mithr.* 22 σατράπαις ἅπασι καὶ πόλεων ἄρχουσι δι' ἀπορρήτων ἔγραφε, τριακοστὴν ἡμέραν φυλάξαντας ὁμοῦ πάντας ἐπιθέσθαι τοῖς παρὰ σφίσιν Ῥωμαίοις καὶ Ἰταλοῖς, αὐτοῖς τε καὶ γυναιξίν αὐτῶν καὶ παισὶ καὶ ἀπελευθέροις ὅσοι γένους Ἰταλικοῦ, κτείναντάς τε ἀτάφους ἀπορρῖψαι καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς μερίσασθαι πρὸς βασιλέα Μιθριδάτην. ἐπεκέρηξε δὲ καὶ ζημίαν τοῖς καταθάπτουσιν αὐτοὺς ἢ ἐπικρύπτουσι, καὶ μήνυτρα τοῖς ἐλέγχουσιν ἢ τοὺς κρυπτομένους ἀναιροῦσι, θεράπουσι μὲν ἐπὶ δεσπότης ἐλευθερίαν, χρήσταις δ' ἐπὶ δανειστὰς ἡμισυ τοῦ χρέους. τάδε μὲν δὴ δι' ἀπορρήτων ὁ Μιθριδάτης ἐπέστελλεν ἅπασιν ὁμοῦ, καὶ τῆς ἡμέρας ἐπελθούσης συμφορῶν ἰδέαι ποικίλαι κατὰ τὴν Ἀσίαν ἦσαν.

Diod. xxxvii. 26 ὁ Μιθριδάτης τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνας κατὰ τὴν Ἀσίαν νικήσας, καὶ πολλοὺς ζωγρήσας, ἅπαντας τιμήσας καὶ ἐσθῆσι καὶ ἐφοδίοις ἀπέλυσεν εἰς τὰς πατρίδας . . . ἐνέπεσεν εἰς τὰς πόλεις ὁρμὴ προστίθεσθαι τῷ βασιλεῖ . . . καὶ κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ βασιλέως ἀπήντων αἱ πόλεις ἐκχεόμεναι πανδημεῖ μετ' ἐσθῆτος λαμπρᾶς καὶ πολλῆς χαρᾶς [cf. App. *Mithr.* 17-27; Plut. *Sulla*, 11; Vellei. ii. 18; Strabo xii. 3. 40; Florus iii. 5; Eutrop. v. 5; Justin. xxxviii. 3; Oros. vi. 2. For the massacre of the Romans cf. Cic. *pro Leg. Man.* 5. 11; 3. 7; Dio Cass. *frg.* 99. 1 (cxv. Tauchn.); Tac. *Ann.* iv. 14; Plin. *Hist. Nat.* ii. 209. For the escape of P. Rutilius Rufus from Mitylene at

that time see Cic. *pro Rab. Post.* 10. 27. For the death of M'. Aquillius see App. *Mithr.* 21; Cic. *Tusc. Disp.* v. 5. 14; but cf. Licinian. p. 35. For the faithfulness of Rhodes see App. *Mithr.* 24-26; and for that of Lagina Inscr. in Reinach, *Mithr. Eup.* App. ii. n. 18, and in *Bull. Corr. Hell.* ix. 473, ll. 36 foll.].

(b) *Greece.*

Liv. *Ep.* lxxviii. Archelaus praefectus regis in Graeciam cum exercitu venit, Athenas occupavit. Praeterea trepidationem urbium insularumque, aliis ad Mithridatem aliis ad populum Romanum civitates suas trahentibus, continet.

Memnon, *frg.* 32 Ἐρετρίας δὲ καὶ Χαλκίδος καὶ ὅλης Εὐβοίας τοῖς τοῦ Μιθριδάτου προσθεμένων, καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῷ προσχωρούντων, καὶ μὴν καὶ Λακεδαιμονίων ἡττηθέντων, Σύλλαν ἐκπέμπουσιν οἱ Ῥωμαῖοι.

Florus i. 40 (iii. 5) Terror Asiae Europam quoque regi aperiebat. Itaque missis Archelao Neoptolemoque praefectis, excepta Rhodo, quae pro nobis firmiter stetit, ceterae Cyclades, Delos, Euboea, et ipsum Graeciae decus Athenae tenebantur. Italiam iam ipsamque urbem Romam regius terror adflabat.

Paus. i. 20. 5 ἦν Ἀριστίων Ἀθηναῖος, ᾧ Μιθριδάτης πρεσβεύειν εἰς τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἐχρήτο. οὗτος ἀνέπεισεν Ἀθηναίους Μιθριδάτην θέσθαι Ῥωμαίων ἐπίπροσθεν· ἀνέπεισε δὲ οὐ πάντας, ἀλλ' ὅσον δήμος ἦν καὶ δήμου τὸ παραχῶδες· Ἀθηναῖοι δὲ ὧν τις λόγος παρὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐκπίπτουσιν ἐβελονταί.

Plut. *Sulla*, 11 Ἀρχέλαος ταῖς μὲν ναυσὶν ὁμοῦ τι συμπάσης ἐπικρατῶν τῆς θαλάττης τὰς τε Κυκλάδας νήσους ἐδουλοῦτο, καὶ τῶν ἄλλων ὅσαι Μαλέας ἐντὸς ἰδρυνται, καὶ τὴν Εὐβοίαν αὐτὴν εἶχεν, ἐκ δὲ Ἀθηνῶν ὁρμώμενος τὰ μέχρι Θετταλίας ἔθνη τῆς Ἑλλάδος ἀφίστη. . . . (12) Σύλλας δὲ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις εὐθὺς εἶχεν ἐπιπρεσβευομένας καὶ καλούσας, ταῖς δὲ Ἀθήναις διὰ τὸν τύραννον Ἀριστίωνα βασιλεύεσθαι ἡναγκασμέναις ἄθρους ἐπέστη καὶ τὸν Πειραιᾶ περιλαβὼν ἐπολιόρκει [cf. Posidon. *ap.* Athen. *F. H. G.* iii. 267; Strabo, ix. 1. 20; App. *Mithr.* 28; Plut. *Sulla*, 13; *Mor.* 809 E; Dio Cass. *frg.* 99 (cxxiv. Tauchn.)].

Campaign of Bruttius Sura.

App. *Mithr.* 29 ἐπὶ τε Βοιωτίαν τραπεῖς (Bruttius Sura) . . . ἀμφὶ Χαιρώνειαν Ἀρχελάω καὶ Ἀριστίωνι τρισὶν ἡμέραις συνεπλέκετο, ἴσου καὶ ἀγχωμάλου παρ' ὅλον τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔργου γιγνομένου. Λακώνων δὲ καὶ Ἀχαιῶν εἰς συμμαχίαν Ἀρχελάω καὶ Ἀριστίωνι προσιόντων, ὁ Βρέττιος ἅπασιν ὁμοῦ γενομένοις οὐχ ἡγούμενος

ἀξιόμαχος ἔτι ἔσεσθαι ἀνεξεύγνυν ἐς τὸν Πειραιᾶ, μέχρι καὶ τοῦδε Ἀρχέλαος ἐπιπλεύσας κατέσχευεν [cf. Plut. *Sulla*, 11].

(c) *Thrace.*

Plut. *Sulla*, 11 Ἀριαράθης . . . Θράκην καὶ Μακεδονίαν ἐπήει στρατῷ μεγάλῳ προσαγόμενος.

App. *Mithr.* 15 (Mithridates) φίλοις . . . ἐς πᾶν τὸ κελευόμενον ἐτοίμοις χρήται Σκύθαις τε καὶ Ταύροις καὶ Βαστέρναις καὶ Θραξὶ καὶ Σαρμάταις καὶ πᾶσι τοῖς ἀμφὶ Τανάιν τε καὶ Ἰστρον καὶ τὴν λίμνην ἔτι τὴν Μαιώτιδα.

B. C. 87 : A. U. C. 667.

Consuls, Cn. Octavius, L. Cornelius Cinna.

Internal History.

Revolutionary proposals of Cinna in Rome. Opposition of Octavius. Cinna driven from Rome. Appointment of L. Cornelius Merula as consul in place of Cinna.

App. *Bell. Civ.* i. 64 οἱ δὲ τῶν φυγάδων φίλοι Κίinna τῷ μετὰ Σύλλαν ὑπατεύοντι θαρροῦντες τοὺς νεοπολίτας ἠρέθιζον ἐς τὸ ἐνθύμημα τοῦ Μαρίου, ταῖς φυλαῖς ἀξιοῦν ἀναμιχθῆναι, ἵνα μὴ τελευταῖοι ψηφιζόμενοι πάντων ὦσιν ἄκυροι. τοῦτο δὲ προοίμιον τῆς αὐτοῦ τε Μαρίου καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν ἄνδρα καθόδου. ἀνθισταμένων δὲ τῶν ἀρχαίων κατὰ κράτος, Κίννας μὲν τοῖς νεοπολίταις συνέπραττε, νομιζόμενος ἐπὶ τῷδε τριακόσια δωροδοκῆσαι τάλαντα, τοῖς δ' ἀρχαίοις ὁ ἕτερος ὑπατος Ὀκτάουιος. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν προλαβόντες τὴν ἀγορὰν μετὰ κεκρυμμένων ξιφιδίων ἐβόων ἐς τὰς φυλάς πάσας ἀναμιγῆναι. τὸ δὲ καθαρώτερον πλῆθος ἐς τὸν Ὀκτάουιον ἐχώρει, καὶ οἶδε μετὰ ξιφιδίων . . . Ὀκτάουιος . . . κατέβαινε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ μετὰ πυκνοῦ πάνν πλῆθους . . . ὅσοι δ' αὐτῷ συνῆσαν, χωρὶς ἐπαγγέλματος ἐμπεσόντες τοῖς νεοπολίταις ἔκτεινάν τε πολλοὺς καὶ ἐτέρους φεύγοντας ἐπὶ τὰς πύλας ἐδίωκον (65) Κίννας δὲ . . . ἀνὰ τὴν πόλιν ἔθει τοὺς θεράποντας ἐπ' ἐλευθερίᾳ συγκαλῶν. οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσιόντος ἐξέδραμεν ἐς τὰς ἀγχοῦ πόλεις . . . ἐρεθίζων ἅπαντας ἐς ἀπόστασιν καὶ χρήματα ἐς τὸν πόλεμον συλλέγων . . . ἡ μὲν δὴ βουλὴ τὸν Κίνναν . . . ἐψηφίσατο μήτε ὑπατον μήτε πολίτην ἔτι εἶναι, καὶ Λεύκιον Μερόλαν ἐχειροτόνησαν ἀντ' αὐτοῦ, τὸν ἱερέα τοῦ Διός . . . Κίννας δὲ ἐς Καπύην τραπόμενος ἔνθα Ῥωμαίων στρατὸς ἄλλος ἦν, τοὺς τε ἄρχοντας αὐτοῦ καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπεδήμουν ἐθεράπευε . . . (66) οἱ δὲ (the allied cities) χρήματά τε αὐτῷ καὶ στρατιὰν συνετέλουν.

Cic. *Phil.* viii. 2. 7 Ceteris enim bellis maximeque civilibus contentionem rei publicae causa faciebat. Sulla cum Sulpicio de iure legum, quas per vim Sulla latas esse dicebat, Cinna cum Octavio de novorum civium suffragiis, rursus cum Mario et Carbone Sulla, ne dominarentur indigni, et ut clarissimorum hominum crudelissimam poeniretur necem.

Schol. Gronov. p. 410 Orelli (*ad Cic. in Cat.* iii. 10. 24) Coepit Cinna de libertinorum suffragiis agere. Octavius cum senatus contra ipsum habuit. Ortum est bellum civile. Expulit Octavius. Cinna expulsus corrumpit milites, pretio collegit exercitum: misit ad Marium in Africa. Composuit legiones solutis ergastulis et venit. Tunc occisus est Octavius et occisus Antonius orator, Crassi, Catuli, ipsa lumina civitatis.

Vellei. ii. 20 Cinna in omnibus tribubus eos se distributurum pollicitus est; quo nomine ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciverat. E qua pulsus collegae optimatumque viribus cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate senatus consulatus ei abrogatus est suffectusque in eius locum L. Cornelius Merula flamen dialis. Haec iniuria homine quam exemplo dignior fuit. Tum Cinna corruptis primo centurionibus ac tribunis, mox etiam spe largitionis militibus, ab eo exercitu qui circa Nola erat receptus est. Is cum universus in verba eius iurasset, retinens insignia consulatus patriae bellum intulit, fretus ingenti numero novorum civium, e quorum delectu trecentas amplius cohortes conscripserat ac triginta legionum instar impleverat. Opus erat partibus auctoritate, cuius augendae gratia C. Marium cum filio de exilio revocavit quique cum iis pulsi erant.

Liv. *Ep.* lxxx. Italicis populis a senatu civitas data est [cf. Liv. *Ep.* lxxix; Plut. *Mar.* 41; *Sert.* 4; Val. Max. i. 6. 10; Florus iii. 21. 9; Cic. *Phil.* viii. 2. 7; xiii. 1. 2; *De Har. Resp.* 25. 54; *in Cat.* iii. 10. 24; *pro Caec.* 30. 87. For the appointment of Merula as consul cf. Diod. xxxviii. 3; for the attachment of Sertorius to the Cinnan party Plut. *Sert.* 4].

Civil War; return of Marius and Cinna to Rome.

Liv. *Ep.* lxxix. Bellum urbi intulit (Cinna) arcesso C. Mario cum aliis exsulibus ex Africa; in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrunt, et cum victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei exstructo ipse supra rogam se trans-

fodit et eodem igni consumptus est. Et cum opprimi inter initia potuisset, Cn. Pompeii fraude, qui utramque partem fovendo vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit, et consulis segnitie confirmati, Cinna et Marius quattuor exercitibus, ex quibus duo Q. Sertorio et Carboni dati sunt, urbem circumsederunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, et crudeliter diripuit. . . . (lxxx.) Samnites, qui soli arma recipiebant, Cinnae et Mario se coniunxerunt; ab iis Plautius cum exercitu caesus est. Cinna et Marius cum Carbone et Sertorio Ianiculum occupaverunt, et fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium et Ariciam et Lanuvium colonias devastavit. Cum nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam et perfidiam et ducum et militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut in diversas partes transibant, Cinna et Marius in urbem recepti sunt; qui velut captam eam caedibus ac rapinis vastaverunt.

Licinian. pp. 23-27 Is (Marius) ergo cum mille circiter Numidis collectis ad Cinnam navi pervenit . . . profectus. Et ex Hispania Brutus ceterique exules ad eum confluerunt. Et cum deformis habitu et cultu ab iis videretur qui eum florentem victoriis norant supplicemque se omnibus quasi oppressus ab inimicis commendaret, mox legionem voluntariorum conscripsit, Cinnaeque tradidit milites et praecepit ut Sertorio et Papirio itemque Milonio traditis exercitus partibus quam celerrime ad urbem veniret quam desertam viderit. Cinnae successum hoc est a Pompeio qui si prompta voluntate, antequam ille valere coepit, rem publicam opportune adiutum vellet ire, facili negotio eum oppressisset. Interea subreperat Marius in Ostiensem portum ubi cum ad noctem usque mansisset, Ostia urbe potitur per Valerium cuius equites praesidebant. Nec Pompeius a Sertorio bellum abstinuit sed palam pugnavit. Et frustra legati ultro citroque missi sunt, cum se Cinna superiorem existimaret. Marius cum suis Ianiculo potitur multis occisis. Qui . . . iugulati sunt. Et Octavius acceptis sex cohortibus a Pompeio . . . ibi Milonius occiditur, ceteri submoventur quos subsidio Milonio Sertorius miserat. Ceciderunt Octaviani sex milia et senator unus Aebutius, adversariorum septem milia. Potuit capi Ianiculum eodem die, nisi Pompeius ultra Octavium progredi passus non fuisset—et ut Crassum revocaret impulit—ne ante debellaretur quam comitia conficerentur ut eum magistratum ipse invaderet, qui timebatur. Nam et Metelli castra in propinquo erant, quem

Catuli duo et Antonius senex legati ut patriae subveniret oraverant.

Plut. *Sert.* 5 Μαρίον δὲ καταπλεύσαντος ἐκ Λιβύης καὶ τῷ Κίννα προστιθέντος ἑαυτὸν ὡς ιδιώτην ὑπάτῳ, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐδόκει δέχεσθαι, Σεργώριος δὲ ἀπηγόρευεν, εἴτε τὸν Κίνναν ἤττον οἰόμενος ἑαυτῷ πρόσεξιν, ἀνδρὸς ἡγεμονικωτέρου παρόντος, εἴτε τὴν βαρύτητα τοῦ Μαρίου δεδοικώς, μὴ πάντα τὰ πράγματα συγχέῃ θυμῷ μέτρον οὐκ ἔχοντι πέρα δίκης ἐν τῷ κρατεῖν προερχόμενος . . . μεταπέμπεται τὸν Μάριον Κίννας, καὶ τριχῇ τῆς δυνάμεως διανεμηθείσης ἤρχον οἱ τρεῖς.

Vellei. ii. 21 Cinna et Marius haud incruentis utrimque certaminibus editis urbem occupaverunt, sed prior ingressus Cinna de recipiendo Mario legem tulit.

Dio Cass. *frg.* 100. 8 (cxix. Tauchn.) ὁ Κίννας τὸν νόμον τὸν περὶ τῆς καθόδου τῶν φυγάδων ἀνενώσατο [cf. App. *Bell. Civ.* i. 67-70; Plut. *Mar.* 41-43; *Sert.* 4-5; Vellei. ii. 21; Dio Cass. *frg.* 100. 8 (cxix. Tauchn.); Oros. v. 19; Eutrop. v. 7; Florus ii. 9 (iii. 21); Obsequens, 116; Cic. *post Red. in Sen.* 15. 38; *post Red. ad Quir.* 3. 7; 8. 19].

Marius and Cinna in Rome. Massacre of their opponents.

Liv. *Ep.* lxxx. (Cinna et Marius) caedibus ac rapinis vastaverunt (urbem), Cn. Octavio consule occiso et omnibus adversae partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, C. et L. Caesare, quorum capita in rostris posita sunt. . . Crassus ne quid indignum virtute sua pateretur gladio se transfixit.

Cic. *De Or.* iii. 3. 8 . . . ut mihi non erepta L. Crasso a dis immortalibus vita, sed donata mors esse videatur. Non vidit . . . C. Mari fugam, non illam post reditum eius caedem omnium crudelissimam, non denique in omni genere deformatam eam civitatem in qua ipse florentissima multum omnibus gloria praestitisset . . . Tenemus enim memoria Q. Catulum virum omni laude praestantem, cum sibi non incolumem fortunam sed exitum et fugam deprecaretur, esse coactum ut vita se ipse privaret. Iam M. Antoni in eis ipsis rostris in quibus ille rem publicam constantissime consul defenderat quaeque censor imperatoriis manubiis ornarat, positum caput illud fuit a quo erant multorum [civium] capita servata; neque vero longe ab eo C. Iuli caput hospitis Etrusci scelere proditum cum L. Iuli fratris capite iacuit, ut ille, qui haec

non vidit, et vixisse cum re publica pariter et cum illa simul exstinctus esse videatur. Neque enim propincum suum maximi animi virum P. Crassum suapte interfectum manu neque collegae sui pontificis maximi sanguine simulacrum Vestae respersum esse vidit; cui maerori, qua mente ille in patriam fuit, etiam C. Carbonis inimicissimi hominis eodem illo die mors fuisset nefaria; non vidit eorum ipsorum, qui tum adulescentes Crasso se dicarant, horribilis miserosque casus. Ex quibus Cotta, quem ille florentem reliquerat, paucis diebus post mortem Crassi depulsus per invidiam tribunatu non multis ab eo tempore mensibus eiectus est a civitate.

App. Bell. Civ. i. 71 (Octavius) εἰπὼν οὐποτε προλείψειν τὴν πόλιν ὑπατος ὢν, ἐς τὸ Ἰάνουκλον, ἐκστὰς τοῦ μέσου, διῆλθε μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ τινος ἔτι καὶ στρατοῦ, ἐπὶ τε τοῦ θρόνου προυκάθητο τὴν τῆς ἀρχῆς ἐσθῆτα ἐπικείμενος, ῥάβδων καὶ πελέκων ὡς ὑπάτῳ περικειμένων . . . ὁ δὲ Κηνησορίνος αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐκτεμὼν ἐκόμισεν ἐς Κίνναν, καὶ ἐκρεμάσθη πρὸ τῶν ἐμβόλων ἐν ἀγορᾷ πρώτου τοῦδε ὑπάτου. μετὰ δ' αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων ἀναιρουμένων ἐκρήμναντο αἱ κεφαλαί, καὶ οὐ διέλιπεν ἔτι καὶ τότε τὸ μύσος, ἀρξάμενόν τε ἀπὸ Ὀκταουίου καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀναιρουμένους περιόν . . . (74) ἐπὶ δὲ τούτοις, ἐς ὑπόκρισιν ἀρχῆς ἐννόμου μετὰ τοσοῦσδε φόνους ἀκρίτους, ὑπεβλήθησαν κατήγοροι τῷ τε ἱερεὶ τοῦ Διὸς Μερόλα κατ' ὀργὴν ἅρα τῆς ἀρχῆς ἣν Κίνναν οὐδὲν ἀδικῶν διεδέδεκτο, καὶ Λουτατίῳ Κάτλῳ τῷ Μαρίου περὶ τὰ Κιμβρικά συνάρχῳ . . . οὗτοι μὲν δὴ φυλασσόμενοι τε ἀφανῶς, καὶ τῆς κυρίας ἡμέρας ἐπελθούσης, ἐς τὴν δίκην ἀνακαλούμενοι . . . Μερόλας μὲν τὰς φλέβας ἐνέτεμεν ἑαυτοῦ . . . Κάτλος δὲ ἐν οἰκῇματι . . . ἐκὼν ἀπεπνίγη.

Diod. xxxviii. 2 ὁ δὲ Ὀκτάουιος οὐδενὶ τρόπῳ συγχωρήσειν ἑαυτὸν ἔφη καὶ τὴν Ῥώμην ὑπὸ τὴν Κίννου δεσποτείαν. καὶ γὰρ ἂν εἰ πάντες αὐτὸν καταλίπωσιν, ὅμως ἑαυτὸν διατηρήσειν ἄξιον τῆς ἡγεμονίας καὶ μετὰ τῶν τὰ αὐτὰ φρονοῦντων.

Plut. Sert. 5 Σερτώριος λέγεται μόνος οὔτε ἀποκτεῖναί τινα πρὸς ὀργὴν οὔτε ἐνυβρίσαι κρατῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ Μαρίῳ δυσχεραίνειν καὶ τὸν Κίνναν ἐντυγχάνων ἰδίᾳ καὶ δεόμενος μετριώτερον ποιεῖν [cf. Plut. Mar. 43-4; Vellei. ii. 22; Diod. xxxviii. 4; Dio Cass. frg. 100 (cxix. Tauchn.); Eutrop. v. 7; Oros. v. 19; Florus ii. 9 (iii. 21); Val. Max. ii. 8. 7; iv. 3. 14; v. 3. 3; Cic. pro Sest. 36. 77; 21. 48; in Cat. iii. 10. 24; Brut. 89. 307; pro Scauro 3. 1; Phil. i. 14. 34; Tusc. Disp. v. 19. 55; de Nat. Deor. iii. 32, 80; ad Att. ix. 10. 3; Inc. Paneg. Constantin. 20].

Consular Elections.

Citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renuntiaverunt (Marius et Cinna), eodemque die quo magistratum inierunt, Marius Sex. Licinium senatorem de saxo deici iussit [cf. Plut. *Mar.* 45; App. *Bell. Civ.* i. 75].

External History.*Close of the Social War.*

Diod. xxxvii. 2 τοῦ δὲ Σύλλα στρατεύσαντος μὲν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν κατὰ Μιθριδάτου τῆς δὲ Ῥώμης μεγάλας ταραχαῖς καὶ φόνοις ἐμφυλίοις περισπωμένης, Μάρκος Λαμπώνιος καὶ Τιβέριος Κλεπίτιος, ἔτι δὲ Πομπήϊος, οἱ τῶν ὑπολοίπων Ἰταλιωτῶν στρατηγοί, διατρίβοντες ἐν τῇ Βρεττία Ἰσίας μὲν πόλιν ὀχυρὰν ἐπὶ πολὺν χρόνον πολιορκήσαντες οὐκ ἴσχυσαν ἐλεῖν· μέρος δὲ ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ στρατεύματος καταλιπόντες τῇ λοιπῇ τὸ Ῥήγιον ἰσχυρῶς ἐπολιόρκουν, ἐλπίζοντες εἰ ταύτης κρατήσαιεν ῥαδίως εἰς τὴν Σικελίαν διαβιβάσειν τὰς δυνάμεις, καὶ κρατήσαι τῆς εὐδαιμονεστάτης τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον νήσων. ἀλλ' ὁ ταύτης στρατηγὸς Γαίος Ὀρβανὸς πολλῇ δυνάμει καὶ παρασκευῇ καὶ προθυμίᾳ χρησάμενος καὶ καταπληξάμενος τοὺς Ἰταλιώτας τῷ μεγέθει τῆς παρασκευῆς, ἐξήρπασε τοὺς Ῥηγίους. εἶτα τῆς περὶ Σύλλαν καὶ Μάριον ἐμφυλίου στάσεως ἀναρριπισθείσης Ῥωμαίοις, οἱ μὲν Σύλλα οἱ δὲ Μάριον συνεμάχησαν· καὶ τὸ μὲν πλεον αὐτῶν ἔπεσε τοῖς πολέμοις τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐπικρατήσαντι Σύλλα προσεχώρησε. καὶ οὕτω τέλεον τῇ ἐμφυλίῳ συναπέρβῃ στάσει μέγιστος γεγωνὼς καὶ ὁ Μαρσικὸς ἐπικληθεὶς πόλεμος.

*Mithridatic War.**Sulla in Greece. Siege of Athens.*

App. *Mithr.* 30 Σύλλας δ' ὁ τοῦ Μιθριδατείου πολέμου στρατηγὸς ὑπὸ Ῥωμαίων αἰρεθεὶς εἶναι, τότε πρῶτον ἐξ Ἰταλίας σὺν τέλεσι πέντε καὶ σπεύrais τισὶ καὶ ἵλαις ἐς τὴν Ἑλλάδα περαιωθεὶς χρήματα μὲν αὐτίκα καὶ συμμάχους καὶ ἀγορὰν ἔκ τε Αἰτωλίας καὶ Θεσσαλίας συνέλεγεν, ὥς δ' ἀποχρώντως ἔχειν ἐδόκει, διέβαινεν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ τὸν Ἀρχέλαον. παροδεύοντι δὲ αὐτῷ Βοιωτία τε ἀθρόως μετεχώρει, χωρὶς ὀλίγων, καὶ τὸ μέγα ἄστυ αἱ Θῆβαι, μάλα κουφόνως ἀντὶ Ῥωμαίων ἐλόμενοι τὰ Μιθριδάτεια, ὀξύτερον ἔτι, πρὶν ἐς πείραν ἐλθεῖν, ἀπὸ Ἀρχελάου πρὸς Σύλλαν μετετίθεντο. ὁ δ' ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἐχώρει, καὶ μέρος τι στρατοῦ ἐς τὸ ἄστυ περιπέμψας Ἀριστίωνα πολιορκεῖν, αὐτός, ἔνθαπερ ἦν Ἀρχέλαος, ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ κατῆλθε, κατακεκλεισμένων ἐς τὰ τείχη τῶν πολεμίων. . . .

Σύλλας δὲ καὶ τοιοῖσδε οὔσι τοῖς τείχεσιν εὐθὺς ἐπῆγε τὰς κλίμακας, καὶ πολλὰ μὲν ἔδρα πολλὰ δ' ἀντέπασχεν, ἰσχυρῶς τῶν Καππαδοκῶν αὐτὸν ἀμυνομένων, ἔσπε κάμνων ἐς Ἐλευσίνα καὶ Μέγαρα ἀνεχώρει, καὶ μηχανὰς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ συνεπήγγνυτο.

Paus. i. 20. 5 γενομένης δὲ μάχης πολλῶ περιῆσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ φεύγοντας Ἀριστίωνα μὲν καὶ Ἀθηναίους ἐς τὸ ἄστυ καταδιώκουσιν, Ἀρχέλαον δὲ καὶ τοὺς βαρβάρους ἐς τὸν Πειραιᾶ. Μιθριδάτου δὲ στρατηγὸς οὗτος ἦν, ὃν πρότερον τούτων Μάγνητες οἱ τὸν Σίπυλον οἰκοῦντες, σφᾶς ἐπεκδραμόντα αὐτὸν τε τιτρώσκουσι καὶ τῶν βαρβάρων φονεύουσι τοὺς πολλοὺς [cf. Plut. Sulla, 12; Eutrop. v. 6].

Lucullus sent to collect a fleet.

Plut. Luc. 2 τῆς μὲν γῆς ἐπικρατῶν ὁ Σύλλας ἐν ταῖς Ἀθήναις, περικοπτόμενος δὲ τὴν ἀγορὰν ἐκ τῆς θαλάττης ὑπὸ τῶν πολεμίων ναυκρατούντων, ἐξέπεμψεν ἐπ' Αἰγύπτου καὶ Λιβύης τὸν Δούκουλλον ἄξοντα ναὺς ἐκεῖθεν [cf. App. Mithr. 33]. [For the operations of Sulla against Aristion in Athens and Archelaus in the Piraeus see App. Mithr. 34-8.]

Cruelties of Mithridates in Asia.

Liv. Ep. lxxxii. Expugnatae in Asia urbes a Mithridate et crudeliter direpta provincia. [For the treatment of the Galatians see App. Mithr. 46; Plut. de Virt. Mul. 23; of the Chians, App. Mithr. 46, 47; Posidon. frg. 39 (Nic. Dam. frg. 79); Memnon. frg. 33. For the revolt of Ephesus see App. Mithr. 48.]

B. C. 86: A. U. C. 668.

Consuls, C. Marius VII, L. Cornelius Cinna, L. Valerius *suf-fectus*.

Internal History.

Death and funeral of Marius. L. Valerius appointed consul.

App. Bell. Civ. i. 75 πολλὰ καὶ δεινὰ ἐς Σύλλαν ἐπινοῶν τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς ἀρχῆς ἀπέθανε, καὶ Οὐαλέριον Φλάκκον ὁ Κίννας ἐλόμενος ἀντ' αὐτοῦ ἐς τὴν Ἀσίαν ἐξέπεμψεν, ἀποθανόντος δὲ καὶ Φλάκκου Κάρβωνα εἴλετο συνάρχειν ἑαυτῷ.

Diod. xxxvii. 29 τυχὼν ὑπατείας τὸ ἔβδομον οὐκ ἐτόλμησεν ἔτι τῆς τύχης λαβεῖν πείραν δεδιδαγμένος περὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀβε-

βαιότητος μεγάλοις συμπτώμασι. προορώμενος γὰρ τὸν ἀπὸ τοῦ Σύλλα πόλεμον ἐπικρεμάμενον τῇ Ῥώμῃ μετέστησεν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ζῆν ἐκουσίως [cf. [Victor] *de Vir. Ill.* 67].

Liv. *Ep.* lxxx. Idibus Ianuariis decessit.

Plut. *Mar.* 45 ἔτη . . . ἑβδομήκοντα βεβιωκώς [cf. Vellei. ii. 23; Oros. v. 19, 23].

Cic. *pro Rosc. Amer.* 12. 33 (C. Fimbria) cum curasset in funere C. Mari ut Q. Scaevola vulneraretur, vir sanctissimus atque ornatissimus nostrae civitatis, de cuius laude neque hic locus est ut multa dicantur . . . diem Scaevolae dixit, posteaquam comperit eum posse vivere. Cum ab eo quaereretur, quid tandem accusaturus esset eum, . . . aiunt hominem, ut erat furiosus, respondisse, quod non totum telum corpore recepisset [cf. Val. Max. ix. 11. 2].

Censorship of Perpenna and Philippus.

Cic. *in Verr.* i. 55. 143 Qui de L. Marcio M. Perperna censoribus. . . .

Cic. *de Dom.* 32. 84 L. Philippus censor avunculum suum praeteriit in recitando senatu.

Val. Max. viii. 13. 4 Iam de M. Perpenna quid loquar? qui omnibus, quos in senatum consul vocaverat, superstes fuit, septemque tantummodo, quos censor collega L. Philippi legerat, reliquos vidit, toto ordine amplissimo diuturnior [cf. Dio Cass. xli. 14].

Euseb. *Chron.* p. 133 (Schöne) Descriptione Romae facta inventa sunt hominum CCCCLXIII millia.

Consular Law (of Valerius Flaccus) remitting $\frac{2}{4}$ of debts.

Vellei. ii. 23 Suffectus Valerius Flaccus, turpissimae legis auctor, qua creditoribus quadrantem solvi iusserat, cuius facti merita eum poena intra biennium consecuta est.

Sall. *Cat.* 33 Novissime memoria nostra propter magnitudinem aeris alieni volentibus omnibus bonis argentum aere solutum est.

Praetor's Edict about the Currency.

Cic. *de Off.* iii. 20. 80 Ne noster quidem Gratidianus officio viri boni functus est tum cum praetor esset collegiumque praetorium tribuni plebi adhibuissent, ut res nummaria de communi sententia constitueretur; iactabatur enim temporibus illis nummus sic, ut nemo posset scire quid haberet.

Conscripserunt communiter edictum cum poena atque iudicio constitueruntque ut omnes simul in rostra post meridiem escenderent. Et ceteri quidem alius alio : Marius ab subselliis in rostra recta idque quod communiter compositum fuerat solus edixit. Et ea res, si quaeris, ei magno honori fuit, omnibus vicis statuæ, ad eas tus, cerei ; quid multa ? nemo umquam multitudini fuit carior . . . Mario praeripere collegis et tribunis plebi popularem gratiam non ita turpe, consulem ob eam rem fieri, quod sibi tum proposuerat, valde utile videbatur.

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 9. 132 Ars facta denarios probare, tam iucunda plebei lege, ut Mario Gratidiano vicatim totas statuas dicaverit.

Ibid. xxxiv. 6. 27 Statuerunt (statuas) et Romæ in omnibus vicis tribus Mario Gratidiano, ut diximus (cf. xxxiii. 9. 132), easdemque subvertere Sullæ introitu.

Trial of Cn. Pompeius.

Plut. *Pomp.* 4 ἅμα δὲ τῷ τελευτῆσαι τὸν Στράβωνα δίκην κλοπῆς ἔσχεν ὑπὲρ αὐτοῦ δημοσίων χρημάτων ὁ Πομπήϊος.

Cic. *Brut.* 64. 230 (Hortensius) cum . . . Philippo iam sene pro Cn. Pompei bonis dicens in illa causa, adulescens cum esset, princeps fuit, et in eorum, quos in Sulpici aetate posui, numerum facile pervenerat.

Persecutions of Cinna.

Vellei. ii. 23 Dominante in Italia Cinna maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaïam ac deinde post in Asiam perfugit.

Dio Cass. *frg.* 102 (cxxxii. Tauchn.) ὁ Μέτελλος ὑπὸ Κίννου ἡττηθεὶς ἐς τὸν Σύλλαν ἦκε καὶ πλείστα αὐτῷ συνήρατο· πρὸς γάρ τοι τὴν δόξαν τῆς τε δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν τάναντία τῷ Σύλλᾳ πραττόντων . . . προσεχώρησαν σφίσιν.

Plut. *Sulla*, 22 Μετέλλα μόλις διακλέψασα ἑαυτὴν καὶ τοὺς παῖδας ἦκεν ἀγγέλλουσα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπαύλεις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐμπεπρῆσθαι καὶ δεομένη τοῖς οἴκοι βοθηεῖν [cf. Oros. v. 20].

External History.

Mithridatic War.

Sulla in Greece. Athens taken by storm. Defeat of Archelaus at Chaeronea.

Memnon *frg.* c. 32 εἶλεν δὲ καὶ τὰς Ἀθήνας· καὶ κατέσκαπτο ἂν ἡ πόλις εἰ μὴ θᾶπτον ἡ σύγκλητος Ῥωμαίων τὴν τοῦ Σύλλα

γνώμην ἀνέκοψε. συχνῶν δὲ παρατάξεων συνισταμένων, ἐν αἷς τὸ πλεῖον εἶχον οἱ Ποντικοί, καὶ συμμεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων τοῖς κατορθουμένοις, ἔνδεια τοῖς βασιλικοῖς τῆς διαίτης ἐπέστη, ἀσώτως τε πρὸς ταύτην διακειμένοις καὶ ταμιεύειν τὰ κτηθέντα μὴ ἐπισταμένοις. καὶ εἰς συμφορῶν ἂν ἐξέπεσον τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ ὁ Ταξίλλης Ἀμφίπολιν ἔλων καὶ διὰ ταῦτα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλλομένης ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἐχορήγησε τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος δὲ καὶ Ἀρχέλαος συμμίζαντες τὰ στρατεύματα ὑπὲρ τὰς ἐξ μυριάδας τὸ πλῆθος ἦγον, καὶ στρατοπεδεύονται κατὰ τὴν Φωκίδα χώραν, ὑπαντιάσαντες τῷ Σύλλᾳ. ὁ δὲ καὶ Λούκιον Ὀρτήνσιον ὑπὲρ τὰς ἐξ χιλιάδας ἄγοντα ἐξ Ἰταλίας συμπαραλαβὼν, ἀπὸ συχνοῦ διαστήματος ἀντεστρατοπεδεύετο. ἐπὶ σιτολογίαν δὲ παρὰ τὸ πρέπον τῶν περὶ Ἀρχέλαον τραπέντων, ἀπροόπτως Σύλλας ἐπιτίθεται τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, καὶ τοὺς μὲν εὐρώστους τῶν ἀλόντων αὐτίκα κτείνει, ἐξ ὧν δὲ φόβον ἐπιθέσεως οὐκ εἶχε, τούτους περιύστησι τῷ χωρίῳ καὶ πυρὰ κελεύει καίειν ὥς τοὺς ἀπὸ τῆς σιτολογίας ἀφικνουμένους δέχοιντο μηδεμίαν ὑπόνοιαν παρεχόμενοι τοῦ πάθους· καὶ συνέβη ὥς ἐστρατηγήθη, καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην ἔσχον οἱ περὶ τὸν Σύλλαν.

Frontin. *Strat.* ii. 3. 17 Archelaus adversus L. Sullam in fronte ad perturbandum hostem falcatas quadrigas locavit, in secunda acie phalangem Macedonicam, in tertia Romanorum more armatos auxiliares, mixtis fugitivis Italicae gentis, quorum pervicaciae plurimum fidebat; levem armaturam in ultimo statuit; in utroque deinde latere equitatum, cuius amplum numerum habebat, circumeundi hostis causa posuit. Contra haec Sulla fossas amplae latitudinis utroque latere duxit et capitibus earum castella communiit: qua ratione, ne circumiretur ab hoste et peditum numero et maxime equitatu superante, consecutus est. Triplicem deinde peditum aciem ordinavit relictis intervallis (per) quae levem armaturam et equitem, quem in novissimo conlocaverat, [ut] cum res exegisset, emitteret. Tum postsignanis qui in secunda acie erant imperavit ut densos numerososque palos firme in terram defigerent, intraque eos adpropinquantibus quadrigis ante-signanorum aciem recepit: tum demum sublato universorum clamore velites et levem armaturam ingerere tela iussit. Quibus factis quadrigae hostium aut implicitae palis aut exterritae clamore telisque in suos conversae sunt turbaveruntque Macedonum structuram: qua cedente, cum Sulla (in)staret et Archelaus equitem opposuisset, Romani equites subito emissi averterunt eos consummaveruntque victoriam.

Plut. *Sulla*, 14 ἐλεῖν δὲ τὰς Ἀθήνας αὐτός φησιν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι Μαρτίαις καλάνδαις, ἥτις ἡμέρα μάλιστα συμπίπτει τῇ νουμηνίᾳ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνός, ἐν ᾗ κατὰ τύχην ὑπομνήματα πολλὰ τοῦ διὰ τὴν ἐπομβρίαν ὀλέθρου καὶ τῆς φθορᾶς ἐκείνης δρῶσιν, ὡς τότε καὶ περὶ τὸν χρόνον ἐκείνον μάλιστα τοῦ κατακλισμοῦ συμπεσόντος. [App. *Mithr.* 39-40; Paus. i. 20. 6; Vellei. ii. 23; Liv. *Ep.* lxxxī.; Eutrop. v. 6; Oros. vi. 2; Florus i. 40 (iii. 5). For the ruin of the Peiraeus cf. Strabo ix. 1. 15; xiv. 2. 9. For acts of sacrilege committed by Sulla cf. Paus. i. 20. 4; ix. 7. 4; ix. 33. 6; Plut. *Sulla*, 12; Dio Cass. cxxi. and cxxii. Tauchn.; Diod. xxxviii. 7; for the battle of Chaeronea and the campaign preceding cf. Plut. *Sulla*, 15-19; App. *Mithr.* 41-45.]

App. *Mithr.* 45 Ἀρχέλαος δὲ καὶ ὅσοι ἄλλοι κατὰ μέρος ἐξέφυγον, ἐς Χαλκίδα συνελέγοντο, οὐ πολὺ πλείους μυρίων ἐκ δώδεκα μυριάδων γινόμενοι. Ῥωμαίων δὲ ἔδοξαν μὲν ἀποθανεῖν πεντεκαίδεκα ἄνδρες, δύο δ' αὐτῶν ἐπανήλθον. τοῦτο μὲν δὴ Σύλλα καὶ Ἀρχελάῳ τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ τῆς περὶ Χαιρώνειαν μάχης τέλος ἦν, δι' εὐβουλίαν δὲ μάλιστα Σύλλα καὶ δι' ἀφροσύνην Ἀρχελαίου τοιόνδε ἐκατέρῳ γινόμενον [cf. Plut. *Sulla*, 19; Eutrop. v. 6. For the trophy set up by Sulla after the battle see Plut. *Sulla*, 19; *de Fort. Rom.* 4; Paus. ix. 40. 7].

Licinian. p. 33 Sulla Athenas reversus in principes seditionis et noxios animadvertit violentius, necatis reliquis. . . .

Strabo ix. 1. 20 τὸν δ' ἰσχύσαντα μάλιστα τὸν Ἀριστίωνα καὶ ταύτην βιασάμενον τὴν πόλιν ἐκ πολιορκίας ἐλὼν Σύλλας ὁ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμὼν ἐκόλασε, τῇ δὲ πόλει συγγνώμην ἔνειμε· καὶ μέχρι νῦν ἐν ἐλευθερίᾳ τε ἐστὶ καὶ τιμῇ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις.

Florus i. 40 (iii. 5) Postquam domuerat (Sulla) ingratisimos hominum, tamen ut ipse dixit, in honorem mortuorum sacris suis famaeque donavit. [For the fate of Thebes cf. Paus. ix. 7. 4.]

App. *Mithr.* 51 ὁ δὲ Σύλλας . . . τὴν Βοιωτίαν συνεχῶς μετατιθεμένην διήρπαξε, καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐλθὼν ἐχείμαζε, τὰς ναῦς τὰς μετὰ Λουκούλλου περιμένων. ἀγνοῶν δ' ὅπῃ ὁ Λούκουλλος εἴη, ἐναντηγεῖτο ἐτέρας.

Landing in Greece of L. Valerius Flaccus and C. Flavius Fimbria, sent out by the Cinnan party to supersede Sulla. They march across Northern Greece to the Hellespont.

Plut. *Sulla*, 20 πυνθανόμενος Φλάκκον ἀπὸ τῆς ἐναντίας στάσεως

ὑπατον ἡρημένον διαπερᾶν τὸν Ἴόνιον μετὰ δυνάμεως, λόγῳ μὲν ἐπὶ Μιθριδάτην, ἔργῳ δὲ ἐπ' ἐκείνον αὐτόν, ὥρμησεν ἐπὶ Θετταλίας ὡς ἀπαντήσων. γενομένῳ δὲ αὐτῷ περὶ πόλιν Μελίτειαν ἀφικνούντο πολλαχόθεν ἀγγελίαι πορθεῖσθαι τὰ κατόπιν αὐθις οὐκ ἐλάττονι στρατιᾷ βασιλικῇ τῆς πρότερον [cf. App. *Mithr.* 51].

Memnon *frg.* c. 34 ἡ δὲ σύγκλητος Φλάκκον Οὐαλέριον καὶ Φιμβρίαν πέμπει πολεμῆν Μιθριδάτῃ, ἐπιτρέψασα καὶ Σύλλα συλλαμβάνειν τοῦ πολέμου, ὅμοια φρονοῦντι τῇ συγκλήτῳ· εἰ δὲ μή, τὴν πρὸς αὐτὸν πρότερον συνάψαι μάχην.

Mithridates sends a fresh army to Greece under Dorylaeus. It is defeated by Sulla at Orchomenus (see Appendix).

App. *Mithr.* 49 ὁκτὼ μυριάδων στρατὸς ἤθροιστο τῷ Μιθριδάτῃ καὶ αὐτὸν Δορύλαος πρὸς Ἀρχέλαον ἦγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔχοντα τῶν προτέρων ἑτι μύριους. ὁ δὲ Σύλλας ἀντεστρατοπέδευε μὲν Ἀρχελάῳ περὶ Ὀρχομένον.

Frontin. *Strat.* ii. 8. 12 L. Sulla, cedentibus iam legionibus exercitui Mithridatico ductu Archelai, stricto gladio in primam aciem procucurrit appellansque milites dixit, si quis quaesisset ubi imperatorem reliquissent, responderent pugnantem in Boeotia : cuius rei pudore universi eum secuti sunt.

Licinian. p. 33 Sed ocius impetus factus et milites nostri castra capiunt, hostium multitudinem innumerabilem concidunt, amplius xxv milia capiunt, quae postea sub corona venierunt. Archelaus parvulo navigio Chalcidem deportatur [cf. Plut. *Sulla*, 20-1 ; Polyæn. viii. 9. 2 ; Oros. vi. 2 ; Eutrop. v. 6. 3 ; Ammian. xvi. 12. 41].

B. C. 85 : A. U. C. 669.

Consuls, L. Cornelius Cinna, Cn. Papirius Carbo.

Internal History.

Peaceful character of this period.

Cic. *Brut.* 90. 308 Triennium fere fuit urbs sine armis, sed oratorum aut interitu aut discessu aut fuga—nam aberant etiam adulescentes M. Crassus et Lentuli duo—primas in causis agebat Hortensius, magis magisque cotidie probabatur Antistius, Piso saepe dicebat, minus saepe Pomponius, raro Carbo, semel aut iterum Philippus. At vero ego hoc tempore omni noctis et dies in omnium doctrinarum meditatione versabar.

Prolongation of their consulship by Cinna and Carbo.

Liv. *Ep.* lxxxiii. L. Cinna et Cn. Papirius Carbo ab se ipsis consules per biennium creati [cf. App. *Bell. Civ.* i. 77].

External History.*Mithridatic War.**Flaccus and Fimbria in the region of the Bosphorus.**Murder of Flaccus. Fimbria assumes command.*

[Victor] *de Vir. Ill.* 70 Caius Flavius Fimbria . . . Valerio Flacco consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curavit. Ipse correptis imperii insignibus, provinciam ingressus.

Dio Cass. *frg.* 101 (*frg.* cxxvii. Tauchn.) ὁ ὑποστράτηγος Φλάκκου Φιμβρίας ἐς Βυζάντιον ἐλθόντι αὐτῷ ἐστασίασεν. ἦν γὰρ ἐς πάντα δὴ τολμηρότατος καὶ προπετέςτατος, δόξης τε ὅποιασούνη ἐραστής καὶ παντὸς τοῦ ἀμείνονος ὀλίγωρος [cf. Cic. *pro Rosc. Amer.* 12. 33, quoted p. 143; Val. Max. ix. 11. 2].

Memnon *frg.* c. 34 Φλάκκου δὲ δυσχεραίνοντος, ὅτι Φιμβρίαν μᾶλλον, ἅτε δὴ φιλανθρώπως ἄρχοντα, τὸ πλῆθος [ἄρχειν] ἡγάπα, καὶ διαλοιδουμένον αὐτῷ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐπιφανεστέροις, δύο τῶν ἄλλων πλέον εἰς ὀργὴν ἐξαφθέντες ἀποσφάττουσιν αὐτόν.

Oros. vi. 2. 9 Fimbria Marianorum scelerum satellites, homo omnium audacissimus, Flaccum consulem, cui legatus ierat, apud Nicomediam occidit.

Strabo xiii. 1. 27 συνεπέμφθη δὲ ὁ Φιμβρίας ὑπάτῳ Οὐαλερίῳ Φλάκκῳ ταμίας προχειρισθέντι ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην· καταστασιάσας δὲ καὶ ἀνελὼν τὸν ὑπατον κατὰ Βιθυνίαν αὐτὸς κατεστάθη κύριος τῆς στρατιᾶς [cf. Liv. *Ep.* lxxxii.; Dio Cass. 101 (cxxvii.-cxxx. Tauchn.); Diod. xxxviii. 8. 1; App. *Mithr.* 52].

Victories of Fimbria in Asia Minor.

Liv. *Ep.* lxxxiii. Flavius Fimbria in Asia fuis proelio aliquot praefectis Mithridatis urbem Pergamum cepit, obsesumque regem non multum abfuit quin caperet. Urbem Ilium, quae se potestati Sullae reservabat, expugnavit ac delevit, et magnam partem Asiae recepit [cf. Plut. *Sulla*, 23; App. *Mithr.* 53; Strabo xiii. 1. 27; Vellei. ii. 24; Dio Cass. *frg.* 101 (cxxx. Tauchn.); Oros. vi. 2; [Victor] *de Vir. Ill.* 70; August. *de Civ. Dei*, iii. 7].

Memnon *frg.* c. 34 ὁ δὲ (Φιμβρίας) πάσης γεγονὼς ἡγεμὼν τῆς δυνάμεως, τὰς μὲν ἐκούσας τὰς δὲ καὶ βιαζόμενος τῶν πόλεων προσήγετο· ὁ δὲ τοῦ Μιθριδάτου υἱός, Ταξίλλην καὶ Διόφαντον καὶ Μένανδρον τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ πολλὴν ἄγων δύναμιν, τῷ Φιμβρίᾳ ὑπηντίαζε. τὰ μὲν οὖν πρῶτα τὸ ἐπικρατέστερον οἱ βάρβαροι ἔφερον. Φιμβρίας δὲ ἀνασώσασθαι στρατηγήματι τὰς ἐκ παρατάξεως ἐλαττώσεις διανοούμενος (τὸ γὰρ πολέμιον ὑπερεῖχε πλήθει) ὥς ἐπὶ τινα ποταμὸν τῶν μαχομένων ἑκατέρα δύναμις ἦκε, καὶ μέσον ἀμφοῖν τοῦτον ἐποιήσαντο, ὅμβρου περὶ τὸν ὄρθρον ῥαγέντος, ἀπροσδόκητος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς διαβαίνει τὸν ποταμὸν, καὶ ὑπνω τῶν πολεμίων ἐν ταῖς σκηναῖς κατεχομένων ἐπιπεσὼν μὴδ' αἰσθανομένους κατέκτεινεν, ὀλίγων τῶν ἐν ἡγεμονίαις διαπεφευγόντων τὸν ὄλεθρον καὶ τῶν ἱππέων. μεθ' ὧν καὶ Μιθριδάτης ὁ Μιθριδάτου, καὶ πρὸς τὸ Πέργαμον πρὸς τὸν πατέρα Μιθριδάτην ἅμα τοῖς συνεπισπασμένοις διασώζεται. οὕτω δὲ βαρείας τῆς συμφορᾶς καὶ λαμπρᾶς τοῖς βασιλικοῖς συμπεσοῦσης, αἱ πλείους τῶν πόλεων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέθεντο.

Frontin. *Strat.* iii. 17. 5 Flavius Fimbria in Asia apud Rhyndacum adversum filium Mithridatis, brachiis ab latere ductis, deinde fossa in fronte percussa, quietum in vallo militem tenuit, donec hostilis equitatus intraret angustias munitamentorum : tunc emptione facta sex milia eorum cecidit [cf. App. *Mithr.* 52].

Diod. xxxviii. 8. 3 καὶ Κύζικον παρελθὼν (Φιμβρίας) ὡς φίλος, τοῖς μὲν εὐπορωτάτοις τῶν πολιτῶν ἐμέμφετο θανάτου καταιτιασάμενος, δύνω δὲ εἰς κατάπληξιν καὶ φόβον καὶ ἄλλων καταδίκους ποιήσας καὶ ῥαβδίσας ἐπελέκισε· τὰς δὲ οὐσίας αὐτῶν ἀναλαβὼν, καὶ τοῖς ἄλλοις διὰ τῶν προαπολωλόντων μέγαν φόβον ἐπιστήσας, ἠνάγκασε λύτρα τῆς σωτηρίας ὅλας τὰς ὑπάρξεις αὐτῷ προέσθαι.

App. *Mithr.* 52 αὐτόν τε βασιλέα συνεδίωξεν (Φιμβρίας) ἐς τὸ Πέργαμον, καὶ ἐς Πιτάνην ἐκ τοῦ Περγάμου διαφυγόντα ἐπελθὼν ἀπετάφρευεν, ἕως ὃ μὲν βασιλεὺς ἐπὶ νεῶν ἔφυγεν ἐς Μιτυλήνην.

Plut. *Luc.* 3 ἐτύγχανε δὲ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἤδη Μιθριδάτης τὸ Πέργαμον ἐκλελοιπὼς καὶ συνεσταλμένος εἰς Πιτάνην, ἐκεῖ δὲ Φιμβρίου κατέχοντος αὐτὸν ἐκ γῆς καὶ πολιορκούντος, εἰς τὴν θάλατταν ἀφορῶν συνῆγε καὶ μετεπέμπετο τοὺς πανταχόθεν στόλους πρὸς αὐτόν, ἀνδρὶ τολμητῇ καὶ νενικηκότῃ τῷ Φιμβρίᾳ συμπλέκεσθαι καὶ πολεμεῖν ἀπεγνωκώς. ὁ δὲ ταῦτα συνορῶν ναυτικῷ δὲ λειπόμενος πρὸς Δούκουλλον ἔπεμπεν ἥκειν τῷ στόλῳ δεόμενος καὶ συνεξελεῖν ἔχθιστον καὶ πολεμιώτατον βασιλέων, ὥς μὴ τὸ μέγα καὶ διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ πόνων διωκόμενον ἄθλον ἐκφύγοι Ῥωμαίους, Μιθριδάτης εἰς λαβὰς ἦκων καὶ γεγονὼς ἐντὸς ἀρκύων,

οὐ ληφθέντος οὐδένα τῆς δόξης οἶσθαι πλέον ἢ τὸν ἐμποδῶν τῇ φυγῇ σπάντα καὶ διαδιδράσκοντος ἐπιλαβόμενον . . . καὶ οὐδὲν ἦν ἀπὸ τρόπου τῶν λεγομένων, ἀλλὰ παντὶ δῆλον, ὡς εἰ Φιμβρία τότε πεισθεὶς ὁ Δούκουλλος οὐ μακρὰν ὦν περιήγαγεν ἐκείσε τὰς ναῦς καὶ συνέφραξε τὸν λιμένα τῷ στόλῳ, πέρας ἂν εἶχεν ὁ πόλεμος καὶ μυρίων ἀπηλλαγμένοι κακῶν ἅπαντες ἦσαν. ἀλλ' . . . οὐχ ὑπῆκουσεν, ἀλλὰ Μιθριδάτῃ μὲν ἐκπλεῦσαι παρέσχε καὶ καταγλάσαι τῆς Φιμβρίου δυνάμεως, αὐτὸς δὲ πρῶτον μὲν ἐπὶ Λεκτοῦ τῆς Τρωάδος βασιλικὰς ναῦς ἐπιφανείσας κατενανμάχησεν [cf. Oros. vi. 2].

Negotiations between Sulla and Archelaus. Peace of Dardanus (see Appendix).

App. *Mithr.* 54 ὁ δὲ Μιθριδάτης ἐπεὶ καὶ τῆς περὶ Ὀρχομενὸν ἡττης ἐπύθετο, διαλογιζόμενος τὸ πλῆθος ὅσον ἐξ ἀρχῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα πεπόμεφει, καὶ τὴν συνεχῇ καὶ ταχεῖαν αὐτοῦ φθοράν, ἐπέστελλεν Ἀρχελάῳ διαλύσεις ὡς δύναίτο εὐπρεπῶς ἐργάσασθαι [cf. Oros. vi. 2].

Memnon *frg.* c. 35 Μαρίου δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνασωθέντος εἰς τὴν Ῥώμην, Σύλλας δεδιὼς (τῶν ἀντιστασιωτῶν γὰρ ἦν ἐκείνος) μὴ τῇ ὁμοίᾳ φυγῇ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν ἀποτίσῃ, πρὸς Μιθριδάτην διεπρεσβεύετο συμβάσεις αὐτῷ τὰς πρὸς Ῥωμαίους ὑποβαλλόμενος.

Plut. *Sulla*, 22 συνῆλθον (Σύλλας καὶ Ἀρχέλαος) ἐπὶ θαλάττῃ περὶ Δῆλιον, οὗ τὸ ἱερὸν Ἀπόλλωνός ἐστιν.

Licinian. p. 33 Colloquium Sullae et Archelauo in Aulide fuit et condiciones impositae, si rex pacem mallet . . . Fuerunt autem hae; Archelauus classem traderet Sullae (cf. Liv. *Ep.* lxxxii.), rex insulis omnibus, Asia, Bithynia, Paphlagonia, dederet, item Gallograecis; Q. Oppium et M'. Aquilium legatos redderet; item ceteros omnis captivos quorum non parvus numerus erat dimitteret. In primis excepti Macedones quorum fides insignis fuerat; ut uxores et liberi redderentur; praeterea naves lxx tectas instructas sociis daret et frumentum eis et stipendium ipse praestaret [cf. Plut. *Sulla*, 22. Further terms given by other authors are—i. a war indemnity to be paid by Mithridates (Plut. *Sulla*, 22; App. *Mithr.* 55; Memnon *frg.* c. 35). ii. Mithridates guaranteed the undisturbed possession of his ancient kingdom as a friend and ally of Rome (ll. cc.). iii. Amnesty to be granted to the Greek cities in Europe or Asia which had supported Mithridates (Memnon *frg.* c. 35)].

Liv. *Ep.* lxxxiii. Sulla cum in Asiam traiecisset, pacem

cum Mithridate fecit, ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia.

Plut. *Sulla*, 24 συνήλθον οὖν τῆς Τρωάδος ἐν Δαρδάνῳ . . . ἐξελέγξας τὰ πεπραγμένα πικρῶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατηγορήσας, πάλιν ἠρώτησεν (Σύλλας) εἰ ποιεῖ τὰ συγκείμενα δι' Ἀρχελάου. φήσαντος δὲ ποιεῖν, οὕτως ἡσπάσατο καὶ περιλαβὼν ἐφίλησεν αὐτόν, Ἀριοβαρζάνην δὲ αὐθις καὶ Νικομήδην τοὺς βασιλεῖς προσαγαγὼν διήλλαξεν. ὁ μὲν οὖν Μιθριδάτης ἐβδομήκοντα ναῦς παραδοὺς καὶ τοξότας πεντακοσίους εἰς Πόντον ἀπέπλευσεν, ὁ δὲ Σύλλας αἰσθόμενος ἄχθομένους τοὺς στρατιώτας τῇ διαλύσει . . . ἀπελογεῖτο πρὸς αὐτούς, ὥς οὐκ ἂν ἅμα Φιμβρία καὶ Μιθριδάτῃ πολεμεῖν εἰ συνέστησαν ἀμφοτέροι κατ' αὐτοῦ δυνηθεῖς.

Licinian. p. 33 Quibus (terms imposed by Sulla) ille (Mithridates) tandem paruit. Nam et Fimbriae adventum timebat . . . et se de conventis nihil novaturum Sulla praedixerat. . . . His ipse Mithridates cum Sulla apud Dardanum conpositis reliqua classe in Pontum proficiscitur [cf. App. *Bell. Civ.* i. 76; *Mithr.* 55-58; Memnon *frg.* c. 35; Eutrop. v. 7].

Florus i. 40 (iii. 5) Debellatum foret, nisi de Mithridate triumphare cito quam vere maluisset . . . Mithridates tantum repulsus: itaque non fregit ea res Ponticos, sed incendit.

Campaign in Macedonia and Thrace.

Licinian. p. 35 Dum de condicionibus disceptatur Maedos et Dardanos qui socios vexabant Hortensius legatus fugaverat. Ipse Sulla exercitum in Maediam induxerat prius quam in Asiam ad conloquium transiret. Quo Dardanos et Densetas Scordiscosque qui Macedoniam vexabant in deditionem recepit.

App. *Mithr.* 55 Σύλλας τὴν ἐν τοσῷδε ἀργίαν διατιθέμενος, Ἐνετοὺς καὶ Δαρδανέας καὶ Σιντοὺς, περίοικα Μακεδόνων ἔθνη, συνεχῶς ἐς Μακεδονίαν ἐμβάλλοντα, ἐπὶ ὧν ἐπόρθει, καὶ τὸν στρατὸν ἐγύμναζε καὶ ἐχρηματίζετο ὁμοῦ.

Struggle between Sulla and Fimbria. Death of Fimbria.

Liv. *Ep.* lxxxiii. Fimbria desertus ab exercitu qui ad Sullam transierat, ipse se percussit; impetravitque a servo suo, praebens cervicem, ut se interficeret [cf. Plut. *Sulla*, 25; App. *Mithr.* 59-60; Oros. vi. 2. 11; [Victor] *de Vir. Ill.* 70].

Vellei. ii. 24 Vix quidquam in Sullae operibus clarius duxerim quam quod, cum per triennium Cinnanae Mariaeque partes Italiam obsiderent, neque inlaturum se bellum

iis dissimulavit nec quod erat in manibus omisit, existimavitque ante frangendum hostem quam ulciscendum civem, repulsoque externo metu, ubi quod alienum esset vicisset, superaret quod erat domesticum.

Restoration of Nicomedes and Ariobarzanes.

App. *Mithr.* 60 Κουρίωνι προσέταξε (Σύλλας) Νικομήδην ἐς Βιθυνίαν καὶ Ἀριοβαρζάνην ἐς Καππαδοκίαν καταγαγεῖν [cf. Licinian. p. 35].

B. C. 84: A. U. C. 670.

Consuls, Cn. Papirius Carbo, L. Cornelius Cinna.

Internal History.

S. C. redistributing new citizens into all the tribes.

Liv. *Ep.* lxxxiv. Novis civibus senatus consulto suffragium datum est.

Preparations against Sulla's return. Negotiations with Sulla. Carbo sole consul after Cinna's death.

Liv. *Ep.* lxxxiii. Cum L. Cinna et Cn. Papirius Carbo ab se ipsis consules per biennium creati bellum contra Sullam pararent, effectum est per L. Valerium Flaccum principem senatus qui orationem in senatu habuit, et per eos qui concordiae studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogeabat naves conscendere et adversus Sullam proficisci, interfectus est. Consulatum Carbo solus gessit.

App. *Bell. Civ.* i. 76 δειμαίνοντες αὐτὸν (Σύλλαν) ὃ τε Κάρβων καὶ ὁ Κίννας ἐς ὅλην τὴν Ἰταλίαν τινὰς περιέπεμπον, χρήματα καὶ στρατιὰν καὶ σίτον αὐτοῖς ἀθροίζουσιν, τοὺς τε δυνατοὺς συνουσίαις ἀνελάμβανον, καὶ τῶν πόλεων ἡρέθιζον μάλιστα τὰς νεοπολίτιδας ὥς δι' αὐτὰς ὄντες ἐν τοσῶδε κινδύνῳ. τὰς τε ναῦς ἐπεσκεύαζον ἀθρόως, καὶ τὰς ἐν Σικελίᾳ μετεκάλουν, καὶ τὴν παράλιον ἐφύλασσον, καὶ οὐδὲν ὀξείας οὐδὲ οἶδε παρασκευῆς μετὰ δέους ἅμα καὶ σπουδῆς ἐξέλειπον. (77) Σύλλας δ' ἐπὶ φρονήματος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ περὶ ἑαυτοῦ . . . ὣν ἀναγινωσκομένων δέος ἅπαντας ἐπέειχε, καὶ πρέσβεις ἔπεμπον οἱ συναλλάξουσιν αὐτὸν τοῖς ἐχθροῖς ἔμελλον . . . τοῖς δ' ἀμφὶ τὸν Κίνναν εἰρητὸ μὴ στρατολογεῖν ἕστε ἐκείνον ἀποκρίνασθαι. οἱ δ' ὑπέσχοντο μὲν ὧδε πράξειν, οἰχομένων δὲ τῶν πρέσβεων ἐς τὸ μέλλον ἑαυτοὺς ἀνείπον ὑπάτους αὐτίκα, τοῦ μὴ διὰ

τὰ ἀρχαιρέσια θάπτον ἐπανήκειν. καὶ . . . στρατιὰν συνήγον ἣν ἐς Λιβυρνίαν, ὡς ἐκείθεν ἀπαντήσοντες τῷ Σύλλα, κατὰ μέρος ἐπὶ νεῶν διεβίβαζον. (78) (After Cinna's death) Κάρβων δ' ἐκ Λιβυρνίας τοὺς διαπεπλευκότας ἐς αὐτὴν μετεκάλει, καὶ τὰ γιγνόμενα δεδιὼς ἐς τὴν πόλιν οὐ κατήει, καὶ πάνυ τῶν δημάρχων αὐτὸν καλούντων ἐπὶ συνάρχου χειροτονίαν. ἀπειλησάντων δὲ ιδιώτην ἀποφανεῖν, ἐπανήλθε μὲν καὶ χειροτονίαν προύθηκεν ὑπάτου, ἀπαισίον δὲ τῆς ἡμέρας γενομένης ἑτέραν προύγραφεν. κὰν ταύτῃ κεραυνοῦ πεσόντος, . . . οἱ μάντις ὑπὲρ τὰς θερινὰς τροπὰς ἀνέτιθεντο τὰς χειροτονίας καὶ μόνος ἦρχεν ὁ Κάρβων [cf. Plut. *Pomp.* 5].

Liv. *Ep.* lxxxiv. Sulla legatis qui a senatu missi erant futurum se in potestate senatus respondit, si cives qui pulsi a Cinna ad se confugerant restituerentur; quae conditio cum iusta senatui videretur, per Carbonem factionemque eius cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum est. Idem Carbo, cum ab omnibus oppidis Italiae coloniisque obsides exigere vellet, ut fidem eorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est [cf. App. *Bell. Civ.* i. 79; Plut. *Sulla*, 27].

Vellei. ii. 24 Carbo nullo suffecto collega solus toto anno consul fuit.

External History.

Sulla's settlement of Asia.

Cassiod. *Chron.* His consulibus Asiam in XLIV regiones Sulla distribuit.

Cic. *ad Q. fr.* i. 1. 33 Nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non poterint, quod iis aequaliter Sulla discripserat. Non esse autem leniores in exigendis vectigalibus Graecos quam nostros publicanos, hinc intellegi potest, quod Caunii nuper omnesque ex insulis, quae erant ab Sulla Rhodiis attributae, confugerunt ad senatum, nobis ut potius vectigal quam Rhodiis penderent.

Cic. *pro Flacc.* 14. 32 (L. Sulla) cum omnes Asiae civitates pro portione [in provincias] discripsisset, illam rationem in imperando sumptu et Pompeius et Flaccus secutus est.

App. *Mithr.* 61 αὐτὴν δὲ τὴν Ἀσίαν καθιστάμενος (Σύλλας) Ἰλίας μὲν καὶ Χίους καὶ Λυκίους καὶ Ῥοδίους καὶ Μαγνησίαν καὶ τινὰς ἄλλους, ἣ συμμαχίας ἀμειβόμενος ἢ ὧν διὰ προθυμίαν ἐπεπόνθεσαν οὐ ἔνεκα, ἐλευθέρους ἡφίει καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους, ἐς δὲ τὰ λοιπὰ πάντα στρατιὰν περιέπεμπε. καὶ τοὺς θεράποντας, οἷς ἐλευθερίαν ἐδεδώκει Μιθριδάτης, ἐκήρυττεν αὐτίκα ἐς τοὺς δεσπότης

ἐπανίεναι. πολλῶν δὲ ἀπειθούντων . . . ἐγίνοντο σφαγαὶ . . . τείχη τε πολλῶν καθηρέϊτο, καὶ συχνὰ τῆς Ἀσίας ἡνδραποδίζετο καὶ διηρπάζετο. οἱ δὲ καππαδοκίσαντες ἄνδρες ἢ πόλεις ἐκολάζοντο πικρῶς, καὶ μάλιστα αὐτῶν Ἐφέσιοι . . . ἐπὶ δὲ τοῖσδε καὶ κήρυγμα περιήει, τοὺς ἐν ἀξιώσει κατὰ πόλιν ἐς ἡμέραν ῥητὴν πρὸς τὸν Σύλλαν ἀπαντᾶν ἐς Ἐφεσον [for Ilium cf. Strabo xiii. 1. 27; Magnesia, Strabo xiii. 3. 5; Tac. *Ann.* iii. 62; Rhodes, Strabo xiv. 2. 3; Lycia, *C. I. L.* i. 589; Chios, *C. I. G.* ii. 2222; Laodicea, *C. I. L.* i. 587; Apollonis, Cic. *pro Flacc.* 29. 71; Stratonicea, *Bull. Corr. Hell.* ix. 473; Smyrna, Tac. *Ann.* iv. 56].

Plut. *Sulla*, 25 Σύλλας δὲ κοινῇ μὲν ἐξημίωσε τὴν Ἀσίαν δισμυρίοις ταλάντοις, ἰδία δὲ τοὺς οἴκους ἐξέτριψεν ὕβρει καὶ πλεονεξία τῶν ἐπισταθμευόντων. ἐτέτακτο γὰρ ἐκάστης ἡμέρας τῷ καταλύτῃ τὸν ξένον διδόναι τέσσερα τετράδραχμα καὶ παρέχειν δείπνον αὐτῷ καὶ φίλοις, ὅσους ἂν ἐθέλῃ καλεῖν, ταξίαρχον δὲ πεντήκοντα δραχμᾶς λαμβάνειν τῆς ἡμέρας, ἐσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκουρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προερχόμενος.

Plut. *Luc.* 4 Ἐπεὶ δὲ συνθηκῶν γενομένων Μιθριδάτης μὲν ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, Σύλλας δὲ τὴν Ἀσίαν δισμυρίοις ταλάντοις ἐξημίωσε, προσταχθὲν αὐτῷ (Lucullus) τά τε χρήματα ταῦτα πρᾶξαι καὶ νόμισμα κόψαι, παραμύθιον τι δοκεῖ τῆς Σύλλα χαλεπότητος γενέσθαι ταῖς πόλεσιν.

Licinian. p. 35 Ephesi causis cognitis principes belli securibus necat, civitates pecunia multat, oppida . . . redigit in suam potestatem. Nicomedi regnum Bithiniae restituit qui post est appellatus Philopator [cf. App. *Mithr.* 61–63. For the Sullan era cf 85–84 in Asia see Waddington, *Fastes*, p. 669].

Sulla's return to Greece. Murena left in command.

App. *Mithr.* 63 ὁ δὲ (Σύλλας) . . . ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ πλείονος στρατοῦ διέπλει . . . Μουρήνας μὲν ὑπὸ Σύλλα σὺν δύο τέλεσι τοῖς Φιμβρίου καθίστασθαι τὰ λοιπὰ τῆς Ἀσίας ὑπελέλειπτο.

Memnon, *frg.* c. 36 παρὰ τῆς συγκλήτου δὲ Μουρήνας ἡγεμὼν πέμπεται [cf. Cic. *pro Mur.* 5. 11, 12. For Sulla's journey through Greece see Plut. *Sulla*, 26, 27; Nepos, *Atticus*, 4; Lucian, *Zeuxis*, 3; Strabo x. 1. 9; *C. I. A.* ii. 1 no. 481; Strabo xiii. 1. 54].

Sulla's arrival in Italy.

App. *Bell. Civ.* i. 79 καὶ ὁ Σύλλας πέντε Ἰταλοῦ στρατοῦ τέλη

καὶ ἱππέας ἑξακισχιλίους, ἄλλους τέ τινες ἐκ Πελοποννήσου καὶ Μακεδονίας προσλαβών, ἅπαντας ἄγων ἐς μυριάδας ἀνδρῶν τέσσαρας, ἐπὶ τε Πάτρας ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐκ Πατρῶν ἐς Βρεντέσιον χιλίαις καὶ ἑξακοσίαις ναυσὶ δέπλει. δεξαμένων δ' αὐτὸν ἀμαχὶ τῶν Βρεντεσίων, τοῖσδε μὲν ὕστερον ἔδωκεν ἀτέλειαν, ἣν καὶ νῦν ἔχουσιν, αὐτὸς δ' ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἦγεν ἐς τὸ πρόσω.

Beginning of the conquests of Tigranes, king of Armenia, in Syria and Palestine.

Justin. xl. (Arg.) Extincta . . . regum Antiochorum domo Tigranes Armenius Syriam occupavit.

Id. xl. i Omnes in Tigranem regem Armeniae consensere, instructum praeter domesticas vires et Parthica societate et Mithridatis adfinitate. Igitur accitus in regnum Syriae per x et iiii annos tranquillissimo regno potitus est; neque bello alium lacessere neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit [cf. App. *Syr.* 48].

Eutrop. vi. 14 Seleuciam vicinam Antiochiae civitatem libertate donavit (Pompeius), quod regem Tigranen non recepisset.

B. C. 83: A. U. C. 671.

Consuls, L. Cornelius Scipio Asiaticus, C. Norbanus Bulbus.

Internal History.

Carbo in Rome. Outlawry of Sulla's supporters.

App. *Bell. Civ.* i. 86 Κάρβων δὲ ἐς τὸ ἄστυ προδραμὼν Μέτελλον τε καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ὄντες ἀπὸ τῆς βουλῆς τῷ Σύλλᾳ συνῆσαν, ἐψηφίζετο εἶναι πολεμίους.

Colony at Capua proposed by M. Brutus.

Cic. *De Leg. Agr.* ii. 33. 89 Si maiores nostri existimassent quemquam in tam illustri imperio et tam praeclara populi Romani disciplina M. Bruti aut P. Rulli similem futurum (hos enim nos duos adhuc vidimus, qui hanc rem publicam Capuam totam transferre vellent), profecto nomen illius urbis non reliquissent.

Ibid. 34. 92 Quoniam Bruti atque illius temporis feci mentionem, commemorabo id quod egomet vidi, cum venissem Capuam coloniam, deductam L. Considio et Sext. Saltio, quemadmodum ipsi loquebantur, praetoribus . . . (93) Nam primum, id quod dixi, cum ceteris in coloniis duumviri appellentur, hi se praetores appellari volebant. . . . Deinde anteibant

lictiores, non cum bacillis, sed, ut hic praetoribus anteeunt, cum fascibus duobus [cf. *Ibid.* 36. 98].

Burning of the temple of Jupiter on the Capitolium, and destruction of the Sibylline books.

Cassiod. *Chron. ad ann.* 670 His consulibus Capitolium custodum negligentia concrematur [cf. Cic. *in Cat.* iii. 4. 9].

Plut. *Sulla*, 27 ἡν δὲ αὐτῇ (the day on which the temple was burnt) πρὸ μιᾶς νωνῶν Κυντιλίων, ἧς νῦν Ἰουλίας καλοῦμεν [cf. Tac. *Hist.* iii. 72; *Ann.* vi. 12; Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 16: Dionys. iv. 61, 62; Cic. *in Verr.* iv. 31. 69; Obsequens, 118].

Dionys. iv. 62 μετὰ δὲ τὴν τρίτην ἐπὶ ταῖς ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάσιν ἐμπρησθέντος τοῦ ναοῦ, εἴτ' ἐξ ἐπιβουλῆς, ὥς οἶονταί τινες, εἴτ' ἀπὸ ταυτομάτου, σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι τοῦ θεοῦ καὶ οὗτοι (οἱ χρησμοὶ) διεφθάρησαν ὑπὸ τοῦ πυρός. οἱ δὲ νῦν ὄντες ἐκ πολλῶν εἰσι συμφορητοὶ τόπων, οἱ μὲν ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων κομισθέντες, οἱ δ' ἐξ Ἑρυθρῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, κατὰ δόγμα βουλῆς τριῶν ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν ἐπὶ τὴν ἀντιγραφὴν· οἱ δ' ἐξ ἄλλων πόλεων καὶ παρ' ἀνδρῶν ἰδιωτῶν μεταγραφέντες· ἐν οἷς εὐρίσκονται τινες ἐμπεποιημένοι τοῖς Σιβυλλείοις, ἐλέγχονται δὲ ταῖς καλουμέναις ἀκροστιχίσιν· λέγω δ' ἂν Τερέντιος Οὐάρρων ἱστορήκεν ἐν τῇ θεολογικῇ πραγματείᾳ.

External History.

The Civil War. Sulla lands in Italy and is joined by Metellus, Pompeius, and others.

App. *Bell. Civ.* i. 80 καὶ αὐτῷ Μέτελλος Καϊκίλιος ὁ εὐσεβής, . . . αὐτόκλητος σύμμαχος ἀπήντα μεθ' ἧς εἶχε συμμαχίας, ἀνθύπατος ἔτι ὢν [cf. Dio Cass. *frg.* 102 (cxxxii. Tauchn.)], ἐπὶ δὲ τῷ Μετέλλῳ καὶ Γναίῳ Πομπήϊῳ ὁ μετ' οὐ πολὺ μέγας παρονομασθεὶς, Πομπηίου μὲν ὢν παῖς τοῦ διεφθαρμένου τῷ κερανῶ, οὐκ εὖνου τῷ Σύλλᾳ νομισθέντος, τὴν δ' ὑποψίαν διαλυόμενος, ἦλθε καὶ τέλος ἤγαγεν, ἐκ τῆς Πικηνίδος κατὰ κλέος τοῦ πατρὸς ἰσχύσαντος ἐν αὐτῇ μάλιστα ἀγείρας. μετὰ δ' οὐ πολὺ καὶ δύο ἄλλα συνέλεξε, καὶ χρησιμώτατος ἐν τοῖς μάλιστα ὅδε ὁ ἀνὴρ ἐγένετο τῷ Σύλλᾳ. ὅθεν αὐτὸν ὁ Σύλλας ἔτι νεώτατον ὄντα ἤγεν ἐν τιμῇ, καὶ ἐπιόντος, φασίν, ὑπανίστατο μόνῳ [cf. Sall. *Hist.* v. 20 M.; Plut. *Pomp.* 6].

Plut. *Pomp.* 8 Γνοὺς δὲ ὁ Πομπηῖος ἐγγὺς ὄντα, προσέταξε τοῖς ἡγεμόσιν ἐξοπλίζειν καὶ διακοσμεῖν τὴν δύναμιν, ὥς καλλίστῃ τῷ αὐτοκράτορι καὶ λαμπροτάτῃ φανείῃ. μεγάλας γὰρ ἠλπίζε παρ' αὐτοῦ τιμάς· ἔτυχε δὲ μειζόνων. ὥς γὰρ εἶδεν αὐτὸν ὁ Σύλλας

προσιόντα . . . ἀποπηδήσας τοῦ ἵππου καὶ προσαγορευθεὶς, ὥς εἰκός, αὐτοκράτωρ, ἀντιπροσηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν Πομπήϊον [cf. Diod. xxxviii. 10 ; Liv. Ep. lxxxv. ; Dio Cass. frg. 102, 103 (cxxxii, cxxxiii. Tauchn.) ; Vellei. ii. 29].

App. Bell. Civ. i. 80 ἀφίκετο δὲ καὶ Κέθηγος ἐς τὸν Σύλλαν, χαλεπώτατος ἀντιστασιώτης αὐτῷ μετὰ Κίinna καὶ Μαρίου γενόμενος καὶ σὺν ἐκείνοις τῆς πόλεως ἐκπεσών, ἐκέτης τε γιγνόμενος καὶ ἑαυτὸν ὑπηρέτην ἐς ὃ τι βούλοιτο παρέχων. (81) ὁ δὲ καὶ στρατιᾶς πολὺ πλῆθος ἔχων ἤδη καὶ φίλους πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν, τοῖσδε μὲν ὑποστρατήγοις ἐχρήτο, αὐτὸς δὲ καὶ Μέτελλος ἀνθυπάτω ὄντε ἐς τὸ πρόσθεν ἐχώρουν [cf. Plut. Sulla, 27, who states that Sulla landed at Tarentum ; Obsequens, 118].

Sulla's advance. Victory over Norbanus. Scipio abandoned by his army.

Liv. Ep. lxxxv. Sulla in Italiam cum exercitu traiecit ; missisque legatis qui de pace agerent a consule C. Norbano violatis, eundem Norbanum proelio vicit [cf. App. Bell. Civ. i. 84, who assigns the battle to Canusium ; Plut. Sulla, 27, who locates it περὶ τὸ Τίφατον ὄρος ; Vellei. ii. 25, who places it near Capua, and says soon after 'namque ascendens montem Tiphata cum C. Norbano concurrerat' ; Oros. v. 20].

Liv. Ep. lxxxv. Et cum L. Scipionis, alterius consulis, cum quo per omnia id egerat (Sulla) ut pacem iungeret, nec potuerat, castra oppugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos a Sulla milites signa ad Sullam transtulit. Scipio cum occidi posset, dimissus est [cf. App. Bell. Civ. i. 85 ; Plut. Sulla, 28 ; Vellei. ii. 25 ; Diod. xxxviii. 16 ; Eutrop. v. 7 ; Florus ii. 9 (iii. 21)].

Cic. Phil. xii. 11. 27 Sulla cum Scipione inter Cales et Teanum, cum alter nobilitatis florem, alter belli socios adhibuisset, de auctoritate senatus, de suffragiis populi, de iure civitatis agentes inter se condiciones contulerunt. Non tenuit omnino colloquium illud fidem, a vi tamen periculoque afuit.

Ibid. xiii. 1. 2 Pacem cum Scipione Sulla sive faciebat sive simulabat, non erat desperandum si convenisset, fore aliquem tolerabilem statum civitatis [cf. Plut. Sert. 6 ; Diod. xxxviii. 16].

App. Bell. Civ. i. 86 πρὸς Νωρβανὸν ἐς Καπύην περὶ συμβάσεων ἐπεμψεν ἐτέρους, εἴτε δείσας τῆς πλείονος Ἰταλίας ἔτι τοῖς ὑπάτοις συνισταμένης, εἴτε καὶ ἐς τόνδε καθάπερ ἐς τὸν Σκιπίωνα τεχνάζων. οὐδενὸς δ' αὐτῷ προσιόντος οὐδ' ἐς ἀπόκρισιν (ὁ γάρ τοι

Νωρβανός, ὡς ἔοικε, μὴ διαβληθεῖν τὰ ὅμοια ἐς τὸν στρατὸν ἔδει-
σεν), ἀναστήσας Σύλλας ἐχώρει πρόσω, τὰ πολέμια πάντα δηῶν. τὸ
δ' αὐτὸ καὶ Νωρβανὸς ἔπραττε κατ' ἄλλας ὁδοὺς.

Second Mithridatic War. War renewed by L. Murena.

App. Mithr. 64 Μουρήνας μὲν ὑπὸ Σύλλα σὺν δύο τέλεσι τοῖς
Φιμβρίου καθίστασθαι τὰ λοιπὰ τῆς Ἀσίας ὑπελέλειπτο, καὶ πολέ-
μων ἀφορμὰς ἤρεσχέλει δι' ἐπιθυμίαν θριάμβου. Μιθριδάτης δὲ ἐς
τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Κόλχοις καὶ Βοσποριανοῖς ἀφισταμένοις ἐπο-
λέμει. . . . Ἀρχελαόν τε ἐν ὑποψίαις ἐτίθετο ὡς πολλὰ πέρα τοῦ
δέοντος κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν ταῖς διαλύσεσιν ἐπιχωρήσαντα τῷ Σύλλᾳ.
ὦν ὁ Ἀρχελαὸς αἰσθανόμενος τε καὶ δείσας ἐς Μουρήναν ἔφυγε, καὶ
παροξύνας αὐτὸν ἔπεισε Μιθριδάτῃ προεπιχειρεῖν. Μουρήνας μὲν
δὴ διὰ Καππαδοκίας αὐτίκα ἐσβαλὼν ἐς Κόμανα . . . ἱππέας τινὰς
ἔκτεινε τοῦ Μιθριδάτου, καὶ πρέσβεσιν αὐτοῦ τὰς συνθήκας προτεί-
νουσιν οὐκ ἔφη συνθήκας ὁρᾶν· οὐ γὰρ συνεγέγραπτο Σύλλας, ἀλλ'
ἔργῳ τὰ λεχθέντα βεβαιώσας ἀπήλλακτο . . . Μιθριδάτης δ' ἐς
Ῥώμην ἔπεμπε πρὸς τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς Σύλλαν, αἰτιώμενος ἃ
ποιεῖ Μουρήνας. ὁ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἄλυν ποταμὸν περάσας . . .
τετρακοσίας τοῦ Μιθριδάτου κώμας ἐπέτρεχεν, οὐκ ἀπατῶντος ἐς
οὐδὲν αὐτῷ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ τὴν πρεσβείαν ἀναμένοντος [cf.
Memnon, *frg.* c. 36 ; Liv. *Ep.* lxxxvi. ; Cic. *de Imp.* 3. 8].

B. C. 82 : A. U. C. 672.

Consuls, C. Marius, Cn. Papirius Carbo.

Internal History.

Consulship of the younger Marius.

Liv. *Ep.* lxxxvi. C. Marius, C. Marii filius, consul ante
annos [viginti] per vim creatus.

Vellei. ii. 26 Deinde consules Carbo tertium et C. Marius,
septiens consulis filius, annos natus sex et viginti, vir animi
magis quam aevi paterni, multa fortiterque molitus neque
usquam inferior nomine suo.

App. *Bell. Civ.* i. 87 τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους ὕπατοι μὲν ἐγένεσθην
Παπίριος Κάρβων αὐτὸς καὶ Μάριος ὁ ἀδελφιδοῦς Μαρίου τοῦ περι-
φανοῦς, ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονώς.

Pecuniary difficulties caused by the Civil War.

Val. Max. vii. 6. 4 C. autem Mario Cn. Carbone consuli-
bus civili bello cum L. Sulla dissidentibus, quo tempore non

reipublicae victoria quaerebatur sed praemium victoriae res erat publica, senatus consulto aurea atque argentea templorum ornamenta, ne militibus stipendia deessent, conflata sunt.

Massacre in Rome by the anti-Sullan party.

Liv. Ep. lxxxvi. L. Damasippus praetor, ex volunt te C. Marii consulis cum senatum contraxisset, omnem quae in urbe erat nobilitatem trucidavit: ex cuius numero Q. Mucius Scaevola pontifex maximus fugiens, in vestibulo aedis Vestae occisus est.

App. Bell. Civ. i. 88 Μάριος δὲ οὐδὲν χρηστὸν ἔτι προσδοκῶν, τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ἠπείγετο προανελεῖν, καὶ Βρούτῳ στρατηγούντι τῆς πόλεως ἐπέστελλε σύγκλητον ὥς ἐπὶ τι ἄλλο συναγαγεῖν, καὶ κτεῖναι Πόπλιον Ἀντίστιον καὶ Παπίριον Κάρβωνα ἕτερον καὶ Λεύκιον Δομίτιον καὶ Μούκιον Σκαιόλαν τὸν τὴν μεγίστην Ῥωμαίοις ἱερώσυνην ἱερωμένον. οἱ μὲν δὴ δύο τῶνδε ἀνηρέθησαν ἐν τῇ βουλῇ καθὰ Μάριος προσέταξε. . . . Δομίτιος δ' ἐκτρέχων παρὰ τὴν ἔξοδον ἀνηρέθη, καὶ μικρὸν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου Σκαιόλας [cf. Vellei. ii. 26; Diod. xxxviii. 17; Oros. v. 20; Cic. de Nat. Deor. iii. 32. 80].

Sulla's entry into Rome.

App. Bell. Civ. i. 89 Σύλλας . . . αὐτίκα ἐπελθὼν τὴν μὲν στρατιὰν ἰδρυσε πρὸ τῶν πυλῶν ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ, αὐτὸς δ' ἔσω παρῆλθεν, ἐκφυγόντων τῶν ἀντιστασιωτῶν ἀπάντων . . . διοικησάμενος δ' ὅσα ἠπείγε καὶ τῇ πόλει τινὰς ἐπιστήσας τῶν ἑαυτοῦ ἐξώρμησεν ἐς Κλούσιον, ἔνθα τοῦ πολέμου τὰ λοιπὰ ἤκμαζεν.

The Sullan Proscriptions.

Vellei. ii. 28 Primus ille (Sulla), et utinam ultimus, exemplum proscriptionis invenit, ut in qua civitate petulantis convicii iudicium histrioni ex albo redditur, in ea iugulati civis Romani publice constitueretur auctoramentum, plurimumque haberet, qui plurimos interemisset.

Oros. v. 21 Sylla mox atque urbem victor intravit, tria milia hominum, qui se per legatos dediderant, contra fas contraque fidem datam inermes securosque interfecit. Plurimi tunc quoque, ut non dicam innocentes, sed etiam ipsius Syllanae partis occisi sunt, quos fuisse plus quam novem milia ferunt. Ita liberae per urbem caedes, percussoribus passim vagantibus ut quemque vel ira vel praeda sollicitabat, agitabantur. Igitur cunctis iam quod singuli timebant aperte frementibus

Q. Catulus palam Syllae dixit : ‘Cum quibus tandem victuri sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus?’ Tunc Sylla auctore L. Fursidio primipilari primus infamem illam tabulam proscriptionis induxit. Prima proscriptio octoginta hominum fuit, in quibus quattuor consulares erant Carbo Marius Norbanus et Scipio et inter eos Sertorius tunc maxime pertimescendus. Item alia cum quingentis hominibus proposita est . . . Sed ne in ipsis quidem tabulis fides ac finis malorum videbatur. Namque alios quos proscripserant iugulabant, alios autem postquam iugulaverant proscribebant.

App. *Bell. Civ.* i. 95 αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλας Ῥωμαίους ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν πολλὰ ἐμεγαληγόρησεν ἐφ’ ἑαυτῷ, καὶ φοβερὰ ἐς κατάπληξιν εἶπεν ἕτερα, καὶ ἐπήνεγκεν ὅτι τὸν μὲν δῆμον ἐς χρηστὴν ἄξει μεταβολήν, εἰ πείθονται οἱ, τῶν δ’ ἐχθρῶν οὐδενὸς ἐς ἔσχατον κακοῦ φέισεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατηγούς ἢ ταμίαις ἢ χιλιάρχους, ἢ ὅσοι τι συνέπραξαν ἄλλοι τοῖς πολεμίοις μεθ’ ἣν ἡμέραν Σκιπίων ὁ ὕπατος οὐκ ἐνέμεινε τοῖς πρὸς αὐτὸν ὠμολογημένοις, μετελεύσεσθαι κατὰ κράτος. ταῦτα δ’ εἰπὼν αὐτίκα βουλευτὰς ἐς τεσσαράκοντα καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων ἀμφὶ χιλίους καὶ ἑξακοσίους ἐπὶ θανάτῳ προῦγραφεν. οὗτος γὰρ δοκεῖ πρῶτος οὓς ἐκόλασε θανάτῳ προγράψαι, καὶ γέρα τοῖς ἀναιρουσὶ καὶ μῆνυτρα τοῖς ἐλέγχουσι καὶ κολάσεις τοῖς κρύπτουσιν ἐπιγράψαι. μετ’ οὐ πολὺ δὲ βουλευτὰς ἄλλους αὐτοῖς προσετίθει . . . ἐπὶ δὲ τοὺς τῆς πόλεως ἐκφυγόντας ζητητὰ πάντα μαστεύοντες διέθεον, καὶ ὅσους αὐτῶν λάβοιεν ἀνῆρουν.

Plut. *Sulla*, 31 ἐτόλμησε τῶν νέων εἰς, Γαῖος Μέτελλος, ἐν τῇ συγκλήτῳ τοῦ Σύλλα πυθέσθαι, τί πέρας ἔσται τῶν κακῶν, καὶ ποῖ προελθόντος αὐτοῦ δεῖ πεπαῦσθαι τὰ γινόμενα προσδοκᾶν, ‘παραιτούμεθα γάρ,’ εἶπεν, ‘οὐχ οὓς σὺ ἔγνωκας ἀναιρεῖν τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ τῆς ἀμφιβολίας οὓς ἔγνωκας σῶζειν.’ ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Σύλλα μηδέπω γινώσκειν οὓς ἀφήσιν, ὑπολαβὼν ὁ Μέτελλος, οὐκοῦν,’ ἔφη, ‘δήλωσον οὓς μέλλεις κολάζειν.’ καὶ ὁ Σύλλας ἔφη τοῦτο ποιῆσιν. ἔνιοι δὲ οὐ τὸν Μέτελλον, ἀλλὰ Φουφιδιὸν τινα τῶν πρὸς χάριν ὁμιλούντων τῷ Σύλλᾳ τὸ τελευταῖον εἰπεῖν λέγουσιν. ὁ δ’ οἷν Σύλλας εὐθὺς ὀγδοήκοντα προέγραψεν, οὐδενὶ τῶν ἐν τέλει κοινωσάμενος. ἀγανακτούντων δὲ πάντων, μίαν ἡμέραν διαλιπὼν ἄλλους προέγραψεν εἴκοσι καὶ διακοσίους, εἶτα τρίτῃ πάλιν οὐκ ἐλάττους. ἐπὶ δὲ τούτοις δημηγορῶν εἶπεν ὅσους μεμνημένους τυγχάνοι προγράφειν, τοὺς δὲ νῦν διαλανθάνοντας αὖθις προγράψειν. προέγραψε δὲ τῷ μὲν ὑποδεξαμένῳ καὶ διασώσαντι τὸν προγεγραμμένον ζημίαν τῆς φιланθρωπίας ὀρίζων θάνατον, οὐκ ἀδελφόν, οὐχ υἱόν, οὐ γονεῖς ὑπεξελόμενος, τῷ δὲ ἀποκτείναντι γέρας δύο τάλαντα

τῆς ἀνδροφονίας, καὶ δούλος δεσπότην καὶ πατέρα υἱὸς ἀνέλῃ . . . προεγράφοντο δὲ οὐκ ἐν Ῥώμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ πόλει τῆς Ἰταλίας [cf. Dio Cass. *frag.* 105. 11; Liv. *Ep.* lxxxviii.; Val. Max. ix. 2. 1; Diod. xxxviii. 19; Vellei. ii. 28; Florus ii. 9 (iii. 21); Plin. *Hist. Nat.* vii. 137; Lucan. *Phars.* ii. 139–233; Obsequens, 118].

Cic. *de Dom.* 17. 43 Proscriptionis miserrimum nomen illud et omnis acerbitas Sullani temporis quid habet quod maxime sit insigne ad memoriam crudelitatis? opinor poenam in cives Romanos nominatim sine iudicio constitutam.

Cic. *pro Rosc. Amer.* 45. 130 Nemo est enim qui nesciat propter magnitudinem rerum multa multos partim invito, partim imprudente L. Sulla commisisse. Placet igitur in his rebus aliquid imprudentia praeteriri? non placet, iudices, sed necesse est . . . Quid miramur, iudices, L. Sullam, cum solus rem publicam regeret orbemque terrarum gubernaret imperii-que maiestatem, quam armis receperat, legibus confirmaret, aliqua animadvertere non potuisse?

Cic. *pro Sulla*, 26. 72 In illa gravi L. Sullae turbulentaque victoria quis P. Sulla mitior? . . . quam multorum hic vitam est a L. Sulla deprecatus! quam multi sunt summi homines et ornatissimi et nostri et equestris ordinis, quorum pro salute se hic Sullae obligavit!

Cic. *de Off.* ii. 8. 27 Sensim . . . consuetudinem et disciplinam iam antea minuebamur, post vero Sullae victoriam penitus amisimus; desitum est enim videri quicquam in socios iniquum, cum exstitisset in cives tanta crudelitas [cf. *Ibid.* ii. 14. 51; *ad Att.* ix. 10. 3; *in Verr.* i. 16. 43; *de Leg. Agr.* ii. 21. 56].

Q. Cic. *de Pet. Cons.* 2. 9 (Catilina) corroboratus in caede civium, cuius primus ad rem publicam aditus equitibus Romanis occidendis fuit (nam illis, quos meminimus, Gallis, qui tum Titiniorum ac Nanniorum ac Tanusiorum capita demebant, Sulla unum Catilinam praefecerat); in quibus ille hominem optimum Q. Caecilium, sororis suae virum, equitem Romanum, nullarum partium, cum semper natura tum etiam aetate iam quietum, suis manibus occidit.

Liv. *Ep.* lxxxviii. Marium senatorii ordinis virum, cruribus brachiisque fractis, auribus praesectis et effossis oculis necavit (Sulla).

Ascon. *in or. in Tog. Cand.* p. 84 Mari Gratidiani . . . caput abscisum per urbem sua manu Catilina tulerat [cf.

Q. Cic. *de Pet. Cons.* 3. 10; Luc. *Phars.* ii. 175; Florus ii. 9 (iii. 21)].

Disabilities on the descendants of the proscribed.

Vellei. ii. 28 Adiectum etiam, ut bona proscriptorum venirent, exclusique paternis opibus liberi etiam petendorum honorum iure prohiberentur simulque, quod indignissimum est, senatorum filii et onera ordinis sustinerent et iura perderent.

Plut. *Sulla*, 31 ὁ δὲ πάντων ἀδικώτατον ἔδοξε, τῶν γὰρ προγεγραμμένων ἡτίμωσε καὶ υἱοὺς καὶ υἱωνοὺς καὶ τὰ χρήματα πάντων ἐδήμευσε.

Sall. *Hist.* i. 55. M. (*Oratio Lepidi*) Quin solus omnium post memoriam humani <generis> supplicia in post futuros composuit [cf. Liv. *Ep.* lxxxix.].

Persecutions and Confiscations throughout Italy.

App. *Bell. Civ.* i. 96 πολλή δὲ καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν ἀναίρεσις τε καὶ ἐξέλασις καὶ δήμευσις ἦν, ὅσοι τι Κάρβωνος ἢ Νωρβανοῦ ἢ Μαρίου ἢ τῶν ὑπ' ἐκείνοις στρατηγούντων ὑπήκουσαν. κρίσεις τε ἦσαν ἐπὶ τούτοις ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ὅλην πικραὶ καὶ ἐγκλήματα ποικίλα, στρατηγίας ἢ στρατείας ἢ ἐσφορᾶς χρημάτων ἢ ἄλλης ὑπηρεσίας ἢ βουλευσεως ὅλως κατὰ Σύλλα . . . καὶ ταῦτ' ἤκμαζε μάλιστα κατὰ τῶν πλουσίων.

Liv. *Ep.* lxxxviii. Urbem ac totam Italiam caedibus replevit (Sulla).

Methods of dealing with confiscated property.

(a) *Distribution to veterans.*

Cic. *de Leg. Agr.* i. 7. 21 Praetermitto . . . eum . . . nos agrum . . . concessisse, qui ager ipse per sese et Sullanae dominationi et Gracchorum largitioni restitisset.

Ibid. ii. 29. 81 Nec L. Sulla, qui omnia sine ulla religione, quibus voluit, est dilargitus, agrum Campanum attingere ausus est; Rullus extitit, qui ex ea possessione rem publicam demoveret, ex qua . . . nec Sullae dominatio deiecisset.

(b) *Sale.*

Cic. *pro Quinct.* 24. 76 Emisti (Naevi) bona Sex. Alfeni L. Sulla dictatore vendente [cf. Cic. *pro Rosc. Amer.* 2. 6; 43, 125-126; *de Leg. Agr.* ii. 21, 56.]

Treatment of Italian towns.

App. Bell. Civ. i. 96 ὡς δ' ἐξέλιπε τὰ καθ' ἓνα [ἄνδρα ἐγκλήματα] ἐπὶ τὰς πόλεις ὁ Σύλλας μετῆι καὶ ἐκόλαζε καὶ τάσδε, τῶν μὲν ἀκροπόλεις κατασκάπτων ἢ τείχῃ καθαιρῶν, ἢ κοινὰς ζημίας ἐπιτιθεῖς, ἢ ἐσφοραῖς ἐκτρύχων βαρυντάταις ταῖς δὲ πλείοσι τοὺς ἑαυτῷ στρατευσαμένους ἐπώκιζεν ὡς ἕξων φρούρια κατὰ τῆς Ἰταλίας, τὴν τε γῆν αὐτῶν καὶ τὰ οἰκήματα ἐς τοὺςδε μεταφέρων διεμέριζεν.

Liv. Ep. lxxxviii. (quoted p. 162).

Cic. Parad. vi. 2. 46 Qui . . . dimissiones libertorum ad defaenerandas diripiendasque provincias, qui expulsionones vicinorum, qui latrocinia in agris, qui cum servis, cum libertis, cum clientibus societates, qui possessiones vacuas, qui proscriptiones locupletium, qui caedes municipiorum, qui illam Sullani temporis messem recordetur, qui testamenta subiecta tot, qui sublatos homines. . . .

Florus ii. 9 (iii. 21) Possis singulorum hominum ferre poenas, municipia Italiae splendidissima sub hasta venierunt, Spoletium, Interamnium, Praeneste, Florentia.

Vengeance on remains of Marius.

Cic. de Leg. ii. 22. 56 C. Marii sitas reliquias apud Anienem dissipari iussit Sulla victor acerbior odio incitatus quam si tam sapiens fuisset quam fuit vehemens. (57) quod haud scio an timens ne suo corpori posset accidere primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari.

Sulla appointed Dictator.

Vellei. ii. 28 Dictator creatus (cuius honoris usurpatio per annos centum et viginti intermissa; nam proximus post annum quam Hannibal Italia excesserat, uti adpareat populum Romanum usum dictatoris ut in metu desiderasse ita in otio timuisse potestatem) imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis rem publicam olim usi erant, eo in inmodicae crudelitatis licentiam usus est.

Plut. Sulla, 33 Δικτάτορα . . . ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε, δι' ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι τοῦτο τὸ γένος τῆς ἀρχῆς ἀναλαβών. ἐψηφίσθη δὲ αὐτῷ πάντων ἄδεια τῶν γεγονότων, πρὸς δὲ τὸ μέλλον ἐξουσία θανάτου, δημεύσεως, κληρουχιῶν, κτίσεως, πορθήσεως, ἀφελέσθαι βασιλείαν, ᾧ βούλοιο χάρισασθαι.

Cic. ad Att. ix. 15. 2 Sulla potuit efficere ab interrege ut dictator diceretur [cf. App. Bell. Civ. i. 98].

Cic. *de Har. Resp.* 25. 54 Iterum Sulla superavit; tum sine dubio habuit regalem potestatem, quamquam rem publicam recuperarat.

Cic. *ad Att.* viii. 11. 2 Genus illud Sullani regni [cf. Cic. *de Leg. Agr.* iii. 2. 5; *pro Lig.* 4. 12; Oros. v. 21].

Liv. *Ep.* lxxxix. Sulla dictator factus, quod nemo umquam fecerat, cum fascibus viginti quattuor processit. Legibus novis rei publicae statum confirmavit [cf. App. *Bell. Civ.* i. 100; Polyb. iii. 87].

Lex Valeria of the interrex L. Valerius Flaccus.

Cic. *de Leg. Agr.* iii. 2. 5 Omnium legum iniquissimam dissimillimamque legis esse arbitror eam quam L. Flaccus interrex de Sulla tulit, ut omnia, quaecumque ille fecisset, essent rata . . . Est invidiosa lex, sicuti dixi, verum tamen habet excusationem; non enim videtur hominis lex esse, sed temporis . . . nam Valeria lege Corneliisque legibus eripitur, si cui datur, coniungitur impudens gratificatio cum acerba iniuria; sed tamen habet illis legibus spem non nullam, cui ademptum est, aliquem scrupulum, cui datum est.

Cic. *de Leg.* i. 15. 42 Iam vero illud stultissimum, existimare omnia iusta esse, quae sita sint in populorum institutis aut legibus. Etiamne, si quae leges sint tyrannorum? . . . Nihilo, credo, magis illa quam interrex noster tulit, ut dictator, quem vellet civium, *indemnatum* aut indicta causa impune posset occidere [cf. *de Leg. Agr.* iii. 2. 8; *pro Rosc. Amer.* 43. 125 (quoted p. 170)].

Sulla assumes the name 'Felix.'

Vellei. ii. 27 Occiso . . . demum eo (the younger Marius) Felicis nomen adsumpsit (Sulla) [cf. Plut. *Sulla*, 34, and see Frontin. *Strat.* i. 11. 11 L. Sulla, quo paratiorem militem ad pugnandum haberet, praedici sibi a diis futura simulavit].

Consular Elections for 81 B. C.

App. *Bell. Civ.* i. 101 οὕτω φοβερός (ἦν Σύλλας) καὶ ἄκρος ὀργήν ὡς καὶ Κόϊντον Λουκρήτιον Ὁφέλλαν τὸν Πραίνεστὸν αὐτῷ λαβόντα καὶ Μάριον τὸν ὑπατον ἐκπεπολιορκηκότα καὶ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς νίκης συναγαγόντα, ὑπατεύειν ἔτι ἱππέα ὄντα, πρὶν ταμιεῦσαι καὶ στρατηγῆσαι, διὰ τὸ μέγεθος τῶν εἰργασμένων κατὰ παλαιὸν ἔθος ἀξιοῦντα, καὶ τῶν πολιτῶν δεόμενον, ἐπεὶ κωλύων καὶ

ἀνατιθέμενος οὐ μετέπειθεν, ἐν ἀγορᾷ μέσῃ κτείνειν. καὶ συναγαγὼν τὸ πλῆθος ἐς ἐκκλησίαν εἶπεν ‘ἴστε μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ παρ’ ἐμοῦ δὲ ἀκούσατε ὅτι Λουκρήτιον ἐγὼ κατέκανον ἀπειθοῦντά μοι’ [cf. Liv. *Ep.* lxxxix; Plut. *Sulla*, 33].

Ibid. i. 100 ὁ δὲ (Σύλλας) ἐς μὲν πρόσχημα τῆς πατρίου πολιτείας ὑπάτους αὐτοῖς ἐπέτρεψεν ἀποφῆναι, καὶ ἐγένοντο Μάρκος Τύλλιος καὶ Κορνήλιος Δολαβέλλας. αὐτὸς δ’ οἶα δὴ βασιλεύων δικτάτωρ ἐπὶ τοῖς ὑπάτοις ἦν.

External History.

The Civil War.

App. *Bell. Civ.* i. 87 ἀρχομένου δ’ ἥρος περὶ τὸν Αἰσῖνον ποταμὸν . . . ἀγὼν καρτερὸς ἐγένετο Μετέλλῳ τε καὶ Καρρίνῳ Κάρβωνος στρατηγῷ πρὸς ἀλλήλους· καὶ φεύγει μὲν ὁ Καρρίνας πολλοὺς ἀποβαλὼν, τὰ δὲ περίοικα πάντα ἐς τὸν Μέτελλον ἀπὸ τῶν ὑπάτων μετετίθετο. Μέτελλον δὲ Κάρβων καταλαβὼν ἐφρούρει περικαθήμενος, ἔσπε Μάριον τὸν ἕτερον ὑπάτον μεγάλη μάχῃ περὶ Πραίνεστον ἡττῆσθαι πυθόμενος ἀνεστρατοπέδευεν ἐς Ἀρίμινον. καὶ τοῦδε μὲν Πομπηίου τῆς οὐραγίας ἐξαπτόμενος ἠνώχλει, ἡ δὲ περὶ Πραίνεστον ἦσσα ὧδε ἐγένετο. Σύλλα Σήτιον καταλαβόντος, ὁ Μάριος ἀγχοῦ στρατοπεδεύων ὑπεχώρει κατ’ ὀλίγον, ὥς δ’ ἦλθεν ἐπὶ τὸν καλούμενον Ἰερὸν λιμένα, ἐξέτασσεν ἐς μάχην καὶ ἡγωνίζετο προθύμως. ἀρχομένου δ’ ἐνδιδόναι τοῦ λαιοῦ μέρους, σπείραι πέντε πεζῶν καὶ δύο ἱππέων οὐκ ἀναμείναισιν τὴν τροπὴν ἐκφανῆναι, τὰ τε σημεῖα ἔρριψαν ὁμοῦ καὶ πρὸς τὸν Σύλλαν μετετίθεντο. καὶ τόδ’ εὐθὺς ἦρχε τῷ Μαρῖῳ δυσχεροῦς ἡττης. κοπτόμενοι γὰρ ἐς Πραίνεστον ἐφευγον ἅπαντες, ἐπομένου τοῦ Σύλλα σὺν δρόμῳ. καὶ οἱ Πραίνεστίοι τοὺς μὲν πρώτους αὐτῶν ἐσεδέξαντο, Σύλλα δ’ ἐπικειμένου τὰς πύλας ἀπέκλεισαν καὶ Μάριον καλωδίῳις ἀνιμήσαντο. πολὺς δ’ ἄλλος ἐκ τοῦδε περὶ τοῖς τείχεσιν ἐγίγνετο φόνος, καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων ὁ Σύλλας ἔλαβεν, ὧν τοὺς Σαννίτας ἐκτείνε πάντας ὥς αἰε χαλεποὺς Ῥωμαίους γενομένους [cf. Plut. *Sulla*, 28; Liv. *Ep.* lxxvii.; Diod. xxxviii. 15; Vellei. ii. 26; Oros. v. 20; Florus ii. 9 (iii. 21)].

Plut. *Sulla*, 28 καὶ τὰλλα δὲ ὁμοίως εὐτυχεῖτο διὰ τῶν στρατηγῶν Πομπηίου, Κράσσου, Μετέλλου, Σερούιλιου. οὐδὲν γὰρ ἡ μικρὰ προσκρούσαντες οὗτοι μεγάλας συνέτριψαν δυνάμεις τῶν πολεμίων, ὥστε τὸν μάλιστα τὴν ἐναντίαν στάσιν συνέχοντα Κάρβωνα νύκτωρ ἀποδράντα τὴν ἐαυτοῦ στρατιὰν εἰς Λιβύην ἐκπλεῦσαι [cf. App. *Bell. Civ.* i. 88; Vellei. ii. 28; Oros. v. 20].

Sulla's Compact with the Italians.

Liv. Ep. lxxxvi. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut empturus civitatem et suffragii ius nuper datum, foedus percussit.

Sulla's Confidence.

Liv. Ep. lxxxvi. (Sulla) ex fiducia iam certae victoriae litigatores, a quibus adibatur, vadimonia Romam differre iussit, cum a parte diversa urbs adhuc teneretur.

Conclusion of the Civil War.

Battle at Clusium; attempt to relieve Marius in Praeneste; the Samnites march on Rome; defeat of Carbo.

App. Bell. Civ. i. 89 αὐτῷ δὲ Σύλλα καὶ Κάρβωνι περὶ Κλούσιον ἐξ ἡοῦς ἐπὶ ἐσπέραν γίγνεται μάχη καρτερὰ. καὶ φανέντες ἀλλήλοις ἰσόμαχοι μετὰ σκότους διεκρίθησαν.

Liv. Ep. lxxxviii. Sulla Carbonem, exercitu eius fuso ad Clusium, ad Faventiam Fidentiamque caeso, Italia expulit.

App. Bell. Civ. i. 91 ἐν Φαουεντία Κάρβων καὶ Νωρβανὸς ἐξ ὁδοῦ βραχὺ πρὸ ἐσπέρας ἐπὶ τὸ Μετέλλον στρατόπεδον ἐλθόντες . . . ἀνοήτως μάλα ὑπ' ὀργῆς ἐς μάχην ἐξέταπτον, ἐλπίσαντες Μέτελλον τῷ παραλόγῳ καταπλήξειν. ἡττώμενοι δὲ . . . ἐφθείροντο κατὰ πλῆθος.

Plut. Sulla, 29 τὸν μέντοι τελευταῖον ἀγῶνα καθάπερ ἔφεδρος ἀθλητῇ καταπόνῳ προσενεχθεὶς ὁ Σαννίτης Τελεσῖνος ἐγγὺς ἦλθε τοῦ σφῆλαι καὶ καταβαλεῖν ἐπὶ θύραις τῆς Ῥώμης. ἔσπευδε μὲν γὰρ ἅμα Δαμπωνίῳ τῷ Λευκανῷ χεῖρα πολλὴν ἀθροίσας ἐπὶ Πραίνεστον ὡς ἐξαρπασόμενος τῆς πολιορκίας τὸν Μάριον. ἐπεὶ δὲ ᾗσθητο Σύλλαν μὲν κατὰ στόμα, Πομπήϊον δὲ κατ' οὐρανὸν βοηδρομοῦντας ἐπ' αὐτόν, εἰργόμενος τοῦ πρόσω καὶ ὀπίσω πολεμιστῆς ἀνὴρ καὶ μεγάλων ἀγώνων ἔμπειρος ἄρας νυκτὸς ἐπ' αὐτὴν ἐχῶρει παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τὴν Ῥώμην.

Liv. Ep. lxxxvii. Marium erumpere temptantem reppulit (Sulla) [cf. App. Bell. Civ. i. 90].

App. Bell. Civ. i. 92 Γαλάται τε ὅσοι ἀπὸ Ῥαουέννης ἐπὶ τὰ Ἄλπεια παρήκουσιν ἀθρόως ἐς Μέτελλον μετετίθεντο.

Battle of the Colline Gate.

Liv. Ep. lxxxviii. Cum Samnitibus, qui soli ex Italicis populis nondum arma posuerant, iuxta urbem Romanam ante portam Collinam debellavit (Sulla).

Vellei. ii. 27 At Pontius Telesinus, dux Samnitium, vir domi bellique fortissimus penitusque Romano nomini infestissimus, contractis circiter quadraginta milibus fortissimae pertinacissimaeque in retinendis armis iuventutis, Carbone ac Mario consulibus . . . Kal. Novembribus ita ad portam Collinam cum Sulla dimicavit, ut ad summum discrimen et eum et rem publicam perduceret . . . eo die quo circumvolans ordines exercitus sui Telesinus dictitansque adesse Romanis ultimum diem vociferabatur eruendam delendamque urbem, adiiciens numquam defuturos raptores Italicae libertatis lupos nisi silva, in quam refugere solerent, esset excisa. Post primam demum horam noctis et Romana acies respiravit et hostium cessit. Telesinus postero die semianimis repertus est, victoris magis quam morientis vultum praeferens, cuius abscisum caput ferro figi gestarique circa Praeneste Sulla iussit [cf. Plut. *Sulla*, 29; App. *Bell. Civ.* i. 93; Oros. v. 20; Eutrop. v. 8; Florus ii. 9 (iii. 21)].

Death of the younger Marius ; surrender of Praeneste ; massacre of the prisoners.

Vellei. ii. 27 Tum demum desperatis rebus suis C. Marius adulescens per cuniculos, qui miro opere fabricati in diversas agrorum partis ferebant, conatus erumpere, cum foramine e terra emersisset a dispositis in id ipsum interemptus est. Sunt qui sua manu, sunt qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Telesini una obsesso et erumpente occubuisse prodiderint [cf. Diod. xxxviii. 15].

Liv. *Ep.* lxxxviii. C. Marius Praeneste obsessus a Lucretio Ofella Sullanarum partium viro, cum per cuniculum captaret evadere, saeptus ab exercitu mortem sibi conscivit. Id est, in ipso cuniculo, cum sentiret se evadere non posse, cum Pontio Telesino fugae comite stricto utrimque gladio concurrit. Quem cum occidisset, ipse saucius impetravit a servo ut se occideret [cf. Plut. *Sulla*, 32; Val. Max. vi. 8. 2; Oros. v. 21].

App. *Bell. Civ.* i. 94 Πραινέστιοι δὲ καὶ τάδε θεώμενοι, καὶ τὸν Κάρβωνος στρατὸν ἀπολωλέναι πάντα πυνθανόμενοι, αὐτόν τε Νωρβανὸν ἤδη φυγεῖν ἐξ Ἰταλίας, καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν καὶ Ῥώμην ἐπ' αὐτῇ Σύλλαν ἐκτενῶς κεχειρῶσθαι, τὴν πόλιν τῷ Λουκρητίῳ παρέδοσαν, Μαρίου καταδύντος ἐς τάφρους ὑπονόμους καὶ μετὰ βραχὺ καὶ ἀνελόντος ἑαυτόν. Λουκρήτιος μὲν δὴ Μαρίου τὴν κεφαλὴν ἐκτεμὼν ἔπεμπεν ἐς Σύλλαν.

Dio Cass. *frg.* 105. 4 (εχxxv. 3, Tauchn.) τοῦτο μὲν γὰρ αὐθημερόν τὰς κεφαλὰς τοῦ τε Δαμασίππου (see App. Bell. Civ. i. 92) καὶ τῶν συνεξετασθέντων αὐτῷ πρὸς τὸ Πραινέστε πέμψας ἀνεσκολόπισε, καὶ τῶν παραδόντων σφᾶς ἐθελοντὰς συχνοὺς ὡς καὶ ἄκοντας ἔλὼν ἀπέκτεινεν. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ τοῖς τε βουλευταῖς εἰς τὸ Ἐννεῖον, ὡς καὶ ἀπολογιούμενός τι αὐτοῖς, καὶ τοῖς ζωγρηθεῖσιν ἐς τὸν ἀγρὸν τὸν δημόσιον καλούμενον ὡς καὶ ἐς τὸν κατάλογον αὐτοὺς ἐσγράψων συνελθεῖν κελεύσας, τούτους ἅμα δι' ἐτέρων ἐφόνευσε, καὶ πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἀνθρώπων ἀναμιχθέντες σφίσι παραπῶλοντο, καὶ ἐκείνοις αὐτὸς πικρότατα διελέξατο.

Pompeius in Sicily; death of Brutus and Carbo.

App. Bell. Civ. i. 95 οἱ μὲν τοῦ Σύλλα στρατηγοὶ τὰς πόλεις ἐπιόντες τὰ ὑποπτα ἐφρούρουν, καὶ Πομπήϊος ἔς τε Λιβύην ἐπὶ Κάρβωνα καὶ ἔς Σικελίαν ἐπὶ τοὺς ἐκεῖ Κάρβωνος φίλους ἐστέλλετο.

Liv. Ep. lxxxix. M. Brutus a Cn. Papirio Carbone, qui Cossuram appulerat, missus nave piscatoria Lilybaeum, ut exploraret, an ibi Pompeius esset, et circumventus a navibus quas Pompeius miserat, in se mucrone verso ad transtrum navis obnixus corpore pondere incubuit. Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio a senatu missus, Cn. Carbonem qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit.

Val. Max. ix. 13. 2 Tertio in consulatu suo iussu Pompei in Sicilia ad supplicium ductus [cf. App. Bell. Civ. i. 80, 96; Plut. Pomp. 10. 11; Cic. ad Fam. ix. 21. 3; Val. Max. v. 3. 5].

Eutrop. v. 8 Cn. quoque Carbo, cos. alter, ab Arimino ad Siciliam fugit, et ibi per Cn. Pompeium interfectus est; quem adulescentem Sulla atque annos unum et xx natum, cognita eius industria, exercitibus praefecerat, ut secundus a Sulla haberetur. (9) Occiso ergo Carbone Siciliam Pompeius recepit.

Withdrawal of Sertorius to Spain.

Vellei. ii. 25 (Sulla) Quintum . . . Sertorium, pro quanti mox belli facem! et multos alios, potitus eorum, dimisit incolumes.

App. Bell. Civ. i. 108 (ὁ Σερτώριος) ἤρητο μὲν Ἰβηρίας ἄρχειν, Κάρβωνι δ' ἐπὶ Σύλλα συμμαχῶν, Σύεσσαν πόλιν ἐν σπονδαῖς κατέλαβε, καὶ φεύγων ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ὄχετο [cf. Plut. Sert. 6; App. Bell. Civ. i. 86; Iber. 101]. [This may have occurred at the end of 83. See Bienkowski in Wiener Studien xiii. p. 133.]

Ruin of Samnium.

Strabo v. 4. 11 (Σύλλας) τοὺς μὲν (Σαυνίτας) ἐν τῇ μάχῃ κατέκοψε, κελεύσας μὴ ζωγρεῖν· τοὺς δὲ ῥύσαντας τὰ ὄπλα, περὶ τρισχιλίους ἄνδρας ἢ τετρακισχιλίους φασίν, εἰς τὴν δημοσίαν ἔπαυλιν τὴν ἐν τῷ Κάμπῳ καταγαγὼν εἴρξε· τρισὶ δὲ ὕστερον ἡμέραις ἐπιπέμψας στρατιώτας ἅπαντας ἀπέσφαξε, προγραφάς τε ποιούμενος οὐκ ἐπαύσατο πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν ὀνόματι Σαυνιτῶν διέφθειρεν ἢ ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξέβαλε· πρὸς δὲ τοὺς αἰτιωμένους τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ὀργὴν ἔφη καταμαθεῖν ἐκ τῆς πείρας, ὡς οὐδέποτε ἂν εἰρήνην ἀγάγοι Ῥωμαίων οὐδὲ εἰς, ἕως ἂν συμμένωσι καθ' ἑαυτοὺς Σαυνῖται. τοιγάρτοι νυνὶ κῶμαι γεγόνασιν αἱ πόλεις· ἔναι δ' ἐκλελοίπασι τελέως, Βοιανόν, Αἰσερνία, Πάννα, Τελεσία συνεχῆς Οὐενάφρω καὶ ἄλλαι τοιαῦται, ὧν οὐδεμίαν ἄξιον ἡγείσθαι πόλιν . . . Βενεουεντὸν δ' ὁμως συνέστηκεν εὖ καὶ Οὐενουσία.

Second Mithridatic War. Defeat of L. Murena.

App. Mithr. 65 Μιθριδάτης δ' ἐς Ῥώμην ἔπεμπε πρὸς τε τὴν βουλὴν καὶ πρὸς Σύλλαν, αἰτιώμενος ἅ ποιεῖ Μουρήνας. ὁ δὲ . . . ἐς Φρυγίαν καὶ Γαλατίαν ἐπανήει, ἔνθα αὐτῷ Καλίδιος ἐπὶ ταῖς Μιθριδάτου μέμψεσι πεμφθεὶς ἀπὸ Ῥώμης, ψήφισμα μὲν οὐδὲν ἐπέδωκεν, ἔφη δ' ἐς ἐπήκοον ἐν μέσῳ τὴν βουλὴν αὐτῷ κελεύειν φείδεσθαι τοῦ βασιλέως ὄντος ἐνσπόνδου . . . καὶ ὁ Μουρήνας οὐδὲν ἀνείς τῆς ὁρμῆς καὶ τότε τὴν γῆν ἐπήει τὴν τοῦ Μιθριδάτου. ὁ δὲ σαφῶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἡγούμενος πολεμῆσθαι, Γόρδιον ἐς τὰς κώμας . . . ἐσβαλεῖν ἐκέλευσεν. καὶ αὐτίκα ὁ Γόρδιος . . . αὐτῷ Μουρήνα, μέσον λαβὼν ποταμόν, ἀντεκαθέζετο. μάχης δ' οὐδέτερος ἦρχεν, ἕως ἀφίκετο Μιθριδάτης σὺν τῷ πλείονι στρατῷ. καὶ εὐθὺς ἀμφὶ τῷ ποταμῷ μάχῃ γίνεταί καρτερά. καὶ βιασάμενος ὁ Μιθριδάτης ἐπέρα τὸν ποταμόν, καὶ τὰλλα πολὺν κρείττων τοῦ Μουρήνα γενόμενος . . . ἢ τε νίκη λαμπρὰ καὶ ὀξεῖα ἐξ ἐφόδου γενομένη ταχὺ διέπτη καὶ πολλοὺς ἐς τὸν Μιθριδάτην μετέβαλεν.

B. C. 81 : A. U. C. 673.

Consuls, M. Tullius Decula, Cn. Cornelius Dolabella.

*Internal History.**Triumph of Sulla.*

Act. Triumph. : l. cornelius l. f. p. n. sulla FELIX DICT. A. DCLXXII de rege mithridate iii iiii K. FEBR.

App. Bell. Civ. i. 101 ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῷ Μιθριδατείῳ πολέμῳ.

Val. Max. ii. 8. 7 L. Sulla, qui plurima bella civilia con-

fecit . . . cum consummata atque constructa potentia sua triumphum duceret, ut Graeciae et Asiae multas urbes, ita civium Romanorum nullum oppidum vexit.

Plin. *Hist. Nat.* xxxiii. 1. 16 In eadem (Roma) post annos cccvii quod ex Capitolinae aedis incendio ceterisque omnibus delubris C. Marius filius Praeneste detulerat, xiiii pondo, quae sub eo titulo in triumpho transtulit Sulla, et argenti vi. [For a full description see Plut. *Sulla*, 34.]

Annual festival in commemoration of the victory of the Colline Gate.

Vellei. ii. 27 Felicitatem diei, quo Samnitium Telesinique pulsus est exercitus, Sulla perpetua ludorum Circensium honoravit memoria, qui sub eius nomine [Sullanae] Victoriae celebrantur.

Enlargement of the Pomoerium.

Seneca *de Brev. Vit.* 13. 8 (idem narrabat) Sullam ultimum Romanorum protulisse pomoerium, quod numquam provinciali, sed Italico agro adquisito proferre moris apud antiquos fuit [cf. Sall. *Hist.* i. 55. 5 M. (*Oratio Lepidi*)].

Sulla's Legislation and Reform of the Constitution.

Law about the Proscriptions. Closing of the List.

Cic. *pro Rosc. Amer.* 43. 125 Qui potuerunt ista ipsa lege, quae de proscriptione est, sive Valeria est sive Cornelia (non enim novi nec scio), verum ista ipsa lege bona Sex. Roscii venire qui potuerunt? Scriptum enim ita dicunt esse: 'ut eorum bona veneant qui proscripti sunt; . . . aut eorum qui in adversariorum praesidiis occisi sunt.'

Ibid. 44. 128 Opinor enim esse in lege, quam ad diem proscriptiones venditionesque fiant [nimirum] Kalendas Iunias [cf. Cic. *de Dom.* 30. 79 (quoted p. 175); *de Leg. Agr.* iii. 2. 5 (quoted p. 164)].

I. *The Magistracy.*

i. *The Tribunate.*

Vellei. ii. 30 (Tribuniciae potestatis) Sulla imaginem sine re reliquerat [cf. Sall. *Hist.* i. 55. 23 M. (*Oratio Lepidi*); Dionys. v. 77; [Victor] *de Vir. Ill.* 75].

(a) *Limitation of the tribune's right of veto.*

Cic. *de Leg.* iii. 9. 22 In ista quidem re vehementer Sullam probo, qui tribunis plebis sua lege iniuriae faciendae potestatem ademerit, auxilii ferendi reliquerit.

Caes. *Bell. Civ.* i. 5 Nec tribunis plebis sui (Caesaris) periculi deprecandi neque etiam extremi iuris intercessionem retinendi, quod L. Sulla reliquerat, facultas tribuitur.

Ibid. i. 7 (Caesar . . . contionatur) Sullam nudata omnibus rebus tribunicia potestate tamen intercessionem liberam reliquisse.

Cic. *in Verr.* i. 60. 155 Adductus est (Q. Opimius) in iudicium, verbo quod, cum esset tribunus plebis, intercessisset contra legem Corneliam, *re vera* quod in tribunatu dixisset contra alicuius hominis nobilis voluntatem. [But for the employment of the veto before 70 B. C. see Sall. *ap.* Gell. x. 20 Nam Sullam consulem (80 B. C.) de reditu eius (Cn. Pompeii) legem ferentem ex composito tr. pl. C. Herennius prohibuerat. Cf. Mommsen, *Staatsr.* ii. p. 308.]

(b) *Tribunician Legislation ; permitted, but limited in accordance with the law of 88 B. C.*

Lex Antonia de Termessibus (71 B. C.) (*C. I. L.* i. 204; Bruns, *Fontes* iii. 14) *praescriptio*. C. Antonius M. f. Cn. Corne[lius] . . . C. Fundanius C. f. tr(ibunus) pl(ebeius), de s(enatus) s(ententia) plebem . . .

Liv. *Ep.* lxxxix. Tribunorum plebis potestatem minuit et omne ius legum ferendarum ademit [cf. Cic. *de Leg.* iii. 9. 22; Caes. *Bell. Civ.* i. 7 (both quoted above)].

(c) *Senatorial election or qualification for the tribunate.*

App. *Bell. Civ.* i. 100 καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν εἰ Σύλλας αὐτὴν (τὴν ἀρχήν), καθὰ νῦν ἐστίν, ἐς τὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετένεγκεν. [Contrast Capito *ap.* Gell. xiv. 8. 2 Nam et tribunis . . . plebis senatus habendi ius erat, quamquam senatores non essent, ante Atinium plebiscitum, cf. Herzog, *Staatsverf.* i. p. 512.]

(d) *Higher career closed to the tribune.*

App. *Bell. Civ.* i. 100 τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλεν, ἀσθενεστάτην ἀποφύνας, καὶ νόμῳ κωλύσας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἐτι ἄρχειν. διὸ καὶ πάντες οἱ δόξης ἢ γένους ἀντιποιοῦμενοι τὴν ἀρχὴν ἐς τὸ μέλλον ἐξετρέποντο [cf. Ascon. *in Cornelian.* p. 78, quoted p. 197].

Disappearance of 'contiones.'

Cic. *pro Cluent.* 40. 110 Qui (Quinctius) quod rostra iam diu vacua locumque illum post adventum L. Sullae a tribunicia voce desertum oppresserat multitudinemque desuefactam iam a contionibus ad veteris consuetudinis similitudinem revocarat, idcirco cuidam hominum generi paulisper iucundior fuit.

ii. *Increase in number of Praetors and Quaestors.*

Dio Cass. xlii. 51 (Caesar) στρατηγούς . . . δέκα ἐς τὸ ἐπὶὸν ἔτος ἀπέδειξε.

Pompon. in *Dig.* i. 2. 32 Deinde Cornelius Sulla . . . praetores quattuor adiecit (to the existing six) [cf. Cic. *ad Fam.* viii. 8. 8 Itemque senatui placere in Ciliciam provinciam, in viii reliquas provincias, quas praetorii pro praetore optinerent . . .]

Tac. *Ann.* xi. 22 Lege Sullae viginti (quaestores) creati sup-
plendo senatui [cf. *C. I. L.* i. 202 (Bruns, *Fontes* iii. 12)].

iii. *Practical cessation of the Censorship.*

Schol. Gronov. p. 384 Or. (in Cic. *Div. in Caec.* 3. 7) Decem tribuni eligebantur antea . . . et censores . . . Hos omnes pro nobilitate faciens sustulit Sulla.

iv. *Lex Annalis.*

App. *Bell. Civ.* i. 100 καὶ στρατηγεῖν ἀπέιπε πρὶν ταμειῶσαι, καὶ ὑπατεύειν πρὶν στρατηγήσαι, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτὴν αὐθις ἀρχειν ἐκώλυσε πρὶν ἔτη δέκα διαγενέσθαι.

v. *Provincial Administration.*

Cic. *ad Fam.* i. 9. 25 Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortituum esse cum collega provinciam; si curiata lex non esset, se paraturum cum collega tibiue successurum; legemque curiatam consuli ferre opus esse, necesse non esse; se, quoniam ex senatus consulto provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset.

Ibid. iii. 6. 3 Non modo ibi non fuisti, ubi me quam primum videre posses, sed eo discessisti quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia constituti essent.

Ibid. iii. 6. 6 Et ut habere rationem possis, quo loco me salva lege Cornelia convenias, ego in provinciam veni pridie

K. Sextiles, iter in Ciliciam facio per Cappadociam [cf. *Ibid.* xii. 4. 2].

Ibid. iii. 10. 6 Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? . . . ad me adire quosdam memini, nimirum ex Epicteto, qui dicerent nimis magnos sumptus legatis decerni. Quibus ego non tam imperavi quam censui sumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos.

II. *The Priesthoods.*

i. *Restoration of the principle of Cooptation.*

Dio Cass. xxxvii. 37 (63 B.C.) καὶ τὰς αἰρέσεις τῶν ἱερέων, γράψαντος μὲν τοῦ Λαβιηνοῦ, σπουδάσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος, ἐς τὸν δῆμον αὐθις ὁ ὄμιλος, παρὰ τὸν τοῦ Σύλλου νόμον, ἐπανήγαγεν, ἀνανεωσάμενος τὸν τοῦ Δομιτίου (see p. 68).

ii. *Increase in the number of members of the religious colleges.*

[Victor] *de Vir. Ill.* 75 Numerum sacerdotum auxit.

Liv. *Ep.* lxxxix. Pontificum augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim.

Cic. *ad Fam.* viii. 4. 1 Invideo tibi; tam multa cotidie, quae mirere, istoc perferuntur . . . P. Dolabellam xnvirum factum [cf. Tac. *Ann.* vi. 12].

III. *The Senate.*

i. *Immediate creation of new senators.*

Dionys. v. 77 βουλὴν . . . ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων ἀνθρώπων συνέστησε.

Liv. *Ep.* lxxxix. Senatum ex equestri ordine supplevit.

App. *Bell. Civ.* i. 100 αὐτῇ δὲ τῇ βουλῇ, διὰ τὰς στάσεις καὶ τοὺς πολέμους πάνπαν ὀλιγανδρούση, προσκατέλεξεν ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους ἐκ τῶν ἀρίστων ἱππέων, ταῖς φυλαῖς ἀναδοὺς ψῆφον περὶ ἐκάστου.

Sall. *Cat.* 37 Multi memores Sullanae victoriae, quod ex gregariis militibus alios senatores videbant . . . sibi quisque, si in armis foret, ex victoria talia sperabat.

ii. *Provision for recruiting the Senate in future.*

Tac. *Ann.* xi. 22 (quoted p. 172).

IV. *The Citizen body and Italy.*i. *Abolition of corn-distributions.*

Licinian, p. 43 Et legem frumentariam nullo resistente . . . est ut annonae quinque modii populo darentur.

Sall. *Hist.* i. 55. 11 M. (*Oratio Lepidi*) Populus Romanus, paulo ante gentium moderator . . . ne servilia quidem alimenta reliqua habet.

ii. *The Cornelii.*

App. *Bell. Civ.* i. 100 τῷ δὲ δήμῳ τοὺς δούλους τῶν ἀνηρημένων τοὺς νεωτάτους τε καὶ εὐρώστους, μυρίων πλείους, ἐλευθερώσας ἐγκατέλεξε, καὶ πολίτας ἀπέφηνε Ῥωμαίων, καὶ Κορνηλίους ἀφ' ἑαυτοῦ προσεῖπεν, ὅπως ἐτοίμοις ἐκ τῶν δημοτῶν πρὸς τὰ παραγγελλόμενα μυρίοις χρῶτο.

C. I. L. i. 585 l. Cornelio L. f. Sullae Feeleici dictatori libertini. [See Mommsen *in loc.*]

iii. *Sullan colonists in Italy.*

App. *Bell. Civ.* i. 100 τέλεσι τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦ στρατευσαμένοις τρισὶ καὶ εἴκοσιν ἐπένειμεν . . . πολλὴν ἐν ταῖς πόλεσι γῆν, τὴν μὲν ἔτι οὖσαν ἀνέμητον, τὴν δὲ τὰς πόλεις ἀφαιρούμενος ἐπὶ ζημία.

Ibid. i. 104 ἀμφὶ δὲ τὴν Ἰταλίαν δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν ἦσαν ἔναγχος ὑπεστρατευμένων καὶ δωρεὰς μεγάλας καὶ γῆν πολλὴν παρ' αὐτοῦ λαβόντων.

Liv. *Ep.* lxxxix. Viginti septem legiones in agros captos deduxit et eos iis divisit [cf. Plut. *Sulla*, 33; Sall. *Hist.* i. 55. 12 M. (quoted p. 175)].

Arretium. Cic. *ad Att.* i. 19. 4 Volaterranos et Arretinos, quorum agrum Sulla publicarat neque diviserat, in sua possessione retinebam.

Cic. *pro Mur.* 24. 49 Catilinam (videbant) . . . circumfluentem colonorum Arretinorum et Faesulanorum exercitu : quam turbam dissimillimo ex genere distinguebant homines perculsi Sullani temporis calamitate.

Faesulae. Cic. *pro Mur.* 24. 49 (quoted above).

Pompeii. Colonia Veneria Cornelia Pompeianorum (C. I. L. x. p. 89).

Praeneste. Cic. *de Leg. Agr.* ii. 28. 78 Ista dena iugera continuabunt. Nam si dicent per legem id non licere, ne per Corneliam quidem licet ; at videmus, ut longinqua mittamus, agrum Praenestinum a paucis possideri [cf. *in Cat.* i. 3. 8].

Suessula. Gromatici (Lachmann), *Liber Coloniarum* p. 237, l. 5, *Suessula* . . . lege *Sullana* est deducta. Ager eius veteranis limitibus *Syllanis* in iugeribus est adsignatus.

Vrbana. Plin. *Hist. Nat.* xiv. 6. 62 *Vrbanam* coloniam *Sullanam* nuper *Capuae* contributam.

[For the exemption of the 'Ager Campanus' see Cic. *de Leg. Agr.* i. 7. 21 (quoted p. 162); but cf. *Liber Colon.* p. 232, l. 1 *Capua* . . . ager eius lege *Sullana* fuerat adsignatus. For other colonies that probably owed their existence to Sulla see Mommsen in *Hermes* xviii. (1883) p. 161 ff. For colonies attributed to Sulla see *Liber Colon.* pp. 230-4.]

iv. *Exclusion of many Italians from the franchise.*

Cic. *de Dom.* 30. 79 *Populus Romanus* L. Sulla dictatore ferente comitiis centuriatis municipiis civitatem ademit; ademit eisdem agros. De agris ratum est; fuit enim populi potestas; de civitate ne tamdiu quidem valuit quamdiu illa *Sullani* temporis arma valuerunt.

Sall. *Hist.* i. 55. 12 M. (*Oratio Lepidi*) *Sociorum* et *Latii* magna vis civitate pro multis et egregiis factis a vobis data per unum prohibentur et plebis innoxiae patrias sedes occupavere pauci satellites mercedem scelerum.

V. *Increase of revenues to the State from*

i. *Sulla's Asiatic Conquests.*

App. *Mithr.* 62 (Sulla to the Asiatics assembled at Ephesus) ἡμῖν ἐπιγράφω πέντε ἐτῶν φόρους ἐσενεγκεῖν αὐτίκα, καὶ τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην, ὅση τε γέγονέ μοι καὶ ἔσται καθισταμένῳ τὰ ὑπόλοιπα.

ii. *Imposition of taxes in the Empire.*

App. *Bell. Civ.* i. 102 ἔθνη τε γὰρ πάντα, καὶ βασιλεῖς ὅσοι σύμμαχοι, καὶ πόλεις οὐχ ὅσαι μόνον ὑποτελεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσαι ἑαυτὰς ἐνεκεχειρίκεσαν ἐπὶ συνθήκαις ἔνορκοι, καὶ ὅσαι διὰ συμμαχίαν ἢ τινα ἀρετὴν ἄλλην αὐτόνομοί τε καὶ φόρων ἦσαν ἀτελεῖς, τότε πᾶσαι συντελεῖν ἐκελεύοντο καὶ ὑπακούειν, χώρας τε ἔναι καὶ λιμένων κατὰ συνθήκας σφίσι δεδομένων ἀφηροῦντο.

iii. *Sale of immunities.*

Plut. *Comp. Lys. et Sull.* 3 οὕτω τὴν πόλιν πτωχὴν καὶ κενὴν ἐποίησε χρημάτων, ὥστε ταῖς συμμαχίσι καὶ φίλαις πόλεσιν ἀργυρίου πωλεῖν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτονομίαν.

VI. *The Judicial System.*i. *Lex Iudiciaria.*

Vellei. ii. 32 Iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui ad equites, Sulla ab illis ad senatum transtulerant [cf. App. *Bell. Civ.* i. 100 (quoted p. 173)].

Tac. *Ann.* xi. 22 (Quaestores) creati supplendo senatui, cui iudicia tradiderat (Sulla).

Cic. *in Verr. Act.* i. 13. 37 (70 B.C.) Omnia non modo commemorabuntur, sed etiam expositis certis rebus agentur, quae inter decem annos, posteaquam iudicia ad senatum translata sunt, in rebus iudicandis nefarie flagitioseque facta sunt [cf. [Ascon.] *ad loc.* p. 145 Or.].

Exclusion of magistrates from juries.

Cic. *in Verr. Act.* i. 10. 30 Q. Manlium et Q. Cornificium . . . quod tribuni plebis tum erunt, iudices non habebimus; P. Sulpicius . . . magistratum ineat oportet Nonis Decembr.; M. Crepereius . . . L. Cassius . . . Cn. Tremellius . . . tres hi homines veteres tribuni militares sunt designati; ex Kal. Ianuar. non iudicabunt.

Division into decuries.

Cic. *in Verr.* ii. 32. 79 Hunc hominem in iudicum numero habebimus? Hic alteram decuriam senatoriam iudex obtinebit?

Schol. Gronov. p. 392 Or. Per decurias erat senatus divisus; unam decuriam P. R. dabat, ut ex hac iudices reiicerentur.

Right of Challenge.

Cic. *in Verr.* ii. 31. 77 De se homines, si qui extra istum ordinem sunt, quibus ne reiiciendi quidem amplius quam trium iudicum praeclarae leges Corneliae faciunt potestatem, hunc hominem tam crudelem, tam sceleratum, tam nefarium nolunt iudicare.

ii. *The new 'Quaestiones.'*

Pompon. in *Dig.* i. 2. 2. 32 Deinde Cornelius Sulla quaestiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de sicariis.

Macer in *Dig.* xlviii. 1. 1 Non omnia iudicia, in quibus crimen vertitur, et publica sunt, sed ea tantum, quae ex legibus

iudiciorum publicorum veniunt, ut . . . Cornelia de sicariis et veneficis.

(a) *de sicariis et veneficis.*

Cic. *pro Cluent.* 54. 148 Quicumque fecerit, vendiderit, emerit, habuerit, dederit . . . deque eius capite quaerito . . . qui tribunus militum legionibus quattuor primis, quive quaestor, tribunus plebis (deinceps omnes magistratus nominavit), quive in senatu sententiam dixit, dixerit . . . qui eorum coit, coierit, convenit, convenerit, quo quis iudicio publico condemnaretur . . . Qui venenum malum fecit, fecerit [cf. Justin. *Inst.* iv. 18. 5; *Dig.* xlviii. 8 (ad legem Corneliam de sicariis et veneficis)].

(b) *de falsis, testamentaria, nummaria.*

Justin. *Inst.* iv. 18. 7 Lex Cornelia de falsis, quae etiam testamentaria vocatur.

Dig. xlviii. 10 (de lege Cornelia de falsis etc.).

Cic. *in Verr.* i. 42. 108 Multa videmus ita sancta esse legibus ut ante facta in iudicium non vocentur; Cornelia testamentaria, nummaria, ceterae complures, in quibus non ius aliquod novum populo constituitur, sed sancitur, ut, quod semper malum facinus fuerit, eius quaestio ad populum pertineat ex certo tempore.

(c) *Repetundarum.*

Cic. *pro Rab. Post.* 4. 8 Est enim haec causa QVO EA PECVNIA PERVENERIT quasi quaedam appendicula causae iudicatae atque damnatae . . . Sin hoc totidem verbis translatum caput est, quot fuit non modo in Cornelia sed etiam ante in lege Servilia . . . quid agimus, iudices, aut quem hunc morem novorum iudiciorum in rem publicam inducimus?

(d) *Maiestatis.*

Cic. *in Pis.* 21. 50 Mitto exire de provincia, educere exercitum, bellum sua sponte gerere, in regnum iniussu populi [Romani] aut senatus accedere, quae cum plurimae leges veteres, tum lex Cornelia maiestatis, Iulia de pecuniis repetundis plenissime vetat.

Cic. *pro Cluent.* 35. 97 At enim etiam Bulbus est condemnatus. Adde 'maiestatis,' ut intellegas hoc iudicium cum illo non esse coniunctum. At est hoc illi crimen obiectum. Fateor, sed etiam legionem esse ab eo sollicitatam in Illyrico . . . planum

factum est, quod crimen erat proprium illius quaestionis, et quae res lege maiestatis tenebatur.

Cic. *ad Fam.* iii. 11. 2 Est maiestas, etsi Sulla voluit, ne in quemvis impune declamari liceret [cf. Ascon. in *Cornelian.* pp. 60, 62 Or.].

(e) *Ambitus.*

Schol. Bob. p. 361 Or. (ad Cic. *pro Sull.* 5. 17) Superioribus temporibus damnati lege Cornelia hoc genus poenae ferebant, ut magistratum petitione per decem annos abstinerent.

(f) *Peculatus.*

Cic. *pro Mur.* 20. 42 Quid tua sors? Tristis, atrox, quaestio peculatus [cf. *pro Cluent.* 53. 147].

(g) *de Iniuriis.*

Justin. *Inst.* iv. 4. 8 Lex Cornelia de iniuriis loquitur et iniuriarum actionem introduxit [cf. *Dig.* iii. 3. 42. 1].

Sumptuary Law.

(a) *Limiting the expenses of the table.*

Gell. ii. 24. 11 L. Sulla dictator, cum . . . plerique in patrimoniis amplis elluarentur et familiam pecuniamque suam prandiorum conviviorumque gurgitibus proluissent, legem ad populum tulit, qua cautum est, ut Kalendis, Idibus, Nonis diebusque ludorum et feriis quibusdam sollemnibus sestertios trecenos in cenam insumere ius potestasque esset, ceteris autem diebus omnibus non amplius tricenos.

Macrob. *Sat.* iii. 17. 11 Has sequitur lex Cornelia et ipsa sumptuaria quam tulit Cornelius Sulla dictator, in qua non conviviorum magnificentia prohibita est nec gulae modus actus, verum minora pretia rebus imposita . . . quos illic pisces, quasque offulas nominat, et tamen pretia illis minora constituit!

(b) *Limiting the cost of funerals and sepulchral monuments.*

Plut. *Sulla*, 35 τὸν δὲ τῆς ταφῆς ὀρίζοντα τὴν δαπάνην νόμον αὐτὸς εἰσενηνοχῶς παρέβη, μηδενὸς ἀναλώματος φεισάμενος (on the death of Metella).

Cic. *ad Att.* xii. 36. 1 Fanum fieri volo, neque hoc mihi eripi potest. Sepulcri similitudinem effugere non tam propter

poenam legis studeo quam ut maxime adsequar ἀποθέωσιν [cf. *Ibid.* xii. 35. 2].

Other Laws dealing with Morals.

Plut. *comp. Lys. et Sull.* 3 τοὺς περὶ γάμων καὶ σωφροσύνης εἰσηγέιτο νόμους τοῖς πολίταις [a part of the *lex sumptuaria* according to Voigt, *Ueber die lex Cornelia sumtuaria*].

S. C. de Agris Vendendis.

Cic. *de Leg. Agr.* ii. 14. 35 Datur . . . eis primum ut liceat eis vendere omnia, de quibus vendendis senatus consulta facta sunt M. Tullio Cn. Cornelio consulibus postvæ ea.

Triumph of L. Murena.

Act. Triumph. L. Licinius P. f. P. n. Murena an. DCLXXII pro pr. de rege Mithridate.

Cic. *pro Leg. Man.* 3. 8 Triumphavit L. Murena de Mithridate [cf. *pro Mur.* 5. 11].

Triumph of Pompeius.

Liv. *Ep.* lxxxix. Cn. Pompeius . . . quattuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit.

Licinian. p. 39 Et Pompeius annos natus xxv eques Romanus, quod nemo antea, pro praetore ex Africa triumphavit III idus Martias [cf. Plin. *Hist. Nat.* vii. 96; Plut. *Pomp.* 14].

Cicero's defence of Quinctius.

Gell. xv. 28 Dinumeratis . . . annis a Q. Caepione et Q. Serrano, quibus consulibus ante diem tertium Nonas Ianuarias M. Cicero natus est, ad M. Tullium et Cn. Dola-bellam, quibus consulibus causam privatam pro Quinctio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex et viginti anni reperiuntur.

Euseb. *Chron.* Vicesimo sexto anno aetatis Cicero Quinctium defendit.

External History.

Asia. Close of the Second Mithridatic War.

App. *Mithr.* 66 Σύλλα δ' οὐκ ἀξιοῦντος Μιθριδάτην ἔνσπονδον πολεμεῖσθαι, Αὔλος Γαβίνιος ἐπέμφθη Μούρνηνα μὲν ἀληθῇ τήνδε προαγόρευσιν ἑρῶν μὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, Μιθριδάτην δὲ καὶ Ἀριοβαρζάνην ἀλλήλοις συναλλάξων.

Memnon, *frg.* 37 Μιθριδάτης μὲν εἰς τὰ περὶ τὸν Φᾶσιν καὶ τὸν Καύκασον ἐτράπετο, Μουρήνας δὲ ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ οἰκεία ἕκαστος διετίθει.

Return of Murena to Rome.

Cic. *pro Leg. Man.* 3. 8 Ab eo bello (Mithridatico) . . . Murenā Sulla revocavit.

Africa. Victories of Cn. Pompeius.

Liv. *Ep.* lxxxix. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum et Hiabam regem Numidiaē bellum molientes victos occidit [cf. Plut. *Pomp.* 11, 12; Eutrop. v. 9; Plin. *Hist. Nat.* vii. 96].

Spain. Sulla's general crosses the Pyrenees.

Retirement of Sertorius to Africa.

Plut. *Sert.* 7 ὥς δὲ Σύλλαν μὲν ἐπυνθάνετο τῆς Ῥώμης κρατεῖν, ἔρρειν δὲ τὴν Μαρίου καὶ Κάρβωνος στάσιν, αὐτίκα προσδοκῶν (Σερτώριος) στρατιὰν διαπολεμήσουσαν αὐτῷ μεθ' ἡγεμόνος ἀφίξεσθαι φράγγυται τὰ Πυρρηναῖα ὄρη διὰ Ἰουλίου Σαλινάτορος ἑξακισχιλίους ὀπλίτας ἔχοντος. καὶ μετ' οὐ πολὺ Γάιος Ἄννιος ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ Σύλλα καὶ τὸν Ἰούλιον ἀπρόσμαχον ὄρων ἐν ἀπόρῳ καθῆστο παρὰ ταῖς ὑπωρεΐαις. Καλπουρνίου δέ τινος ἐπὶ κλησιν Λαναρίου δολοφονήσαντος τὸν Ἰούλιον καὶ τῶν στρατιωτῶν τὰ ἄκρα τῆς Πυρήνης ἐκλιπόντων, ὑπερβαλὼν Ἄννιος ἐπῆει χειρὶ μεγάλῃ τοὺς ἐμποδὼν ἀνιστάς. Σερτώριος δὲ οὐκ ὦν ἀξιόμαχος μετὰ τρισχιλίων εἰς Καρχηδόνα τὴν νέαν καταφυγὼν κάκειθεν ἐπιβὰς τῶν νεῶν καὶ διαπεράσας τὸ πέλαγος Λιβύῃ κατὰ τὴν Μαυρουσίαν προσέσχεν. [For Sertorius' subsequent wanderings see cc. 7-10.]

Oros. v. 23 Sertorius siquidem, vir dolo atque audacia potens, cum partium Marianarum fuisset, Syllam fugiens ex Africa dilapsus in Hispanias bellicosissimas gentes in arma excitavit.

Florus ii. 10 (iii. 22) Iam Africae, iam Balearibus insulis fortunam expertus usque in Oceanum Fortunatasque insulas penetravit consiliis, tandem Hispaniam armavit.

Egypt. Sulla places Alexander on the throne.

App. *Bell. Civ.* i. 102 Σύλλας δὲ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεύσαντος υἱόν, ἀνατραφέντα μὲν ἐν

Κῶ καὶ ὑπὸ Κῶων ἐκδοθέντα Μιθριδάτῃ διαφυγόντα δὲ πρὸς Σύλλαν ἐκ Μιθριδάτου καὶ συνήθη <οἱ> γενόμενον, ἐψηφίσατο βασιλεύειν Ἀλεξανδρέων [cf. Porphyrius Tyrius *frg.* (*F. H. G.* iii. p. 722)].

Lepidus Pro-praetor in Sicily.

Cic. *in Verr.* iii. 91. 212 Hoc de cella ne Lepidus quidem fecerat, cui tu successisti.

B. C. 80: A. U. C. 674.

Consuls, L. Cornelius Sulla Felix, Q. Caecilius Metellus Pius.

Internal History.

App. *Bell. Civ.* i. 103 τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους Σύλλας, καίπερ ὦν δικτάτωρ, ἐς ὑπόκρισιν ὁμως καὶ σχῆμα δημοκρατικῆς ἀρχῆς ὑπέστη καὶ ὑπατος αὐθις γενέσθαι σὺν Μετέλλῳ τῷ Εὐσεβεῖ.

Metellus sent out to take the command in Spain.

App. *Bell. Civ.* i. 97 Μέτελλον μὲν ἐπὶ τοῦτον (Σερτώριον) ἐξέπεμπεν (Σύλλας) εἰς Ἰβηρίαν.

Cicero's defence of Roscius of Ameria.

Gell. xv. 28 Neque dubium est quin post annum quam pro Quinctio dixerat, Sex. Roscium reum parricidii defenderit, annos iam septem atque viginti natus, L. Sulla Felice II Q. Metello Pio consulibus.

Lucullus' election to the Curule Aedileship.

Cic. *Acad. Prior.* ii. 1. 1 (L. Lucullus) in Asiam quaestor profectus ibi per multos annos admirabili quadam laude provinciae praefuit; deinde absens factus aedilis. [For the date see Plin. *Hist. Nat.* viii. 7, 19, quoted p. 183.]

Q. Calpidius (see B. C. 100) *a candidate for the praetorship.*

Cic. *pro Planc.* 29. 69 Q. Metellum Pium consulem praetoriis comitiis petente Q. Calidio populo Romano supplicasse, cum quidem non dubitaret et consul et homo nobilissimus patronum esse illum suum et familiae nobilissimae dicere [cf. Val. Max. v. 2. 7].

External History.

Reduction of Volaterrae; 'Latinitas' given to the State.

Liv. *Ep.* lxxxix. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum in deditionem accepit (Sulla).

Licinian. p. 39 Et Volaterrani se Romanis dediderunt ante occiso per seditionem lapidibus Carbone praetorio quem Sulla praefecerat. Is Cn. Carbonis frater fuit et proscribtos ex oppido dimiserat, quos equites a consulibus Claudio et Servilio missi conciderunt [iam ante anno superiore].

Cic. *pro Caec.* 35. 102 Sulla ipse ita tulit de civitate, ut non sustulerit horum nexa atque hereditates. Iubet enim eodem iure esse quo fuerint Ariminenses; quos quis ignorat duodecim coloniarum fuisse et a civibus Romanis hereditates capere potuisse? [cf. 7, 18].

Cic. *de Dom.* 30. 79 An vero Volaterranis, cum etiam tum essent in armis, L. Sulla victor re publica recuperata comitiis centuriatis civitatem eripere non potuit, hodieque Volaterrani non modo cives sed etiam optimi cives fruuntur nobiscum simul hac civitate . . . ?

Asia. Re-conquest of the Bosphorus region by Mithridates.

App. *Mithr.* 67 σχολὴν ἄγων ὁ Μιθριδάτης Βόσπορον ἐχειροῦτο, καὶ βασιλέα αὐτοῖς τῶν νείων ἕνα ἀπεδείκνυ Μαχάρην.

Surrender of Mitylene to Lucullus.

Liv. *Ep.* lxxxix. . . . Mitylenae quoque in Asia, quae sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnatae dirutaeque sunt [cf. Plut. *Luc.* 4; *Pomp.* 42].

Suet. *Caes.* 2 Stipendia prima in Asia fecit . . . et a Thermo in expugnatione Mytilenarum corona civica donatus est (Caesar).

Spain. Return of Sertorius to head the Lusitanian communities.

Plut. *Sert.* 11 τῶν Λυσιτανῶν καλούντων ἀπῆρεν ἐκ Λιβύης. καὶ τούτους συνέταπτεν εὐθὺς αὐτοκράτῳ στρατηγός, καὶ τὴν ἐγγὺς Ἰβηρίαν ὑπήκοον ἐποιεῖτο [cf. App. *Iber.* 101; *Mithr.* 68].

Liv. *Ep.* xc. Q. Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit [cf. Eutrop. vi. 1; Oros. v. 23; Florus ii. 10 (iii. 22)].

Defeat of Cotta by sea, and victory over Fufidius the governor of Hither Spain.

Plut. *Sert.* 12 Κότταν μὲν ἐν τῷ περὶ τὴν Μελλαρίαν πορθμῷ κατεναυμάχησε, Φουφίδιον δὲ τὸν ἄρχοντα τῆς Βαιτικῆς περὶ τὸν Βαῖτιν ἐτρέψατο δισχιλίους ἀποκτείνας Ῥωμαίων. [For Fufidius

see Sall. *Hist.* i. 55. 22 M. (*Oratio Lepidi*) An quibus praelatus in magistratibus capiendis Fufidius, ancilla turpis, bonorum omnium dehonestamentum?]

B. C. 79 : A. U. C. 675.

Consuls, P. Servilius Vatia, Ap. Claudius Pulcher.

Internal History.

Sulla lays down his dictatorship, and retires into private life.

App. *Bell. Civ.* i. 103 τῷ δ' ἐξῆς ἔτει ὁ μὲν δῆμος καὶ τότε τὸν Σύλλαν θεραπεύων ἤρείτο ὑπατεύειν. ὁ δὲ οὐκ ἀνασχόμενος ὑπάτους μὲν αὐτοῖς ἀπέφηνε Σερούλιον Ἰσαυρικὸν καὶ Κλαύδιον Ποῦλχρον· αὐτὸς δὲ τὴν μεγάλην ἀρχὴν οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος ἐκὼν ἀπέθετο . . . (104) ὃν γέ φασιν ἐπειπεῖν ἐν ἀγορᾷ τὴν ἀρχὴν ἀποτιθέμενον ὅτι καὶ λόγον, εἴ τις αἰτοίῃ, τῶν γεγονότων ὑφέξει.

Oros. v. 22 Creatis itaque P. Servilio et Appio Claudio consulibus visus est tandem Sylla privatus. Hoc fine conclusa sunt duo bella funestissima, sociale Italicum et civile Syllanum [cf. Plut. *Sulla*, 34].

[Victor] *de Vir.* Ill. 75 Re publica ordinata dictaturam deposuit: unde sperni coeptus Puteolos concessit.

Restoration of the Capitoline Temple.

Plin. *Hist. Nat.* xxxvi. 6. 45 Sic est inchoatum Athenis templum Iovis Olympii, ex quo Sulla Capitolinis aedibus advexerat columnas.

Curule Aedileship of Lucullus.

Plin. *Hist. Nat.* viii. 7. 19 Post annos xx (from the consulship of M. Antonius A. Postumius 99 B. C.) Lucullorum aedilitate curuli adversus tauros (Romae pugnasse Fenestella tradit).

Licinian. p. 39 Licinius et Terentius Luculli fratres aediles curules munere suo taurorum proelium adversus elephantos dederunt.

Cicero's visit to Athens.

Cic. *Brut.* 91. 314 Cum essem biennium versatus in causis . . . Roma sum profectus. Cum venissem Athenas sex mensis cum Antiocho . . . fui [cf. Cic. *de Fin.* v. i. 1 ff.; *de Nat. Deor.* i. 3. 6; *Ibid.* i. 21. 59].

New method of dedicating 'imagines.'

Plin. *Hist. Nat.* xxxv. 3. 12 Verum clupeos in sacro vel publico dicare privatim primus instituit, ut reperio, Appius Claudius [qui consul cum P. Servilio fuit anno urbis cclviii].

Consular Elections; Lepidus elected through the influence of Pompeius.

Plut. *Pomp.* 15 ὅτε βία καὶ ἄκοντος αὐτοῦ (Σύλλα) Λέπιδον εἰς ὑπατείαν κατέστησε συναρχαιρεσιάσας καὶ τὸν δῆμον εὐνοία τῇ πρὸς ἑαυτὸν ἐκείνῳ σπουδάζοντα παρασχών, θεασάμενος αὐτὸν ἀπιόντα μετὰ πλήθους δι' ἀγορᾶς ὁ Σύλλας· Ὁρῶ σε, εἶπεν, ὦ νεανία, χαίροντα τῇ νίκῃ· πῶς γὰρ οὐχὶ γενναῖα ταῦτα καὶ καλά, Κάτλου τοῦ πάντων ἀρίστου Λέπιδον τὸν πάντων κάκιστον ἀποδειχθῆναι πρότερον ὑπατον, σοῦ τὸν δῆμον οὕτω παρασκευάσαντος; ὥρα μέντοι σοι μὴ καθεύδειν, ἀλλὰ προσέχειν τοῖς πράγμασιν· ἰσχυρότερον γὰρ τὸν ἀνταγωνιστὴν σεαυτῷ παρεσκεύακας. ἐδήλωσε δὲ μάλιστα Σύλλας ὅτι πρὸς Πομπήϊον οὐκ εὐμενῶς εἶχε ταῖς διαθήκαις ἃς ἔγραψεν [cf. Plut. *Sulla*, 34].

External History.*Asia. Embassies received at Rome from Mithridates and Ariobarzanes.*

App. *Mithr.* 67 (Μιθριδάτης) ἐς Ῥώμην ἔπεμπε τοὺς συγγραφομένους τὰ συγκείμενα. ἔπεμπε δὲ καὶ Ἀριοβαρζάνης, εἴθ' ἐκὼν εἶτε πρὸς τινῶν ἐνοχλούμενος, οὐκ ἀπολαμβάνειν Καππαδοκίαν ἀλλὰ τὸ πλεόν αὐτῆς ἔτι Μιθριδάτην ἀφαιρεῖσθαι. Μιθριδάτης μὲν οὖν Σύλλα κελεύοντος αὐτῷ μεθεῖναι Καππαδοκίαν μεθήκε.

Spread of Piracy in the East.

App. *Mithr.* 63 ἐπέπλει δὲ αὐτὴν (Ἀσίαν) καὶ ληστήρια πολὺ-ἀνδρα φανερῶς στόλοις ἐοικότα μᾶλλον ἢ λησταῖς, Μιθριδάτου μὲν αὐτὰ πρώτου καθέντος ἐς τὴν θάλασσαν ὅτε πάνθ' ὥς οὐκ ἐς πολὺν καθέξων ἐλυμαίνετο, πλεονάσαντα δ' ἐς τότε μάλιστα καὶ οὐ τοῖς πλεόουσι μόνοις ἀλλὰ καὶ λιμέσι καὶ χωρίοις καὶ πόλεσιν ἐπιχειροῦντα φανερῶς. Ἰασσός γέ τοι καὶ Σάμος καὶ Κλαζομεναὶ καὶ Σαμοθράκη Σύλλα παρόντος ἐλήφθησαν καὶ τὸ ἱερὸν ἐσπλήθη τὸ Σαμοθράκιον χιλίων ταλάντων κόσμον, ὥς ἐνομίζετο [cf. Florus i. 41 (iii. 6)]. [For the miserable condition of Roman Asia at this time cf. App. *Mithr.* 63; Plut. *Luc.* 20; Sert. 24; Strabo xiii. i. 66.]

Spain. Successes of Sertorius.

Plut. *Sert.* 12 Δομέτιον δὲ Λεύκιον ἀνθύπατον ὄντα τῆς ἐτέρας Ἰβηρίας διὰ τοῦ ταμίου καταγωνισάμενος καὶ Θωράνιον ἄλλον ἡγεμόνα τῶν ὑπὸ Μετελλου πεμφθέντων μετὰ δυνάμεως, ἀνείλεν, αὐτόν τε τὸν Μέτελλον ἄνδρα Ῥωμαίων ἐν τοῖς τότε μέγιστον καὶ δοκιμώτατον οὐκ ὀλίγοις σφάλμασι περιβαλὼν ἐς τοσαύτην ἀπορίαν κατέστησεν, ὥστε Λεύκιον μὲν Μάλλιον ἐκ τῆς περὶ Ναρθῶνα Γαλατίας ἐλθεῖν αὐτῷ βοηθόν.

Sall. *Hist.* i. 111 M. Domitium proconsulem ex citeriore Hispania cum omnibus copiis quas paraverat arcessivit (Metellus).

Florus ii. 10 (iii. 22) Prima per legatos habita certamina, cum hinc Domitius et Thorius, inde Hirtulei proluderent.

Eutrop. vi. 1 Missi sunt contra eum duces Q. Caecilius Metellus . . . et L. Domitius praetor. A Sertori duce Hirtuleio Domitius occisus est. Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit.

App. *Bell. Civ.* i. 108 στρατὸν ἔχων (ὁ Σερτώριος) ἔκ τε Ἰταλίας αὐτῆς καὶ τινα ἄλλον ἐκ Κελτιβήρων ἀγείρας, τοὺς τε πρὸ ἑαυτοῦ στρατηγούς οὐ παραδιδόντας οἱ τὴν ἀρχὴν ἐς χάριν Σύλλα τῆς Ἰβηρίας ἐξέβαλλε, καὶ πρὸς Μέτελλον ἐπιπεμφθέντα ὑπὸ Σύλλα ἀπεμάχετο γενναίως.

Liv. *Ep.* xc. L. Manlius proconsul et L. Domitius legatus ab Hirtuleio quaestore proelio victi sunt [cf. Oros. v. 23].

Attempt of Sertorius to organize a State.

Plut. *Sert.* 22 μεγαλοφροσύνης δὲ τοῦ Σερτωρίου πρῶτον μὲν τὸ τοὺς φεύγοντας ἀπὸ Ῥώμης βουλευτὰς καὶ παρ' αὐτῷ διατρίβοντας σύγκλητον ἀναγορεῦσαι, ταμίας τε καὶ στρατηγούς ἐξ ἐκείνων ἀποδεικνύναι, καὶ πάντα τοῖς πατρίοις νόμοις τὰ τοιαῦτα κοσμεῖν [cf. App. *Mithr.* 68; *Iber.* 101].

App. *Bell. Civ.* i. 108 βουλὴν κατέλεξεν (ὁ Σερτώριος) ἐκ τῶν συνόντων οἱ φίλων τριακοσίους, καὶ τήνδε ἔλεγεν εἶναι τὴν Ῥωμαίων βουλὴν, καὶ ἐς ὕβριν ἐκείνης σύγκλητον ἐκάλει.

B. C. 78 : A. U. C. 676.

Consuls, M. Aemilius Lepidus, Q. Lutatius Catulus.

*Internal History.**Death of Sulla.*

Liv. *Ep.* xc. Sulla decessit, honosque ei a senatu habitus est ut in Campo Martio sepeliretur.

Val. Max. ix. 3. 8 Puteolis . . . ardens indignatione, quod Granius princeps eius coloniae pecuniam a decurionibus ad refectiōem Capitolii promissam cunctantius daret, animi concitatione nimia atque immoderato vocis impetu convulso pectore spiritum cruore ac minis mixtum evomuit, nec senio iam prolapsus, utpote LX ingrediens annum, sed alita miseriis rei publicae inpotentia furens [cf. Plut. *Sulla*, 37; App. *Bell. Civ.* i. 105].

Plin. *Hist. Nat.* xxvi. 13. 138 Phthiriasi Sulla dictator consumptus est, nascunturque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus.

Paus. i. 20. 7 Σύλλα δὲ ὕστερον τούτων ἐνέπεσεν ἡ νόσος ἥ καὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην ἀλῶναι πυνθάνομαι.

[Victor] *de Vir. Ill.* 75 Morbo, qui phthiriasis vocatur, interiit [cf. Plut. *Sulla*, 36].

Funeral and Cremation of Sulla.

App. *Bell. Civ.* i. 105 γίνεται δ' εὐθὺς ἐν ἄστει στάσις ἐπ' αὐτῷ, τῶν μὲν ἄγειν ἀξιούντων τὸ σῶμα διὰ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ πομπῇ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐν ἀγορᾷ προτιθέναι καὶ ταφῆς δημοσίας ἀξιῶν, Λεπίδου δὲ καὶ τῶν ἀμφὶ Λέπιδον ἐνισταμένων. ἐξενίκα δ' ὁ Κάτλος καὶ οἱ Σύλλειοι.

Licinian. p. 43 . . . Condi corpus iusserat, non comburi. Sed L. Philippus cremandum potius censuit, ne idem Sullae eveniret quod C. Mario, cuius corpus milites inimici extractum monimento disiecerant. Itaque iustitium fuit matronaeque eum toto anno luxerunt. In campo Romae sepultus est amplissimo funere elatus magna populi frequentia. Cuius rogo quom ignis esset inlatus, non mediocris imber est insecutus.

Cic. *de Leg.* ii. 22. 57 (quoted p. 163) [cf. App. *Bell. Civ.* i. 105, 106; Plut. *Sulla*, 38].

Sedition in Rome. Opposition of Lepidus and Catulus.

Cic. *in Cat.* iii. 10. 24 Dissensit M. Lepidus a clarissimo et fortissimo viro Q. Catulo.

App. *Bell. Civ.* i. 105 ὕπατοι . . . καθίστανται, Κόϊντός τε Κάτλος ἀπὸ τῶν Συλλείων καὶ Λέπιδος Αἰμίλιος ἀπὸ τῶν ἐναντίων, ἐχθίστω τε ἀλλήλοιν καὶ εὐθὺς ἀρξαμένω διαφέρεσθαι.

Agitation of Lepidus before the death of Sulla.

Sall. *Hist.* i. 55. 16 M. (*Oratio Lepidi*) Verum ego seditiosus, uti Sulla ait, qui praemia turbarum queror, et bellum cupiens, qui iura pacis repeto.

Attempt to rescind Sulla's arrangements after his death.

App. Bell. Civ. i. 107 ἀπὸ δὲ τῆς πυρᾶς (of Sulla) χωροῦντες εὐθὺς οἱ ὑπατοὶ λόγοις βλασφήμοις ἐς ἀλλήλους διεφέροντο, καὶ τὸ ἀστικὸν ἐς αὐτοὺς διήρητο. Λέπιδος δὲ καὶ τοὺς Ἰταλικοὺς προσποιούμενος ἔλεγεν ὅτι τὴν γῆν αὐτοῖς ἦν ὁ Σύλλας ἀφῆρητο ἀποδώσει. ἄμφω μὲν οὖν ἡ βουλὴ δείσασα ὥρκωσε μὴ πολέμῳ διακριθῆναι.

Oros. v. 22 Sylla mortuo Lepidus, Marianae partis adsertor, adversus Catulum Syllanum ducem surgens redivivos bellorum civilium cineres suscitavit.

Licinian. p. 43 Verum ubi convenerant tribuni plebis consules uti tribuniciam potestatem restituerent, negavit prior Lepidus, et in contione magna pars adsensast dicenti non esse utile restitui tribuniciam potestatem. Et extat oratio. Et legem frumentariam nullo resistente . . . * est ut annonae quinque modii populo darentur et alia multa pollicebatur; exules reducere, res gestas a Sulla rescindere, in quorum agros milites deduxerat restituere.

Florus ii. 11 (iii. 23) Cupidus rerum novarum per insolentiam Lepidus acta tanti viri rescindere parabat; nec inmerito, si tamen posset sine magna clade rei publicae [cf. Liv. Ep. xc. quoted p. 188].

Sall. Hist. i. 77. 14 M. (*Oratio Philippi* 77 B.C.) An Lepidi mandata animos movere? qui placere ait sua cuique reddi et aliena tenet, belli iura rescindi, cum ipse armis cogat, civitatem confirmari, quibus ademptam negat, concordiae gratia tribuniciam potestatem restitui, ex qua omnes discordiae accensae.

Sall. Hist. i. 55. 22 M. (*Oratio Lepidi*, early in 78 B.C.) Itaque maximam mihi fiduciam parit victor exercitus, cui per tot volnera et labores nihil praeter tyrannum quaesitum est. Nisi forte tribuniciam potestatem eversum profecti sunt per arma, conditam a maioribus suis, utique iura et iudicia sibimet extorquerent, egregia scilicet mercede, cum relegati in paludes et silvas contumeliam atque invidiam suam, praemia penes paucos intellegerent.

Caesar's return to Rome.

Suet. Caes. 3 Sullae morte comperta, simul spe novae dis-sensionis, quae per M. Lepidum movebatur, Romam propere redit (from Cilicia, where he was serving under Servilius).

External History.*Rising in Etruria. Action of Lepidus leads to Civil War.*

Licinian. p. 45 Faesulani inruperunt in castella veteranorum Sullanorum et compluribus occisis agros suos receperunt et se senatu defendebant . . . et consules . . . in Etruriam profecti sunt . . . sed quom arma eodem comportarentur . . . neque segnior Catulus . . . preces senatus coniunxit execrationibus maximis ne ulla ultro arma moverent umquam.

Sall. *Hist.* i. 65 M. Magna vis hominum convenerat agris pulsa aut civitate eiecta.

Ibid. i. 66 Vti Lepidus et Catulus decretis exercitibus maturrime proficiscerentur.

Ibid. i. 67 Tunc vero Etrusci cum ceteris eiusdem causae ducem se nactos rati maximo gaudio bellum irritare.

Ibid. i. 69 Etruria omnis cum Lepido suspecta in tumultum erat.

App. *Bell. Civ.* i. 107 κληρωσάμενος δ' ὁ Λέπιδος τὴν ὑπὲρ Ἑλλήνων Γαλατίαν, ἐπὶ τὰ ἀρχαιρέσια οὐ κατῆει, ὥς πολεμήσων τοῖς Συλλείοις τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὑπὲρ τὸν ὄρκον ἀδεῶς· ἐδόκουν γὰρ εἰς τὸ τῆς ἀρχῆς ἔτος ὠρκῶσθαι. οὐ λανθάνων δ' ἐφ' οἷς ἐβούλευν, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῆς βουλῆς· καὶ οὐδ' αὐτὸς ἀγνοῶν ἐφ' οἷς ἐκαλεῖτο, ἦει μετὰ τοῦ στρατοῦ παντὸς ὡς εἰς τὴν πόλιν εἰσελευσόμενος σὺν αὐτῷ. κωλυόμενος δ' ἐκήρυξεν εἰς τὰ ὄπλα χωρεῖν καὶ ἀντεκέρυττε Κάτλος.

Plut. *Pomp.* 16 οὐ διεμέλλησεν (Πομπήϊος) ὅπη τράπηται, προσθεὶς δὲ τοῖς ἀρίστοις ἑαυτὸν ἀπεδείχθη στρατεύματος ἡγεμῶν ἐπὶ τὸν Λέπιδον ἥδη πολλὰ τῆς Ἰταλίας κεκινηκότα καὶ τὴν ἐντὸς Ἑλλήνων Γαλατίαν κατέχοντα διὰ Βρούτου στρατεύματι.

Liv. *Ep.* xc. M. Lepidus, cum acta Sullae temptaret rescindere, bellum excitavit.

Florus ii. 11 (iii. 23) Cum turbidis contionibus velut classico civitatem terruisset, profectus in Etruriam arma inde et exercitum urbi admovebat.

The East. Embassy from Mithridates unfavourably received at Rome; alliance of Mithridates with Tigranes, and invasion of Cappadocia by Tigranes.

App. *Mithr.* 67 καὶ ἑτέραν πρεσβείαν ἐπέπεμπεν ἐπὶ τὰς τῶν συνθηκῶν συγγραφάς. ἥδη δὲ Σύλλα τεθνεῶτος, οὐκ ἐπαγόντων αὐτὴν ὡς ἐν ἀσχολίᾳ τῶν προβούλων ἐπὶ τὸ κοινόν, Τιγράνη τὸν

γαμβρὸν Μιθριδάτης ἔπεισεν εἰς Καππαδοκίαν ἐμβαλεῖν ὥσπερ ἀφ' αὐτοῦ.

Cilicia. P. Servilius Vatia, proconsul, sent against the pirates.

Florus i. 41 (iii. 6) Missusque in eos (Cilices) Publius Servilius, quamvis leves et fugaces myoparonas gravi et Martia classe turbaret, non incruenta victoria superat [cf. Liv. Ep. xc.].

Eutrop. vi. 3 Ad Ciliciam et Pamphyliam missus est P. Servilius ex consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit [cf. Oros. v. 23].

Suet. *Caes* 3 Meruit et (Caesar) sub Servilio Isaurico in Cilicia sed brevi tempore.

Spain. Indecisive struggle between Sertorius and Metellus.

Eutrop. vi. 1 Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit.

Florus ii. 10 (iii. 22) Cui (Sertorio) uno imperatore resistere res Romana non potuit.

Oros. v. 23 Metellus multis proeliis fatigatus per devia oberrans hostem mora fatigabat.

Plut. *Pomp.* 17 Ἰβηρίαν κατέχων Σερτώριος ἐπηρωεῖτο Ῥωμαίοις φοβερὸς, ὥσπερ ἔσχατον νόσημα τῶν ἐμφυλίων πολέμων εἰς τοῦτον τὸν ἄνδρα συνερρηκότων, πολλοὺς μὲν ἤδη τῶν ἐλαττόνων στρατηγῶν ἀνηρηκότα Μετέλλῳ δὲ Πίῳ τότε συμπεπλεγμένον, ἀνδρὶ λαμπρῷ μὲν καὶ πολεμικῷ δοκοῦντι δὲ ἀργότερον ὑπὸ γήρως ἔπεσθαι τοῖς καιροῖς τοῦ πολέμου καὶ ἀπολείπεσθαι τῶν πραγμάτων ἀρπαζομένων δξύτητι καὶ τάχει τοῦ Σερτωρίου παραβόλως καὶ ληστρικώτερον αὐτῷ προσφερομένου καὶ ταραττοντος ἐνέδραις καὶ περιδρομαῖς ἄνδρα νομίμων ἀθλητὴν ἀγώνων καὶ δυνάμεως στασίμου καὶ βαρείας ἡγεμόνα [cf. Plut. *Sert.* 12, 13].

Influence of Sertorius with the Spaniards, and his methods of spreading Roman civilization in Spain.

Plut. *Sert.* 14 ἔκ τε δὴ τούτων θαυμαζόμενος ἡγαπᾶτο παρὰ τοῖς βαρβάροις ὁ Σερτώριος καὶ ὅτι Ῥωμαϊκοῖς ὀπλισμοῖς καὶ τάξεσι καὶ συνθήμασιν ἀφαιρῶν τὸ μανικὸν καὶ θηριῶδες αὐτῶν τῆς ἀλκῆς ἀντὶ ληστηρίου μεγάλου στρατὸν ἐποιεῖτο τὴν δύναμιν . . . μάλιστα δὲ εἶλεν αὐτοὺς τὰ τῶν παίδων. τοὺς γὰρ εὐγενεστάτους ἀπὸ τῶν ἐθνῶν συναγαγὼν εἰς Ὀσκαν, πόλιν μεγάλην, διδασκάλους ἐπιστήσας

Ἑλληνικῶν τε καὶ Ῥωμαϊκῶν μαθημάτων ἔργῳ μὲν ἐξωμηρεύσατο, λόγῳ δὲ ἐπαίδευεν, ὥς ἀνδράσι γενομένοις πολιτείας τε μεταδώσων καὶ ἀρχῆς . . . ἔθους δ' ὄντος Ἰβηρικοῦ, τοὺς περὶ τὸν ἄρχοντα τεταγμένους συναποθνήσκειν αὐτῷ πεσόντι, καὶ τοῦτο τῶν ἐκεῖ βαρβάρων κατάσπειςιν ὀνομαζόντων, τοῖς μὲν ἄλλοις ἡγεμόσιν ὀλίγοι τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῶν ἐταίρων, Σερτωρίῳ δὲ πολλὰι μυριάδες ἀνθρώπων κατεσπεικόντων ἑαυτοὺς ἡκολούθουν.

Treaty with the Gaditani.

Cic. *pro Balbo*. 15. 34 Gaditani, M. Lepido Q. Catulo consulibus, a senatu de foedere postulaverunt. Tum est cum Gaditanis foedus vel renovatum vel ictum; de quo foedere populus Romanus sententiam non tulit, qui iniussu suo nullo pacto potest obligari. Ita Gaditana civitas, quod beneficiis suis erga rem publicam nostram consequi potuit, quod imperatorum testimoniis, quod vetustate, quod Q. Catuli, summi viri, auctoritate, quod iudicio senatus, quod foedere, consecuta est; quod publica religione sanciri potuit, id abest: populus enim se nusquam obligavit.

Ibid. 17. 39 Hoc foedere Catuli senatusque auctoritate se nobiscum coniunctissimos esse arbitrati sunt.

Macedonia.

Eutrop. vi. 2 Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post consulatum. Levia proelia habuit contra varias gentes quae Rhodopam provinciam incolebant, atque ibi morbo mortuus est.

Florus i. 39, (iii. 4) Appius in Sarmatas usque pervenit.

Oros. v. 23 Macedonicum bellum Claudius sortitus varias gentes, quae Rhodopaeis montibus circumfusae sunt ac tunc Macedoniam crudelissime populabantur, . . . pellere Macedoniae finibus bello adtemptavit magnisque se malorum molibus obiecit; unde cum animo aeger et curis circumsaepus morbo insuper correptus esset, interiit [cf. Ammian. xxvii. 4. 10].

Liv. *Ep.* xci. Appius Claudius procos. Thracas pluribus proeliis vicit.

Illyricum.

Eutrop. vi. 4 Ad Illyricum missus est C. Cosconius pro consule: multam partem Dalmatiae subegit, Salonas cepit: et composito bello Romam post biennium rediit [cf. Oros. v. 23].

Consuls, D. Junius Brutus, Mam. Aemilius Lepidus Livianus.

Internal History.

'S. C. ultimum' passed by the Senate against Lepidus on the proposal of L. Philippus.

Sall. *Hist.* i. 77. 22. M. (*Oratio Philippi*) Quare ita censeo; quoniam <M.> Lepidus exercitum privato consilio paratum cum pessimis et hostibus rei publicae contra huius ordinis auctoritatem ad urbem ducit, uti Appius Claudius interrex cum Q. Catulo pro consule et ceteris quibus imperium est urbi praesidio sint operamque dent ne quid res publica detrimenti capiat.

Special command against Sertorius conferred on Pompeius.

Plut. *Pomp.* 17 Πομπήϊος ἔχων τὴν στρατιὰν ὑφ' ἑαυτῷ διεπράττετο Μετέλλῳ πεμφθῆναι βοηθός· καὶ Κάτλου κελεύοντος οὐ διέλυνεν, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅπλοις ἦν περὶ τὴν πόλιν αἰεὶ τινας ποιούμενος προφάσεις, ἕως ἔδωκαν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν Λευκίου Φιλίππου γνῶμην εἰπόντος.

Val. Max. viii. 15. 8 (Pompeius) eques Romanus pro consule in Hispaniam adversus Sertorium pari imperio cum Pio Metello principe civitatis missus est [cf. Liv. *Ep.* xci].

Cic. *Phil.* xi. 8. 18 Sertorianum bellum a senatu privato (Pompeio) datum est, quia consules recusabant, cum L. Philippus pro consulibus eum se mittere dixit, non pro consule [cf. Cic. *pro Leg. Man.* 21. 62; Plut. *Pomp.* 17].

Cn. Cornelius Dolabella prosecuted by Caesar for extortion.

Suet. *Caes.* 4 Composita seditione civili, Cornelium Dolabellam consularem et triumphalem repetundarum postulavit.

Plut. *Caes.* 4 ἐπανελθὼν δ' εἰς Ῥώμην Δολοβέλλαν ἔκρινε κακώσεως ἐπαρχίας, καὶ πολλὰ τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πόλεων μαρτυρίας αὐτῷ παρέσχον. ὁ μὲν οὖν Δολαβέλλας ἀπέφυγε τὴν δίκην.

Cic. *Brut.* 92. 317 Videram in isdem causis, . . . pro Cn. Dolabella consulari, cum Cotta princeps adhibitus esset, priores tamen agere partis Hortensium.

Cic. *pro Scauro*, 21. 45 Cum ex multis unus ei (Scauro) restaret Dolabella paternus inimicus.

Ascon. *in Scaurian.* (ad loc.) p. 26 Ne forte erretis et eundem hunc Cn. Dolabellam putetis esse in quem C. Caesaris orationes legitis, scire vos oportet duos eodem tempore fuisse et prae-nomine et nomine et cognomine Dolabellas. Horum igitur alterum Caesar accusavit nec damnavit.

Cicero's return from Asia.

Cic. *Brut.* 91. 316 Recepi me biennio post (see p. 183).

External History.

Civil War. Defeat and death of Lepidus.

Liv. *Ep.* xc. Lepidus . . . a Q. Catulo collega Italia pulsus est, et in Sardinia frustra bellum molitus periit.

Plut. *Pomp.* 16 Λέπιδος ἐπὶ τὴν Ῥώμην ῥυεῖς καὶ προσκαθήμενος ἔξωθεν ὑπατείαν ἤτει δευτέραν, ὅχλῳ πολλῷ δεδιττόμενος τοὺς ἔνδον. ἔλυσε δὲ τὸν φόβον ἐπιστολὴ παρὰ Πομπηίου κομισθεῖσα κατωρθώ-
κότος ἄνευ μάχης τὸν πόλεμον . . . Λέπιδος μὲν οὖν εὐθὺς ἐκπεσὼν
τῆς Ἰταλίας ἀπεπέρασεν εἰς Σαρδόνα· κακεῖ νοσήσας ἐτελεύτησε δι'
ἀθυμίας.

App. *Bell. Civ.* i. 107 μικρόν τε πρὸ τοῦ Ἀρείου πεδίου μάχης αὐτοῖς γενομένης, ἡττώμενος ὁ Λέπιδος καὶ οὐκ ἐς πολὺν ἔτι ἀντισχὼν ἐς Σαρδῶν διέπλευσεν, ἔνθα νόσῳ τηκεδόνι χρώμενος ἀπέθανεν. καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ μικρὰ κατὰ μέρος ἐνοχλήσας διελύθη.

Florus ii. 11 (iii. 23) Mulvium pontem collemque Ianiculum Lutatius Catulus Gnaeusque Pompeius, Syllanae dominationis duces atque signiferi, alio exercitu insederant. A quibus primo statim impetu retro pulsus hostisque a senatu iudicatus incruenta fuga Etruriam, inde Sardiniam recessit ibique morbo et paenitentia interiit.

Oros. v. 22 Bis tunc acie certatum est; plurimi Romanorum, iam ipsa paucitate miserorum et adhuc illo furore insanientium, caesi sunt.

Eutrop. vi. 5 Intra unam tamen aetatem motus eius oppressus est.

Val. Max. ii. 8. 7 Q. Catulus M. Lepido collega suo cum omnibus seditionis copiis + extinctoque tum moderatum prae se ferens gaudium in urbem revertit [cf. Cic. *in Cat.* 3. 10. 24; Val. Max. vi. 9. 5.]

Gaul. War of Pompeius against M. Brutus, a supporter of Lepidus.

Plut. *Pomp.* 16 τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἐκράτησε ῥαδίως ἐπελθὼν ὁ

Πομπήϊος. ἐν δὲ Μυτίνῃ τῆς Γαλατίας ἀντεκάθητο τῷ Βρούτῳ συχνὸν χρόνον. . . . Βρούτος, εἴτε παραδοὺς τὴν δύναμιν αὐτὸς εἴτε προδοθεὶς μεταβαλομένης ἐκείνης, ἐνεχείρισε τῷ Πομπηίῳ τὸ σῶμα, καὶ λαβὼν ἱππεῖς προπομποὺς ἀπεχώρησεν εἰς πολίχνιον τι τῶν περὶ τὸν Πάδον, ὅπου μεθ' ἡμέραν μίαν ἐπιπέμψαντος αὐτῷ τοῦ Πομπηίου Γεμίνιον ἀνῆρέθη. καὶ πολλὴν ἔσχεν ἀπὸ τούτου Πομπήϊος αἰτίαν. γεγραφὼς γὰρ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς μεταβολῆς πρὸς τὴν σύγκλητον ὡς ἐκὼν αὐτῷ πρόσθοιτο Βρούτος, ἐτέρας αὐθις ἔπεμψεν ἐπιστολὰς ἀνῆρημένον τοῦ ἀνθρώπου κατηγορούσας.

Liv. Ep. xc. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam obtinebat, a Cn. Pompeio occisus est.

Oros. v. 22 Brutus in Cisalpinam Galliam fugiens persequente Pompeio apud Regium interfectus est.

Asia. Foundation of Tigranocerta.

App. Mithr. 67 ὁ δὲ Ἀρμένιος Καππαδοκίαν σαγηνεύσας, ἐς τριάκοντα μυριάδας ἀνθρώπων ἀνασπάστους ἐς Ἀρμενίαν ἐποίησε, καὶ συνώκιζεν αὐτοὺς μεθ' ἐτέρων ἕς τι χωρίον, ἔνθα πρῶτον Ἀρμενίας τὸ διάδημα αὐτὸς περιεθήκατο, καὶ Τιγρανόκερταν ἀφ' ἐαυτοῦ προσεῖπε· δύναται δ' εἶναι Τιγρανόπολις.

Strabo xi. 14. 15 πόλιν ἔκτισε πλησίον τῆς Ἰβηρίας μεταξὺ ταύτης τε καὶ τοῦ κατὰ τὸν Εὐφράτην ζεύγματος, ἣν ὠνόμασε Τιγρανόκερτα, ἐκ δώδεκα ἐρημωθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ πόλεων Ἑλληνίδων ἀνθρώπους συναγαγών.

Ibid. xii. 2. 9 διέθηκε δὲ φαύλως αὐτοὺς (Μαζακηνοὺς) Τιγράνης ὁ Ἀρμένιος, ἥνικα τὴν Καππαδοκίαν κατέδραμεν· ἅπαντας γὰρ ἀναστάτους ἐποίησεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὰ Τιγρανόκερτα ἐκ τούτων συνώκισε τὸ πλεόν.

Spain. Successes of Sertorius, who is joined by Perperna. March of Pompeius to Spain (see Appendix).

App. Bell. Civ. i. 108 πρὸς Μέτελλον ἐπιπεμφθέντα ὑπὸ Σύλλα ἀπεμάχετο (Σερτώριος) γενναίως. . . . Σύλλα δ' ἀποθανόντος καὶ Λεπίδου μετὰ Σύλλαν, στρατὸν ἔχων ἄλλον Ἰταλῶν ὅσον αὐτῷ Περπέννας ὁ τοῦ Λεπίδου στρατηγὸς ἤγαγεν, ἐπίδοξος ἦν στρατεύσειν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, εἰ μὴ δείσασα ἡ βουλὴ στρατὸν τε ἄλλον καὶ στρατηγὸν ἕτερον ἐπὶ τῷ προτέρῳ Πομπηίῳ ἔπεμψεν ἐς Ἰβηρίαν, νέον μὲν ἔτι ὄντα περιφανῇ δ' ἐξ ὧν ἐπὶ Σύλλα περὶ τε Λιβύην καὶ ἐν αὐτῇ Ἰταλίᾳ κατείργαστο [cf. *ibid.* 80. 107].

Plut. *Sert.* 15 οὐ μόνον δὲ τοῖς Ἰβηρσιν ἦν ποθεινός, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ Ἰταλίας στρατευομένοις. Περπέννα γοῦν Οὐέντωνος ἀπὸ τῆς αὐτῆς Σερτωρίῳ στάσεως εἰς Ἰβηρίαν παραγενομένου μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ μεγάλης δυνάμεως, ἰδίᾳ δὲ καθ' ἑαυτὸν ἐγνωκότες πολεμεῖν πρὸς τὸν Μέτελλον, ἐδυσχέραινον οἱ στρατιῶται, καὶ πολὺς ἦν τοῦ Σερτωρίου λόγος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸν Περπένναν ἀνιῶν εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ τετυφωμένον. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ Πομπήϊος ἠγγέλλετο τὴν Πυρρήνην ὑπερβάλλων, ἀναλαβόντες οἱ στρατιῶται τὰ ὄπλα καὶ τὰ σημεῖα τῶν τάξεων ἀναρπάσαντες κατεβόησαν τοῦ Περπέννα, κελεύοντες ὥς τὸν Σερτώριον ἄγειν αὐτούς· εἰ δὲ μή, καταλιπόντες ἐκεῖνον ἠπείλουν αὐτοὶ βαδιεῖσθαι πρὸς ἄνδρα σώζεσθαι καὶ σώζειν δυνάμενον. συγχωρήσας δὲ ὁ Περπέννας ἤγαγεν αὐτοὺς καὶ συνέμιξε τῷ Σερτωρίῳ πεντήκοντα καὶ τρεῖς ἔχων σπείρας . . . (18) μέχρι μὲν οὖν τοῖς περὶ Μέτελλον ἐπολέμει (Σαρτώριος), τὰ πλείστα κατευτυχεῖν ἐδόκει, γῆρα καὶ φυσικῇ βραδυνότητι τοῦ Μετέλλου πρὸς ἄνδρα τολμητὴν καὶ ληστρικῇ μᾶλλον ἢ στρατιωτικῇ ἡγούμενον δυνάμεως οὐκ ἀναφέροντος. ἐπεὶ δὲ καὶ Πομπήϊῳ τὴν Πυρρήνην ὑπερβαλόντι παραστρατοπεδεύσας καὶ πᾶσαν ἄμα μὲν διδοὺς ἄμα δὲ λαμβάνων στρατηγικῶν παλαισμάτων πείραν, ἀντιτεχνώμενός τε καὶ φυλαττόμενος πλεῖον εἶχε, κομιδῇ διεβοήθη μέχρι Ῥώμης ὥς δεινότατος ὢν πόλεμον μεταχειρίσασθαι τῶν τότε στρατηγῶν.

Cic. *pro Leg. Man.* 11. 30 Testis est Gallia, per quam legionibus nostris iter in Hispaniam Gallorum internicione patefactum est [cf. Eutrop. vi. 1 ; Oros. v. 23].

Successes of P. Servilius Vatia against the Pirates.

Cic. *in Verr.* i. 21. 56 P. Servilius . . . Olympum vi, copiis, consilio, virtute, cepit, urbem antiquam et omnibus rebus auctam et ornatam.

Oros. v. 23 Lyciam et urbes eius obsessas oppressasque cepit. Praeterea Olympum montem pervagatus Phasidem evertit, Corycum diruit, Tauri quoque montis latera in Ciliciam vergentia perscrutatus.

Eutrop. vi. 3 P. Servilius . . . Lyciae urbes clarissimas oppugnavit et cepit ; in his Phaselidem, Olympum, Corycum [Ciliciae].

Florus i. 41 (iii. 6) Nec mari submovisse contentus validissimas urbes eorum et diutina praeda abundantes Phaselin et Olympon evertit.

Consuls, Cn. Octavius, C. Scribonius Curio.

Internal History.

Attempt of the tribune L. Sicinius to restore the tribunate.

Sall. *Hist.* iii. 48. 8. M. L. Sicinius primus (post Sullam) de potestate tribunicia loqui ausus mussantibus vobis circumventus.

Cic. *Brut.* 60. 217 (Cn. Sicinius) cum tribunus pl. Curionem et Octavium consules produxisset Curioque multa dixisset sedente Cn. Octavio conlega, . . . 'Numquam,' inquit, 'Octavi, conlegae tuo gratiam referes; qui nisi se suo more iactavisset, hodie te istic muscae comedissent.' Memoria autem ita fuit nulla, ut aliquotiens, tria cum proposuisset, aut quantum adderet aut tertium quaereret.

[Ascon.] in *Div.* p. 103 Or. Primus Sicinius tribunus plebis, nec multo post Quintius, et postremo Palicanus, perfecerant ut tribuniciam potestatem populo darent consules Cn. Pompeius Magnus et M. Licinius Crassus [cf. *Plut. Crassus* 7].

Prosecution of C. Antonius by Julius Caesar.

Ascon. in *Or. in Tog. Cand.* p. 84 Or. (Antonius) multos in Achaëa spoliaverat nactus de exercitu Syllano equitum turmas. Deinde Graeci qui spoliati erant eduxerunt Antonium in ius ad M. Lucillum praetorem qui ius inter peregrinos dicebat. Egit pro Graecis (C. Caesar) etiam tum adolescentulus . . . et quom Lucillus id quod Graeci postulabant decrevisset, appellavit tribunos Antonius iuravitque se id forum eiurare, quod aequo iure uti non posset.

Q. Cic. *de Pet. Cons.* 2. 8 Vocem denique (Antonii) audivimus iurantem se Romae iudicio aequo cum homine Graeco certare non posse. [Plut. (*Caes.* 4), who misnames the accused 'Publius,' wrongly places the trial in the province of Macedonia.]

Cicero as a pleader in Rome.

Cic. *Brut.* 92. 318 Vnum . . . annum, cum redissemus ex Asia, causas nobilis egimus, cum quaesturam nos, consulatum Cotta, aedilitatem peteret Hortensius.

External History.

Spain. Victory of Metellus over Hirtuleius.

Liv. *Ep.* xci. Q. Metellus procos. L. Hirtuleium, quaestorem Sertorii, cum exercitu cecidit.

Oros. v. 23 Hirtuleius cum Metello congressus apud Italicam Baeticae urbem viginti milia militum perdidit victusque in Lusitaniam cum paucis refugit.

Victory of Sertorius over Pompeius at Lauro.

App. Bell. Civ. i. 109 ἀφικομένον δ' ἐς Ἰβηρίαν (Πομπηίου) αὐτίκα ὁ Σερτώριος τέλος ὅλον, ἐπὶ χορτολογία ἐξίόν, αὐτοῖς ὑποζυγίοις καὶ θεράπουσι συνέκοψε, καὶ Λαύρωνα πόλιν ἐφορῶντος αὐτοῦ Πομπηίου διήρπασε καὶ κατέσκαψεν.

Frontin. Strat. ii. 5. 31 Hoc primum proelium inter Sertorium et Pompeium fuit: x milia hominum de Pompei exercitu amissa et omnia impedimenta Livius auctor est. [For the strategy by which the battle was won see the whole chapter of Frontinus. Cf. Plut. Sert. 18; Sall. Hist. ii. 29, 30. M.]

Oros. v. 23 Pompeius contracto apud Palantium exercitu Lauronem civitatem, quam tunc Sertorius oppugnabat, frustra conatus defendere victus aufugit. Sertorius superato fugatoque Pompeio Lauronem captam cruentissime depopulatus est; reliquum agmen Lauronensium, quod caedibus superfuerat, miserabili in Lusitaniam captivitate traduxit.

Plut. Sert. 18 πολλαὶ τῶν ὑπὸ Σερτωρίῳ πόλεων ἀποβλέψασαι πρὸς αὐτὸν (Πομπηίου) ὁρμὴν μεταβολῆς ἔσχον, εἴτα ἐπαύσαντο τοῦ περὶ Λαύρωνα πάθους παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα συμβάντος.

Sall. Hist. ii. 35 M. At Sertorius vacuus hieme copias augere [cf. Sall. Hist. ii. 47. 6 M., quoted p. 198; Plut. Pomp. 18; Flor. ii. 10 (iii. 22)]. For the capture of Contrebia by Sertorius see Liv. lib. xci].

Final Asiatic campaign of Servilius (probably concluded in 75 B. C.).

Liv. Ep. xciii. P. Servilius procos. in Cilicia Isauros domuit et aliquot urbes piratarum expugnavit.

Strabo xii. 6. 2 παρέσχον δὲ καὶ Ῥωμαίοις πράγματα, καὶ τῷ Ἰσαυρικῷ προσαγορευθέντι Πουβλίῳ Σερουιλίῳ, ὃν ἡμεῖς εἶδομεν, ὃς καὶ ταῦτα ὑπέταξε Ῥωμαίοις καὶ τὰ πολλὰ τῶν πειρατῶν ἐρύματα ἐξείλε τὰ ἐπὶ τῇ θαλάττῃ.

Eutrop. vi. 3 Isauros quoque adgressus in dicionem redegit atque intra triennium bello finem dedit.

Oros. v. 23 Isauros bello fractos in dicionem redegit; primus Romanorum per Taurum duxit exercitum ac limitem itineris

fecit. Triennio emenso quo bellum gestum est Isaurici nomen adsumpsit [cf. Florus i. 41 (iii. 6)].

Ammian. xiv. 8. 4 Hae duae provinciae (Cilicia and Isauria) bello quondam piratico catervis mixtae praedonum a Servilio pro consule missae sub iugum factae sunt vectigales. [For Caesar's adventures in Asia see Plut. *Caes.* 1, 2; Suet. *Caes.* 4.]

B. C. 75 : A. U. C. 679.

Consuls, L. Octavius, C. Aurelius Cotta.

Internal History.

Sall. *Hist.* ii. 42 M. Dein L. Octavius et C. Cotta consulatum ingressi, quorum Octavius languide et incuriose fuit, Cotta promptius sed ambitione tum ingenita largitione cupiens gratiam singulorum.

Cic. *Brut.* 56. 205 Cottae pro se lege Varia quae inscribitur, eam L. Aelius scripsit Cottae rogatu . . . (207) Cottam autem miror summum ipsum oratorem minimeque ineptum Aelianas levis oratiunculas voluisse existimari suas [cf. Cic. *de Or.* iii. 3. 11].

Leges Aureliae (of the consul C. Aurelius Cotta).

(a) *Law removing the disqualification of tribunes for higher offices.*

Ascon. *in Cornelian.* p. 66 Or. Neque apud Sallustium neque apud Livium neque apud Fenestellam ullius alterius latae ab eo *legis est* mentio praeter eam quam in consulatu tulit invita nobilitate magno populi studio, ut eis *qui tr. pl.* fuissent alios quoque magistratus *capere* liceret; quod lex <a> dictatore L. Sylla paucis annis ante lata prohibebat.

Cic. *pro Cornelio* (ap. Ascon. p. 78) (nobiles) inimicissimi C. Cottae fuerunt, quod is consul paulum tribunis plebis non potestatis sed dignitatis addidit.

Ascon. *in Cornelian.* p. 78 Or. Hic Cotta . . . legem tulit ut tribunis plebis liceret postea alios magistratus capere; quod lege Syllae eis erat ademptum.

(b) *Lex Aurelia de iudiciis privatis.*

Cic. *pro Cornelio* ap. Ascon. p. 67 Or. Possum etiam eiusdem Cottae legem de iudiciis privatis anno post quam lata sit a fratre eius <abrogatam> (74 B. C.).

Ascon. *in loc.* <M.> Cottam significat. Fuerunt autem <fratres> tres: duo hi, C., M., tertius L. Cotta . . . adeptique sunt omnes consulatum.

Cic. *pro Cornelio* (ap. Ascon. p. 66) Possum dicere hominem summa prudentia spectatum C. Cottam de suis legibus abrogandis ipsum ad senatum rettulisse.

Tumult arising from a scarcity of corn.

Sall. *Hist.* ii. 45 M. *Annonae* intolerabilis saevitia. Qua re fatigata plebes forte consules ambo, Q. Metellum, cui postea Cretico cognomentum fuit, candidatum praetorium sacra via deducens cum magno tumultu invadit fugientisque secuta ad Octavi domum quae proprior erat. . . .

Financial difficulties created by the State of War throughout the Empire.

Sall. *Hist.* ii. 47. 6-7 M. (*Oratio Cottae*) Consules nos fecistis, Quirites, domi bellicae impeditissima re publica; namque imperatores Hispaniae stipendium, milites, arma, frumentum poscunt—et id res cogit, quoniam defectione sociorum et Sertorii per montis fuga neque manu certare possunt neque utilia parare —; exercitus in Asia Ciliciaque ob nimias opes Mithridatis aluntur, Macedonia plena hostium est nec minus Italiae maritima et provinciarum, cum interim vectigalia parva et bellis incerta vix partem sumptuum sustinent: ita classe quae commeatus tuebatur minore quam antea navigamus.

Triumph of P. Servilius Isauricus.

Cic. *in Verr.* i. 21. 57 P. Servilius quae signa atque ornamenta ex urbe hostium, vi et virtute capta, belli lege atque imperatorio iure sustulit, ea populo Romano apportavit, per triumphum vexit, [in tabulas publicas] ad aerarium perscribenda curavit.

External History.

Spain. Sertorius' disposition of his forces and plan of campaign.

Liv. *lib.* xci. Principio veris M. Perpernam cum viginti milibus peditum, equitibus mille quingentis, in Ilercaonum gentem misit, ad tuendam regionis eius maritimam oram; datis praeceptis quibus itineribus duceret ad defendendas socias urbes, quas Pompeius oppugnaret, quibusque ipsum agmen Pompei ex insidiis adgrederetur. Eodem tempore et

ad Herennuleium, qui in isdem locis erat, litteras misit, et in alteram provinciam ad L. Hirtuleium, praecipiens quem ad modum bellum administrari vellet: ante omnia, ut ita socias civitates tueretur ne acie cum Metello dimicaret, cui nec auctoritate nec viribus par esset. Ne ipsi quidem consilium esse ducere adversus Pompeium: neque in aciem descensurum eum credebat. Si traheretur bellum, hosti cum mare ab tergo provinciasque omnes in potestate haberet, navibus undique commeatus venturos: ipsi autem, consumptis priore aestate quae praeparata fuissent, omnium rerum inopiam fore. Perpernam in maritimam regionem superpositum, ut ea quae integra adhuc ab hoste sint tueri posset, et, si qua occasio detur, incautos per tempus adgressurum.

Successes of the Romans during the year.

Sall. *Hist.* ii. 98 M. (*from letter of Pompeius to the Senate*) Castra hostium apud Sucronem capta et proelium apud flumen Turiam et dux hostium C. Herennius cum urbe Valentia et exercitu deleti satis clara vobis sunt.

App. *Bell. Civ.* i. 110 ἀρχομένου δ' ἡρος ἐπῆρσαν ἀλλήλοις Μέτελλος μὲν καὶ Πομπήϊος ἀπὸ τῶν Πυρρηναίων ὄρων, ἔνθα διε-
 χείμαζον, Σερτώριος δὲ καὶ Περπέννας ἐκ Λυσιτανίας. καὶ συμ-
 βάλλουσιν ἀλλήλοις περὶ πόλιν ἣ ὄνομα Σούκρων. κτύπον δ' ἐν
 αἰθρία φοβεροῦ καὶ ἀστραπῶν παραλόγων γενομένων, τάδε μὲν ὡς
 ἐμπειροπόλεμοι διέφερον ἀκαταπλήκτως πολλὸν δ' ἀλλήλων φόνον
 ἐξεργάζοντο, μέχρι Μέτελλος μὲν Περπένναν ἐτρέψατο καὶ τὸ
 στρατόπεδον αὐτοῦ διήρπαξεν, ὃ δὲ Σερτώριος ἐνίκα Πομπήϊον, καὶ
 ἐτρώθη δόρατι ἐς τὸν μηρὸν ἐπικινδύνως ὁ Πομπήϊος . . . οὐ πολὺν
 δὲ ὕστερον ἀγῶνα μέγαν ἠγωνίσατο περὶ Σαγοντίαν ἐκ μεσημβρίας
 ἐπὶ ἄστρα. καὶ αὐτὸς μὲν ἵππομαχῶν ἐκράτει τοῦ Πομπήϊου, καὶ
 ἔκτεινεν ἐς ἑξακισχιλίους ἀποβαλὼν ἐς ἡμίσεας. Μέτελλος δὲ καὶ
 τότε Περπέννα περὶ πεντακισχιλίους διέφθειρεν. καὶ ὁ Σερτώριος
 μετὰ τὴν μάχην τῆς ἐπιούσης ἡμέρας πολλοὺς βαρβάρους προσλαβὼν
 ἐπέδραμεν ἀδοκῆτως τῷ Μετέλλου στρατοπέδῳ περὶ δέϊλην ἐσπέραν ὡς
 ἀποταφρεύσων αὐτὸ σὺν τόλμῃ, Πομπήϊου δ' ἐπιδραμόντος ἐπαύσατο
 τῆς καταφρονήσεως. [For the defeat of Perperna and Herennius
 by Pompeius at Valentia see Plut. *Pomp.* 18; Sall. *Hist.*
 ii. 54 M.; for the defeat of Hirtuleius by Metellus at Segovia,
 Frontin. *Strat.* ii. 1. 2, ii. 3. 5; Sall. *Hist.* ii. 58, 59 M.; for
 the indecisive battle at Sucro followed by the defeat of the
 Sertorians, Plut. *Sert.* 19; *Pomp.* 19; Cic. *pro Balbo* 2. 5; for
 the defeat of the Sertorians on the Turia, Plut. *Sert.* 21; Frontin.

Strat. ii. 13. 3; *Cic. pro Balb.* 2. 5; *Sall. Hist.* ii. 66–68 M.; for the siege of Sertorius in Clunia, *Liv. Ep.* xcii.] [Cf. *Liv. Ep.* xcii.; *Oros.* v. 23; *Florus* ii. 10 (iii. 22).]

Letter of Pompeius to the Senate complaining of lack of support and requesting supplies.

Sall. Hist. ii. 98 M. Si adversus vos patriamque et deos penatis tot labores et pericula suscepissem, quotiens a prima adulescentia ductu meo scelestissimi hostes fusi et vobis salus quaesita est, nihil amplius in absentem me statuissetis quam adhuc agitis, patres conscripti, quem contra aetatem proiectum ad bellum saevissimum cum exercitu optime merito, quantum est in vobis, fame, miserrima omnium morte, confecistis. Hacine spe populus Romanus liberos suos ad bellum misit? Haec sunt praemia pro vulneribus et totiens ob rem publicam fuso sanguine? Fessus scribendo mittendoque legatos omnis opes et spes privatas meas consumpsi, cum interim a vobis per triennium vix annuus sumptus datus est! . . . Hispaniam citeriorem, quae non ab hostibus tenetur, nos aut Sertorius ad internecionem vastavimus praeter maritimas civitates, ultro nobis sumptui onerique. Gallia superiore anno Metelli exercitum stipendio frumentoque aluit et nunc malis fructibus ipsa vix agitat. Ego non rem familiarem modo verum etiam fidem consumpsi. Reliqui vos estis: qui nisi subvenitis, invito et praedicente me exercitus hinc et cum eo omne bellum Hispaniae in Italiam transgradientur [cf. *Plut. Pomp.* 20. Plutarch refers the debate on the letter to the following year].

Negotiations between Sertorius and Mithridates.

Cic. in Verr. i. 34. 87 Milites remigesque Miletum Myndo pedibus reverti iubet, ipse myoparonem pulcherrimum de x Milesiorum navibus electum L. Magio et L. Fannio qui Myndi habitabant vendidit. Hi sunt homines quos nuper senatus in hostium numero habendos censuit; hoc illi navigio ad omnes populi Romani hostes usque ab Dianio ad Sinopam navigaverunt.

[*Ascon.*] *in loc.* p. 183 Or. Hi transfugae de Valeriano exercitu apud Mithridatem agentes ab eodem rege ad Sertorium missi erant de paciscenda societate belli adversus Romanos; quos in Italia iam positos et ad Sertorium festinantes et hostes iudicaverat et inquirendos mandaverat senatus. Hi tamen ultimum ad Romanos prodito ex magna parte Mithridate redierunt.

Oros. vi. 2 Mithridates cum Sertorio per legatos in Hispaniam missos foedus pepigit.

Cic. *pro Leg. Man.* 4. 9 Mithridates autem omne reliquum tempus non ad oblivionem veteris belli, sed ad comparisonem novi contulit; qui postea, cum maximas aedificasset ornassetque classes exercitusque permagnos quibuscumque ex gentibus potuisset comparasset et se Bosporanis, finitumis suis, bellum inferre simularet, usque in Hispaniam legatos ac litteras misit ad eos duces quibuscum tum bellum gerebamus, ut, cum duobus in locis disiunctissimis maximeque diversis uno consilio a binis hostium copiis bellum terra marique gereretur, vos ancipiti contentione districti de imperio dimicaretis.

Ibid. 16. 46 Idem iste Mithridates nonne ad eundem Cn. Pompeium legatum usque in Hispaniam misit? eum, quem Pompeius legatum semper iudicavit, ii quibus erat molestum ad eum potissimum esse missum, speculatorem quam legatum iudicari maluerunt.

Cic. *pro Mur.* 15. 32 Rex . . . tantum spe conatuque valuit, ut se Oceanum cum Ponto, Sertori copias cum suis coniuncturum putaret [cf. Plut. *Sert.* 23, 24; App. *Mithr.* 68; Sall. *Hist.* ii. 78 M.].

Macedonia. Success of C. Scribonius Curio.

Eutrop. vi. 2 Missus ei (Appio Claudio) successor C. Scribonius Curio post consulatum. Is Dardanos vicit et usque ad Danubium penetravit, triumphumque meruit et intra triennium finem bello dedit.

Oros. v. 23 Successor (Claudii) Scribonius adtemptatarum superiore bello gentium vim declinans in Dardaniam arma convertit eamque superavit [cf. Liv. *Ep.* xcii.].

B. C. 74 : A. U. C. 680.

Consuls, L. Licinius Lucullus, M. Aurelius Cotta.

Internal History.

Reaction against the Sullan Constitution; attempt of Quinctius to restore the powers of the tribunate.

Plut. *Luc.* 5 Λεύκιον δὲ Κοῖντον . . . δημαγωγόν, ἐπαναστάντα τοῖς Σύλλα πολιτεύμασι καὶ ταραττεῖν τὰ πράγματα πειρώμενον ἐκ τοῦ καθεστῶτος . . . ἀπέστησε (Λούκουλλος) τῆς πείρας [cf. Sall. *Hist.* iii. 48. 11 M. (*Oratio Macri*); [Ascon.] in *Div.* p. 103 Or.

(quoted p. 195)]. [For Quinctius cf. Cic. *pro Cluent.* 28. 77; 29. 79.]

Action of Lucullus with a view to obtaining command in the Mithridatic War.

Plut. *Luc.* 6 Πραικία τις ἦν ὄνομα τῶν ἐφ' ὧρα καὶ λαμυρία διαβοήτων ἐν τῇ πόλει . . . ὥς δὲ καὶ Κέθηγον ἀνθοῦντα τῇ δόξῃ τότε καὶ φέροντα τὴν πόλιν ὑπηγάγετο καὶ συνῆν ἐρῶντι, παντάπασιν εἰς ἐκείνην περιῆλθεν ἢ τῆς πόλεως δύναμις· οὐδὲ γὰρ ἐπράττετό τι δημοσία Κεθήγου μὴ σπουδάζοντος οὐδὲ Πραικίας μὴ κελευούσης παρὰ Κεθήγου. ταύτην οὖν ὑπελθὼν δώροισι ὁ Λούκουλλος καὶ κολακείαις . . . εὐθὺς εἶχε τὸν Κέθηγον ἐπαινέτην καὶ προμνύμενον αὐτῷ Κιλικίαν.

Cic. *Parad.* v. 3. 40 Quid? iam illa cupiditas, quae videtur esse liberalior, honoris, imperii, provinciarum quam dura est domina, quam imperiosa, quam vehemens! Cethego, homini non probatissimo, servire coegit eos qui sibi esse amplissimi videbantur, munera mittere, noctu venire domum ad eum, precari, denique supplicare. Quae servitus est, si haec libertas existimari potest? [cf. Plut. *Luc.* 6; *Pomp.* 20].

Distribution of Consular Provinces.

Memnon, *frg.* c. 37 πέμπουσιν ἡ σύγκλητος ἐπὶ μὲν τὴν Βιθυνίαν Αὐρήλιον Κότταν, ἐπὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Δεύκιον Δεύκολλον, οἷς ἡ ἐντολὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ.

Cic. *Acad. Prior.* ii. 1. 1 Consulatam . . . ita gessit (Lucullus) ut . . . admirarentur omnes . . . Post ad Mithridaticum bellum missus a senatu.

Cic. *pro Mur.* 15. 33 Ad quod bellum (Mithridaticum) duobus consulibus ita missis ut alter Mithridatem persequeretur, alter Bithyniam tueretur, alterius res et terra et mari calamitosae.

External History.

Death of Nicomedes, king of Bithynia. His kingdom bequeathed to Rome.

App. *Mithr.* 7 Νικομήδης Ῥωμαίοις τὴν ἀρχὴν ἐν διαθήκαις ἀπέλιπεν [cf. c. 71; *Bell. Civ.* i. 111].

Liv. *Ep.* xciii. Nicomedes Bithyniae rex moriens populum Romanum fecit heredem, regnumque eius in provinciae formam redactum est.

Eutrop. vi. 6 Anno urbis conditae DCLXXVI L. Licinio

Lucullo M. Aurelio Cotta coss., mortuus est Nicomedes rex Bithyniae et per testamentum populum Romanum fecit heredem [cf. Vellei. ii. 39; Arrian. *frg.* (F. H. G. iii. p. 591); Cic. *de Leg. Agr.* ii. 19. 50].

War declared by Mithridates.

App. *Mithr.* 71 τὸν στρατὸν ἐρεθίσας (Μιθριδάτης) ἐνέβαλεν ἐς Βιθυνίαν, Νικομήδους ἄρτι τεθνεώτος ἄπαιδος καὶ τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίοις ἀπολιπόντος.

Eutrop. vi. 6 Mithridates pace rupta Bithyniam et Asiam rursus voluit invadere [cf. Liv. *Ep.* xciii.].

Suet. *Caes.* 4 Vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo per-tenderat, transiit (Caesar) in Asiam: auxiliisque contractis et praefecto regis provincia expulso nutantis ac dubias civi-tates retinuit in fide.

Defeat of Cotta. Cyzicus besieged by Mithridates and relieved by Lucullus.

App. *Mithr.* 71 Κόττας δ' ἡγούμενος αὐτῆς (Βιθυνίας), ἀσθενὴς τὰ πολέμια πάμπαν, ἔφυγεν ἐς Χαλκηδόνα μεθ' ἧς εἶχε δυνάμεως. καὶ Βιθυνία μὲν ἦν αὖθις ὑπὸ τῷ Μιθριδάτῃ, τῶν πανταχοῦ Ῥωμαίων ἐς Χαλκηδόνα πρὸς Κότταν συνθεόντων. ἐπιόντος δὲ καὶ τῇ Χαλκηδόνι τοῦ Μιθριδάτου, Κόττας μὲν ὑπ' ἀπραξίας οὐ προσήει, Νούδος δὲ ὁ ναύαρχος αὐτοῦ σὺν μέρει τινὶ στρατοῦ τὰ ὀχυρώτατα τοῦ πεδίου καταλαβὼν καὶ ἐξελαθεὶς ἔφυγεν ἐπὶ τὰς πύλας τῆς Χαλκηδόνης διὰ θριγκίων πολλῶν πάνν δυσχερῶς . . . ὃ τε Μιθριδάτης . . . ἐπῆγεν αὐτῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν λιμένα τὰς ναῦς, καὶ τὸ κλείθρον ἀλύσει χαλκῇ δεδεμένον ἀπορρήξας τέσσαρας μὲν ἐνέπρησε τῶν πολεμίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἐξήκοντα ἀνεδήσατο, οὐδέν οὔτε Νούδου κωλύοντος ἔτι οὔτε Κόττα, ἀλλ' ἐς τὰ τεῖχη συγκεκλεισμένων [cf. Liv. *Ep.* xciii.; Plut. *Luc.* 8].

Memnon, *frg.* c. 39 πολέμου δὲ ναυτικοῦ κατὰ Καλχηδόνα πόλιν Ῥωμαίοις τε καὶ Ποντικοῖς συστάντος, καὶ πεζῆς δὲ δυνάμεως τῆς τε βασιλικῆς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς εἰς μάχην ἀλλήλαις συρραγείσης (ἐστρατήγει δὲ τῆς μὲν Κόττας τῆς δὲ Μιθριδάτης), τρέπουσιν οἱ Βαστέρναι κατὰ τὸ πεζὸν τοὺς Ἰταλοὺς καὶ πολλὴν αὐτῶν φόνον εἰργάσαντο. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τὰς ναῦς ἐγένετο, καὶ ὑπὸ μίαν ἡμέραν γῇ τε καὶ θαλάσσῃ* τοῖς Ῥωμαίων διελελύμαστο σώμασι . . . Δεύκολλος δὲ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ στρατοπεδεύων καὶ μαθὼν τὸ πάθος λόγοις ἀνελάμβανεν ἀθυμήσαντας τοὺς στρατιώτας.

Strabo xii. 8. 11 ἐπελθόντος . . . αὐτοῖς (Κυζικηνοῖς) ἀδοκῆτως τοῦ βασιλέως πεντεκαίδεκα μυριάσι καὶ ἵππῳ πολλῇ καὶ κατασχόντος τὸ ἀντικείμενον ὄρος, ὃ καλοῦσιν Ἀδραστείας, καὶ τὸ προάστειον, ἔπειτα καὶ διάραντος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως αὐχένα καὶ προσμαχομένου πεζῇ τε καὶ κατὰ θάλατταν τετρακοσίαις ναυσίν, ἀντέσχον πρὸς ἅπαντα οἱ Κυζικηνοί, ὥστε καὶ ἐγγὺς ἦλθον τοῦ ζωγρία λαβεῖν τὸν βασιλέα ἐν τῇ διώρυγι ἀντιδιорύττοντες, ἀλλ' ἔφθη φυλαζόμενος καὶ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ἔξω τοῦ ὀρύγματος. ὁψὲ δὲ ἴσχυσεν εἰσπέμψαι τινὰς νύκτωρ ἐπικούρους ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Λεύκολλος· ὦνῃσε δὲ καὶ λιμὸς τῷ τοσοῦτῳ πλήθει τῆς στρατιᾶς ἐπιπεσών, ὃν οὐ προείδετο ὁ βασιλεὺς, ὡς ἀπῆλθε πολλοὺς ἀποβαλὼν [cf. Diod. *frg. Escor.* 33 (*F. H. G.* ii. p. xxiv); Memnon. *frg.* 40].

Frontin. *Strat.* iii. 13. 6 L. Lucullus, Cyzicenos obsessos a Mithridate ut certiores adventus sui faceret, cum praesidiis hostium teneretur introitus urbis, qui unus et angustus ponte modico insulam continenti iungit, militem e suis nandi et nauticae artis peritum iussit insidentem duobus inflatis utribus litteras insutas habentibus, quos ab inferiore parte duabus regulis inter se distantibus commiserat, ire septem milia passuum traiectionem: quod ita perite gregalis fecit, ut curribus velut gubernaculis dimissis cursum dirigeret et procul visentis, qui in statione erant, marinae specie beluae deciperet [cf. Sall. *Hist.* iii. 37 M.; Florus i. 40 (iii. 5)].

Ibid. iv. 5. 21 Cyzicum cum oppugnaret Mithridates, captivos eius urbis produxit ostenditque obsessis, arbitratus futurum ut miseratione suorum compelleret ad deditionem oppidanos: at illi cohortati ad patiendam fortiter mortem captivos servare Romanis fidem perseveraverunt [cf. App. *Mithr.* 73].

Cic. *pro Arch.* 9. 21 Populi Romani laus est urbem amicissimam Cyzicenorum eiusdem (Luculli) consilio ex omni impetu regio atque totius belli ore ac faucibus ereptam esse atque servatam [cf. Liv. *Ep.* xcν; Oros. vi. 2].

Memnon. *frg.* 40 (Μιθριδάτης) λιπὼν τὴν πόλιν ἀνεχώρησε, τοῦ μὲν πεζοῦ Ἑρμαῖον καὶ Μάριον ἡγείσθαι καταστησάμενος, στρατὸν ὑπὲρ τρισμυρίους ἄγοντας, αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ποιούμενος τὴν ἀνάξευξιν. ἐπιβαίνοντος δὲ αὐτοῦ τῶν τριήρων πολλὰ παθὼν ιδέαι συνέπιπτον· οἱ γὰρ ἐμβαίνειν μέλλοντες εἰς αὐτάς, τὰς μὲν ἤδη πεπληρωμένας τὰς δὲ καὶ μελλούσας κατεῖχον ἐξαρτώμενοι· καὶ παρὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦτο δρώντων αἱ μὲν κατεδύνοντο αἱ δὲ περιετρέποντο. τοῦτο Κυζικηνοὶ θεασάμενοι ὤρμησαν ἐπὶ τὰ τῶν

Ποντικῶν στρατόπεδα, καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας καματηροὺς διαφθεύοντες, εἴ τι παρῆν ὑπολελειμμένον τῷ στρατοπέδῳ, διήρπαζον. Λεύκολλος δὲ διώξας ἐπὶ τὸν Αἰσηπον ποταμὸν τὸ πεζὸν ἀπροσδόκητος καταλαμβάνει, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων ποιεῖται. [For a detailed account of the siege see App. *Mithr.* 72-76; Plut. *Luc.* 9-11; and cf. Cic. *pro Mur.* 15. 33; *pro Leg. Man.* 8. 20.]

Spain. Indecisive struggle.

App. *Bell. Civ.* i. 111 ἐς Ἰβηρίαν ἔπεμψαν ἄλλα στρατοῦ δύο τέλη, μεθ' ὧν ἅμα τῷ ἄλλῳ παντὶ Μέτελλός τε καὶ Πομπηῖος αὐθις ἀπὸ τῶν Πυρρηναίων ὄρων ἐπὶ τὸν Ἰβηρα κατέβαινον. Σερτώριος δὲ καὶ Περπέννας αὐτοῖς ἀπὸ Λυσιτανίας. (112) καὶ τότε μάλιστα πολλοὶ Σερτωρίου πρὸς τὸν Μέτελλον ἠυτομόλουν, ἐφ' ᾧ χαλεπαίνων ὁ Σερτώριος ἀγρίως καὶ βαρβαρικῶς ἐλυμαίνετο πολλοῖς, καὶ διὰ μίσους ἐγίγνετο. . . . πόλεις δ' αὐτοῦ πολλὰς ἐπέτρεχον οἱ περὶ τὸν Μέτελλον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐς τὰ ὑπήκοα σφίσι μετήγον. Παλλαντίαν δὲ Πομπηίου περικαθημένου, καὶ τὰ τείχη ξύλων κορμοῖς ὑποκρεμάσαντος, ἐπιφανεῖς ὁ Σερτώριος τὴν μὲν πολιορκίαν ἐξέλυσε, τὰ τείχη δ' ἔφθασεν ὑποκαύσας ὁ Πομπηῖος, καὶ ἐς Μέτελλον ἀνεχώρει. Σερτώριος δὲ καὶ τὰ πέσοντα ἤγειρε, καὶ τοῖς περὶ τι χωρίον Καλάγυρον στρατοπεδεύουσιν ἐπιδραμὼν ἔκτεινε τρισχιλίους. καὶ τότε ἦν καὶ τοῦδε τοῦ ἔτους ἐν Ἰβηρίᾳ. [For the cruelty of Sertorius cf. Plut. *Sert.* 25; App. *Bell. Civ.* i. 113.]

Cyrene formed into a province.

App. *Bell. Civ.* i. 111 (προσεγίγνετο τοῖς Ῥωμαίοις) Κυρήνη, Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου βασιλείῳς ὃς ἐπὶ κλησιν ἦν Ἀπίων (ἀπολιπόντος).

M. Antonius sent against the Pirates.

App. *Sic.* 6 Κρήτη ἐξ ἀρχῆς εὐνοϊκῶς ἔχειν ἐδόκει Μιθριδάτῃ βασιλεύοντι Πόντῳ· καὶ αὐτῷ μισθοφορῆσαι πολεμοῦντι Ῥωμαίοις ἐλέγετο. ἔδοξε δὲ καὶ τοῖς πλεονάσασι τότε λησταῖς ἐς χάριν τοῦ Μιθριδάτου συλλαβεῖν καὶ συμμαχῆσαι σαφῶς διωκομένοις ὑπὸ Μάρκου Ἀντωνίου, πρεσβευσαμένου δὲ τοῦ Ἀντωνίου πρὸς αὐτούς, ὑπεριδεῖν καὶ ὑπερηφάνως ἀποκρίνασθαι. καὶ πολεμῆσαι μὲν αὐτοῖς εὐθὺς ἐπὶ τῷδε Ἀντώνιος, καὶ οὐ πράξαι καλῶς χρηματίζειν δ' ὁμῶς διὰ τὴν πράξιν Κρητικός.

Vellei. ii. 31 Scito paene totius terrarum orbis imperium uni viro (Pompeio) deferebatur (67 B.C.); sed tamen idem hoc ante septennium in M. Antonii praetura decretum erat.

[Ascon.] *in Verr.* ii. p. 206 Or. M. Antonius . . . gratia Cottae consulis et Cethegi factione in senatu curationem infinitam nactus totius orae maritimae et Siciliam et provincias omnes depopulatus est, et ad postremum inferens Cretensibus bellum morbo interiit (72 B.C.).

Tac. *Ann.* xii. 62 (Byzantii) piratico bello adiutum Antonium memorabant [cf. Sall. *Hist.* iii. 2 M.; [Ascon.] *ad Div.* 55 p. 121 Or.; Cic. *in Verr.* ii. 3. 8, iii. 91. 213].

B. C. 73: A. U. C. 681.

Consuls, M. Terentius Varro Lucullus, C. Cassius Longinus Varus.

Internal History.

Lex Terentia et Cassia frumentaria.

Cic. *in Verr.* v. 21. 52 . . . Ex senatus consulto itemque ex lege Terentia et Cassia frumentum aequabiliter emi ab omnibus Siciliae civitatibus oporteret.

Ibid. iii. 70. 163 Frumentum in Sicilia emere debuit Verres ex senatus consulto et ex lege Terentia et Cassia frumentaria.

[Ascon. *in Pisonian.* p. 9 Or. refers to a proposal of P. Clodius 'ut frumentum populo, quod antea (probably under this law) semis aeris ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.']

Sall. *Hist.* iii. 48. 19 M. (*Oratio Macri*) . . . Nisi forte repentina ista frumentaria lege munia vestra (Quirites) pensantur, qua tamen quinque modis libertatem omnium aestimare, qui profecto non amplius possunt alimentis carceris.

Agitation for reform by the tribune Licinius Macer; his description of the political situation.

Sall. *Hist.* iii. 48. 21 M. (*Oratio Macri*) Simul comparant delenda et differunt nos in adventum Cn. Pompei, quem ipsum ubi pertinuere, sublatum in cervices suas mox dempto metu lacerant. Neque eos pudet, vindices uti se ferunt libertatis, tot viros sine uno aut remittere iniuriam non audere aut ius non posse defendere. Mihi quidem satis spectatum est Pompeium, tantae gloriae adulescentem, malle principem volentibus vobis esse quam illis dominationis socium auctoremque imprimis fore tribuniciae potestatis.

Lex Plotia de reditu Lepidanorum.

Suet. *Caes.* 5 Tribunatu militum, qui primus Romam

reverso per suffragia populi honor optigit, actores restituendae tribuniciae potestatis, cuius vim Sulla diminuerat, enixissime iuvit (Caesar). L. etiam Cinnae uxoris fratri, et qui cum eo civili discordia Lepidum secuti post necem consulis ad Sertorium confugerant, reditum in civitatem rogatione Plotia confecit, habuitque et ipse super ea re contionem [cf. Gell. xiii. 3].

Sall. *Hist.* iii. 47 M. Post reditum eorum quibus senatus belli Lepidani gratiam fecerat.

External History.

Asia. Successes of Lucullus and his legates.

App. *Mithr.* 76 Μιθριδάτης δὲ τοὺς ἐς Λάμψακον ἐσφυγόντας, ἔτι τοῦ Λουκούλλου παρακαθημένου, ναῦς ἐπιπέμψας ἐξεκόμισε σὺν αὐτοῖς Λαμψακηνοῖς. μυρίους δ' ἐπιλέκτους ἐπὶ νεῶν πεντήκοντα Οὐαρίῳ πεμφθέντι οἱ στρατηγεῖν ὑπὸ Σερτωρίου καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Παφλαγόνι καὶ Διονυσίῳ τῷ εὐνούχῳ καταλιπών, ταῖς πλέοσιν αὐτῶν ἐς Νικομήδειαν ἔπλει. καὶ χειμῶν ἐπιγενόμενος πολλὰς ἐκατέρων διέφθειρε. (77) Δούκουλλος δ' ἐπεὶ τὸ κατὰ γῆν εἴργαστο διὰ τοῦ λιμοῦ, ναῦς ἐκ τῆς Ἀσίας ἀγείρας διέδωκε τοῖς ἄμφ' αὐτὸν στρατηγοῦσι . . . Δούκουλλος δὲ περὶ τὸν Ἀχαιῶν λιμένα τρισκαίδεκα ναῦς εἶλε τῶν πολεμίων, Οὐάριον δὲ καὶ Ἀλέξανδρον καὶ Διονύσιον περὶ Λῆμνον ἐν ἐρήμῃ νήσῳ καταλαβὼν . . . ἐπέπλει μὲν αὐτοῖς ῥοθίῳ τε πολλῷ καὶ μετὰ καταφρονήσεως. εὐσταθῶς δ' ἐκείνων ὑπομενόντων, ἔστησε τὴν εἰρεσίαν, καὶ κατὰ δύο ναῦς ἐπιπέμπων ἡρέθιζεν ἐς ἔκπλουν . . . καὶ πεζοὺς . . . ἐκβιβάσας συνήλασε τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ τὰς ναῦς. οἱ δὲ ἐς μὲν τὸ πέλαγος οὐκ ἠφίεσαν, τὸν Λουκούλλου στρατὸν δεδιότες· παρὰ δὲ τὴν γῆν πλέοντες ἐκ τε τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀμφίβολοι γιγνόμενοι κατετιτρώσκοντο· καὶ φόνος πολὺς ἦν αὐτῶν καὶ φυγὴ . . . καὶ Δούκουλλος περὶ τῶνδε Ῥωμαίοις ἐπέστειλε, τὰ γράμματα δάφνῃ περιβαλὼν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐπὶ νίκαις· αὐτὸς δὲ ἠπείγετο ἐς Βιθυνίαν.

Memnon. *frag.* 40 Μιθριδάτης δὲ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ὡς ἡδύνατο, Πείρινθον ἐπολιόρκει, ταύτης δὲ διαμαρτῶν ἐπὶ Βιθυνίαν διαπεραιούται . . . (42) Μιθριδάτης δὲ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ διέτριβε.

Cic. *pro Mur.* 15. 33 Illam pugnam navalem ad Tenedum, cum contento cursu acerrimis ducibus hostium classis Italiam spe atque animis inflata peteret, mediocri certamine et parva dimicatione commissam arbitraris? [For the battle of Lemnos (or Tenedos) cf. Plut. *Luc.* 12; Liv. *Ep.* xciv.; Cic. *pro Leg. Man.* 8. 21; Oros. vi. 2. For the loyalty of Byzantium when threatened by the fleet of Mithridates see Cic. *de Prov. Cons.* 4. 6; Tac. *Ann.* xii. 62.]

App. *Mithr.* 77 Τριάριος μὲν Ἀπάμειαν εἶλεν ἐπιπλεύσας· καὶ πολλὴ τῶν Ἀπαμέων συμφυγόντων ἐς τὰ ἱερὰ ἐγένετο σφαγή. Βάρβας δὲ Προυσιάδα εἶλε τὴν πρὸς τῷ ὄρει, καὶ Νίκαιαν ἔλαβε, τῶν Μιθριδάτου φρουρῶν ἐκφυγόντων [cf. Memnon. *frg.* 41 ; Oros. vi. 2].

Plut. *Luc.* 13 ἡπείγετο πρὸς τὴν αὐτοῦ Μιθριδάτου δίωξιν (Δούκουλλος)· ἡλπιζε γὰρ ἔτι περὶ Βιθυνίαν εὐρήσειν αὐτὸν ὑπὸ Βοκωνίου φρουρούμενον, ὃν αὐτὸς ἐνστησόμενον τῇ φυγῇ μετὰ νεῶν ἀπεστάλκει πρὸς Νικομήδειαν. ἀλλὰ Βοκώνιος μὲν ἐν Σαμοθράκῃ . . . καθυστέρησε. Μιθριδάτην δὲ ἀναχθέντα μετὰ τοῦ στόλου, σπεύδοντα πρὶν ἐπιστρέφειν Δούκουλλον εἰς τὸν Πόντον εἰσπλεῦσαι, καταλαμβάνει χειμῶν πολὺς. . . . αὐτὸς δὲ . . . ἀνελπίστως καὶ παραβόλως εἰς τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν ἐξεσώθη [cf. Liv. *Ep.* xcv. ; for the storm cf. Flor. i. 40 (iii. 5) ; App. *Mithr.* 78].

Memnon. *frg.* 42 Κόττας δὲ βουλόμενός τι τῶν προδιημαρτημάτων ἀναλαβεῖν, ἦκεν ἀπὸ Χαλκηδόνος, ἐν ᾧ ἡττητο, πρὸς τὴν Νικομήδειαν, καὶ στρατοπεδεύει ν' καὶ ρ' σταδίων τῆς πόλεως ἄποθεν, τὴν συμβολὴν τῆς μάχης ὑπευλαβόμενος. καταλαμβάνει δὲ Κότταν σπουδῇ πολλῇ αὐτόκλητος ὁ Τριάριος, καὶ Μιθριδάτου ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν πόλιν, ἐκατέρωθεν ταύτην πολιορκεῖν τὸ Ῥωμαϊκὸν παρεσκευάζετο στράτευμα. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο δυσὶ ναυμαχίαις, τῇ μὲν περὶ Τένεδον τῇ δὲ κατὰ τὸν Αἰγαῖον, Λευκόλλου πολεμοῦντος, τοὺς Ποντικούς νενικῆσθαι, καὶ οὐκ ἀξιόμαχον αὐτὸν πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν Ῥωμαίων ἡγείτο (τὴν ἐπίβασιν), τῷ στόλῳ εἰς τὸν Πόντον ἀνέπλει, καὶ σφοδρῶ χειμῶνι περιπεσὼν τινὰς μὲν τῶν τριήρων ἀποβάλλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πλειόνων εἰς τὸν Ὑπιον ποταμὸν κατηνέχθη.

Retreat of Mithridates to Cabira, Lucullus in pursuit.

Eutrop. vi. 8 L. ergo Lucullus post pugnam . . . navalem qua duces eius (Mithridatis) oppresserat, persecutus est eum et recepta Paphlagonia atque Bithynia etiam regnum eius invasit [cf. Plut. *Luc.* 14].

Memnon. *frg.* 43 Λευκόλλου μὲν ἐδόκει μετὰ τῆς πλείστης δυνάμεως εἰς τὴν Καππαδοκίαν διὰ τῆς μεσογείου χωρεῖν ἐπὶ τε Μιθριδάτην καὶ τὴν πᾶσαν βασιλείαν, Κότταν δὲ ἐπὶ Ἡρακλείας, τὸν Τριάριον δὲ τὸ ναυτικὸν ἀναλαβόντα περὶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα τὰς ἐπὶ Κρήτην καὶ Ἰβηρίαν ἀπεσταλμένας Μιθριδατείους ναῦς ὑποστρεφούσας λοχᾶν. [For the operations of Cotta against Heraclea see Memnon. *frg.* 47, 49 ; for the naval successes of Triarius *ibid.* 48 ; for their joint operations and the fall of Heraclea *ibid.* 50, 51.]

App. *Mithr.* 78 ὁ μὲν (Μιθριδάτης) ἐς Ἀμισὸν ἀπὸ κάλῳ διαπλέων πρὸς τε τὸν κηδεστὴν Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ ἐς Μαχάρην τὸν υἱόν, ἄρχοντα Βοσπόρου, περιέπεμπε, ἐπικουρεῖν ἐπείγων ἐκάτερον. ἔς τε Σκύθας τοὺς ὁμόρους χρυσὸν καὶ δῶρα πολλὰ Διοκλέα φέρειν ἐκέλευεν. ἀλλ' ὁ μὲν αὐτοῖς τε δώροις καὶ αὐτῷ χρυσίῳ πρὸς Δεύκολλον ἡτομόλησε. . . . Δεύκολλος δ' Ἀμισὸν τε καὶ Εὐπατορίαν . . . περικαθήμενος ἐπολιόρκει, καὶ ἐτέρῳ στρατῷ Θεμίσκυραν . . . Μιθριδάτης δ' αὐτοῖς πολλὴν ἀγορὰν καὶ ὅπλα καὶ στρατιὰν ἔπεμπεν ἐκ Καβείρων, ἔνθα χειμάζων στρατὸν ἄλλον συνέλεγεν. καὶ συνήλθον αὐτῷ πεζοὶ μὲν ἐς τετρακισμυρίους ἱππεῖς δ' ἐς τετρακισχιλίουσ. [For the flight of Mithridates cf. Oros. vi. 2; for the sieges of Amisus and Themiscyra see the omitted passages in App. *Mithr.* 78; Plut. *Luc.* 14, 15; Eutrop. vi. 8; Memnon 45 (see p. 217).]

Privileges given to Cyzicus by the Romans.

Strabo xii. 8. 11 Ῥωμαῖοι δ' ἐτίμησαν τὴν πόλιν, καὶ ἔστιν ἐλευθέρᾳ μέχρι νῦν καὶ χώραν ἔχει πολλὴν τὴν μὲν ἐκ παλαιοῦ τὴν δὲ τῶν Ῥωμαίων προσθέντων [cf. Tac. *Ann.* iv. 36].

Spain. Death of Sertorius. Defeat of Perperna by Pompeius.

App. *Bell. Civ.* i. 113 αὐτοὶ μὲν (οἱ στρατηγοὶ Ῥωμαίων) αἰθῆς ἐπήεσαν σὺν πλεονὶ μᾶλλον καταφρονήσει, ὁ δὲ Σερτώριος, βλάπτοντος ἤδη θεοῦ, τὸν μὲν ἐπὶ τοῖς πράγμασι πόνον ἐκὼν μεθίει, τὰ πολλὰ δ' ἦν ἐπὶ τρυφῆς, γυναιξὶ καὶ κώμοις καὶ πότοις σχολάζων. ὅθεν ἡττάτω συνεχῶς. καὶ ἐγεγένητο . . . ὑπόπτῃς ἐς ἅπαντας, ὥστε καὶ Περπένναν τὸν ἐκ τῆς Αἰμιλίου στάσεως ἐκόντα πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα μετὰ πολλοῦ στρατοῦ δεῖσαι περὶ ἑαυτοῦ καὶ προεπιβουλεύσαι μετ' ἀνδρῶν δέκα. ὥς δὲ καὶ τῶνδ' εἰς τινες τῶν ἀνδρῶν ἐνδειχθέντες οἱ μὲν ἐκολάσθησαν οἱ δ' ἀπέφυγον, ὁ Περπέννας παρὰ δόξαν λαθὼν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἔργον ἡπέιγετο, καὶ οὐδαμοῦ τὸν Σερτώριον μεθίεντα τοὺς δορυφόρους ἐπὶ ἐστίασιν ἐκάλει, μεθύσας δ' αὐτόν τε καὶ τὴν περιεστῶσαν τῶν ἀνδρῶν φυλακὴν ἔκτεινεν ἐπὶ τῆς διαίτης.

Liv. *Ep.* xcvi. Sertorius a M. Antonio et M. Perperna et aliis coniuratis in convivio interfectus est octavo ducatus sui anno; magnus dux et adversus duos imperatores Pompeium et Metellum ut frequentius victor, ad ultimum et desertus et proditus [cf. Plut. *Sert.* 25, 26; Florus ii. 10 (iii. 22); Oros. v. 23; Eutrop. vi. 1].

Plut. *Pomp.* 20 θνήσκει Σερτώριος ὑπὸ τῶν φίλων δολοφονηθείς.

ὦν Περπέννας ὁ κορυφαίωτατος ἐπεχείρησεν ἐκείνῳ τὰ αὐτὰ ποιεῖν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν μὲν ὀρμώμενος δυνάμειν καὶ παρασκευῶν τὸν δὲ χρώμενον αὐταῖς ὁμοίως οὐκ ἔχων λογισμὸν.

Vellei. ii. 30 M. Perpenna praetorius e proscriptis, gentis clarioris quam animi, Sertorium inter cenam Oscae interemit Romanisque certam victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctoravit facinore.

App. Bell. Civ. i. 114 καὶ ὁ στρατὸς εὐθύς ἐπὶ τὸν Περπένναν ἀνίστατο σὺν θορύβῳ τε πολλῷ καὶ μετ' ὀργῆς, ἐς εὐνοίαν αὐτίκα τοῦ Σερτωρίου μεταβάλλοντες ἀπὸ τοῦ μίσους . . . ὥς δὲ καὶ τῶν διαθηκῶν ἀνοιχθεῖσιν τῶν Σερτωρίου ὁ Περπέννας αὐταῖς ἐνεγέγραπτο ἐπὶ τῷ κλήρῳ, μᾶλλον τι πάντας ὀργὴ καὶ μῖσος ἐς τὸν Περπένναν ἐσῆι, ὥς οὐκ ἐς ἄρχοντα μόνον ἢ στρατηγὸν ἀλλὰ καὶ ἐς φίλον καὶ εὐεργέτην τοσόνδε μῖσος ἐργασάμενον. καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ χειρῶν ἀπέσχοντο, εἰ μὴ περιθέων αὐτοὺς ὁ Περπέννας τοὺς μὲν δώροις ὑπηγάγετο τοὺς δ' ὑποσχέσεσι, τοὺς δ' ἀπειλαῖς ἐξεφόβησε, τοὺς δὲ καὶ διεchrήσατο ἐς κατάπληξιν ἐτέρων . . . (115) ὥς δὲ ἐφ' ἕτερα τῆς Ἰβηρίας ὁ Μέτελλος ᾤχετο (οὐ γὰρ ἔτι δυσχερὲς ἐδόκει Περπένναν ἐπιτρέψαι μόνῳ Πομπηίῳ) ἐπὶ μὲν τινας ἡμέρας ἐγίνοντο ἀψιμαχίαι καὶ ἀπόπειραι Πομπηίου καὶ Περπέννα . . . τῇ δεκάτῃ δὲ ἀγὼν αὐτοῖς μέγιστος ἐξερράγη.

Plut. Pomp. 20 ὁ Πομπηῖος ἐπεξελθὼν καὶ ῥεμβόμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Περπένναν καταμαθὼν δέλεαρ αὐτῷ δέκα σπείρας ὑφῆκεν, εἰς τὸ πεδίον διασπαρῆναι κελεύσας. τραπομένου δὲ πρὸς ταύτας ἐκείνου καὶ διώκοντος, ἄθρους ἐπιφανεῖς καὶ συνάψας μάχην ἐκράτησε πάντων. καὶ διεφθάρησαν οἱ πλείστοι τῶν ἡγεμόνων ἐν τῇ μάχῃ· τὸν δὲ Περπένναν ἀχθέντα πρὸς αὐτὸν ἀπέκτεινεν . . . ὁ γὰρ Περπέννας τῶν Σερτωρίου γραμμάτων γεγωνὺς κύριος ἐδείκνυν ἐπιστολὰς τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατωτάτων ἀνδρῶν, οἱ τὰ πάροντα κινήσαι βουλόμενοι πράγματα καὶ μεταστῆσαι τὴν πολιτείαν ἐκάλουν τὸν Σερτώριον εἰς τὴν Ἰταλίαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ Πομπηῖος ταῦτα, μὴ μείζονας ἀναστήσῃ τῶν πεπαυμένων πολέμων, τὸν τε Περπένναν ἀνείλε καὶ τὰς ἐπιστολὰς οὐδ' ἀναγνοὺς κατέκαυσεν [cf. App. Bell. Civ. i. 115].

Liv. Ep. xcvi. Imperium partium ad M. Perpernam translatum est, quem Cn. Pompeius victum captumque interfecit, ac recepit Hispanias decimo fere anno quam coeptum erat bellum [cf. Oros. v. 23; Florus ii. 10 (iii. 22); Eutrop. vi. 1; Frontin. Strat. ii. 5. 32].

Slave Insurrection in Italy under Spartacus.

Liv. Ep. xcv. Quattuor et septuaginta gladiatores Capuae ex

ludo Lentuli profugerunt, et congregata servitiorum [ergastulorum] multitudine Crixo et Spartaco ducibus bello excitato Claudium Pulchrum legatum et P. Varinium praetorem proelio vicerunt.

Oros. v. 24 Anno ab urbe condita DCLXXVIII Lucullo et Cassio consulibus gladiatores LXX et IV Capuae a ludo Cn. Lentuli diffugerunt; qui continuo ducibus Crixo et Oenomao Gallis et Spartaco Thrace Vesuvium montem occupaverunt; unde erumpentes Clodii praetoris, qui eos obsidione cinxerat, castra expugnarunt ipsoque in fugam acto cuncta in praedam averterunt. Inde per Consentiam et Metapontum circumducti ingentia brevi agmina collegerunt. Nam Crixo decem milium multitudo, Spartaco autem triplex tunc numerus fuisse refertur. Oenomaus enim iam in superiore bello fuerat occisus [cf. Plut. Crass. 8, 9; App. Bell. Civ. i. 116; Eutrop. vi. 7].

B. C. 72 : A. U. C. 682.

Consuls, L. Gellius Publicola, Cn. Cornelius Lentulus Clodianus.

Internal History.

Consular law of Cn. Lentulus abolishing remission of payment for purchase of the goods of the proscribed.

Sall. ap. Gell. xviii. 4 (*Hist.* iv. 1 M.) At Cn. Lentulus patriciae gentis, . . . perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia quam Sulla emptoribus bonorum remiseraat exigenda promulgavit.

Cic. in Verr. iii. 35. 81 Eius (Sullae) omnes res gestas non solum obtinemus, verum etiam propter maiorum incommodorum et calamitatum metum publica auctoritate defendimus; unum hoc aliquot senatus consultis reprehensum decretumque est, ut, quibus ille de capite dempsisset, ii pecunias in aerarium referrent. Statuit senatus hoc ne illi quidem esse licitum cui concesserat omnia, a populo factarum quaesitarumque rerum summas imminuere. (82) Illum viris fortissimis iudicarunt patres conscripti remittere de summa non potuisse.

Consular law sanctioning gifts of citizenship conferred by Pompeius.

Cic. pro Balbo 8. 19 Nascitur, iudices, causa . . . ex ea lege quam L. Gellius Cn. Cornelius ex senatus sententia tulerunt:

qua lege videmust† satis esse sancti ut cives Romani sint ii, quos Cn. Pompeius de consilii sententia singillatim civitate donaverit [cf. *ibid.* 14. 33].

Resolution moved in the Senate condemning capital trials of provincials in their absence.

Cic. in *Verr.* ii. 39. 95 In senatu continuo Cn. Lentulus et L. Gellius consules faciunt mentionem placere statui, si patribus conscriptis videretur, ne absentes homines in provinciis rei fierent rerum capitalium.

External History.

Asia. Arrival of Lucullus near Cabira.

Plut. *Luc.* 15 μετὰ χειμῶνα Μουρήναν ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς πολιορκίας ἐβάδιζεν ἐπὶ Μιθριδάτην καθήμενον ἐν Καβείροις καὶ διανοούμενον ὑφίστασθαι τοὺς Ῥωμαίους, ἡθροισμένης αὐτῷ δυνάμεως εἰς τετρακισμυρίους πεζοὺς ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους, οἷς ἐθάρρει μάλιστα . . . τοῦ δὲ Λουκούλλου τὰ μὲν πεδία τῶν πολεμίων ἱποκρατούντων δεδιότος, τὴν δ' ὀρεινὴν ὀκνοῦντος προΐεναι, μακρὰν καὶ ὑλῶδη καὶ δύσβατον οὖσαν, ἀλίσκονταί τινες κατὰ τύχην Ἑλλήνες εἰς τι σπήλαιον καταφυγόντες, ὧν ὁ πρεσβύτερος Ἀρτεμίδωρος ὑπέσχετο τὸν Λούκουλλον ἄξειν καὶ καταστήσειν ἐπὶ τόπῳ ἀσφαλεῖ τῷ στρατοπέδῳ καὶ φρούριον ἔχοντι τοῖς Καβείροις ἐπικρεμάμενον. πιστεύσας δ' ὁ Λούκουλλος ἅμα τῇ νυκτὶ πυρὰ καύσας ἐκίνει· καὶ τὰ στενὰ παρελθὼν ἀσφαλῶς τὸ χωρίον εἶχε, καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπερφαίνετο τῶν πολεμίων ἰδρύων τὸν στρατὸν ἐν τόποις οἱ μάχεσθαι βουλομένῳ προσαγωγὴν ἐδίδοσαν καὶ τὸ μὴ βιασθῆναι παρείχον ἡσυχάζοντι [cf. App. *Mithr.* 79, 80].

Victories of Spartacus.

App. *Bell. Civ.* i. 117 οἱ δ' ἐν ἄστει τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον μετὰ δύο τελῶν. καὶ τούτων ὑπὸ μὲν θατέρου Κρίξος . . . περὶ τὸ Γάργανον ὄρος ἡττάτο, καὶ δύο μέρη τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτὸς συναπώλετο αὐτοῖς. Σπάρτακον δὲ . . . ὁ ἕτερος ὕπατος προλαβὼν ἐκώλυε τῆς φυγῆς, καὶ ὁ ἕτερος ἐδίωκεν. ὁ δὲ ἐφ' ἐκάτερον αὐτῶν ἐπιστρεφόμενος παρὰ μέρος ἐνίκα. . . ὁ δὲ Σπάρτακος . . . ἐς Ῥώμην ἡπείγετο.

Liv. *Ep.* xvi. Q. Arrius praetor Crixum fugitivorum ducem cum xx hominum cecidit. Cn. Lentulus cos. male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius cos. et Q. Arrius praetor acie victi sunt. . . C. Cassius procos. et Cn. Manlius

praetor male adversus Spartacum pugnauerunt, idque bellum M. Crasso praetori mandatum est [cf. Plut. *Crass.* 9; Oros. v. 24; Eutrop. vi. 7; Florus ii. 8 (iii. 20)]. For the defeat of Varinius cf. Sall. *Hist.* iii. 96 M.].

Thrace. Victories of M. Lucullus.

Eutrop. vi. 7 Macedoniam provinciam M. Licinius Lucullus accepit, consobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat... (10) Lucullus... Bessis primus Romanorum intulit bellum; atque eos ingenti proelio in Haemo monte superavit: oppidum Vscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die quo adgressus est vicit: Cabylen cepit: usque ad Danubium penetravit. Inde multas supra Pontum positas civitates adgressus est. Illic Apolloniam evertit, Callatim, Parthenopolim, Tomos, Histrum, Burziaonem cepit: belloque confecto Romam rediit.

Florus i. 39 (iii. 4) Lucullus ad terminum gentium Tanain, lacumque Maeotin (pervenit) [cf. Liv. *Ep.* xcvi; Oros. vi. 3].

Spain. Settlement by Cn. Pompeius.

Plut. *Pomp.* 21 ἐκ δὲ τούτου παραμείνας χρόνον ὅσον τὰς μεγίστας κατασβέσαι ταραχὰς καὶ τὰ φλεγμαίνοντα μάλιστα καταστήσαι καὶ διαλύσαι τῶν πραγμάτων, ἀπῆγεν εἰς Ἰταλίαν τὸν στρατὸν (71 B. C.).

Cic. *in Verr.* v. 58. 153 Ad Cn. Pompeium, clarissimum virum et fortissimum, permulti occiso Perperna ex illo Sertoriano numero militum confugerunt. Quem non ille summo cum studio salvom incolumemque servavit? cui civi supplici non illa dextera invicta fidem porrexit et spem salutis ostendit? Itane vero? ... fuit portus apud eum quem contra arma tulerant.

Oros. v. 23 Civitatibus vero cunctis ultro ac sine mora per deditionem receptis, duae tantum restiterunt, hoc est Vxama et Calagurris: quarum Vxamam Pompeius evertit, Calagurrim Afranius iugi obsidione confectam atque ad infames escas miseranda inopia coactam ultima caede incendioque delevit. Percussores Sertorii praemium ne petendum quidem a Romanis esse duxerunt, quippe qui meminissent antea Viriati percussoribus denegatum.

Crete. Death of M. Antonius.

Liv. *Ep.* xcvi. M. Antonius praetor bellum adversus Cretenses parum prospere gestum morte sua finivit [cf. Sall. *Hist.* iii. 16 M. 'Ibi triennio frustra trito'; [Ascon.] *in Verr.* ii. p. 206 Or. (quoted, p. 206)].

Piracy in Sicilian waters.

Cic. *in Verr.* v. 35. 91 Praedonum dux Heracleo repente praeter spem non sua virtute sed istius (Verris) avaritia nequitiaque victor classem pulcherrimam populi Romani in litus expulsam et eiectam, cum primum invesperasceret, inflammari incendique iussit . . . (37. 97) Hic (Syraculis) te (Verres) praetore Heracleo pirata cum quattuor myoparonibus parvis ad arbitrium suum navigavit. Pro di immortales! piraticus myoparo, cum imperii populi Romani nomen ac fasces essent Syraculis, usque ad forum Syracusanorum et ad omnis crepidines urbis accessit . . . (38. 98) Insulam totam praerectus est, quae est urbs Syraculis suo nomine ac moenibus, quo in loco maiores . . . Syracusanum habitare vetuerunt, quod, qui illam partem urbis tenerent, in eorum potestatem portum futurum intellegebant . . . (100) E portu piratae non metu aliquo adfecti sed satietate exierunt.

B. C. 71: A. U. C. 683.

Consuls, P. Cornelius Lentulus, Cn. Aufidius Orestes.

*Internal History.**Return of Pompeius to Rome.*

Plut. *Pomp.* 21 (see p. 213) ἐν τοσαύτῃ δὲ τιμῇ καὶ προσδοκίᾳ τοῦ ἀνδρὸς ὁμῶς ἐνῆν καὶ ὑποψία τις καὶ δέος, ὥς οὐ προησομένου τὸ στράτευμα . . . καὶ ταύτην ἀνείλε τὴν ὑπόνοιαν ὁ Πομπήϊος προειπὼν ἀφήσειν τὸ στράτευμα μετὰ τὸν θρίαμβον.

Consular Elections.

Cic. *pro Leg. Man.* 21. 62 Quid tam singulare quam ut ex senatus consulto legibus solutus consul ante fieret (Pompeius) quam ullum alium magistratum per leges capere licuisset?

Plut. *Pomp.* 22 ψηφισθέντος οὖν αὐτῷ δευτέρου θρίαμβου καὶ ὑπατείας, οὐ διὰ ταῦτα θαυμαστὸς ἐδόκει καὶ μέγας, ἀλλὰ ἐκείνο τεκμήριον ἐποιοῦντο τῆς λαμπρότητος, ὅτι Κράσσος, ἀνὴρ τῶν τότε πολιτευομένων πλουσιώτατος, . . . οὐκ ἐθάρρυσεν ὑπατείαν μετιέναι: πρότερον ἢ Πομπήϊου δεηθῆναι. καὶ μέντοι Πομπήϊος ἠγάπησε . . . ὥστε καὶ δεξιούσθαι προθύμως καὶ παρακαλεῖν τὸν δῆμον ἐπαγγελλόμενος χάριν ἕξειν οὐκ ἐλάττονα τοῦ συνάρχοντος ἢ τῆς ἀρχῆς [cf. Plut. *Crass.* 12].

App. *Bell. Civ.* i. 121 ἐς δὲ ὑπατείαν ἄμφω (Πομπήϊος καὶ Κράσσος) παρήγγελλον, ὁ μὲν ἐστρατηγικῶς κατὰ τὸν νόμον Σύλλα, ὁ δὲ Πομπήϊος οὔτε στρατηγῆσας οὔτε ταμιεύσας, ἔτος τε ἔχων

τέταρτον ἐπὶ τοῖς τριάκοντα. τοῖς δὲ δημάρχοις ὑπέσχητο πολλὰ τῆς ἀρχῆς ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανάξειν. αἰρεθέντες δὲ ὕπατοι οὐδ' ὥς μεθίεσαν τὸν στρατόν, ἔχοντες ἀγχοῦ τῆς πόλεως, ἑκάτερος πρόφασιν τήνδε ποιούμενος, Πομπηῖος μὲν ἐς τὸν Ἰβηρικὸν θρίαμβον περιμένειν ἐπανιόντα Μέτελλον, ὃ δὲ Κράσσος ὥς Πομπηῖον δέον προδιαλῦσαι. καὶ ὃ δῆμος ἑτέραν ἀρχὴν στάσεως ὀρών, καὶ φοβούμενος δύο στρατοὺς περικαθημένους, ἐδέοντο τῶν ὑπὸ τῶν ἐν ἀγορᾷ προκαθημένων συναλλαγῆναι πρὸς ἀλλήλους. . . καὶ ὃ Κράσσος πρότερος ἐνδοὺς ἀπὸ τοῦ θρόνου κατέβαινε καὶ ἐς τὸν Πομπηῖον ἐχώρει, τὴν χεῖρα προτείνων ἐπὶ διαλλαγαῖς· ὃ δὲ ὑπανίστατο καὶ προσέτρεχεν· καὶ δεξιωσαμένων ἀλλήλους εὐφημίαι τε ἦσαν ἐς αὐτοὺς ποικίλαι. καὶ οὐ πρὶν ὃ δῆμος ἀπέστη τῆς ἐκκλησίας ἢ προγράψαι τοὺς ὑπάτους τὰς ἀφέσεις τῶν στρατοπέδων.

Liv. *Ep.* xcvi. M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (sed Pompeius antequam quaesturam gereret, ex equite Romano).

Speech of Pompeius as consul designate.

Cic. *in Verr. Act.* i. 15. 45 Ipse . . . Cn. Pompeius cum primum contionem ad urbem consul designatus habuit, ubi, id quod maxime exspectari videbatur, ostendit se tribuniciam potestatem restitutum, factus est in eo strepitus et grata contionis admurmuratio. Idem in eadem contione cum dixisset populas vexatasque esse provincias, iudicia autem turpia ac flagitiosa fieri; ei rei se providere ac consulere velle: tum vero non strepitu sed maximo clamore suam populus Romanus significavit voluntatem.

The 'Commentarius' of Varro.

Gellius xiv. 7. 1 Gnaeo Pompeio consulatus primus cum M. Crasso designatus est. Eum magistratum Pompeius cum initurus foret, quoniam per militiae tempora senatus habendi consulendique, rerum expers urbanarum fuit, M. Varronem, familiarem suum, rogavit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικόν—sic enim Varro ipse appellat,—ex quo disceret, quid facere dicereque deberet cum senatum consuleret.

Agitation for the reform of the 'iudicia'; the tribune Palicanus.

Schol. Gronov. p. 386 Or. Palicanus . . . tres ordines iudicare debere dicebat, senatores, equites Romanos et tribunos aerarios [cf. (Ascon.) in *Div.* p. 103 Or. (quoted p. 195)].

Sall. *Hist.* iv. 43 M. M. Lollius Palicanus, humili loco Picens, loquax magis quam facundus.

Triumph of Metellus and Pompeius.

Vellei. ii. 30 Metellus et Pompeius ex Hispaniis triumphaverunt; sed Pompeius, hoc quoque triumpho adhuc eques Romanus, ante diem quam consulatum iniret, curru urbem invectus est [cf. Eutrop. vi. 5; Plut. *Crass.* 11].

Cic. *pro Leg. Man.* 21. 62 Quid tam incredibile quam ut iterum eques Romanus ex senatus consulto triumpharet?

External History.*Asia. Battle near Cabira. Roman victory. Flight of Mithridates.*

Liv. *Ep.* xcvi. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit, caesis hostium amplius quam LX milibus . . . Mithridates desperatione rerum suarum coactus ad Tigranem Armeniae regem confugit.

App. *Mithr.* 80 τῶν δ' ἰππέων πολὺ μέρος, καὶ μάλιστα δὴ τὸ μαχιμώτατον, ἐφεδρεῖν ἔταξε (Μιθριδάτης) τοῖς ἐκ τῆς Καππαδοκίας τὴν ἀγορὰν τῷ Λευκόλλῳ φέρουσιν, ἐλπίζων ἐν ἀπορίᾳ τροφῶν αὐτὸν γενόμενον πείσεσθαι οἷον αὐτὸς ἔπαθε περὶ Κύζικον . . . (81) οἱ δ' ἰππεῖς οἱ βασιλέως τοῖς προδρόμοις τῶν σιτοφόρων ἐν στενῷ περιτυχόντες, καὶ οὐκ ἀναμείναντες ἐς εὐρυχωρίαν προελθεῖν, ἀχρεῖον ὡς ἐν στενῷ σφίσι τὴν ἵππον ἐποίησαν. ἐν ᾧ καὶ Ῥωμαῖοι φθάσαντες ἐξ ὁδοπορίας ἐς μάχην παρασκευάσασθαι, τοὺς μὲν ἔκτειναν τῶν βασιλικῶν, βοηθούσης οἷα πεζοῖς τῆς δυσχωρίας, τοὺς δὲ ἐς τὰς πέτρας κατήραξαν, τοὺς δὲ διέρριψαν ὑποφεύγοντας . . . Μιθριδάτης δ' αὐτὸ πρὸ τοῦ Λευκόλλου πυθόμενός τε καὶ Λεύκολλον ἐλπίσας ἐπὶ τοσῇδε ἰππέων ἀπωλείᾳ αὐτίκα οἱ προσπεσεῖσθαι, φυγὴν ὑπ' ἐκπλήξεως ἐπενόει, καὶ τότε τοῖς φίλοις εὐθὺς ἐξέφερεν ἐν τῇ σκηνῇ. οἱ δέ, πρὶν τι γενέσθαι παράγγελμα, νυκτὸς ἔτι σπουδῇ τὰ ἴδια ἕκαστος ἐξέπεμπεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ ὠθουμένων περὶ τὰς πύλας σκευοφόρων πολὺ πλῆθος ἦν. ὅπερ ἡ στρατιὰ θεωμένη καὶ τοὺς φέροντας ἐπιγιγνώσκουσα . . . διέφευγον ὡς ἐκ πεδίου πάντοθεν ἀκόσμως, ὅπῃ δύναιτο ἕκαστος αὐτῶν, ἀνευ στρατηγοῦ καὶ ἐπιστάτου παραγγέλματος. ὦν ὁ Μιθριδάτης . . . γιγνομένων αἰσθόμενος ἐξέδραμεν ἐκ τῆς σκηνῆς ἐς αὐτοὺς καὶ λέγειν τι ἐπεχείρει, οὐδενὸς δ' ἑσακούοντος ἔτι, συνθλιβεὶς ὡς ἐν πλῆθει κατέπεσε, καὶ ἐς τὸν ἵππον ἀναβληθεὶς ἐς τὰ ὄρη σὺν ὀλίγοις ἐφέρετο. (82) Λεύκολλος δὲ τῆς περὶ τὴν ἀγορὰν εὐπραγίας πυθόμενος, καὶ τὴν φυγὴν τῶν πολεμίων ἰδὼν, ἐπὶ μὲν τοὺς ἐκφυγόντας ἔπεμπε διώκειν ἰππέας πολλοὺς, τοῖς δὲ συσκευαζομένοις ἔτι κατὰ τὸ στρατόπεδον τοὺς πεζοὺς περιστήσας ἐκέλευε μὴ διαρπάζειν ἐν τῷ τότε μηδέν, ἀλλὰ

κτείνειν ἀφειδῶς. οἱ δὲ . . . ἐξέστησαν τοῦ παραγγέλματος. αὐτόν τε τὸν Μιθριδάτην οἱ καταλαμβάνοντες, ἡμίονόν τινα τῶν χρυσοφόρων ἐς τὸ σάγμα πατάξαντες, προπεσόντος τοῦ χρυσίου περὶ τὸδε γινόμενοι διαφυγεῖν ἐς Κόμανα περιεΐδον· ὅθεν ἐς Τιγράνην ἔφυγε σὺν ἱππεύσι δισχιλίοις. ὁ δὲ αὐτὸν ἐς ὅψιν οὐ προσέμενος, ἐν χωρίοις ἐκέλευσε διαίτης βασιλικῆς ἀξιούσθαι, ὅτε δὴ καὶ μάλιστα τῆς ἀρχῆς ἀπογνοὺς ὁ Μιθριδάτης Βάκχον εὐνοῦχον ἔπεμπεν ἐς τὰ βασίλεια, τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ παλλακὰς ὅπῃ δύναίτο ἀνελοῦντα [cf. Memnon frg. 43, 44 ; Plut. Luc. 17, 18 ; Eutrop. vi. 8].

Conquest of the Pontic towns by Lucullus and his legates.

Memnon frg. 45 Λεύκολλος δὲ ἐπὶ μὲν τὸν Μιθριδάτην Μάρκον Πομπήϊον ἡγεμόνα ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Καβείρων μεθ' ὅλης ἡπείγετο τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν πόλιν περικαθισάμενος σφᾶς αὐτοὺς παραδεδωκότας τοὺς βαρβάρους ὑποσπόνδους ἔσχε καὶ τῶν τειχῶν ἐκυρίευσεν. ἐκείθεν δὲ πρὸς τὴν Ἀμισὸν παραγεγονώς, καὶ λόγοις παραινῶν τοὺς ἐν αὐτῇ Ῥωμαίους προσχωρεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθε, ταύτην λιπὼν εἰς τὴν Εὐπατορίαν μεθίστη τὴν πολιορκίαν . . . καὶ . . . ἦλω Εὐπατορία καὶ αὐτίκα κατέσκαπτο. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Ἀμισὸς ἐάλω.

App. Mithr. 82 οἱ φρούραρχοι τοῦ Μιθριδάτου ἀθρόως ἐς τὸν Λεύκολλον μετετίθεντο χωρὶς ὀλίγων. καὶ ὁ Λεύκολλος αὐτοὺς ἐπιὼν καθίστατο, καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ Πόντου πόλεις περιπλέων ἤρει, Ἀμαστρίν τε καὶ Ἡράκλειαν καὶ ἑτέρας. (83) Σινώπη δ' ἀντείχεν ἔτι καρτερῶς . . . Λεύκολλος δὲ τὴν πόλιν εὐθὺς ἐλευθέραν ἡφίει . . . καὶ Ἀμισὸν ἐπὶ τῇ Σινώπῃ συνώκιζεν.

Cic. pro Leg. Man. 8. 21 (dico) Sinopen atque Amisum, quibus in oppidis erant domicilia regis, omnibus rebus ornatas ac refertas ceterasque urbes Ponti et Cappadociae permultas uno aditu adventuque esse captas; regem spoliatum regno patrio atque avito ad alios se reges atque ad alias gentes supplicem contulisse: atque haec omnia salvis populi Romani sociis atque integris vectigalibus esse gesta [cf. Plut. Luc. 20; for Amisus cf. Plut. Luc. 19; for Sinope Plut. Luc. 23; Memnon frg. 53, 54. The subjugation of the Pontic towns probably extended into the year 70 B. C.].

Spain. Monument erected by Pompeius in the Pyrenees.

Plin. Hist. Nat. iii. 3. 18 Citerioris Hispaniae sicut conplurium provinciarum aliquantum vetus forma mutata est, utpote cum Pompeius Magnus tropaeis suis quae statuebat in Pyrenaeo

DCCCLXXVII oppida ab Alpibus ad fines Hispaniae ulterioris in dicionem ab se redacta testatus sit.

Ibid. vii. 26. 96 Excitatis in Pyrenaeo tropaeis, oppida DCCCLXXVI ab Alpibus ad fines Hispaniae ulterioris in dicionem redacta victoriae suae adscripsit et maiore animo Sertorium tacuit [cf. Sall. *Hist.* iii. 89 M.].

Final defeat of Spartacus by Crassus.

Liv. *Ep.* xcvi. M. Crassus praetor primum cum parte fugitivorum, quae ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit, caesis hostium XXXV et duce eorum Gannico. Cum Spartaco deinde debellavit, caesis cum ipso LX.

Plut. *Crass.* 10 ταῦθ' ἡ βουλὴ πυθομένη τοὺς μὲν ὑπάτους πρὸς ὀργὴν ἐκέλευσεν ἡσυχίαν ἄγειν, Κράσσον δὲ τοῦ πολέμου στρατηγὸν εἵλετο. . . αὐτὸς μὲν οὖν ὑπέμεινε πρὸ τῆς Πικηνίδος ὡς τὸν Σπάρτακον ἐκεῖ φερόμενον δεξόμενος, Μόμμιον δὲ πρεσβευτὴν ἄγοντα δύο τάγματα κύκλῳ περιέπεμψεν, ἔπεσθαι κελεύσας τοῖς πολεμίοις συμπλέκεσθαι δὲ μὴ μηδὲ ἀψιμαχεῖν. ὁ δ' . . . ἡττήθη. ὁ δὲ Κράσσος αὐτόν τε τὸν Μόμμιον ἐδέξατο τραχέως, καὶ τοὺς στρατιώτας ὀπλίζων αὖθις ἐγγυητὰς ἦται τῶν ὅπλων, ὅτι φυλάξουσιν, πεντακοσίους δὲ τοὺς πρώτους, καὶ μάλιστα τοὺς τρέσαντας, εἰς πεντήκοντα διανείμας δεκάδας ἀφ' ἐκάστης ἀπέκτεινεν ἓνα τὸν κλήρῳ λαχόντα, . . . οὕτω δ' ἐπιστρέψας τοὺς ἄνδρας ἤγεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ὁ δὲ Σπάρτακος ὑπεξεχώρει διὰ Λευκανίας εἰς τὴν θάλασσαν· ἐν δὲ πορθμῷ ληστρίσι Κιλίσσαις ἐπιτυχὼν ὥρμησεν ἄψασθαι Σικελίας . . . ὁμολογήσαντες δὲ οἱ Κίλικες αὐτῷ . . . ἐξηπάτησαν καὶ ἀπέπλευσαν. οὕτω δὲ πάλιν ἀπὸ θαλάσσης ἀναζεύξας ἐκάθισε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Ῥηγίωνων χερρόνησον. ἐπελθὼν δ' ὁ Κράσσος . . . ὥρμησεν ἀποτειχίσαι τὸν ἰσθμὸν . . . μέγα μὲν οὖν ἦν καὶ χαλεπὸν τὸ ἔργον, ἦνυσε δὲ καὶ κατειργάσατο . . . ὁ Σπάρτακος . . . νύκτα νιφετώδῃ καὶ πνεῦμά τι χειμέριον παραφυλάξας ἔχωσε τῆς τάφρου μέρος οὐ πολὺ γῆ καὶ ὕλη καὶ κλάδοις δένδρων, ὥστε τῆς στρατιᾶς περαιῶσαι τὸ τρίτον. (11) ἐφοβήθη μὲν οὖν ὁ Κράσσος . . . γεγραφὼς δὲ τῇ βουλῇ πρότερον, ὡς χρὴ καὶ Λούκουλλον ἐκ Θράκης καλεῖν καὶ Πομπήϊον ἐξ Ἰβηρίας, μετενόει, καὶ πρὶν ἤκειν ἐκείνους ἔσπευδε διαπράξασθαι τὸν πόλεμον. . . πρῶτον μὲν οὖν διαγνοὺς τοῖς ἀφεστῶσι, . . . ὧν ἀφηγοῦντο Γάϊος Καννίκιος καὶ Κάστος, ἐπιθέσθαι, . . . ἄνδρας ἐξακισχιλίους ἀπέστειλε . . . οἱ δ' . . . ἐκινδύνευσαν, εἰ μὴ Κράσσος ὀξέως ἐπιφανεῖς μάχην ἔθετο πασῶν καρτερωτάτην . . . Σπαρτάκῳ δὲ μετὰ τὴν . . . ἦτταν ἀναχωροῦντι πρὸς τὰ ὄρη τὰ Πετηλῖνα Κόιντος τῶν περὶ Κράσσον ἡγεμόνων καὶ Σκρόφας ταμίας ἐξαπτόμενοι παρηκολούθουν. ἐπιστρέψαντος δὲ γίνεται φυγὴ μεγάλη

τῶν Ῥωμαίων . . . τοῦτο τὸν Σπάρτακον ἀπώλεσε τὸ κατόρθωμα, φρονήματος ἐπιγενομένου τοῖς δραπέταις . . . τέλος δὲ φυγόντων τῶν περὶ αὐτόν, αὐτὸς ἔστως καὶ κυκλωθεὶς ὑπὸ πολλῶν ἀμυνόμενος κατεκόπη . . . ὁμως οὐ διέφυγε τὸ κατόρθωμα τὴν Πομπηίου δόξαν. οἱ γὰρ δια[φυγόντες ἐμ*]πεσόντες αὐτῷ διεφθάρησαν, ὥστε καὶ γράψαι πρὸς τὴν σύγκλητον, ὅτι μάχῃ μὲν τοὺς δραπέτας φανερᾷ Κράσσος νενίκηκεν, αὐτὸς δὲ τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνήρηκε [cf. App. *Bell. Civ.* i. 118–120; Vellei. ii. 30; Eutrop. vi. 7].

Oros. v. 24 (Crassus) mox ut fugitivorum pugnam iniit, sex milia eorum interfecit, nongentos vero cepit. Inde priusquam ipsum Spartacum ad caput Silari fluminis castra metantem bello adgrederetur, Gallos auxiliores eius Germanosque superavit, e quibus xxx milia hominum cum ipsis ducibus occidit. Novissime ipsum Spartacum disposita acie congressum maximasque cum eo fugitivorum copias perculit . . . Ceteri, qui ex hoc bello lapsi oberrabant, per complures duces frequenti indagine attriti sunt. [For Crassus' decimation of his legions cf. App. *Bell. Civ.* i. 118; Sall. *Hist.* iv. 22 M.; for the attempt of Spartacus to cross to Sicily, Florus ii. 8 (iii. 20); Cic. *in Verr.* v. 2. 5; with which, however, cf. Sall. *Hist.* iv. 32 M.; for the part played by Pompeius in extinguishing the war, Cic. *pro Leg. Man.* 11. 30; App. *Bell. Civ.* i. 119.]

B. C. 70 : A. U. C. 684.

Consuls, Cn. Pompeius Magnus, M. Licinius Crassus.

Internal History.

The Consuls.

Plut. *Crass.* 12 οὐ μὴν ἔμειναν ἐπὶ ταύτης τῆς φιλοφροσύνης εἰς τὴν ἀρχὴν καταστάντες, ἀλλ' ὀλίγου δεῖν περὶ πάντων διαφερόμενοι καὶ πάντα δυσκολαίνοντες ἀλλήλοις καὶ φιλονεικούντες ἀπολίτευτον καὶ ἄπρακτον αὐτοῖς τὴν ὑπατείαν ἐποίησαν, πλὴν ὅτι Κράσσος Ἡρακλεῖ μεγάλην θυσίαν ποιησάμενος εἰστίασε τὸν δῆμον ἀπὸ μυρίων τραπεζῶν καὶ σῖτον ἐμέτρησεν εἰς τρίμηνον.

Plut. *Pomp.* 22 ἐν μὲν τῇ βουλῇ μᾶλλον ἴσχυεν ὁ Κράσσος, ἐν δὲ τῷ δήμῳ μέγα τὸ Πομπηίου κράτος ἦν.

Restoration of the Censorship.

Cic. *Div. in Caec.* 3. 8 Iudicum culpa atque dedecore etiam censorium nomen, quod asperius antea populo videri solebat, id nunc poscitur, id iam populare et plausibile factum est.

Liv. *Ep.* xcvi. Cn. Lentulus et L. Gellius censores asperam

censuram egerunt, quattuor et sexaginta senatu motis. A quibus lustrum condito censa sunt civium capita $\overline{\text{CCCL}}$.

Ascon. *in Or. in Tog. Cand.* p. 84 Antonium Gellius et Lentulus censores . . . senatu moverunt causasque subscripserunt, quod socios diripuerit, quod iudicium recusarit, quod propter aeris alieni magnitudinem praedia manciparit bonaque sua in potestate non habeat (see p. 195 and cf. Q. Cic. *de Pet. Cons.* 2. 8).

Phlegon (*Rerum nat. script.* ed. O. Keller), p. 100 καὶ Ῥωμαίων τῷ τρίτῳ αὐτῆς (τῆς ροζ Ὀλυμπιάδος) ἔτει ἀπετιμήθησαν μυριάδες ἐνεμήκοντα καὶ μία.

Plut. *Pomp.* 22 προεκάθηντο μὲν οἱ τιμηταὶ Γέλλιος καὶ Λέντλος ἐν κόσμῳ, καὶ πάροδος ἦν τῶν ἱππέων ἐξεταζομένων, ὥφθη δὲ Πομπήϊος ἄνωθεν ἐπ' ἀγορὰν κατερχόμενος, τὰ μὲν ἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δὲ διὰ χειρὸς ἄγων τὸν ἵππον. ὥς δ' ἐγγὺς ἦν καὶ καταφανὴς ἐγεγόνει, κελεύσας διασχεῖν τοὺς ῥαβδοφόρους τῷ βήματι προσήγαγε τὸν ἵππον. ἦν δὲ τῷ δήμῳ θαῦμα καὶ σιωπῇ πᾶσα, τοὺς τε ἄρχοντας αἰδῶς ἅμα καὶ χαρὰ πρὸς τὴν ὄψιν ἔσχεν. εἶτα ὁ μὲν πρεσβύτερος ἠρώτησε· 'Πυνθάνομαί σου, ὦ Πομπήϊε Μάγνε, εἰ πάσας ἐστράτευσαι τὰς κατὰ νόμον στρατείας.' Πομπήϊος δὲ μεγάλη φωνῇ· 'Πάσας,' εἶπεν, 'ἐστράτευμαι, καὶ πάσας ὑπ' ἐμαυτῷ αὐτοκράτορι.' τοῦτο ἀκούσας ὁ δῆμος ἐξέκραγε, καὶ κατασχεῖν οὐκέτι τὴν βοήν ὑπὸ χαρᾶς ἦν, ἀλλ' ἀναστάντες οἱ τιμηταὶ προέπεμπον αὐτὸν οἴκαδε χαριζόμενοι τοῖς πολίταις ἐπομένοις καὶ κροτοῦσιν.

Restoration of the Tribune of the Plebs.

Liv. *Ep.* xcvi. M. Crassus et Cn. Pompeius . . . tribuniciam potestatem restituerunt [cf. [Ascon.] *in Div.* p. 103 (quoted p. 195)].

Plut. *Pomp.* 22 καὶ γὰρ ἀπέδωκε τὴν δημαρχίαν αὐτῷ (τῷ δήμῳ).

Vellei. ii. 30 Hoc consulatu Pompeius tribuniciam potestatem restituit, cuius Sulla imaginem sine re reliquerat.

Cic. *de Leg.* iii. 9. 22 Pompeiumque nostrum ceteris rebus omnibus semper amplissimis summisque ecfero laudibus, de tribunicia potestate taceo; nec enim reprehendere libet nec laudare possum [cf. *ibid.* iii. 11. 26; [Ascon.] *in Act. i. in Verr.* p. 147 Or.].

Cic. *in Verr. Act. i.* 15. 44 Neque enim ullam aliam ob causam populus Romanus tribuniciam potestatem tanto studio requisivit; quam cum poscebat, verbo illam poscere videbatur, re vera iudicia poscebat. Neque hoc Q. Catulum . . . fugit,

qui Cn. Pompeio . . . de tribunicia potestate referente cum esset sententiam rogatus, hoc initio est summa cum auctoritate usus, patres conscriptos iudicia male et flagitiose tueri: quodsi in rebus iudicandis populi Romani existimationi satis facere voluissent, non tanto opere homines fuisse tribuniciam potestatem desideraturos.

Lex Aurelia Iudiciaria.

Cic. *in Verr.* iii. 96. 223 Quod si ita est, quid possumus contra illum praetorem dicere, qui cotidie templum tenet, qui rem publicam sistere negat posse, nisi ad equestrem ordinem iudicia referantur?

Ibid. ii. 71. 174 At quorum iudicio condemnatum! Nempe eorum quos ii qui severiora iudicia desiderant arbitrantur res iudicare oportere [publicanorum iudicio]; quos videlicet nunc populus iudices poscit, de quibus [ut eos iudices habeamus], legem ab homine non nostri generis, non ex equestri loco profecto, sed nobilissimo promulgatam videmus.

Liv. *Ep.* xcvi. Iudicia quoque per L. Aurelium Cottam praetorem ad equites Romanos translata sunt.

Plut. *Pomp.* 22 τὰς δίκας περιεῖδεν αὐθις εἰς τοὺς ἱππέας νόμῳ μεταφερόμενας.

[Ascon.], p. 127 Or. (L. Aurelius Cotta) legem promulgarat de restituendis iudiciis equestri ordini.

Cic. *pro Cluent.* 47. 130 Illis censoribus erant iudicia cum equestri ordine communicata.

Vellei. ii. 32 Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui ad equites, Sulla ab illis ad senatum transtulerant, aequaliter in utrumque ordinem partitus est.

Schol. Gronov. p. 386 Or. L. Aurelius Cotta legem tulerat ut equites cum senatoribus iudicarent, assistente Quintio, tribuno plebis, vel Palicano.

Ascon. *in Pisonian.* p. 16 Or. Legem iudiciariam, . . . quibus temporibus accusatus est Verres a Cicerone, tulit L. Aurelius Cotta praetor, qua communicata sunt iudicia senatui et equitibus Romanis et tribunis aerariis [cf. Ascon. *in Cornelian.* pp. 67, 78; [Ascon.], p. 103 Or.; Schol. Bob. p. 339 Or.].

Schol. Bob. p. 229 Or. Lex . . . Aurelia iudiciaria ita cavebat, ut ex parte tertia senatores iudicarent, ex partibus duabus tribuni aerarii, et equites r., eiusdem scilicet ordinis viri.

Cic. *ad Att.* i. 16. 3 Iudicium, si quaeris quale fuerit . . .

maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam aerati quam, ut appellantur, aerarii.

Cic. *Phil.* i. 8. 20 Quae est ista tertia decuria ? ‘Centurionum,’ inquit. Quid ? isti ordini iudicatus lege Iulia, etiam ante Pompeia, Aurelia non patebat ? [Only senators and *equites* are mentioned as *iudices* in Cic. *pro Font.* 12 (16). 36 ; *pro Cluent.* 43. 121 ; cf. *ibid.* 47. 130 (quoted above) ; *pro Flacco* 38. 96 ; cf. Schol. Bob. p. 229 (quoted above) ; but the *ordo* of *tribuni aerarii* is distinguished from that of the *equites* in Cic. *pro Planc.* 8. 21 ; *pro Rab.* 9. 27 ; cf. *in Cat.* iv. 7. 15.]

The ‘*tribuni aerarii*.’

Cato *ap.* Gell. vi. (vii.) 10 Pignoriscapio ob aes militare, quod aes a tribuno aenario miles accipere debebat, vocabulum seorsum fit.

Varro *L. L.* v. 181 Quibus attributa erat pecunia ut militi reddant, tribuni aerarii dicti.

Festus, p. 2 Aerarii tribuni a tribuendo aere sunt appellati.

Dio Cass. xliii. 25 τὰ τε γὰρ δικαστήρια τοῖς τε βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεύσι μόνοις ἐπέτρεψε (Καῖσαρ) . . . πρότερον γὰρ καὶ ἐκ τοῦ ὀμίλου τινὲς συνδιεγίνωσκον αὐτοῖς.

Selection of the list.

Cic. *pro Cluent.* 43. 121 Praetores urbani, qui iurati debent optimum quemque in lectos iudices referre.

[The Lex Aurelia was passed after *Act.* i. *in Verr.* (see 16 49 ‘Haec constituta iudicia, quibus nunc utimur,’ and [Ascon.] *ad loc.* ‘Senatoria iudicia dicit.’ *Actio* i. was delivered on August 5 (see 10. 31).]

Cicero’s prosecution of Verres.

[Ascon.] *in Div.* p. 97 Or. Cn. Pompeio primum et M. Crasso coss. C. Verres . . . repetundarum reus ab Siculis postulatus est.

Birth of Virgil.

Donat. [Suet.] *Vit. Verg.* 2 Natus est Cn. Pompeio Magno M. Licinio Crasso primum consulibus iduum Octobrium die in pago qui Andes dicitur et abest a Mantua non procul [cf. Hieron. in Euseb. *Chron.* ; Phlegon (*Rerum nat. script.* ed. O. Keller), p. 100].

Martial xii. 67. 3 Octobres Maro consecravit Idus.

External History.*Lucullus' settlement of the affairs of the province of Asia.*

Cic. *Acad. Prior.* ii. 1. 3 In eodem (Lucullo) tanta prudentia fuit in constituendis temperandisque civitatibus, tanta aequitas, ut hodie stet Asia Luculli institutis servandis et quasi vestigiis persequendis.

Plut. *Luc.* 23 Λούκουλλος δὲ τὴν Ἀσίαν πολλῆς μὲν εὐνομίας, πολλῆς δ' εἰρήνης ἐμπεπληκὼς οὐδὲ τῶν πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν ἡμέλησεν, ἀλλὰ πομπαῖς καὶ πανηγύρεσιν ἐπινικίοις καὶ ἀγῶσιν ἀθλητῶν καὶ μονομάχων ἐν Ἐφέσῳ καθήμενος ἐδημαγωγεῖ τὰς πόλεις. αἱ δ' ἀμειβόμεναι Λουκούλλειά τε ἦγον ἐπὶ τιμῇ τοῦ ἀνδρός, καὶ τῆς τιμῆς ἡδίονα τὴν ἀληθινὴν εὐνοίαν αὐτῷ παρείχον.

App. *Mithr.* 83 καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν αὐτὸς ἐπανελθὼν, ὀφείλουσαν ἔτι τῶν Συλλείων ἐπιβολῶν, τέταρτα μὲν ἐπὶ τοῖς καρποῖς τέλη δ' ἐπὶ τοῖς θεράπουσι καὶ ταῖς οἰκίαις ὥριζεν. καὶ ἐπινίκια ἔθνευ ὡς δὴ τὸν πόλεμον κατωρθωκώς.

The mission of Appius Claudius to Tigranes.

Plut. *Luc.* 21 Ἀππίος δὲ Κλώδιος, ὁ πεμφθεὶς πρὸς Τιγράνην . . . ὡς ἔτυχε λόγου πρῶτον, ἀντικρυς ἤκειν ἔφη Μιθριδάτην ἀπάξων ὀφειλόμενον τοῖς Λουκούλλου θριάμβοις, ἢ καταγγελὼν Τιγράνῃ πόλεμον [cf. App. *Mithr.* 83; Memnon, *frag.* 46].

L. Metellus succeeds Verres in Sicily. The Pirates.

Oros. vi. 3. 5 Eodem tempore Metellus Siciliae praetor cum foedissima illa C. Verris praetura Siciliam adflictam invenisset, maxime Pyrganione archipirata nefariis praedis et caedibus dilacerante, qui pulsa classe Romana Syracusanum portum obtinuerat—quem mox navali terrestrique proelio comminutum Sicilia decedere conpulit.

APPENDIX

CHRONOLOGICAL NOTES.

B.C. 130 (p. 14) *The consuls for this year.* Obsequens (87) gives as the consuls for this year 'Appius Claudius, M. Perpenna' (cf. Cassiodor. *Chron.*). In the *Chronicon Alexandrinum* we find Λεντούλου καὶ Πεπέρνου, in the *Fasti Consulares Anonymi ap. Norisium* 'Lentulo et Nepoti.' The one fragment of the Consular Fasti Capitolini for this year is the letter L or I, which cannot belong to the *praenomina* either of Claudius or of Perpenna, and the best means of reconciling the evidence is by supposing that a certain L. Lentulus really obtained the *fascēs* with Perpenna, but soon after either abdicated his magistracy or died, so that his memory was preserved only in the Fasti (Mommsen in C. I. L. i², p. 85). Claudius was, therefore, 'consul suffectus.' His *praenomen* was C. not Ap., if he is the consul referred to in Cic. *de Leg.* iii. 42; but it has been thought that Cicero may here be referring to the consul of 92, and that Ap. may have been the *praenomen* of the consul of 130 (Münzer in Pauly-Wissowa *Real-Enc.* iii. p. 2667, no. 11).

B.C. 126 (p. 19) *Trial of M'. Aquillius.* The exact date of this trial is unknown. Aquillius must have remained for two years as proconsul in Asia after his consulate, the date of his return to Rome being fixed by his triumph. The prosecution took place between this date and 123 B.C. (App. *Bell. Civ.* i. 22).

B.C. 119 and 111 (pp. 40, 51) *The agrarian laws.* The date 119 or 118 for some agrarian law of vital importance is fixed by Appian (*Bell. Civ.* i. 27), but he does not indicate the precise law to which it refers. We have followed Mommsen (C. I. L. i. p. 75 foll.) in his assumption that it belongs to the second of this list; but, in spite of Appian's attribution of this law to a Θόριος or Βόριος, Cicero's references to the *lex Thoria* (cited p. 51) agree far better with the tenor of the third law in Appian's enumeration. [For a different view see Mommsen *l. c.*] The third law mentioned by Appian has been conjecturally identified with the extant *Lex Agraria* [see, however, Peter, *Gesch. Roms.* ii⁴, p. 42], and we have some means of fixing the date of this *lex*. The latest years to which it

APPENDIX

refers are those of the censors of 115 and the consuls of 113, 112, and 111. The harvest and future vintage of 111 are referred to (l. 95), and it has, therefore, been assigned to some period between January 1 and the summer of this year (Rudorff, *Das Ackergesetz des Sp. Thorius*; cf. Mommsen *l. c.*).

B.C. 111 (p. 52) *Lex Servilia Repetundarum*. This law probably belongs to Glaucia's tribunate, but the date of that tribunate is unknown. An approximate date can, however, be assigned, if we believe that this *lex Servilia* immediately superseded the *lex Acilia* as the law of extortion, and that the *lex Acilia* is the *lex Repetundarum* which has come down to us on a bronze tablet; for the latter law must have been abrogated by 111 B.C., since the back of the tablet on which it is inscribed was used for the *lex Agraria* of this year (see last note). When the tablet was so used, its face containing the *lex Acilia* was turned to the wall, which seems to prove the supersession of that law by a later one on the same subject (Mommsen in *C. I. L.* i. p. 56; cf. Lange, *Röm. Alt.* iii. p. 54).

B.C. 109-105 (pp. 56-65) *The war with Jugurtha*. The chronology of this war, from the advent of Metellus to the capture of Jugurtha, has been the subject of repeated investigation. See Mommsen, *History of Rome*, bk. iv, c. 4; Svoboda, *Adnotationes aliquot ad denotandum imperii a Metello et Mario Jugurthino bello administrati tempus*; Pelham, *The Chronology of the Jugurthine war* (*Journal of Philology*, vii): Meinel, *Zur Chronologie des jugurthinischen Kriegen*. The only fixed chronological points are the consulship of Metellus in 109 and the first two consulships of Marius in 107 and 104. From these we can determine the extreme limits of Sallust's narrative, i. e. the arrival of Metellus in Africa in the summer of 109 and the return of Marius from Africa at the end of 105. Many would agree that a third fixed point is given by the capture of Jugurtha in 105 (Sall. *Jug.* 114): but this date has been questioned, e.g. by Pelham, *l. c.* and by Peter (*Röm. Gesch.* ii⁴, p. 59), both of whom place the capture in 106. The leading difficulty of Sallust's narrative is that he only twice mentions winter-quarters (cc. 61 and 102), although three winters at least elapsed from the arrival of Metellus to the end of the war (109-106). This silence renders the distribution of events over the successive campaigns extremely doubtful.

We have followed Meinel in his views (1) that the omitted winter-quarters are those of 109-108 and 107-106, the winters

APPENDIX

referred to being those of 108-107 and 106-105, during the last of which the negotiations which ended in the capture of Jugurtha commenced (c. 102); (2) that the operations of Metellus before the first winter-quarters mentioned belong to 109-108, that Marius was not elected consul until the winter of 108 at the earliest, and that he did not supersede Metellus until some part of the year 107 had elapsed; (3) that the capture of Jugurtha was in 105 (with Sall. *Jug.* 114 cf. Plut. *Mar.* 11; Vellei. ii. 12). The three campaigns of Metellus would thus be in 109-8-7: the two campaigns of Marius in 107-6: and the capture of Jugurtha would fall in the spring of 105.

B.C. 103 (p. 72) *Trial of Norbanus*. No date can be assigned to this trial; we know only that it was a consequence of the trial of Caepio. The years 95 and 94, which have been generally assigned to the prosecution of Norbanus (cf. Rein, *Criminalrecht*, p. 508), rest on the assumption that Caepio himself stood his final trial in 95 B.C. [Mommsen, however (*Hist. of Rome*, bk. iv. c. 5), while assigning Norbanus' trial to 95, attributes that of Caepio to an earlier date.] But there are great difficulties in the way of believing that Caepio remained in Rome to be tried again at so late a period (cf. Long, *Decline of the Roman Republic*, ii. p. 130), and the passage of Licinianus (quoted p. 73), while not implying that Caepio was tried under a *lex Appuleia*, does imply that Mallius Maximus, condemned under this *rogatio* (103 B.C.), was ejected from Rome *after* Caepio had been ejected. Crassus' defence of Caepio in 95 B.C. (Cic. *Brut.* 44, 162) can, therefore, have nothing to do with his trial. It must have been the defence of a memory or a policy. But the assignment of Norbanus' trial to 103 or one of the immediately following years creates other difficulties: (1) he is tried under the *lex Appuleia* for an offence committed before the passing of that law; (2) Sulpicius, who was probably born in 124, would have been only twenty-one at the time of the prosecution. Yet youthful prosecutors were not unknown at Rome, and as to the first difficulty, we must remember that, even apart from the possibility of the *lex Appuleia* having a retrospective character, it was a law that merely defined the pre-existing offence of *maiestas*, and much would have been made of the definition in a trial concerned with any such offence, even though it had been committed before the passing of the law.

B.C. 101 (p. 79) *Saturninus and the ambassadors of Mithri-*

APPENDIX

dates. The view that this incident belongs to the first tribunate of Saturninus (103 B. C.) is inconsistent with the final words of the extract from Diodorus, according to which the re-election of Saturninus to the tribunate is made an immediate consequence of his acquittal. It must, therefore, be placed in the year 101. The trial, as concerned with a breach of international law, was probably before a consul and a *consilium*, perhaps composed of the Fetiales (Mommsen, *Staatsrecht*, ii. p. 112, note 3).

B.C. 86 (p. 145) *The battle of Chaeronea.* It is uncertain whether the extract from Frontinus refers to the battle of Chaeronea or to that of Orchomenus. We have followed Mommsen (*Hist. of Rome*, bk. iv. c. 8) and Th. Reinach (*Mithridate Eupator*, p. 171 ff.) in attributing it to the former. Long (*Decline of the Roman Republic*, ii. p. 303) assigns it to Orchomenus.

B.C. 86 (p. 147) *Date of the battle of Orchomenus.* Plutarch (*Sulla*, 20) in his account of the events which led up to the battle, seems to treat the whole series as occurring in the consulship of L. Valerius Flaccus. We have therefore followed Th. Reinach (*Mithridate Eupator*, p. 189, note 2) in assigning the engagement to 86 B. C. and not to the following year.

B.C. 85 (p. 150) *Date of the Peace of Dardanus.* We have followed Th. Reinach (*Mithridate Eupator*, p. 205, note 2) in placing the peace in this year. The date is supported, if not proved, by numismatic evidence. A new issue of coins of Mithridates is assigned to August 85, there is a recommencement of the series of Nicomedes of Bithynia in 86-85, and a coin of Ariobarzanes of Cappadocia belongs to the latter year. The date is also supported by Appian's statement (*Bell. Civ.* i. 76) that quite three years had not elapsed between the departure of Sulla from Rome and the close of the war—a statement which is not contradicted by Plutarch's assertion (*Sulla*, 24) that Mithridates had been pillaging Asia for four years. The only statement in the authors which creates a difficulty is that of the Epitomator of Livy (83). He describes the peace after telling of the death of Cinna, and if this description reflects a chronological arrangement, he must have assigned the treaty to 84.

B.C. 77 (p. 193) *Arrival of Pompeius in Spain.* It is doubtful whether Pompeius reached Spain late in 77 or early in 76. The former view is taken by Mommsen (*Hist. of Rome*, bk. v. c. 1)

APPENDIX

and Bienkowski (*Kritische Studien über Chronologie und Geschichte des Sertorianischen Krieges*, in *Wiener Studien*, xiii. p. 210), who think that Pompeius entered Spain in the autumn of 77. But strong arguments have been urged against this view by Maurenbrecher (*Sall. Hist. Proleg. and Fasc.* ii. p. 227). Amongst these is the consideration that if Pompeius had entered Spain in that autumn, he should have been there before Perperna, who had fought on the side of Lepidus in Sardinia and had thence gone to Liguria and Spain. But, as a fact, Perperna had already fought against the Romans before the arrival of Pompeius. Again, the letter of Pompeius (*Sall. Hist.* ii. 98. 5 M.) written at the end of 75, speaks of but one winter (that of 76-75) as having been passed in Spain. Such considerations lead to the view that Pompeius did not enter Spain until 76.

B.C. 74 (p. 202) *Death of Nicomedes III and commencement of the third Mithridatic war.* Th. Reinach (*Mithridate Eupator*, p. 318) places the death of Nicomedes between October and December 74, and is thus compelled to regard 73 as the first year of the third Mithridatic war. But the evidence that this war was being waged in 74 is very strong: (1) Lucullus and Cotta went out as consuls (*Liv. Ep.* xciii and xciv; *Eutrop.* vi. 6; cf. *Cic. pro Mur.* 15. 33); (2) at the beginning of 74 there was no doubt in Rome of an impending Mithridatic war (*Plut. Luc.* 5); (3) even in 75 the preparations of Mithridates had led to counter-preparations by Rome (Maurenbrecher, *Sall. Hist.* ii. p. 229; see *Sall. Hist.* ii. 47, 7 M.). It is true that both Appian (*Bell. Civ.* i. 111) and Eutropius (vi. 6) may be interpreted as holding that Nicomedes died in 74; but his death at the very commencement of this year would create no great difficulty. Reinach's belief that he died at the end of 74 is based on the existence of a tetradrachm of the king bearing the Bithynian date 224 (Catalogue of British Museum, p. 215, no. 8), a year which he interprets as commencing in October 74. There is, however, no certainty that this is a coin of Nicomedes III. The type is the same as that of the coins of Nicomedes II, and it may have been issued by Nicomedes IV during his transitory reign, or by any government of Bithynia as long as it remained a free state. See Maurenbrecher, *Sall. Hist.* ii. p. 228.

B.C. 73 (p. 206) *Lex Plotia de reditu Lepidanorum.* The date of this law is unknown. We have followed Lange (*Röm.*

APPENDIX

Alt. iii. p. 181) and Maurenbrecher (*Sall. Hist. Proleg.* p. 78 and *Fasc.* ii. p. 126) in assigning it to 73. Mommsen (*Strafr.* p. 654, note 2) puts it in 77 B.C., his grounds for this assignment being his belief that this law was a part of the *lex Plotia de vi*, and that this latter enactment is identical with the *lex de vi* passed through the influence of Catulus (*Cic. pro Caelio*, 29. 70).

ADDENDUM

B.C. 133 (p. 9) *The kingdom of Attalus bequeathed to Rome.* Fränkel, *Inschr. von Pergamon*, n. 249 ἔδοξεν τῷ δήμῳ, γνώμη στρατηγ[ῶν . ἔπε]ῖ βασιλεὺς Ἀτταλὸς φιλομήτωρ καὶ εὐεργέτης [μεθισ]τάμενος ἐξ ἀνθρώπων ἀπολέλοιπεν τῇ[ν πατρ]ίδα ἡμῶν ἐλευθέραν . . . δεῖ δὲ ἐπικυρωθῆναι τὴν διαθή[κην] ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐπιτήδει]όν τε ἔστιν ἕνεκα τῆς κοινῆς ἀσ[φ]αλείας καὶ [τὰ ὑποτετα]γμένα γένη μετέχειν τῆς πολιτεί[α]ς κτλ.

INDEX OF SUBJECTS

- Adherbal, 42, 43, 46, 50, 51.
 Aelius, L., 107, 197.
 Aemilia, 45 foll.
 Aemilius Lepidus, M. (cos. 78 B. C.), 181, 184-192 *passim*.
 Aemilius Lepidus, M. (aed. 133 B. C.), 4.
 Aemilius Paulus, M. (aed. 133 B. C.), 4.
 Aemilius Scaurus, M. (cos. 115 B. C.), 44, 51 foll., 68 foll., 78, 100, 106.
 Ager Publicus, 50.
 Agrarian Legislation, 50, 51, 69, 72, 89, 101.
 Albucius, T., 39, 73.
 Alexander (king of Egypt), 180.
 Allobroges, 37.
 Annii, C., 180.
 Annii, L. (tr. pl. 110 B. C.), 54.
 Antiochus, 9.
 Antistius, P., 147, 159.
 Antonii, C., 195, 220.
 Antonii, M. (cos. 99 B. C.), 72, 74, 90 foll., 97, 137, 139.
 Antonii, M. (pr. 74 B. C.), 205, 213.
 Antyllius (or Attilius), 34 foll.
 Appuleius Decianus, C. (tr. pl. 98 B. C.), 90.
 Appuleius Saturninus, L. (tr. pl. 103, 100 B. C.), 69, 72, 76, 79, 82 foll., 87, 127.
 Aquae Sextiae, 33, 76.
 Aquillius, M'. (cos. 129 B. C.), 16 foll.
 Aquillius, M'. (cos. 101 B. C.), 78, 81, 90.
 Archelaus, 133 foll., 145, 150, 158.
 Ariarathes of Cappadocia, 15, 93, 136.
 Ariobarzanes of Cappadocia, 94, 98, 118, 133, 152, 179, 184.
 Aristion, 135, 141.
 Aristonicus, 10, 13 foll., 94.
 Arrius, Q. (pr. 72 B. C.), 212.
 Artemidorus, 212.
 Arverni, 37.
 Athenio, 75, 78, 82.
 Athens, 135, 141, 144 foll.
 Atinius Labeo, C. (tr. pl. 131 B. C.), 13.
 Attalus III of Pergamum, 7, 9, 10, 13.
 Aurelius Cotta, C. (cos. 75 B. C.), 97, 107, 127, 197, 203, 208.
 Aurelius Cotta, L. (cos. 119 B. C.), 40.
 Aurelius Cotta, M. (pr. 70 B. C.), 221.
 Aurelius Orestes, L. (cos. 126 B. C.), 20.
 Aurelius Scaurus, M., 65.
 Baebii, C. (tr. pl. 110 B. C.), 54.
 Baebii, C. (tr. pl. 103 B. C.), 72.
 Balearic Islands, 30, 33.
 Blossius of Cumae, 2, 10.
 Bocchus, 60, 64 foll.
 Boiorix, 65, 80.
 Bruttii (or Braetii) Sura, 135.
 Caecilius Metellus Balearicus, Q. (cos. 123 B. C.), 23, 29 foll., 33.
 Caecilius Metellus Caprarius, C. (cos. 113 B. C.), 46 foll., 53, 76.
 Caecilius Metellus Creticus, Q. (cos. 69 B. C.), 198.
 Caecilius Metellus Dalmaticus, L. (cos. 117 B. C.), 42 foll., 46.
 Caecilius Metellus Macedonicus,

INDEX OF SUBJECTS

- Q. (cens. 131 B. C.), 12 foll., 17.
 Caecilius Metellus Numidicus, Q. (cos. 109 B. C.), 55 foll., 59 foll., 65, 76, 79, 82 foll., 86 foll., 100.
 Caecilius Metellus Pius, Q. (cos. 80 B. C.), 87 foll., 133, 144, 156, 165, 181, 185, 189, 195, 198, 205, 210, 216.
 Caecilius Metellus, L. (cos. 251 B. C.), 24.
 Caelius, 19.
 Caelius, C. (tr. pl. 106 B. C.), 62.
 Calidius, Q. (tr. pl. 99 B. C.), 87, 181.
 Calpurnius Piso Bestia, L. (cos. 111 B. C.), 51, 53, 55.
 Calpurnius Piso Caesoninus, L. (cos. 112 B. C.), 50 foll.
 Calpurnius Piso Frugi (cos. 133 B. C.), 1, 5, 9.
 Camertia Cohors, 81.
 Canuleius, C. (tr. pl. 98 B. C.), 89.
 Capite censi, 58.
 Carthage (colony of), 29.
 Cassius, C. (cos. 73 B. C.), 206, 212.
 Cassius, L. (pr. 113 B. C.), 46.
 Cassius, L. (tr. pl. 89 B. C.), 119.
 Cassius Longinus, C. (cos. 124 B. C.), 22.
 Cassius Longinus, L. (cos. 127 B. C.), 18, 21.
 Cassius Longinus, L. (cos. 107 B. C.), 53 foll., 59, 61.
 Cethegus, *see* Cornelius.
 Cimbri, 47 foll., 57, 65, 74, 80.
 Claudius Pulcher, App. (III vir a. d. a. 133 B. C.), 3, 6, 11.
 Claudius Pulcher, App. (cos. 79 B. C.), 183, 190 foll., 223.
 Claudius Pulcher, App. [or C.] (cos. suff. 130 B. C.), 14.
 Corfinium, 111.
 Cornelia, 2, 23, 34.
 Cornelius Cethegus, P., 157, 202.
 Cornelius Cinna, L. (cos. 87 B. C.), 120, 132, 136 foll., 142 foll., 148, 152.
 Cornelius Dolabella, Cn. (cos. 81 B. C.), 169, 191.
 Cornelius Lentulus Clodianus, Cn. (cos. 72 B. C.), 211 foll., 219.
 Cornelius Lentulus, L. (cos. 130 B. C.), 14.
 Cornelius Lentulus, P., 19.
 Cornelius Merula, L. (cos. suff. 87 B. C.), 136 foll.
 Cornelius Scipio Africanus, P., 2, 6, 9, 11 foll., 14, 16 foll.
 Cornelius Scipio Asiaticus, P. (cos. 83 B. C.), 155, 157, 160.
 Cornelius Scipio Nasica, P., 7 foll., 12, 14.
 Cornelius Sulla Felix, L., 5, 27, 61, 65, 71, 74, 80, 95, 97, 98, 112, 121-187 *passim*.
 Cyrene, 92, 205.
 Cyzicus, 203.
 Damasippus, *see* Iunius.
 Dardanus (peace of), 150.
 Decianus, *see* Appuleius.
 Decius, Q. (tr. pl. 120 B. C.), 38 foll.
 Didius, T. (cos. 98 B. C.), 89, 92, 95, 112.
 Diophanes of Mytilene, 2, 11.
 Domitius, Cn. (tr. pl. 104 B. C.), 68, 173.
 Domitius Ahenobarbus, Cn. (cos. 122 B. C.), 31, 36 foll., 43 foll., 95.
 Dorylaeus, 147.
 Duronius, M., 92.
 Eporedia, 86.
 Equitius, L., 76, 79, 84.
 Eumenes of Pergamum, 9, 13.
 Fabius Maximus, Q. (cos. 121 B. C.), 17, 21, 34, 36 foll.
 Fabratia, 22.

INDEX OF SUBJECTS

- Fannius, C. (cos. 122 B.C.), 31.
 Flavius Fimbria, C. (cos. 104 B.C.), 67.
 Flavius Fimbria, C. (legate in Mithridatic War), 143, 146, 148 foll., 151.
 Flavius, L. (tr. pl. 60 B.C.), 4.
 Fregellae, 21 foll.
 Fufidius, 182.
 Fulvius Flaccus, M. (cos. 125 B.C.), 6, 14, 17, 20 foll., 34 foll., 43.
 Fulvius Flaccus, Ser., 46.
 Furius, P. (tr. pl. 100 B.C.), 85 foll., 89.

 Gabinius, A., 179.
 Gaditani, 190.
 Gaul, 82, 94, 118.
 Gellius Publicola, L. (cos. 72 B.C.), 211 foll., 219.
 Gordius, 93, 98.
 Granius, Q., 104.

 Helvius, L., 44.
 Heracleo, 214.
 Hiempsal, 42 foll.
 Hirtuleius, L., 195, 199.
 Hortensius, Q., 93, 147.
 Hostilius Mancinus (cos. 137 B.C.), 3.

 Illyricum, 190.
 Italians, 5, 7, 20, 24, 31, 102, 107 foll.
 Italica, *see* Corfinium.
 Iudacilius, C., 112, 114, 115, 117.
 Iugurtha, 42 foll., 46, 50 foll.
 Iulius Caesar, C., 86, 197.
 Iulius Caesar, L. (cos. 90 B.C.), 106, 110, 116, 121, 139.
 Iulius Caesar, Sex. (cos. 91 B.C.), 99, 108, 112, 115, 117.
 Iulius Salinator, 180.

 Iunius Brutus, M. (pr. 88 B.C.), 168.
 Iunius Brutus, M. (tr. 83 B.C.), 155, 192.
 Iunius Brutus Damasippus, L. (pr. 82 B.C.), 159.
 Iunius Brutus Gallaecus, D. (cos. 138 B.C.), 18.
 Iunius Norbanus Bulbus, C. (cos. 83 B.C.), 72, 155, 157.
 Iunius Pennus, M. (tr. pl. 126 B.C.), 18.
 Iunius Silanus, M. (cos. 109 B.C.), 55, 57, 68.
 Iunonia, 30.

 Latins, 7, 31 foll., 52, 93, 110.
 Lex and Leges:—
     Acilia Repetundarum, 26, 27.
     Aurelia Iudiciaria, 221.
     Aurelia de iudiciis privatis, 197.
     Aurelia de tribunatu, 197.
     Caecilia Didia, 89, 105.
     Caelia Tabellaria, 62.
     Calpurnia de civitate, 120.
     Cassia, 67.
     Cornelia Repetundarum, 52.
     Corneliae (of Sulla), 170 foll., cf. 131.
     Corneliae Pompeiae, 131.
     Domitia de sacerdotiis, 68, 173.
     Gellia Cornelia, 211.
     Iulia de civitate, 110.
     Iulia Repetundarum, 52.
     Iunia de peregrinis, 18.
     Licinia Mucia, 92.
     Liviae (of the elder Drusus), 32; (of the younger Drusus), 101 foll.
     Mamilia, 54.
     Maria Tabellaria, 40.
     Papiria Tabellaria, 12.
     Plautia Iudiciaria, 119.
     Plautia Papiria, 120.
     Plotia de reditu Lepidanorum, 206.
     Pompeia de Transpadanis, 121.

INDEX OF SUBJECTS

- Pompeia, or Pompeia Licinia, tribunicia, 220.
 Rupilia (Siciliae), 12.
 Semproniae (of Ti. Gracchus), 1 foll.; (of C. Gracchus), 23 foll.
 Servilia Repetundarum, 52, 93.
 Servilia Iudiciaria, 61.
 Sulpiciae, 128.
 Terentia et Cassia frumentaria, 206.
 Thoria agraria, 40, 51.
 Titia agraria, 89.
 Valeria de aere alieno, 143.
 Valeria de Sulla dictatore, 164.
 Varia de maiestate, 106.
 Licinius Crassus, L. (cos. 95 B. C.), 19, 40 foll., 62, 92, 94 foll., 97, 104, 127, 139.
 Licinius Crassus, M. (cos. 70 B. C.), 147, 195, 213 foll., 218 foll.
 Licinius Crassus, P. (cos. 97 B. C.), 91, 112, 116 foll., 121, 140.
 Licinius Crassus Mucianus, P. (cos. 131 B. C.), 3, 11 foll.
 Licinius Lucullus, L. (cos. 74 B. C.), 142, 150, 181 foll., 201 foll., 207, 212, 216, 223.
 Licinius Lucullus, P. (tr. pl. 110 B. C.), 54.
 Licinius Macer, C. (tr. pl. 73 B. C.), 206.
 Licinius Murena, L., 154, 158, 169, 179, 180.
 Licinius Nerva, P., 74.
 Licinius Stolo, C., 4.
 Ligurians, 21 foll., 33, 44.
 Livius Drusus, M. (cos. 112 B. C.), 23, 32, 50.
 Livius Drusus, M. (tr. pl. 91 B. C.), 99 foll., 127.
 Lollius Palicanus, M. (tr. pl. 71 B. C.), 195, 215.
 Lucretius Ofella, Q., 164, 167.
 Lutatius Catulus, Q. (cos. 102 B. C.) 76 foll., 78, 80, 139, 140.
 Lutatius Catulus, Q. (cos. 78 B. C.), 184, 186 foll., 191.
 Macedonia, 151, 190, 201.
 Mallius (or Manlius), 6.
 Mallius (or Manlius) Maximus, Cn. (cos. 105 B. C.), 62, 64 foll., 73.
 Mallius (or Manlius) Maximus, Cn. (pr. 72 B. C.), 212.
 Mamilius Limetanus, C. (tr. pl. 110 B. C.), 54.
 Marcius Philippus, L. (cos. 91 B. C.), 69, 100, 102 foll., 107 foll., 143 foll., 147, 186, 191.
 Marcius Rex, Q. (cos. 118 B. C.), 30, 41, 73.
 Marius, C., 4, 40, 42 foll., 45, 56 foll., 64 foll., 67, 70, 72 foll., 76 foll., 88, 112, 127, 137, 142.
 Marius, C. (jun.), 158, 160, 164 foll., 170, 180.
 Marius, M., 24, 108.
 Marius Gratidianus, M., 143, 161.
 Massiva, 54.
 Memmius, C. (tr. pl. 111 B. C.), 51, 53, 84.
 Micipsa, 42.
 Minervium, 29.
 Minucius Rufus, M. (tr. pl. 133 B. C.), 6.
 Minucius Rufus, Q. (cos. 110 B. C.), 34, 54, 57.
 Mithridates, 9, 15, 71, 74, 79, 93, 98, 133 foll., 142, 148, 158, 169, 179, 181 foll., 184, 188, 200, 203 foll., 207, 212.
 Mucius Scaevola, P. (cos. 133 B. C.), 1, 3, 5, 8.
 Mucius Scaevola, Q. (cos. 117 B. C.), 39, 42.
 Mucius Scaevola, Q. (cos. 95 B. C.), 19, 91 foll., 97, 143, 159.
 Narbo Martius, 30, 41.
 Neptunia, 29.

INDEX OF SUBJECTS

- Nicomedes II of Bithynia, 13, 15.
 Nicomedes III (Philopator) of Bithynia, 70 foll., 82, 93, 110, 118, 126, 133, 151 foll., 154, 202.
 Ninnius, *see* Nonius.
 Nonius, A. (or Nonus), 79.
 Norbanus, *see* Iunius.
 Numantia, 3, 6, 9.
 Numidia, 42 foll., 50 foll.
- Octavius, Cn. (cos. 87 B. C.), 132, 136, 140.
 Octavius, M. (tr. pl. 133 B. C.), 6 foll., 23.
 Opimius, L. (cos. 121 B. C.), 32, 34 foll., 43, 55.
 Oppius, Q., 150.
 Orchomenos (Battle of), 147.
- Palicanus, *see* Lollius.
 Papirius Carbo, C. (cos. 120 B. C.), 12, 14, 16 foll., 38 foll.
 Papirius Carbo, C. (tr. pl. 89 B. C.), 94, 120.
 Papirius Carbo, Cn. (cos. 113 B. C.), 46 foll., 53.
 Papirius Carbo, Cn. (cos. 85, 84, 82 B. C.), 4, 138, 148, 152, 158 foll., 160, 166, 168, 180.
 Papius Mutilus, C., 111, 116 foll.
 Parthia, 94, 98, 123.
 Peducaeus Sex. (tr. pl. 113 B. C.), 46.
 Pergamum, 9, 12.
 Perperna Nepos, M. (cos. 130 B. C.), 14 foll., 17.
 Perperna Nepos, M. (cos. 92 B. C.), 95, 143.
 Perperna Vento, M., 193, 198, 205, 209.
 Pirates, 63, 74, 189, 194, 196, 205, 214.
 Plautius Silvanus, M. (tr. pl. 89 B. C.), 119 foll.
 Pompeidius Silo, Q., 103, 111 foll., 125, 133.
- Pompeius Magnus, Cn., 17, 63, 144, 156, 165, 168, 179 foll., 191 foll., 195, 197 foll., 205, 209, 213 foll.
 Pompeius Rufus, Q. (cens. 131 B. C.), 12.
 Pompeius Rufus, Q. (cos. 88 B. C.), 126 foll., 132.
 Pompeius Strabo, Cn. (cos. 89 B. C.), 73, 112, 118, 121 foll., 132, 138.
 Pontius Telesinus, 167.
 Popillius Laenas, C., 61, 62.
 Popillius Laenas, P. (cos. 132 B. C.), 10, 24.
 Porcius Cato, C. (cos. 114 B. C.), 44 foll., 47, 55.
 Porcius Cato, L. (cos. 89 B. C.), 115, 118 foll., 122.
 Porcius Cato, M. (cos. 118 B. C.), 30, 41.
 Postumius Albinus, A. (cos. 99 B. C.), 87, 123.
 Postumius Albinus, A., 55 foll.
 Postumius Albinus, Sp. (cos. 110 B. C.), 54 foll.
 Ptolemaeus Apion, 92.
 Pylaemenes, 71.
- Quinctius, L. (tr. pl. 74 B. C.), 195, 201.
 Quinctius Flamininus, T. (cos. 123 B. C.), 23, 29.
- Rabirius, C., 85.
 Roscius, Sex., 181.
 Rupilius, or Rutilius, P. (cos. 132 B. C.), 10 foll., 24.
 Rutilius Lupus, P. (cos. 90 B. C.), 106, 110, 112.
 Rutilius Rufus, C., 19.
 Rutilius Rufus, P. (cos. 105 B. C.), 64, 91, 96, 100, 134.
- Salluvii (Sallyes), 21 foll., 33, 37, 118.
 Sardinia, 20 foll.
 Scolacium, 29.

INDEX OF SUBJECTS

- Scribonius Curio, C. (cos. 76 B.C.), 195, 201.
 Sempronia, 17, 80.
 Sempronius Asellio, A. (pr. 89 B.C.), 118.
 Sempronius Asellio, P. (historian), 13.
 Sempronius Gracchus, C. (tr. pl. 123 B.C.), 5 foll., 15 foll., 23 foll., 38 foll., 176.
 Sempronius Gracchus, Ti. (tr. pl. 133 B.C.), 1 foll., 28.
 Sempronius Tuditanus, C. (cos. 129 B.C.), 16, 18.
 Sentius, C. (propr. 89 B.C.), 126.
 Sertorius, Q., 92, 110, 138 foll., 160, 168, 180, 182, 185, 189, 196, 198 foll., 205, 209.
 Servilius, Q. (procos. 91 B.C.), 109.
 Servilius Caepio, Cn. (cos. 141 B.C.), 21.
 Servilius Caepio, Q. (cos. 106 B.C.), 52, 61 foll., 67, 72.
 Servilius Caepio, Q. (qu. 100 B.C.), 84, 86, 100 foll., 106, 112 foll.
 Servilius Glaucia, C. (pr. 100 B.C.), 52, 83 foll.
 Servilius Rullus, P. (tr. pl. 63 B.C.), 5, 162.
 Servilius Vatia Isauricus, P. (cos. 79 B.C.), 183, 189, 194, 196, 198.
 Sextius Calvinus, C. (cos. 124 B.C.), 22 foll.
 Sicily, Slave wars in, 3, 9, 11, 71, 74, 78, 81, 83, 87, 89, 152.
 Sicinius, L. (tr. pl. 76 B.C.), 195.
 Spain, 91 foll., 95.
 Spartacus, 210, 212, 219.
 Stoeni, 41.
 Sulpicius Rufus, P. (tr. pl. 88 B.C.), 72, 126 foll.
- Sulpicius, Ser., 112.
 Suthul (battle of), 56.
 Tarentum, 29.
 Terentius Varro, M., 24, 215.
 Terentius Varro Lucullus, M. (cos. 73 B.C.), 11, 183, 195, 206.
 Teutones, 48 foll., 57, 76.
 Thorius, Sp., 40, 51.
 Thrace, 15, 45, 50, 57, 126, 136, 151, 213.
 Tigranes of Armenia, 94 foll., 155, 189, 209.
 Tigranocerta, 193.
 Titius, Sex. (tr. pl. 99 B.C.), 89 foll.
 Tolosa, 63; (aurum Tolosanum), 67, 83.
 Triarius, *see* Valerius.
 Tribune, 170, 195, 197, 201, 220.
 Trypho, 75.
 Tullius Cicero, M., 63, 90.
 Turpilius Silanus, T., 59.
 Valerius Flaccus, C. (cos. 93 B.C.), 95.
 Valerius Flaccus, L. (cos. 131 B.C.), 12, 14.
 Valerius Flaccus, L. (cos. 100 B.C., cos. suff. 86 B.C.), 82, 85, 92, 142 foll., 148, 152, 164, 200.
 Valerius Flaccus, L. (interrex 82 B.C.), 164.
 Valerius Triarius, L., 208.
 Varius, Q. (tr. pl. 91 B.C.), 106, 119.
 Ventidius Bassus, P., 123.
 Vercellae, 80.
 Vergilius Maro, P., 222.
 Verres, C., 222.
 Vestal Virgins (trial of), 44, 46.
 Villius, C., 11.
 Volaterrae, 181.

INDEX OF AUTHORS CITED

I. LATIN AUTHORS

	PAGE		PAGE		PAGE
AMMIANUS		CAESAR		<i>Brutus</i> (cont.)	
xiv. 8, 4 . . .	197	<i>Bellum Civile</i>		43, 161 . . .	62, 63
xv. 12, 5 . . .	21	i. 5 . . .	171	44, 164 . . .	62, 96
ASCONIUS		i. 7 . . .	171	46, 169 . . .	86
<i>in Cornelianam</i>		<i>Bellum Gallicum</i>		55, 203 . . .	127
66 . . .	197	i. 7 . . .	61	56, 205 . . .	107, 197
67 . . .	93	ii. 29 . . .	49	58, 211 . . .	2
68 . . .	104	vii. 77 . . .	49	60, 217 . . .	195
73 . . .	106	CASSIODORUS		62, 222 . . .	91, 99
78 . . .	197, 198	<i>Chronicon</i>		62, 224 . . .	52, 72
79 . . .	119	33, 44, 61, 153, 156		63, 226 . . .	127
80 . . .	68	CATO		64, 229 . . .	93
<i>in Milonianam</i>		<i>ap. Gellium</i>		64, 230 . . .	144
46 . . .	46	vi. (vii.) 10 . . .	222	89, 304 . . .	106, 112
<i>in Pisonianam</i>		CHARISIUS		89, 305 . . .	119
3 . . .	121	143 . . .	31	90, 308 . . .	147
9 . . .	206	CICERO		91, 314 . . .	183
14 . . .	123	<i>Brutus</i>		91, 316 . . .	192
16 . . .	221	16, 63 . . .	93	92, 317 . . .	191
<i>in Scaurianam</i>		25, 95 . . .	7	92, 318 . . .	195
21 . . .	52, 68, 102	26, 99 . . .	31	<i>Auct. ad Herennium</i>	
22 . . .	106	26, 102 . . .	39	i. 12, 21 . . .	84, 86
26 . . .	192	27, 103 . . .	3	14, 24 . . .	67
<i>in orationem in</i>		27, 104 . . .	2	15, 25 . . .	61, 62
<i>Toga Candida</i>		28, 109 . . .	18, 19, 32	ii. 12, 17 . . .	86
84 . . .	161, 195, 220	30, 114 . . .	98	28, 45 . . .	128
PSEUDO-ASCONIUS		30, 115 . . .	97	iv. 55, 68 . . .	8
<i>in Div.</i>		32, 122 . . .	46	<i>de Inventione</i>	
97 . . .	222	33, 127 . . .	55	i. 43, 80 . . .	46
103 . . .	195	34, 128 . . .	39, 54	49, 92 . . .	62
127 . . .	221	36, 136 . . .	51	<i>Orator</i>	
21, 69 . . .	19	43, 159 . . .	40	70, 233 . . .	22
<i>in Verr.</i>		43, 160 . . .	41	<i>de Oratore</i>	
ii. 183 . . .	200			i. 7, 24 . . .	100
206 . . .	206			7, 25 . . .	127
				ii. 11, 48 . . .	90

LATIN AUTHORS

	PAGE		PAGE		PAGE
<i>de Oratore</i> (cont.)		<i>pro Cluentio</i> (cont.)		<i>de Lege Agraria</i> (cont.)	
ii. 25, 106 . . .	39	51, 140 . . .	41, 62	ii. 29, 80 . . .	110
25, 107 . . .	72	54, 148 . . .	177	29, 81 . . .	5, 162
28, 124 . . .	64, 72	55, 151 . . .	27	33, 89 . . .	155
30, 132 . . .	39	56, 153 . . .	102	34, 92 . . .	155
39, 165 . . .	39	56, 154 . . .	27	iii. 2, 5 . . .	164
40, 170 . . .	39	<i>pro Cornelio</i>		3, 11 . . .	4
48, 199 . . .	72	i.	55	<i>pro Lege Manilia</i>	
68, 274 . . .	92	20	90	3, 8	179, 180
iii. I	104	24	104	4, 9	201
3, 8	139	ii. 7	68	8, 21	217
3, 11	127	<i>pro Cornelio ap.</i>		11, 30	194
24, 93	96	<i>Asconium</i>		16, 46	201
<i>Oratoriae partitiones</i>		66	198	21, 62	214, 216
30, 104	39	67	197	<i>pro Milone</i>	
<i>pro Archia</i>		78	197	7, 16	100
4, 7	120	79	119	27, 72	7
5, 11	121	<i>pro Deiotaro</i>		<i>pro Murena</i>	
9, 21	204	11, 31	68	15, 32	201
<i>Antequam in exil. iret</i>		<i>pro Domo</i>		15, 33	202, 207
11, 27	107	9, 24	29	17, 36	62
<i>pro Balbo</i>		16, 41	105	20, 42	178
8, 19	211	17, 43	161	24, 49	174
8, 21	110	20, 53	89	<i>Philippicae</i>	
15, 34	190	30, 79	175, 182	i. 8, 20	222
17, 39	190	31, 82	24, 83	v. 3, 8	89
20, 46	81	32, 84	143	viii. 2, 7	137
21, 48	83, 93	<i>pro Flacco</i>		4, 14	35
22, 50	120	14, 32	153	xi. 8, 18	11, 14, 191
24, 54	52, 93	39, 98	91	xii. 11, 27	123, 157
<i>Divinatio in Caecilium</i>		<i>pro Fonteio</i>		xiii. 1, 2	157
3, 8	219	5, 13	41	<i>in Pisonem</i>	
19, 63	73	13, 28 (17, 38)	97	21, 50	177
20, 67	68	17, 38	91	38, 92	73
21, 69	19	19, 43 (15, 33)	112	39, 95	97
<i>pro Caecina</i>		<i>de Haruspicum</i>		<i>pro Plancio</i>	
35, 102	182	<i>Responsis</i>		5, 12	62
<i>in Catilinam</i>		19, 41	126	14, 33	104
i. 2, 4	35	20, 43	3, 69, 127	28, 69	87
iii. 10, 24	186	25, 54	164	29, 69	181
iv. 2, 4	8	<i>de Lege Agraria</i>		<i>de Provinciis</i>	
5, 10	24	i. 7, 21	162	<i>Consularibus</i>	
<i>pro Cluentio</i>		ii. 5, 10	5	2, 3	29
35, 97	177	7, 18	68	7, 15	73
40, 110	172	12, 31	5	7, 17	29
43, 121	222	14, 35	179	<i>pro Quinctio</i>	
47, 130	221	28, 78	174	24, 76	162

INDEX OF AUTHORS CITED

CICERO (cont.)	PAGE		PAGE		PAGE
<i>pro Rabirio</i>		<i>in Verrem (cont.)</i>		<i>Academica priora</i>	
4, 12	23	Actio ii. (cont.)—		(cont.)	
7, 20	85	ii. 32, 79	176	ii. 1, 3	223
9, 24	90	39, 95	212	5, 13	3
<i>pro Rabirio Postumo</i>		71, 174	221	<i>de Divinatione</i>	
4, 8	52, 177	iii. 1, 3	40	i. 26, 56	19
7, 16	101	6, 12	27	33, 72	124
<i>post Red. in Sen. or</i>		35, 81	211	<i>de Finibus</i>	
<i>cum sen. gratias egit</i>		70, 163	206	iv. 24, 66	32
15, 37	24, 87	80, 184	47	<i>de Legibus</i>	
<i>pro Roscio Amer.</i>		90, 209	45	i. 15, 42	164
12, 33	143	91, 212	181	ii. 6, 14	85, 105
43, 125	170	96, 223	221	12, 31	105
44, 128	170	iv. 10, 22	47	22, 56	163
45, 130	161	v. 1, 3	90	22, 57	163, 186
<i>pro Scauro</i>		21, 52	206	iii. 9, 20	28
1, 2	52, 68	35, 91	214	9, 22	171, 220
3, 5	106	58, 153	213	10, 24	7
18, 40	73	63, 163	24	11, 26	24
21, 45	191	<i>ad Familiares</i>		16, 35	12
<i>pro Sestio</i>		i. 7, 10	29	16, 36	62
13, 30	92	9, 16	88	17, 38	40
16, 37	83	9, 25	172	<i>de Nat. Deor.</i>	
17, 39	69	iii. 6, 3	172	iii. 30, 74	46
28, 61	23	6, 6	172	33, 81	119
47, 101	76	10, 6	173	<i>de Officiis</i>	
48, 103	25	11, 2	178	i. 30, 108	99
67, 140	38, 55	viii. 4, 1	173	ii. 8, 27	161
<i>pro Sulla</i>		ix. 21, 3	17, 41	14, 49	72, 73
26, 72	161	<i>ad Atticum</i>		21, 72	25
<i>in Verrem</i>		i. 16, 3	221	21, 73	69
Actio i.—		19, 4	4, 174	iii. 11, 47	18, 92
10, 30	176	viii. 11, 2	164	20, 80	143
13, 37	176	ix. 15, 2	163	<i>Paradoxa</i>	
13, 38	26	xii. 36, 1	178	v. 3, 40	202
15, 44	220	<i>ad Quintum fratrem</i>		vi. 2, 46	163
15, 45	215	i. 1, 33	153	<i>de Republica</i>	
Actio ii.—		ii. 3, 3	17	i. 19, 31	9
i. 9, 26	52	<i>ad Brutum</i>		<i>Tusculanae Disputa-</i>	
21, 56	194	i. 5, 3	88	<i>tiones</i>	
21, 57	198	<i>de Amicitia</i>		iii. 20, 48	25
34, 87	200	1, 2	127		
42, 108	177	11, 37	10	Q. CICERO	
55, 143	143	12, 41	17	<i>de Petitione Con-</i>	
60, 155	171	25	12	<i>sulatus</i>	
ii. 13, 32	12	<i>Academica priora</i>		2, 8	195
31, 77	176	ii. 1, 1	181, 202	2, 9	161

LATIN AUTHORS

	PAGE		PAGE		PAGE
DIGESTA		FLORUS (cont.)		GROMATICI	
I, 2, 2, 32 .	172, 176	ii. 4 (iii. 16)	79, 85	<i>Liber Coloniarum</i>	
48, I, I .	176	5 (iii. 17)	100, 103	237, l. 5 .	175
48, 10 .	177	6 (iii. 18)	108,	IUSTINIANUS	
DONATUS (or		114, 115, 116,		<i>Institutiones</i>	
SUETONIUS)		122, 132		iv. 4, 8 .	178
<i>Vita Vergilii</i>		7 (iii. 19)	78	18, 7 .	177
2 .	222	9 (iii. 21)	163	IUSTINUS	
EUTROPIUS		10 (iii. 22)	180,	xxxii. 3 .	63
iv. 20 .	15	185, 189		xxxvi. 4 .	15, 17
21 .	29	11 (iii. 23)	187,	4, 6 .	13
25 .	47, 53	188, 192		4, 7 .	14
27 .	57	FRONTINUS		4, 8 .	14
v. 8 .	168	48 .	2	xxxvii. 4, 3 .	71
vi. I .	185, 189	50 .	4	xxxviii. I .	82
2 .	190, 201	53 .	2	2 .	93
3 .	189, 194, 196	<i>Strategemata</i>		3 .	94, 95,
4 .	190	i. 5, 17 .	116	110, 118	
5 .	192	ii. 3, 17 .	145	3, 6 .	74
6 .	202, 203	4, 6 .	77	xl. .	155
7 .	213	4, 15 .	117	LICINIANUS	
8 .	208	4, 16 .	117	17 .	65
14 .	155	5, 31 .	196	21 .	64, 73
FESTUS (ed. Müller)		8, 12 .	147	23-27 .	138
2 .	222	iii. 13, 6 .	204	33 .	146, 147, 150,
23 .	23	17, 5 .	149	151	
24 .	70	iv. 5, 21 .	204	35 .	151, 154
149 .	70	GELLIUS		39 .	179, 182, 183
286 .	19	i. 6 .	13	43 .	174, 186, 187
289 .	121	13, 5 .	7	45 .	188
290 .	25	13, 10 .	13	LIVIVS	
375 .	131	ii. 24, 11 .	178	xxxiv. 4, 9 .	2
FLORUS		27, 2 .	92, 110	xxxv. 10, 11 .	4
i. 34 (ii. 20)	15	iii. 9 .	67	xc. frg. .	198
35 (ii. 20)	18	iv. 4, 3 .	110	<i>Epitomae</i>	
36 (iii. 1)	56, 60	vi. (vii.) 3, 37 .	4	lviii. .	4, 5, 7, 9
37 (iii. 2)	36	x. 3, 2 .	24	lix. .	9, 11, 12,
38 (iii. 3)	57, 77, 81	3, 3 .	107	13, 14, 15,	
39 (iii. 4)	45, 50,	xi. 10 .	28	16, 18	
57, 190, 213		xiii. 29, I .	87	lx. .	20, 21, 24,
40 (iii. 5)	126,	xiv. 7, I .	215	25, 26, 29, 30	
135, 146, 151		xv. 12 .	22	lxi. .	33, 35, 37,
41 (iii. 6)	189, 194	28 .	179, 181	38	
		28, 3 .	63	lxii. .	41, 42, 43
		xvi. 10, 10 .	58		

INDEX OF AUTHORS CITED

	PAGE		PAGE		PAGE
LIVIVS, <i>Epitomae</i>		LIVIVS, <i>Epitomae</i>		OROSIVS (cont.)	
(cont.)		(cont.)		v. 22 . 183, 187, 192	
lxiii. 44, 45, 49,		xc. . 190, 195		193	
50		xciii. . 196, 202		23 . 180, 189, 190,	
lxiv. 51, 53, 54,		xcv. . 210		194, 196, 201,	
56		xevi. . 209, 210,		213	
lxv. 56, 57, 61		212		24 . . 211, 219	
lxvii. 64, 65, 67,		xcvii. . 213, 215,		vi. 2 . . 201	
73, 74		216, 218, 220,		2, 9 . . 148	
lxviii. 74, 76, 78,		221		3, 5 . . 223	
80		xcviii. . 219			
lxix. 78, 79, 82,		MACROBIVS		OVIDIVS	
84, 87		<i>Saturnalia</i>		<i>Fasti</i>	
lxx. 90, 92, 96,		i. 10 . . 45		vi. 565 . . 113	
98, 101		12, 34 . . 86			
lxxi. . . 101		iii. 17, 11 . . 178		PLINIVS	
lxxii. . . 109		MARTIALIS		<i>Historia Naturalis</i>	
lxxiii. . 112, 116,		xii. 67, 3 . . 222		iii. 3, 18 . 217	
118		MELA		3, 31 . 38	
lxxiv. . 114, 115,		ii. 5, I . . 38		4, 32 . 41	
118, 122, 126		OBSEQUENS		5, 70 . 123	
lxxv. . 121, 122,		90 . . 21		6, 80 . 87	
123, 124, 125		97 (35) . . 46		17, 123 . 86	
lxxvi. . 123, 125,		99 (37) . . 53		19(23), 129 18	
132, 133		101 (39) . . 62		20, 138 . 121	
lxxvii. . 128, 129,		104 (43) . . 74		iv. 14, 99 . 48	
130, 131		105 (44) . . 87		vii. 26, 96 . 218	
lxxviii. . . 135		106 (45) . . 89		43, 135 . 123	
lxxix. . . 137		114 (53) . . 109		50, 166 . 38	
lxxx. . 137, 139,		OROSIVS		viii. 7, 19 . 183	
143		v. 8, 3 . . 6		16, 53 . 95	
lxxxii. . . 142		9 . . 9		57, 223 . 44	
lxxxiii. . 148, 150		9, 7 . . 11		x. 4, 16 . 70	
151, 152		12 . . 25, 29,		xiii. 3, 5 . 121	
lxxxiv. 152, 153		33, 34, 36		xiv. 6, 62 . 175	
lxxxv. . . 157		13 . . 37		xviii. 6 (7), 35 . 2	
lxxxvi. . 158, 159,		14 . . 41		xxv. 5, 52 . 99	
166		15 . . 44, 56,		xxvi. 13, 138 . 186	
lxxxvii. . . 166		61, 63		xxviii. 9, 148 . 104	
lxxxviii. . 161, 162,		17 . . 76, 84,		xxx. 1, 12 . 91	
163, 166, 167		85, 86, 97		xxxi. 2, 4 . 33	
lxxxix. . 164, 168,		18 . . 116, 122,		xxxiii. 1, 16 . 170	
171, 173, 174,		123, 126		1, 20 . 100	
179, 180, 181,		18, 11 . 113, 114,		3, 46 . 102	
182		115		3, 48 . 36	
xc. . 182, 185,		21 . . 159		3, 55 . 107	
188, 192, 193				9, 132 . 144	

LATIN AUTHORS

	PAGE		PAGE		PAGE
<i>Historia Naturalis</i>		<i>Historiae (ed. Mauren-</i>		<i>Bobiensia (cont.)</i>	
(cont.)		<i>brecher) (cont.)</i>		303	24
xxxiii. 11, 141 . . .	100	iv. I	211	353	120
11, 148	10	4, 3	215	361	178
34	26	69	9	<i>Gronoviana</i>	
xxxiv. 6, 27	144	69, 10	126	410	137
xxxv. 3, 12	184	<i>Iugurtha</i>		384	172
xxxvi. 6, 45	183	II	42	386	215, 221
xxxvii. 2, (6) 13 . .	63	13	43	392	176
2, (11) 35	48	16, 2	36		
		20	46	<i>SENECA</i>	
<i>PORPHYRIO</i>		21-27	50	<i>de Beneficiis</i>	
<i>ad Hor. Sat.</i>		27	29	vi. 34	23
i. 6, 30	45	28	53	34, 2	99
		29	53	<i>de Brevitate Vitae</i>	
<i>QUINCTILIANUS</i>		30	52	6	99, 105
<i>Institutiones Oratoriae</i>		31, 7	10, 36	13, 6	95
xi. I, 12	97	32	53	13, 8	170
		33	54	<i>Epistulae</i>	
<i>SALLUSTIUS</i>		36	55	xiv. 2, (90) 39 . .	2
<i>Catilina</i>		37	54, 56	<i>ad Helviam</i>	
33	143	40	54	7, 9	87
37	173	41	I	<i>ad Marciam</i>	
<i>Historiae (ed. Mauren-</i>		42, I	28	16, 4	100
<i>brecher)</i>		43	55		
i. 55	162	55-61	59	<i>SISENNA</i>	
55, 11	174	64	57	(<i>ap. Nonium</i>)	
55, 12	175	66	59	s. v. iusso	120
55, 16	186	75-76	60	s. v. opinio	112
55, 22	187	80	60	s. v. senati	120
65	188	82	60		
66	188	86	58	<i>SUETONIUS</i>	
67	188	92-100	63	<i>Caesar</i>	
69	188	114	64, 65, 67	2	182
77, 14	187	<i>de Republica</i>		3	187, 189
77, 22	191	<i>Ordinanda</i>		4	191, 203
III	185	ii. 8	31	5	206
ii. 35	196			88	86
42	197	<i>SCHOLIA AD</i>		<i>de Claris Rhetoribus</i>	
45	198	<i>CICERONEM</i>		I	95
47, 6-7	198	<i>Ambrosiana</i>		<i>de Illustribus Gram-</i>	
98	199, 200	370	23	<i>maticis</i>	
iii. 47	207	<i>Bobiensia</i>		6	98
48, 8	195	229	221	<i>Nero</i>	
48, 19	206	259	27	2	37, 69
48, 21	206	283	17	<i>Tiberius</i>	
		296	93	3	32

INDEX OF AUTHORS CITED

	PAGE		PAGE		PAGE
TACITUS		VALERIUS MAXIMUS		VELLEIUS (cont.)	
<i>Annales</i>		(cont.)		ii. 10 . . . 21, 36	
xi. 22 .	172, 173, 176	viii. 1, 3 . . .	89	11 . . .	58, 59
xii. 60 . . .	26, 62	1, 7 . . .	21	12 . . .	64, 69, 74,
62 . . .	206	5, 2 . . .	73		77, 80
<i>Germania</i>		6, 2 . . .	85	13 . . .	26, 96, 100,
37 . . .	47, 48	6, 4 . . .	106, 119		105
<i>de Oratoribus</i>		13, 4 . . .	143	14 . . .	99, 102
35 . . .	96	15, 8 . . .	191	15 . . .	106, 107
VALERIUS MAXIMUS		ix. 3, 8 . . .	186	16 . . .	111, 124
ii. 3, 1 . . .	58	5, 1 . . .	20	18 . . .	128
3, 2 . . .	64	5, 2 . . .	104	19 . . .	131
7, 2 . . .	56	6, 3 . . .	38	20 . . .	120, 137
8, 7 . . .	169, 192	7, 1 . . .	76, 79	21 . . .	114, 132, 139
9, 5 . . .	92	7, 2 . . .	79	23 . . .	143, 144
10, 5 . . .	98	7, 4 . . .	119	24 . . .	98, 151, 153
iii. 2, 12 . . .	15	13, 2 . . .	168	25 . . .	168
2, 17 . . .	8	VARRO		26 . . .	158
2, 18 . . .	84	<i>de Lingua Latina</i>		27 . . .	164, 167, 170
7, 6 . . .	94	v. 181 . . .	222	28 . . .	159, 162, 163
7, 9 . . .	46	<i>de Re Rustica</i>		30 . . .	170, 210, 216,
8, 5 . . .	130	i. 2, 9 . . .	4		220
iv. 1, 12 . . .	17	<i>ap. Non.</i>		31 . . .	205
1, 13 . . .	88	308 . . .	28	32 . . .	26, 176, 221
7, 1 . . .	10	VELLEIUS		53 . . .	63
7, 3 . . .	67	i. 15 . . .	22, 29	(VICTOR)	
v. 2, 7 . . .	88	ii. 2 . . .	2, 7	<i>De Viris Illustribus</i>	
2, 8 . . .	81	3, 1 . . .	14	20 . . .	4
3, 2 e . . .	12	3, 2 . . .	8	63 . . .	133
vi. 2, 3 . . .	16	3, 3 . . .	9	64 . . .	7, 9
3, 1 . . .	85	4, 4 . . .	16	65 . . .	34
5, 6 . . .	41	6 . . .	24, 25, 26, 31	66 . . .	99, 100, 102,
9, 6 . . .	61	6, 3 . . .	28		103
9, 9 . . .	123	6, 5 . . .	36	70 . . .	148
9, 13 . . .	67	7 . . .	24, 30, 36, 41	72 . . .	44
9, 14 . . .	42	7, 3 . . .	10	73 . . .	72, 79, 80, 83, 85
vii. 2, 6 . . .	11	8 . . .	47, 53, 57	75 . . .	95, 98, 173,
6, 4 . . .	158				183, 186

II. GREEK AUTHORS

		PAGE			PAGE			PAGE
APPIANUS			<i>Bella Civilia</i> (cont.)			<i>Illyrica</i>		
<i>Bella Civilia</i>			i. 60 . . .	130		ii . . .	42	
i. 7 . . .	1		63 . . .	131, 132		<i>Mithridatica</i>		
9 . . . 3, 4, 5			64 . . .	136	7 . . .		202	
10	5		71 . . .	140	10 . . .		110	
10	6		75 . . .	142	11 . . .	118, 126		
11	5		76 . . .	152	15 . . .		136	
12	6		79 . . .	154	22 . . .		134	
13	5		80 . . .	156, 157	29 . . .		135	
19	16		86 . . .	155, 157	30 . . .		141	
20	17		87 . . .	158, 165	45 . . .		146	
21	20, 24		88 . . .	159	49 . . .		147	
22 . . . 19, 26, 28			89 . . .	159, 166	51 . . .		146	
23 . . . 30, 31, 32			91 . . .	166	52 . . .		149	
26	35		92 . . .	166	54 . . .		150	
27	40, 51		94 . . .	167	55 . . .		151	
28	76, 79		95 . . .	160, 168	57 . . .		19	
29	82		96 . . .	162, 163	60 . . .		152	
33	87, 89		97 . . .	181	61 . . .		153	
34	20		100 . 165, 171, 173,		62 . . .		175	
35 . . . 101, 102			172, 174		63 . . .	154, 184		
36 . 101, 103, 105			101 . . .	164, 169	64 . . .		158	
38	109		102 . . .	175, 180	65 . . .		169	
39 . . . 108, 112			103 . . .	181, 183	66 . . .		179	
40 . . . 111, 112			104 . . .	174	67 . . .	182, 184, 188,		
41 . 113, 116, 117			105 . . .	186		193		
42	117		107 . 187, 188, 192		71 . . .		203	
43	113		108 . 168, 185, 193		76 . . .		207	
44	113		109 . . .	196	77 . . .		208	
45	117		110 . . .	199	78 . . .		209	
46	114		111 . . .	205	80 . . .		216	
47 . . . 114, 123			113 . . .	209	82 . . .		217	
48 . . . 115, 123			114 . . .	210	83 . . .		223	
49 . 110, 115, 120			117 . . .	212	<i>Sicula</i>			
50 . 115, 122, 123			121 . . .	214	6 . . .		205	
51 . . . 121, 124			v. 4 . . .	27	ATHENAEUS			
52 . . . 123, 125			<i>Celtica</i>		iv. 66 . . .		98	
53 . . . 120, 133			i . . .	38, 49	DIO CASSIUS			
54	118		12 . . .	37	xxxvii. 37 . . .		173	
55 . . . 127, 128			13 . . .	49	xlii. 51 . . .		172	
56 . 128, 129, 130			<i>Iberica</i>		xliii. 25 . . .		222	
59	131		98 . . .	9				

INDEX OF AUTHORS CITED

	PAGE		PAGE		PAGE
DIO CASSIUS (cont.)		DIODORUS (cont.)		C. Gracchus (cont.)	
<i>Fragmenta</i>					
88 . . .	7, 8	xxxvii. 29 .	142	6 . . .	25, 28, 30
90 . . .	63	xxxviii. 2 .	140	8 . . .	29, 30, 31
92 . . .	45	8, 3 .	149	9 . . .	32
93 . . .	86	DIONYSIUS		10 . . .	17, 29
93, 3 . . .	89	iv. 62 . . .	156	11 . . .	32
94 . . .	78	v. 77 . . .	173	12 . . .	32
95, I . . .	97	EUSEBIUS		13 . . .	34
96, I . . .	112	<i>Chronicon</i>	179	14 . . .	34, 35
98 . . .	66, 122	133 . . .	143	17 . . .	36
100 . . .	132	MEMNON		18 . . .	35
100, 8 . . .	139	<i>Fragmenta (Müller)</i>		<i>Ti. Gracchus</i>	
101 . . .	148	30 . . .	126	1 . . .	2
102 . . .	144	31 . . .	133	8 . . .	1, 2, 3
105, 4 . . .	168	32 . . .	135, 144	9 . . .	3, 4
		34 . . .	147, 148, 149	10-13 . . .	6
		35 . . .	150	14 . . .	7
		36 . . .	154	16-19 . . .	7
		37 . . .	180, 202	19 . . .	8
		39 . . .	203	20 . . .	10
		40 . . .	204, 207	21 . . .	11
		42 . . .	208	<i>Lucullus</i>	
		43 . . .	208	2 . . .	142
		45 . . .	217	3 . . .	149
		PAUSANIAS		4 . . .	154
		i. 20 . . .	135	5 . . .	201
		20, 5 . . .	142	6 . . .	202
		20, 7 . . .	186	13 . . .	208
		PHLEGON		15 . . .	212
		100 . . .	220	21 . . .	223
		PLUTARCHUS		23 . . .	223
		<i>Caesar</i>		27 . . .	66
		4 . . .	191	<i>Comp. Lys. et Sull.</i>	
		<i>Cato Minor</i>		3 . . .	175, 179
		2 . . .	102	<i>Marius</i>	
		<i>Crassus</i>		4 . . .	40
		10 . . .	218	5 . . .	42, 43
		12 . . .	219	6 . . .	43, 45
		<i>C. Gracchus</i>		8 . . .	59
		1 . . .	20	10 . . .	65
		2 . . .	21, 22	11 . . .	48
		3 . . .	22	14 . . .	70, 72, 73, 74
		4 . . .	23	15 . . .	76
		5 . . .	24, 25, 26, 31	23 . . .	77
				24 . . .	80
				25 . . .	70, 80
				26 . . .	80

GREEK AUTHORS

	PAGE		PAGE		PAGE
<i>Marius</i> (cont.)		<i>Sertorius</i> (cont.)		<i>Sulla</i> (cont.)	
27 . . . 78		11 . . . 182		33 . . . 163	
30 . . . 91		12 . . . 182, 185		53 . . . 178	
31 . . . 87, 88		14 . . . 189			STRABO
33 . . . 122		15 . . . 194		ii. 3, 6 . . . 48	
34 . . . 128		18 . . . 196		iii. 5, 1 . . . 30, 33	
35 . . . 127, 129, 130		22 . . . 185		iv. 1, 5 . . . 33	
45 . . . 143				1, 8 . . . 71	
<i>Pompeius</i>		<i>Sulla</i>		1, 11 . . . 37, 38	
4 . . . 144		3 . . . 61, 65		1, 13 . . . 63	
8 . . . 156		4 . . . 71, 74, 80		4, 3 . . . 48	
15 . . . 184		5 . . . 95, 98		6, 7 . . . 86	
16 . . . 188, 192		6 . . . 121		v. 4, 2 . . . 111	
17 . . . 189, 191		8 . . . 128, 129		4, 11 . . . 169	
20 . . . 209, 210		9 . . . 129, 130		vii. 2, 1 . . . 47	
21 . . . 213, 214		10 . . . 130, 132		ix. 1, 20 . . . 146	
22 . . . 214, 219, 220,		11 . . . 135, 136		xi. 14, 15 . . . 193	
221		14 . . . 146		xii. 2, 9 . . . 193	
<i>Quaestiones Romanae</i>		20 . . . 146		2, 11 . . . 94	
83 . . . 45		22 . . . 144, 150		6 . . . 196	
<i>Sertorius</i>		24 . . . 151		8, 11 . . . 204, 209	
4 . . . 110		25 . . . 154		xiii. 1, 27 . . . 148	
5 . . . 139, 140		27 . . . 156		4, 2 . . . 9	
7 . . . 180		28 . . . 165		xiv. 1, 38 . . . 13, 14,	
		29 . . . 166		15, 18	
		31 . . . 160, 162			

III. INSCRIPTIONS

PAGE		PAGE		PAGE	
CORPUS INSCRIPTI- ONUM LATINARUM		CORPUS INSCRIPTI- ONUM LATINARUM		<i>Lex Acilia</i>	
		(cont.)		<i>Repetundarum</i> (cont.)	
i. n. xxxiii. 290		i. n. 1504 . . . II		l. 22 . . . 29	
60, 67, 70, 85		vi. n. 1312 . . . 99		<i>Lex Agraria</i>	
i. n. 552 . . . II		x. p. 89 . . . 174		l. 6 . . . 5, 25	
553 . . . II				14 . . . 5	
554 . . . 14				29 . . . 50	
557 . . . 18				<i>Lex Latina</i>	
583 . . . II				<i>Tabulae Bantinae</i>	
585 . . . 174					6
		<i>Lex Acilia</i>			
		<i>Repetundarum</i>			
		l. 12 . . . 26			
		13 . . . 26			

ERRATUM

Page 10, l. 16. *For* P. Rutilius *read* P. Rupilius.

OXFORD
PRINTED AT THE CLARENDON PRESS
BY HORACE HART, M.A.
PRINTER TO THE UNIVERSITY

CLARENDON PRESS BOOKS

LATIN AND GREEK

Grammars and Exercise Books

Extra fcap 8vo

Mr. J. B. ALLEN's Elementary Series

Rudimenta Latina. Comprising accidence and exercises of a very elementary character for the use of beginners. 2s.

An Elementary Latin Grammar. 238th thousand. 2s. 6d.

A First Latin Exercise Book. Eighth edition. 2s. 6d.

A Second Latin Exercise Book. Second edition. 3s. 6d.

Key (see note p. 35) to both Exercise Books. 5s. net.

An Elementary Greek Grammar. Containing accidence and elementary syntax. 3s.

Mr. J. B. ALLEN's Latin Readers

With notes, maps, vocabularies and English exercises; stiff covers, 1s. 6d. each.

These books are of the same and not of graduated difficulty.

Lives from Cornelius Nepos.

Tales of Early Rome.

Tales of the Roman Republic, Part I.

Tales of the Roman Republic, Part II.

} Adapted from the
Text of Livy.

Other Latin Readers, etc

Tales of the Civil War, edited by W. D. LOWE. 1s. 6d.

Scenes from the Life of Hannibal. Selected from Livy.

Edited by W. D. LOWE. 1s. 6d.

Extracts from Cicero, with notes, by HENRY WALFORD. In three Parts. Third edition. Part I. Anecdotes from Grecian and Roman History. 1s. 6d. Part II. Omens and Dreams: Beauties of Nature. 1s. 6d. Part III. Rome's Rule of her Provinces. 1s. 6d. Parts I-III, 4s. 6d.

Extracts from Livy, with notes and maps, by H. LEE-WARNER. New edition. Part I. The Caudine Disaster. Part II. Hannibal's Campaign in Italy. Part III, by H. LEE-WARNER and T. W. GOULD. The Macedonian War. 1s. 6d. each.

A First Latin Reader, by T. J. NUNNS. Third edition. 2s.

An Introduction to Latin Syntax, by W. S. GIBSON. 2s.

Mr. C. S. JERRAM's Series

Reddenda Minora; or easy passages, Latin and Greek, for unseen translation. For the use of lower forms. Sixth edition, revised and enlarged. 1s. 6d.

Anglice Reddenda; or extracts, Latin and Greek, for unseen translation. First Series. Fifth edition. 2s. 6d. Also Latin extracts (First and Second Series), 2s. 6d.; Greek extracts, 3s. Vol. I, Latin, 2s. 6d.; Vol. II, Greek, 3s. Second Series. New edition. 3s. Third Series. 3s.

Greek Readers and Primers

Greek Reader. Selected and adapted with English notes from Professor von Wilamowitz-Moellendorff's *Griechisches Lesebuch*, by E. C. MARCHANT. Crown 8vo. 2 vols., each (with or without Vocabulary), 2s.

Selections from Plutarch's Life of Caesar. Crown 8vo, large type. Edited with notes by R. L. A. DU PONTET. 2s.

Greek Readers; Easy, by EVELYN ABBOTT. In stiff covers. 2s. **First Reader**, by W. G. RUSHBROOKE. Third edition. 2s. 6d. **Second Reader**, by A. M. BELL. Second edition. 3s. **Specimens of Greek Dialects**; being a Fourth Greek Reader. With introductions, etc, by W. W. MERRY. 4s. 6d. **Selections from Homer and the Greek Dramatists**; being a Fifth Greek Reader. With explanatory notes and introductions to the study of Greek Epic and Dramatic Poetry, by EVELYN ABBOTT. 4s. 6d.

A Greek Testament Primer. For the use of students beginning Greek, by E. MILLER. Second edition. Paper covers, 2s.; cloth, 3s. 6d.

Xenophon (see p. 43)

Easy Selections, with a vocabulary, notes, illustrations carefully chosen from coins, casts and ancient statues, and map, by J. S. PHILLPOTTS and C. S. JERRAM. Third edition. 3s. 6d.

Selections, with notes, illustrations, and maps, by J. S. PHILLPOTTS. Fifth ed. 3s. 6d. Key (see p. 35) to §§ 1-3, 2s. 6d. net.

A Greek Primer, for the use of beginners in that language. By the Right Rev. CHARLES WORDSWORTH. Eighty-sixth thousand. 1s. 6d. *Graecae Grammaticae Rudimenta*. Nineteenth edition. 4s.

An Introduction to the Comparative Grammar of Greek and Latin. By J. E. KING and C. COOKSON. Extra fcap 8vo. 5s. 6d.

Latin Dictionaries

A Latin Dictionary. Founded on Andrews's edition of Freund's Latin Dictionary. Revised, enlarged, and in great part rewritten, by CHARLTON T. LEWIS and CHARLES SHORT. 4to. 25s.

A School Latin Dictionary. By C. T. LEWIS. 4to. 12s. 6d.

Elementary Latin Dictionary. By C. T. LEWIS. Square 8vo. 7s. 6d.

Greek Dictionaries

A Greek-English Lexicon. By H. G. LIDDELL and ROBERT SCOTT. Eighth edition, revised. 4to. 36s.

An Intermediate Greek Lexicon. By the same. 12s. 6d.

An Abridged Greek Lexicon. By the same. 7s. 6d.

Latin and Greek Prose Composition

Mr. J. Y. SARGENT'S Course. Extra fcap 8vo

Primer of Latin Prose Composition. 2s. 6d.

Passages for Translation into Latin Prose. Eighth edition.
2s. 6d. Key (see note below) to the eighth edition, 5s. net.

Primer of Greek Prose. 3s. 6d. Key (see note below) 5s. net.

Passages for Translation into Greek Prose. 3s.

Exemplaria Graeca. Select Greek versions of the above. 3s.

Other Prose Composition Books. Extra fcap 8vo

Ramsay's Latin Prose Composition. Fourth edition.

Vol. I: Syntax and Exercises. 4s. 6d. Or Part 1, First Year's Course,
1s. 6d.; Part 2, Second Year's Course, 1s. 6d.; Part 3, Syntax and
Appendix, 2s. 6d. Key (see note below) to the volume, 5s. net.

Vol. II: Passages for Translation. 4s. 6d.

Jerram's Graece Reddenda. Being exercises for Greek Prose. 2s. 6d.

Unseen Translation

Jerram's Reddenda Minora and Anglice Reddenda. See p. 33.

Fox and Bromley's Models and Exercises in Unseen Translation.

Revised edition. Extra fcap 8vo. 5s. 6d. A Key (see note below) giving
references for the passages contained in the above, 6d. net.

Latin and Greek Verse

Lee-Warner's Helps and Exercises for Latin Elegiacs.

3s. 6d. Key (see note below) 4s. 6d. net.

Rouse's Demonstrations in Latin Elegiac Verse. Crown

8vo. 4s. 6d. (Exercises and versions.)

Laurence's Helps and Exercises for Greek Iambic

Verse. 3s. 6d. Key (see note below) 5s. net.

Sargent's Models and Materials for Greek Iambic Verse.

4s. 6d. Key (see note below) 5s. net.

Nova Anthologia Oxoniensis. Edited by ROBINSON ELLIS and A. D.

GODLEY. Crown 8vo buckram extra, 6s. net; on India paper, 7s. 6d. net.

Musa Claudia. Being translations into Latin Elegiac Verse, by S. G.

OWEN and J. S. PHILLIMORE. Crown 8vo boards, 3s. 6d.

Latin Prose Versions. Contributed by various Scholars, edited by

G. G. RAMSAY. Extra fcap 8vo, 5s.

NOTE AS TO KEYS

Application for all Keys to be made direct to the Secretary, Clarendon Press, Oxford. Keys can be obtained by teachers, or bona fide private students, on application to the Secretary, Clarendon Press, Oxford.

Annotated editions of Latin Authors

For Oxford Classical Texts see p. 41 ; for Oxford Translations, p. 21.

Aetna. A critical recension of the Text, with prolegomena, translation, commentary, and index verborum. By ROBINSON ELLIS. Crown 8vo. 7s. 6d. net.

Avianus, The Fables. With prolegomena, critical apparatus, commentary, etc. By ROBINSON ELLIS. 8vo. 8s. 6d.

Caesar, De Bello Gallico, I-VII. In two crown 8vo volumes. By ST. G. STOCK. Vol. I, Introduction, 5s. ; Vol. II, Text and Notes, 6s.

The Gallic War. By C. E. MOBERLY. Second edition. With maps. Books I-III, 2s. ; III-V, 2s. 6d. ; VI-VIII, 3s. 6d.

The Civil War. New edition. By the same editor. 3s. 6d.

Catulli Veronensis Liber rec. ROBINSON ELLIS. Second edition, with notes and appendices. 8vo. 21s. net.

Commentary. By the same. Second edition. 8vo. 18s. net.

Carmina Selecta. Text only, for Schools. 3s. 6d.

Cicero, de Amicitia. By ST. GEORGE STOCK. 3s.

de Senectute. By L. HUXLEY. 2s.

in Catilinam. By E. A. UPCOTT. Third edition. 2s. 6d.

in Q. Caeciliium Divinatio and in C. Verrem Actio

Prima. By J. R. KING. Limp, 1s. 6d.

pro Cluentio. By G. G. RAMSAY. Second ed. 3s. 6d.

pro Marcello, pro Ligario, pro Rege Deiotaro. By W. Y. FAUSSET. Second edition. 2s. 6d.

pro Milone. By A. C. CLARK. 8vo. 8s. 6d. By A. B. POYNTON. Second edition. Crown 8vo. 2s. 6d.

Philippics, I, II, III, V, VII. By J. R. KING. Revised by A. C. CLARK. 3s. 6d.

pro Roscio. By ST. GEORGE STOCK. 3s. 6d.

Select Orations, viz. in Verrem Actio Prima, de Imperio Gn. Pompeii, pro Archia, Philippica

IX. By J. R. KING. Second edition. 2s. 6d.

Select Letters. With introductions, notes, and appendices.

By A. WATSON. Fourth edition. 8vo. 18s. Text only of the large edition. By the same. Third edition. Extra fcap 8vo. 4s.

Selected Letters. By C. E. PRICHARD and E. R. BERNARD. Second edition. 3s.

De Oratore Libri Tres. With introduction and notes.

By A. S. WILKINS. 8vo. 18s. Or separately, Book I. Third edition. 7s. 6d. Book II. Second edition. 5s. Book III. 6s.

- Horace, Odes, Carmen Saeculare, and Epodes.** By E. C. WICKHAM. 8vo. Third edition. 12s. Crown 8vo. Second edition. 6s.
Selected Odes, with Notes for a Fifth Form. By the same. 2nd ed. 2s.
- Satires, Epistles, De Arte Poetica.** By the same.
Crown 8vo. 6s. Odes, Book I. 2s.
- Text only:** miniature Oxford edition. On writing-paper for MS notes, 3s. net; on Oxford India paper, roan, 4s. 6d. net.
- Iuvenalis ad satiram sextam additi versus xxxvi exscr.** E. O. WINSTEDT.
With a facsimile. In wrapper, 1s. net.
- Thirteen Satires.** By C. H. PEARSON and HERBERT A. STRONG.
Second edition. Crown 8vo. 9s.
- Livy, Book I.** With Introduction and Notes. By Sir J. R. SEELEY.
Third edition. 8vo. 6s.
- Books V–VII.** By A. R. CLUER. Revised by P. E. MATHESON. 5s.
Separately: Book V, 2s. 6d.; Book VI, 2s.; Book VII, 2s.
- Books XXI–XXIII.** By M. T. TATHAM. Second edition, enlarged. 5s.
Separately: Book XXI, 2s. 6d.; Book XXII, 2s. 6d.
- Lucretius, Book V (783–1457).** Edited, with Notes for a Fifth Form, by W. D. LOWE. Crown 8vo. 2s.
- Noctes Manilianae.** Being elucidations of Manilius, with some conjectural emendations of Aratea. By ROBINSON ELLIS. Crown 8vo. 6s.
- Martialis Epigrammata Selecta** (W. M. LINDSAY's Text and critical notes). Crown 8vo. 3s. 6d. On India paper. 5s.
- Books I–VI, VII–XII.** Edited by R. T. BRIDGE and E. D. C. LAKE, each 3s. 6d. Notes only, each 2s.
- Nepos.** By OSCAR BROWNING. Third edition, revised by W. R. INGE. 3s.
- Nonius Marcellus, de compendiosa doctrina I–III.** Edited, with introduction and critical apparatus, by J. H. ONIONS. 8vo. 10s. 6d.
- Ovid, Heroides, with the Greek translations of Planudes.** Edited by ARTHUR PALMER. 8vo. With a facsimile. 21s.
- Ibis.** With scholia and commentary. By ROBINSON ELLIS. 8vo. 10s. 6d.
- Metamorphoses, Book XI.** Edited, with introduction and notes, by G. A. T. DAVIES. Crown 8vo. 2s. With or without vocabulary.
- Tristia.** Edited by S. G. OWEN. 8vo. 16s. Extra fcap 8vo. Third edition. Book I, 3s. 6d. Book III, 2s.
- Selections, with an Appendix on the Roman Calendar** by W. RAMSAY.
By G. G. RAMSAY. Third edition. 5s. 6d.
- Persius, The Satires.** With a translation and commentary, by JOHN CONINGTON. Edited by HENRY NETTLESHIP. Third edition. 8vo. 8s. 6d.
- Plautus, Captivi.** By WALLACE M. LINDSAY. Second edition. 2s. 6d.
- Mostellaria.** By E. A. SONNENSCHNEIN. Second edition. Fcap 8vo. Text interleaved. 4s. 6d.
- Rudens.** By the same. 8vo. 8s. 6d. Editio minor, Text and Appendix on Metre interleaved. Second edition. 4s. 6d.
- Trinummus.** By C. E. FREEMAN and A. SLOMAN. Third edition. 3s.
- Plauti Codex Turnebi.** By W. M. LINDSAY. 8vo. 21s. net.

Pliny, *Selected Letters*. By C. E. PRICHARD and E. R. BERNARD.
Third edition. 3s.

Propertius. *Index Verborum*. By J. S. PHILLIMORE. Crown 8vo.
4s. 6d. net. Translation by the same. Extra fcap 8vo. 3s. 6d. net.
Selections. See Tibullus.

Quintilian, *Institutionis Oratoriae Lib. X*. By W. PETERSON.
8vo. 12s. 6d. School edition. By the same. Extra fcap 8vo. Second
edition. 3s. 6d.

Sallust. By W. W. CAPES. Second edition. 4s. 6d.

Scriptores Latini Rei Metricae. Edited by T. GAISFORD. 8vo. 5s.

Selections from the less known Latin Poets. By NORTH
PINDER. 7s. 6d.

Tacitus. Edited, with introductions and notes, by H. FURNEAUX. 8vo.

Annals. Books I-VI. Second ed. 18s. Books XI-XVI.
Second edition, revised by H. F. PELHAM and C. D. FISHER. 21s.

Annals. (Text only.) Crown 8vo. 6s.

Annals, Books I-IV. Second edition. 5s. Book I. Limp, 2s.
Books XIII-XVI (abridged from Furneaux's 8vo edition). By H.
PITMAN. 4s. 6d.

De Germania. *Vita Agricolae*. 6s. 6d. each.

Dialogus de Oratoribus. Edited, with introduction and notes,
by W. PETERSON. 8vo. 10s. 6d. net.

Terence, *Adelphi*. By A. SLOMAN. Second edition. 3s.

Andria. By C. E. FREEMAN and A. SLOMAN. Second edition. 3s.

Phormio. By A. SLOMAN. Second edition. 3s.

'*Famulus*.' By J. SARGEAUNT and A. G. S. RAYNOR. 2s.

Tibullus and Propertius, *Selections*. By G. G. RAMSAY. Third
edition. 6s.

Velleius Paterculus, *libri duo ad M. Vinicium*. By ROBINSON ELLIS.
Crown 8vo. 6s.

Virgil. By T. L. PAPILLON and A. E. HAIGH. Two volumes. Crown 8vo.
Cloth, 6s. each; or stiff covers, 3s. 6d. each.

Text only (including the minor works emended by R. ELLIS).
Miniature Oxford edition. By the same editors. 32mo. On writing-
paper, 3s. net; on Oxford India paper, roan, 4s. 6d. net.

Aeneid, Books I-III, IV-VI, VII-IX, X-XII. By the same editors.
2s. each part. Book IX, by A. E. HAIGH, 1s. 6d.; in two parts, 2s.

Bucolics and Georgics. By the same editors. 2s. 6d.

Bucolics. 2s. 6d. *Georgics*, Books I, II, 2s. 6d. Books III, IV,
2s. 6d. *Aeneid*, Book I. Limp cloth, 1s. 6d. All by C. S. JERRAM.

Latin Works of Reference

Lewis and Short's Latin Dictionaries. See p. 34.

The Latin Language, being an historical account of Latin Sounds, Stems, and Flexions. By W. M. LINDSAY. 8vo. 21s.

Selected Fragments of Roman Poetry. Edited, with introduction and notes, by W. W. MERRY. Second edition. Crown 8vo. 6s. 6d.

Fragments and Specimens of Early Latin. With introductions and notes. By J. WORDSWORTH. 8vo. 18s.

Selections from the less known Latin Poets. By NORTH PINDER. 8vo. 7s. 6d.

Latin Historical Inscriptions, illustrating the history of the Early Empire. By G. McN. RUSHFORTH. 8vo. 10s. net.

Scheller's Latin Dictionary. Revised and translated into English by J. L. RIDDLE. Folio. 21s. net.

Professor Nettleship's Books

Contributions to Latin Lexicography. 8vo. 21s.

Lectures and Essays. Second Series. Edited by F. HAVERFIELD. With portrait and memoir. Crown 8vo. 7s. 6d. (The first series is out of print.)

The Roman Satura. 8vo. Sewed. 1s.

Ancient Lives of Vergil. 8vo. Sewed. 2s.

Professor Sellar's Books

Roman Poets of the Republic. Third edition. Crown 8vo. 10s.

Roman Poets of the Augustan Age. Crown 8vo. viz.: **Virgil.**

Third edition. 9s., and **Horace and the Elegiac Poets**, with a memoir of the Author, by ANDREW LANG. Second edition. 7s. 6d.
(A limited number of copies of the first edition of *Horace*, containing a portrait of the Author, can still be obtained in Demy 8vo, price 14s.)

Post-Augustan Poetry from Seneca to Juvenal. By H. E. BUTLER. 8vo. 8s. 6d. net.

The Principles of Sound and Inflexion, as illustrated in the Greek and Latin Languages. By J. E. KING and C. COOKSON. 8vo. 18s.

Manual of Comparative Philology. By T. L. PAPILLON. Third edition. Crown 8vo. 6s.

Professor Ellis's Lectures

8vo, each 1s. net. Published by Mr. Frowde.

Juvenal, The New Fragments. — **Phaedrus, The Fables.** — **The Correspondence of Fronto and M. Aurelius.** — **Catullus in the Fourteenth Century.** — **A Bodleian MS of Copa, Moretum, and other Poems of the Appendix Vergiliana.** (Cr. 8vo.) — **The Elegiae in Maecenatem.** — **The Annalist Licinianus**, with an Appendix of Emendations of the Text.

OXFORD CLASSICAL TEXTS

The prices given of copies on ordinary paper are for copies bound in limp cloth; uncut copies may be had in paper covers at 6d. less per volume (1s. less for those priced from 6s. in cloth). All volumes are also on sale interleaved with writing-paper and bound in stout cloth; prices on application.

Greek

Aeschylus. A. SIDGWICK. 3s. 6d. (India paper, 4s. 6d.)

Antoninus. J. H. LEOPOLD. 3s. (India paper, 4s.)

Apollonius Rhodius. R. C. SEATON. 3s.

Aristophanes. F. W. HALL, W. M. GELDART. (India paper, 8s. 6d.)

I. Ach., Eq., Nub., Vesp., Pax, Aves. 3s. 6d. (India paper, 4s. 6d.)

II. Lys., Thesm., Ran., Eccl., Plut., fr. 3s. 6d. (India paper, 4s. 6d.)

Bucolici Graeci. U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF. 3s. (India paper, 4s.)

Demosthenes. S. H. BUTCHER. (India paper, 12s. 6d.)

I. Orationes I-XIX. 4s. 6d. II. i. Orationes XX-XXVI. 3s. 6d.

Euripides. G. G. A. MURRAY. (Vols. I and II. India paper, 9s.)

I. Cyc., Alc., Med., Heracl., Hip., Andr., Hec. 3s. 6d.

II. Suppl., Herc., Ion, Tro., El., I. T. 3s. 6d.

III. Hel., Phoen., Or., Bacch., Iph. Aul., Rh.

[In the press.]

Hellenica Oxyrhynchia cum Theopompi et Cratippi fragmentis.

B. P. GRENFELL, A. S. HUNT.

[In the press.]

Herodotus. K. HUDE. (India paper, 12s. 6d.)

Vol. I (Books I-IV). 4s. 6d. Vol. II (Books V-IX). 4s. 6d.

Homer, 3s. per volume.

Iliad. (Vols. I and II.) D. B. MONRO, T. W. ALLEN. (India paper, 7s.)

Odyssey. (Vols. III and IV.) T. W. ALLEN. (India paper, 6s.)

Hyperides. F. G. KENYON. 3s. 6d.

Longinus. A. O. PRICKARD. 2s. 6d.

Plato. J. BURNET. Vols. I-III, 6s. each (India paper, 7s. each). Vol. IV.

7s. (India paper, 8s. 6d.) Vol. V. 8s. (India paper, 10s. 6d.)

I. Euth., Apol., Crit., Ph.; Crat., Thet., Soph., Polit.

II. Par., Phil., Symp., Phdr.; Alc. I, II, Hipp., Am.

III. Thg., Chrm., Lch., Lys.; Euthd., Prot., Gorg., Men.; Hipp. ma. mi., Io, Menex.

IV. Clit., Rep., Tim., Critias. Also Republic, separately, 6s.; on quarto writing-paper, 10s. 6d.

V. Minos, Leges, Epinomis, Epistulae. Definitiones, Spuria.

First and fifth tetralogies separately, paper covers, 2s. each.

Theophrasti Characteres. H. DIELS.

[In the press.]

Thucydides. H. STUART JONES. (India paper, 8s. 6d.)

I. Books 1-4. II. Books 5-8. 3s. 6d. each.

Xenophon. E. C. MARCHANT. Vols. I-III. (India Paper, 12s. 6d.)

I. Historia Graeca. 3s.

II. Libri Socratici. 3s. 6d.

III. Anabasis. 3s.

Latin

Asconius. A. C. CLARK. 3s. 6d.

Caesar, Commentarii. R. L. A. DU PONTET. (India paper, 7s.)
Bellum Gallicum. 2s. 6d. Bellum Civile. 3s.

Catullus. R. ELLIS. 2s. 6d. (With Tibullus and Propertius, on India paper, 8s. 6d.)

Cicero, Epistulae. L. C. PURSER. (India paper, 21s.)

I. Epp. ad Fam. 6s. ; II. ad Att., Pars i (1-8), Pars ii (9-16), 4s. 6d. each ;
III. ad Q. F., ad M. Brut., Fragm. 3s.

Orationes. (India paper, 18s. 6d.)

Rosc. Am., I. Pomp., Clu., Cat., Mur., Cael. A. C. CLARK. 3s.

Pro Milone, Caesarianae, Philippicae. A. C. CLARK. 3s.

Quinct., Rosc. Com., Caec., Leg. Agr., Rab. Perduell., Flacc., Pis.,
Rab. Post. A. C. CLARK. [In the press.]

Verrinae. W. PETERSON. 4s.

Rhetorica. A. S. WILKINS. (India paper, 7s. 6d.)

I. De Oratore. 3s. II. Brutus, etc. 3s. 6d.

Horace. E. C. WICKHAM. 3s. (India paper, 4s. 6d.)

Lucretius. C. BAILEY. 3s. (India paper, 4s.)

Martial. W. M. LINDSAY. 6s. (India paper, 7s. 6d.)

Nepos. E. O. WINSTEDT. 2s.

Persius and Juvenal. S. G. OWEN. 3s. (India paper, 4s.)

Plautus. W. M. LINDSAY. (India paper, 16s.)

I. Amph.—Merc. II. Miles—fragm. 6s. each.

Propertius. J. S. PHILLIMORE. 3s. (India paper, see Catullus.)

Statius. (Complete on India paper. 10s. 6d.)

Silvae. J. S. PHILLIMORE. 3s. 6d.

Thebais and Achilleis. H. W. GARROD. 6s.

Tacitus, Opera Minora. H. FURNEAUX. 2s.

Annales. C. D. FISHER. 6s. (India paper, 7s.)

Terence. R. Y. TYRRELL. 3s. 6d. (India paper, 5s.)

Tibullus. J. P. POSTGATE. 2s. (India paper, see Catullus.)

Vergil. F. A. HIRTZEL. 3s. 6d. (India paper, 4s. 6d.)

Appendix Vergiliana. R. ELLIS. 4s.

Annotated Greek Classics

For Oxford Classical Texts, see p. 40; for Oxford Translations, p. 21.

Extra fcap 8vo

Aeschylus. By ARTHUR SIDGWICK. New editions with the text of the *Oxford Classical Texts*.

Agamemnon. Sixth edition revised. 3s. **Choephoroi.** New edition revised. 3s. **Eumenides.** Third edition. 3s. **Persae.** 3s. **Septem contra Thebas.** 3s.

Prometheus Vincetus. By A. O. PRICKARD. Fourth edition. 2s.

Aristophanes. By W. W. MERRY.

Acharnians. Fifth edition. 3s. **Birds.** Fourth edition. 3s. 6d.

Clouds. Second edition. 3s. **Frogs.** Fifth edition. 3s.

Knights. Second edition. 3s. **Peace.** 3s. 6d.

Wasps. Second edition. 3s. 6d.

Cebes, Tabula. By C. S. JERRAM. Stiff covers, 1s. 6d.; cloth, 2s. 6d.

Demosthenes. By EVELYN ABBOTT and P. E. MATHESON.

Against Philip. Vol. I: Philippic I, Olynthiacs I-III. Fourth edition. 3s. Vol. II: De Pace, Philippic II, de Chersoneso, Philippic III. 4s. 6d. Philippics I-III (reprinted from above). 2s. 6d.

On the Crown. 3s. 6d.

Against Meidias. By J. R. KING. Crown 8vo. 3s. 6d.

Euripides.

Alcestis. By C. S. JERRAM. Fifth edition. 2s. 6d. **Bacchae.** By

A. H. CRUICKSHANK. 3s. 6d. **Cyclops.** By W. E. LONG. 2s. 6d.

Hecuba. By C. B. HEBERDEN. 2s. 6d. **Helena.** By C. S.

JERRAM. Second edition. 3s. **Heracleidae.** By C. S. JERRAM.

3s. **Ion.** By C. S. JERRAM. 3s. **Iphigenia in Tauris.**

By C. S. JERRAM. New edition revised. 3s. **Medea.** By C. B. HEBERDEN. Third edition. 2s.

Herodotus, Book IX. By EVELYN ABBOTT. 3s.

Selections. With a map. By W. W. MERRY. 2s. 6d.

Homer, Iliad. By D. B. MONRO. I-XII. With a brief Homeric Grammar. Fifth edition. 6s. Book I, with the Homeric Grammar, separately. Third edition. 1s. 6d. XIII-XXIV. Fourth edition. 6s.

Book III (for beginners), by M. T. TATHAM. 1s. 6d. Book XXI. By HERBERT HAILSTONE. 1s. 6d.

Homer, Odyssey. By W. W. MERRY.

I-XII. Sixty-sixth thousand. 5s. Books I and II, separately, each 1s. 6d. Books VI and VII. 1s. 6d. Books VII-XII. 3s.

XIII-XXIV. Sixteenth thousand. 5s. Books XIII-XVIII. 3s. Books XIX-XXIV. 3s.

Lucian, Vera Historia. By C. S. JERRAM. Second edition. 1s. 6d.

Lysias, Epitaphios. By F. J. SNELL. 2s.

Plato. By ST. GEORGE STOCK. **Euthyphro.** 2s. 6d. **Apology.** Third edition. 2s. 6d. **Crito.** 2s. **Meno.** Third edition. 2s. 6d.

Euthydemus. With revised text, introduction, notes, and indices, by E. H. GIFFORD. Crown 8vo. 3s. 6d.

Menexenus. By J. A. SHAWYER. Crown 8vo. 2s.

Selections. By J. PURVES with preface by B. JOWETT. 2nd ed. 5s.

Plutarch, Lives of the Gracchi. By G. E. UNDERHILL. Crown 8vo. 4s. 6d.

Coriolanus (for Junior Students). With introduction and notes. 2s.

Sophocles. By LEWIS CAMPBELL and EVELYN ABBOTT. New and revised edition. Two volumes: Vol. I text 4s. 6d.; Vol. II notes 6s.

Or singly 2s. each (text and notes), *Ajax*, *Antigone*, *Electra*, *Oedipus Coloneus*, *Oedipus Tyrannus*, *Philoctetes*, *Trachiniae*.

Scenes from Sophocles, edited by C. E. LAURENCE. With illustrations. 1s. 6d. each. (1) *Ajax*. (2) *Antigone*.

Select Fragments of the Greek Comic Poets. By A. W. PICKARD-CAMBRIDGE. Crown 8vo. 5s.

Golden Treasury of Ancient Greek Poetry. By Sir R. S. WRIGHT. Second edition. Revised by E. ABBOTT. Extra fcap 8vo. 10s. 6d.

Golden Treasury of Greek Prose. By Sir R. S. WRIGHT and J. E. L. SHADWELL. Extra fcap 8vo. 4s. 6d.

Theocritus. By H. KYNASTON. Fifth edition. 4s. 6d.

Thucydides, Book III. By H. F. FOX. Crown 8vo. 3s. 6d.

Xenophon. (See also p. 34.)

Anabasis. Each of the first four Books is now issued in uniform cloth binding at 1s. 6d. Each volume contains introduction, text, notes, and a full vocabulary to the *Anabasis*. Book I. By J. MARSHALL. Book II. By C. S. JERRAM. Books III and IV. By J. MARSHALL. Books III, IV, 3s. *Vocabulary to the Anabasis*, by J. MARSHALL. 1s.

Cyropaedia, Book I. 2s. Books IV and V. 2s. 6d. By C. BIGG.

Hellenica, Books I, II. By G. E. UNDERHILL. 3s.

Memorabilia. By J. MARSHALL. 4s. 6d.

Editions etc of Greek Authors mostly with English notes

Appian, Book I. Edited with map and appendix on Pompey's passage of the Alps, by J. L. STRACHAN-DAVIDSON. Crown 8vo. 3s. 6d.

Aristophanes, A Concordance to. By H. DUNBAR. 4to. £1 1s. net.

Aristotle.

Ethica Nicomachea recognovit brevique adnotatione critica instruxit I. BYWATER. Post 8vo, cloth. 6s. The same, on 4to paper, for marginal notes. 10s. 6d. Also in crown 8vo, paper covers. 3s. 6d.

Contributions to the Textual Criticism of Aristotle's Nicomachean Ethics. By I. BYWATER. Stiff cover. 2s. 6d.

Notes on the Nicomachean Ethics. By J. A. STEWART. 2 vols. Post 8vo. £1 12s.

The English Manuscripts of the Nicomachean Ethics. By J. A. STEWART. Crown 4to. 3s. 6d. net.

De Arte Poetica Liber recognovit brevique adnotatione critica instruxit I. BYWATER. Post 8vo, stiff covers. 1s. 6d.

The Poetics. A revised Greek text, with critical introduction, English translation and commentary, by I. BYWATER. 8vo. (In the press.)

Selecta ex Organo Capitula: in usum Scholarum Academicarum. Crown 8vo, stiff covers. 3s. 6d.

The Politics, with introduction, notes, etc, by W. L. NEWMAN. 4 vols. Medium 8vo. 14s. net per volume.

The Politics, translated into English, with introduction, notes, and indices, by B. JOWETT. Medium 8vo. 2 vols. £1 1s.

Aristotelian Studies. On the Structure of the Seventh Book of the Nicomachean Ethics. By J. COOK WILSON. 8vo. 5s.

On the History of the Aristotelian Writings. By R. SHUTE. 8vo. 7s. 6d.

Physics, Book VII. With introduction by R. SHUTE. 2s. net.

The Works of Aristotle. Translated into English under the Editorship of J. A. SMITH and W. D. ROSS. 8vo.

Parva Naturalia. By J. I. BEARE and G. R. T. ROSS. 3s. 6d. net.

De Lineis Insecabilibus. By H. H. JOACHIM. 2s. 6d. net.

Metaphysica. (Vol. VIII.) By W. D. ROSS. 7s. 6d. net.

Greek Theories of Elementary Cognition from Alcmaeon to Aristotle. By J. I. BEARE. 12s. 6d. net.

Aristoxenus. Edited, with introduction, music, translation, and notes, by H. S. MACRAN. Crown 8vo. 10s. 6d. net.

- Demosthenes and Aeschines on the Crown.** With introductory essays and notes, by G. A. SIMCOX and W. H. SIMCOX. 8vo. 12s.
- Heracliti Ephesii Reliquiae.** Edited by I. BYWATER, with Diogenes Laertius' Life of Heraclitus, etc. 8vo. 6s.
- Herodas.** Edited, with full introduction and notes, by J. ARBUTHNOT NAIRN. With facsimiles of the fragments and other illustrations. 8vo. 12s. 6d. net.
- Herodotus, Books V and VI.** Terpsichore and Erato. Edited, with notes and appendices, by E. ABBOTT. With two maps. Post 8vo. 6s.
- Homer, A Concordance to the Odyssey and Hymns;** and to the Parallel Passages in the Iliad, Odyssey, and Hymns. By H. DUNBAR. 4to. £1 1s. net.
- Odyssey. Books I-XII.** Edited, with English notes, appendices, etc, by W. W. MERRY and J. RIDDELL. Second edition. 8vo. 16s.
- Books XIII-XXIV.** Edited, with English notes, appendices, and illustrations, by D. B. MONRO. 8vo. 16s.
- Hymni Homerici codicibus denuo collatis recensuit A. GOODWIN.** Small folio. With four plates. £1 1s. net.
- Scholia Graeca in Iliadem.** Edited by W. DINDORF, after a new collation of the Venetian MSS by D. B. MONRO. 4 vols. 8vo. £2 10s. net. See also p. 47.
- Opera et Reliquiae,** recensuit D. B. MONRO. Crown 8vo, on India paper. 10s. 6d. net. 'The Oxford Homer.'
- Homerica.** Emendations and Elucidations of the Odyssey. By T. L. AGAR. 8vo. 14s. net.
- Index Andocideus, Lycurgeus, Dinarcheus,** confectus ab A. L. FORMAN. 8vo. 7s. 6d. net.
- Menander's Γεωργός, the Geneva Fragment,** with text, translation, and notes, by B. P. GRENFELL and A. S. HUNT. 8vo, stiff covers. 1s. 6d.
- Plato, Philebus.** Edited by E. POSTE. 8vo. 7s. 6d.
- Republic.** Edited, with notes and essays, by B. JOWETT and L. CAMPBELL. In three volumes. Medium 8vo, cloth. £2 2s.
- Sophistes and Politicus.** Edited by L. CAMPBELL. 8vo. 10s. 6d. net.
- Theaetetus.** Edited by L. CAMPBELL. 2nd ed. 8vo. 10s. 6d. net.
- The Dialogues,** translated into English, with analyses and introductions, by B. JOWETT. Third edition. Five volumes, medium 8vo. £4 4s. In half-morocco, £5. *The Subject-Index to the second edition of the Dialogues,* by E. ABBOTT, separately. 8vo, cloth. 2s. 6d.
- The Republic,** translated into English, by B. JOWETT. Third edition. Medium 8vo. 12s. 6d. Half-roan, 14s.
- Selections from JOWETT's translation,** with introductions by M. J. KNIGHT. Two volumes. Crown 8vo. 12s.
- Polybius, Selections.** Edited by J. L. STRACHAN-DAVIDSON. With maps. Medium 8vo, buckram. 21s.

Sophocles, The Plays and Fragments. Edited by L. CAMPBELL.
Vol. I: Oedipus Tyrannus. Oedipus Coloneus. Antigone. 8vo. 16s.
Vol. II: Ajax. Electra. Trachiniae. Philoctetes. Fragments. 8vo. 16s.

Strabo, Selections. With an introduction on Strabo's Life and Works.
By H. F. TOZER. With maps and plans. Post 8vo, cloth. 12s.

Thucydides. Translated into English by B. JOWETT. Second edition,
revised. 2 vols. 8vo. 15s.

Vol. I: Essay on Inscriptions, and Books I-III.

Vol. II: Books IV-VIII, and Historical Index.

Xenophon, Hellenica. Edited, with introduction and appendices, by
G. E. UNDERHILL. Crown 8vo. 7s. 6d. Also with the Oxford Text by
E. C. MARCHANT, one volume. 7s. 6d. net.

Older Clarendon Press Editions of Greek Authors

The Greek texts in fine and generally large type; the Scholia (and some of the texts) have not appeared in any later editions. The annotations are in Latin.

Aeschinem et Isocratem, Scholia Graeca in, edidit G. DINDORFIUS.
8vo. 4s.

Aeschylus ex rec. G. DINDORFII. Tragoediae et Fragmenta. Second
edition. 8vo. 5s. 6d. Annotationes. Partes II. 8vo. 10s.

Quae supersunt in codice Laurentiano typis descripta edidit R.
MERKEL. Small folio. £1 1s. net.

Apsinis et Longini Rhetorica recensuit JOH. BAKIUS. 8vo. 3s.

Aristophanes ex rec. G. DINDORFII. Comoediae et Fragmenta. Tomi II.
8vo. 11s. Annotationes. Partes II. 8vo. 11s. Scholia Graeca. Partes III.
8vo. £1. J. Caravellae Index. 8vo. 3s.

Aristoteles ex recensione IMMANUELIS BEKKERI. Accedunt Indices
Sylburgiani. Tomi I-XI. 8vo.

The nine volumes in print (I (Organon) and IX (Ethica) are out of print) may
be had separately, price 5s. 6d. each.

Choerobosci Dictata in Theodosii Canones, necnon Epimerismi in Psalmos
edidit THOMAS GAISFORD. Tomi III. 8vo. 15s.

Demosthenes ex recensione G. DINDORFII. Tomi IX. 8vo. £2 6s.
Separately: Textus, £1 1s. Annotationes, 15s. Scholia, 10s.

Etymologicon Magnum. Edited by T. GAISFORD. Folio. Out of print.

Euripides ex rec. G. DINDORFII. Tragoediae et Fragmenta. Tomi II.
8vo. 10s. Annotationes. Partes II. 8vo. 10s. Scholia Graeca. Tomi IV.
8vo. £1 16s. Alcestitis. 8vo. 2s. 6d.

Harpocratonis Lexicon ex recensione G. DINDORFII. Tomi II. 8vo. 21s. net.

Hephaestionis Enchiridion, Terentianus Maurus, Proclus, etc. edidit T. GAISFORD. Tomi II. 12s. 6d. net.

Homerus

Ilias, cum brevi annotatione C. G. HEYNI. Accedunt Scholia minora. Tomi II. 8vo. 15s.

Ilias. Ex rec. G. DINDORFII. 8vo. 5s. 6d.

Scholia Graeca in Iliadem. See p. 45.

Scholia Graeca in Iliadem Townleyana recensuit ERNESTUS MAASS. 2 vols. 8vo. £1 16s.

Odyssea. Ex rec. G. DINDORFII. 8vo. 5s. 6d.

Scholia Graeca in Odysseam ed. G. DINDORFIUS. Tomi II. 8vo. 15s. 6d.

Seberi Index in Homerum. 8vo. 6s. 6d.

Oratores Attici ex recensione BEKKERI: Vol. III. Isaeus, Æschines, Lysurgus, etc. 8vo. 7s. Vols. I and II are out of print.

Paroemiographi Graeci edidit T. GAISFORD. Out of print.

Index Graecitatis Platonicae confecit T. MITCHELL. 1832. 2 vols. 8vo. 5s.

Plotinus edidit F. CREUZER. Tomi III. 4to. 42s. net.

Plutarchi Moralia edidit D. WYTENBACH. Accedit Index Graecitatis, Tomi VIII. Partes XV. 8vo, cloth, £3 10s. net.

Sophoclis Tragoediae et Fragmenta. Ex recensione et cum commentariis G. DINDORFII. Third edition. 2 vols. Fcap 8vo. £1 1s.

Each Play separately, limp, 1s. ; text only, 6d. ; text on writing-paper, 8s.

Tragoediae et Fragmenta cum annotationibus G. DINDORFII. Tomi II. 8vo. 10s.

The text, Vol. I, 5s. 6d. The notes, Vol. II, 4s. 6d.

Stobaei Florilegium ad MSS fidem emendavit et supplevit T. GAISFORD. Tomi IV. 8vo. £3 3s. net.

Eclogarum Physicarum et Ethicarum libri duo : accedit Hieroclis Commentarius in aurea carmina Pythagoreorum. Recensuit T. GAISFORD. Tomi II. 8vo. 11s.

Suidae Lexicon. Edited by T. GAISFORD. Three vols. Folio. Large paper copies, £6 6s. net. (A few copies remain.)

Xenophon. Ex rec. et cum annotatt. L. DINDORFII.

Historia Graeca. Second edition. 8vo. 10s. 6d.

Expeditio Cyri. Second edition. 8vo. 10s. 6d.

Institutio Cyri. 8vo. 10s. 6d.

Memorabilia Socratis. 8vo. 7s. 6d.

Opuscula Politica Equestria et Venatica cum Arriani Libello de Venatione. 8vo. 10s. 6d.

Greek Literature

The Attic Theatre. By A. E. HAIGH. Third edition, revised and in part rewritten by A. W. PICKARD-CAMBRIDGE. Illustrated. 8vo. 10s. 6d. net.
A few copies of the second edition can still be obtained.

The Tragic Drama of the Greeks. By A. E. HAIGH. With illustrations. 8vo. 10s. 6d. net.

The Ancient Classical Drama. A Study in Literary Evolution. By R. G. MOULTON. Second edition. Crown 8vo. 8s. 6d.

Modes of Ancient Greek Music. By D. B. MONRO. 15s. net.
(For ARISTOXENUS, see p. 44.)

The Rise of the Greek Epic. By GILBERT MURRAY. 8vo. 6s. net.

The Interpretation of Greek Literature. An Inaugural Lecture by GILBERT MURRAY. 8vo. 1s. net.

Greek Historical Writing and Apollo. Two Lectures by U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF. Translation by GILBERT MURRAY. 8vo. 2s. net.

The Erasmian Pronunciation of Greek. A Lecture by I. BYWATER. 8vo. 1s. net (published by Mr. Frowde).

The Value of Byzantine and Modern Greek. A Lecture by S. MENARDOS. 8vo. 1s. net.

Ionia and the East. By D. G. HOGARTH. 8vo. With a map. 3s. 6d. net.

Coins and Inscriptions

Historia Numorum. A Manual of Greek Numismatics. By BARCLAY V. HEAD. [Second edition in the press.]

A Manual of Greek Historical Inscriptions. By E. L. HICKS. New edition, revised by G. F. HILL. 8vo. 10s. 6d. net.

A few copies of the first edition are still procurable at 10s. 6d.

The Inscriptions of Cos. By W. R. PATON & E. L. HICKS. Ry. 8vo. £1 8s.

A Grammar of the Homeric Dialect. By D. B. MONRO. 8vo. Ed. 2, 14s.

The Sounds and Inflections of Greek Dialects (Ionic). By H. W. SMYTH. 8vo. £1 4s.

A Glossary of Greek Birds. By D'ARCY W. THOMPSON, C. B. 8vo. 10s. n.

Practical Introduction to Greek Accentuation. By H. W. CHANDLER. 8vo. 2nd ed. 10s. 6d. Also an abridgement. Ext. fcap 8vo. 2s. 6d.

Palaeography: Papyri

Catalogus Codicum Graecorum Sinaiticorum. Scripsit V. GARDTHAUSEN. With facsimiles. 8vo, linen. £1 5s.

On abbreviations in Greek MSS. By T. W. ALLEN. Royal 8vo. 5s.

An Alexandrian erotic fragment and other Greek papyri, chiefly Ptolemaic. Edited by B. P. GRENFELL. Small 4to. 8s. 6d. net.

New classical fragments and other papyri. Edited by B. P. GRENFELL and A. S. HUNT. 12s. 6d. net.

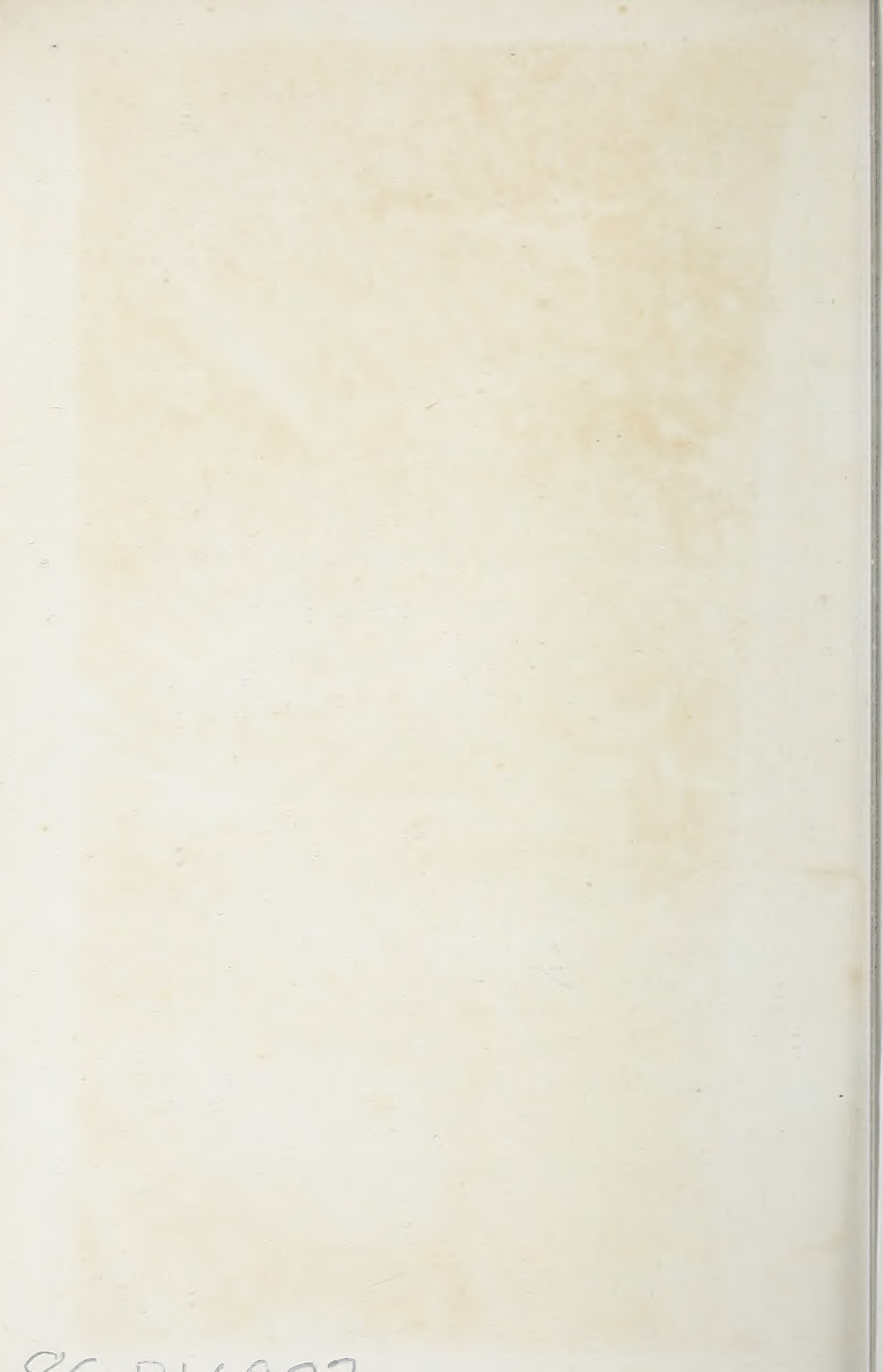
Revenue laws of Ptolemy Philadelphus. Edited by B. P. GRENFELL and J. P. MAHAFFY. £1 11s. 6d. net.

Palaeography of Greek papyri, by F. G. KENYON. 8vo. 10s. 6d.

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00782 9530

